STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00062

ALE VERK FUN AVRAHAM REYZEN

Abraham Reisen

Permanent preservation of this book was made possible by
Herbert & Betty Sherman

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG

WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust

Arie & Ida Crown Memorial

The Seymour Grubman Family

David and Barbara B. Hirschhorn Foundation

Max Palevsky

Robert Price

Righteous Persons Foundation

Leif D. Rosenblatt

Sarah and Ben Torchinsky

Harry and Jeanette Weinberg Foundation

AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE

National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע ווערק

פון

אברהם רייזען.

אין 12 בענדער.

יובילעאום אויסגאַבע

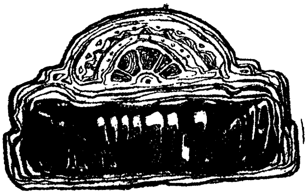

אברהם רייזען.

פיערטער באַנד:

אין שטאָדט.

אַרויסגעגעבען פון פערלאַג א י ד י ש
1917 ניו־יאָרק תרע"ז.

Copyright, 1916
by
YIDDISH

אין שטאָדט.

דער ליגען.

פריעדמאן, א יונגער מענש פון א יאהר 25, א לעהרער, איז געגאנגען פון זיין לעצטער לעקציאן, וואס ער האט גע־האט ערגעץ אין א פערוואָרפען שטיל געסעל און האט געהאט בדעה אריינגעהן אין דער נאָהענטער קאפע־הויז עסען אבענד־ברויט און דורכלעזען, ווי זיין שטייגער איז, די טעגליכע בלע־טער, וואס געפינען זיך אין דעם קאפע־הויז. איידער ער איז דערגאנגען ביז צום קאפע־הויז, האט ער דערפיהלט א ריהר פאר'ן פלייצע, ער האט זיך אומגעקוקט און פאר איהם איז גע־שטאנען זיין בלייכער חבר זעלווין.

— וואוהין געהסטו? — האט פריעדמאן געפרעגט, בע־טראכטענדיג איהם פון קאפ ביז די פיס.

— איך געה — איך... איך מוז האבען א רובעל... ער האט זיך אבגעהאקט, ווי איהם וואלט אָטהעם פערפעהלט און האט באלד ווי דערשראָקען צוגעגעבען:

— לייה מיר, פריעדמאן א רובל... איך מוז האבען...

פריעדמאן האט ווי מאשינאל אריינגערוקט די האנד אין טאש, וואו ער האט אָנגעטאפט דעם איינציגען זילבערנעם רובל, וואס איז דארט געלעגען און האט געשווינד ארויסגערעדט:

—איך האב ניט, אויף נאמנות!

—אומגליקליך! — האט זעלווין שמערצליך פערקרימט דאס געזיכט — איך וואוין אויף א קווארטיר, וואו ס'איז א

דלות — זאָל דער אויבערשטער זיך מרחם זיין און איך קום נאָך דאָרט א רובל צום חודש... שוין דריי טעג, אז איך פיהר זיי, איך וועל גאָר ניט קענען געהן אהיים היינט נעכטיגען אָהן א רובל... חאָטש נעכטיג אויפ'ן גאַס.

„איך האָב איהם געדאַרפט לייהען דעם רובל — א רחמנות" — האָט פריעדמאַן שוין חרטה געהאַט, ער האָט עס אָבער ניט געקענט פערבאַפען און האָט זיך געלאָזט געהן ניט ווייסענדיג וואוהין, זעלווין איז איהם נאָכגעגאַנגען.

דאָס קאַפע־הויז זיינען זיי שוין איבערגעגאַנגען און פריעדמאַן האָט ניט געוואוסט, ווי אזוי זיך אָבצוטשעפען פון זיין חבר, אויף וועלכען ער האָט זעהר רחמנות געהאַט...

— אומגליקליך! אומגליקליך! — האָט זעלווין אַלץ גע־חזר'ט, פונקט ווי די צוויי ווערטער צו חזר'ן איז געווען א מין סגולה צו קריגען דעם נויטיגען רובל.

פריעדמאַנען האָט דער פערצווייפעלטער טאָן געקלאַפט ווי מיט א האַמער איבער'ן קאָפּ, און ער איז געווען אין כעס אויף זיך און אויפ'ן חבר.

— ווייסטו גאָר וואָס! — האָט פּלוצלונג זעלווין אויסגע־רופען, — איך וועל היינט געהן נעכטיגען צו דיר... איך קען ניט געהן אויף דער וואוינונג... איך קען ניט!..

פריעדמאַן האָט א קוק געטהאָן אויף זיין חבר און האָט געזעהן, ווי זיין פּנים איז פערקנייטשט און די אויגען פער־צווייפעלט און זוכען הילף, ניט האָפענדיג צו געפינען עס. ער, פריעדמאַן, קען איהם יעצט העלפען, ער דאַרף נאָר אָבזשאַלע־ווען דעם רובל, וועלכער איז איהם אפילו זעהר נויטיג און אָב־שעמען זיך און זאָגען, אז ער האָט יאָ א רובל; און ער האָט נאָך א קורצע מלחמה מיט זיך אליין שוין געעפענט דאָס מויל און געוואָלט אויסרופען: נא דיר דעם רובל, נאָר אין מח האָט עפּעס א בליץ געטהאָן א שטיקעל רעיון און ער האָט געזאָגט:

— קום צו מיר נעכטיגען... מיט'ן גרעסטען פערגעניגען. מיר וועלען שלאָפעןביידע.

זעלווינס געזיכט איז ווי גלאַטער געוואָרען, זיינע אויגען האָבען זיך אויסגעלייטערט, און פיהלענדיג זיך ערגרייגערט. ווי איינער וואָס האָט אראָבגעוואָרפען פון זיך א שווערע משא, האָט ער זיך צערעדט:

— צום שוואַרץ יאָהר! ווי עס קומט אָן שווער דאָס דירה־געלד! עסען האָט מיך קיינמאָל ניט אזוי געדריקט ווי דאָס נעכטיגען. זינט איך בין דאָ אין דער גרויסער שטאָדט, פיהל איך מיך עפּעס ווי א בראָדיאַגע, וואָס איז ניט זיכער, אז ער וועט בייגאַכט האָבען וואו דעם קאָפּ אנידער צולעגען.

פריעדמאַן האָט דערויף גאָר נישט געענטפערט, ער האָט נאָר געהאַלטען די האַנד אין טאַש און געחזר'ט אין געדאַנק, אז „ער האָט ניט", ער זאָל חלילה ניט פערגעסען און זיך ארויסכאַפּען מיט א וואָרט... און אָנריהרענדיג דעם רובל מיט די שפּיצען פינגער, פלעגט זיך איהם דאַכטען, אז ער האַלט עפּעס א שמוציגע זאַך, וואָס פערפלעקט איהם אויף אייביג און ער פלעגט די האַנד מיט שרעק ארויסכאַפּען און בעשליסען, ער זאָל שוין מעהר די האַנד צוריק ניט ארייגלעגען אין טאַש און פערגעסען אָן גאַנצען רובל. אז זעלווין פלעגט אָבער אָנהייבען ריידען וועגען נויט, פלעגט ער, ווי זיך אליין צורייצען, ווידער ארייגלעגען די האַנד אין טאַש, און איהם פלעגט זיך דאַכטען, אז אַט באַלד פערגעסט ער זיך און כאַפּט ארויס דעם רובל און זעלווין דערזעהט עס, — און עס פלעגט איהם בעפאַלען א שרעק.

— אַט אזוי איז דאָס! — האָט זעלווין אויסגערופען ווי צופריעדען, וואָס ער האָט ענדליך געפונען א מקום מקלט אויף היינטיגער נאַכט, ארייגקומענדיג צו פרידמאַנען אין צימערל.

— יאָ, יאָ! — האָט פרידמאַן ווי פערטראַכט נאָכגעגעבען... ער האָט די האַנד ווידער ארייגגעלעגט אין טאַש און

ניט גלויבענדיג זיך אליין, אז ער וועט האבען בכח זיך איינהאַל־טען און ניט ארויסכאפּען פון טאַש דעם רובל, האט ער איהם שטילערהייט, פערקוועטשענדיג אין האנד, ארויסגענומען פון טאַש און אין דער פינסטער, איידער ער האט א ליכט אין צי־מער אָנגעצונדען, דעם רובל אריינגעלעגט אין שוף...

נאָך דער אָפּעראַציאָן איז איהם, ווי א שטיין פון הארצען אראָב. איצטער איז ער זיכער, אז ער וועט זיך ניט ארויסכאַ־פּען מיט'ן רובל, אין קאַמאַש וועט ער ניט קריכען אלע ווייל, ווי אין טאַש. ער איז פרעהליכער געוואָרען, האט א פּאַטש גע־טהאָן זעלווינען איבער'ן פּלייצע און געזאָגט:

— ניט געזאָרגט, זעלווין; עס וועט נאָך זיין גוט אויך. די וועלט איז נאָך א וועלט.

זעלוויז, וועלכער האט שוין לאנג ניט געהערט קיין פרעה־ליך וואָרט פון זיינע חברים, איז עפּעס ווי שטאָלצער געוואָ־רען, האט זיך אויסגעגלייכט און געהענדיג הין און צוריק אי־בער'ן צימערל, האט ער געענטפערט:

— גלויב מיר, ברודער, אז איך זאָרג גאָר ניט. וואָס איז געלד? בלאָטע! מיר האבען אידעאלען!

— וואָס דען? — האט פריעדמאַן נאָכגעגעבען — געלד איז נארישקייט, מיט געלד לעבט מען ניט...

— מען דאַרף געוועהנליך האבען צום לעבען, — האט זעל־ווין זיך קענטיג דערמאָנט אָן די דירה־געלד — אבער ניט דאָס איז דער עיקר.

— דער עיקר איז דער מענש! — האט פריעדמאַן מיט שטאָלץ צוגעגעבען. — מיר זיינען ריינע מענשען...

זעלווין האט זיך געפיהלט אינגאַנצען בערוהיגט. אין דער אמת'ן, וואָס איז איהם אזוי שלעכט? ער געפינט זיך אין א קליין אָרעם צימערל צוזאַמען מיט א חבר, וואָס פערשטעהט איהם, וואָס פיהלט מיט, און וואָס איז עהרליך און גוטהערציג.

ער האט זיך צוגעלעגט אויף פריעדמאַנס בעטעל און האט

זיך פערטראכט. א זיסע מידיגקייט האָט זיך צעגאָסען איבער אַלע זיינע גליעדער, ער האָט פערגעסען די דירה־געלד, די אָרי־מע בעל־הבית'טע, זיין צעבראכען אייזען בעטעל מיט די ברודי־גע בעט־געוואנד אין ווינקעל צו דער נאַסער וואַנד. ער האָט זיך געפיהלט ווי א מאָל אינגעלוויז אין דער היים, קומענדיג ביי דער נאַכט פון חדר...

— דו ווערסט אפשר עפּעס א ביס טהאָן? — האָט איהם פריעדמאַן געפרעגט.

— דו האָסט דען וואָס? — האָט זיך זעלווין פערוואונ־דערט.

— יע, איך האָב פון דערפריה א פּאָר זעמעל, טהעע און צוקער געפינט זיך ביי מיר שטענדיג. א מאַשינקעלע האָב איך אויך.

— ביזט דאָך גאָר א בורזשוי, — האָט זעלווין געלאַכט אַנקוועלענדיג פון זיין גוטען חבר.

אין א האַלבע שעה ארום האָבען די חברים אָבגעגעסען און אָבגעטרונקען טהעע און האָבען זיך צוגעקליעבען געהן שלאָפען.

פריעדמאַן, פערגעסענדיג אָן גאַנצען רובל, האָט גענומען אראָבציהען די שיך, רעדענדיג מיט זעלווינען.

פּלוצלונג האָט זיך דערהערט א קלונג.

— אוי, א רובל! — האָט זעלווין ווי מיט שמחה אויסגע־שריגען.

פריעדמאַן האָט א ציטער געטהאָן, און איז שיער ניט אומ־געפאַלען.

בעמערקענדיג פריעדמאַנ'ס שרעק, איז זעלווין צו זיך געקומען, דערמאַנט זיך אָן פריעדמאַנס ענטזאגונג און האָט אראָבגעלאָזען די אויגען און זיי ניט געקענט אויפהייבען...

—ווי קומט צו מיר א רובל?... — האָט פריעדמאַן קוים געקענט ארויסרעדען...

— עס פערוואלגערט זיך אמאל... — האט זעלווין ווי פערשולדיגט געענטפערט.

— איך וויים גאר ניט... — האט פריעדמאן געשטאמעלט און האט דעם רובל ניט אויפגעהויבען.

אין צימערל האט א דריקענדע שטילקייט געהערשט.

— חע — חע — חע... — האט פלוצלונג זעלווין ווי היסטעריש זיך פונאנדערגעלאכט, א קוק טהוענדיג אויפ'ן חבר...

— חע—חע—חע... — האט פריעדמאן אויך געלאכט און עס האט זיך געהערט עפעס מאדנע טרעהרען אין געלעכטער, דאס געלעכטער האט ווי געבריהט זייערע פינמ'ער און עס האבען געפלאקערט זייערע באקען.

און דער רובל איז געלעגען אויף דער ערד ווי אן עדות אויף מענשליכע קליינקייט און האט איראניש געקוקט אויף די צוויי לאכענדיגע חברים און האט ווי גערעדט:

— אהא! אלץ איבער מיר... אלץ איבער מיר!...

אין א זומער מאנטעל.

(מאָנאָלאָג פון אַן אונבעקאַנטען)

איהר זייט ווען געגאנגען ווינטער אין א זומער־מאנטעל? נײן. גלייך נאָך סכות, און אמאָל נאָך פאר סכות האָט איהר שוין א ווינטער־מאנטעל אָנגעטהאָן? הא? אָ, איהר ציטערט דאָך פאר קעלט, קאָלטע נשמות! איבער אייך, האָבען מיין הארץ, מיין לעבען, מיין יוגענד, מיינע האָפנונגען, מיינע גליקען געפּלאצט... איבער אייך! ווען איהר וואָלט אזוי פאר קעלט ניט געציטערט און וואָלט זיך גלייך אין ווארימע בגדים ניט אָנגע־פּעלצט, וואָלט איך דאָך ניט קראנק געוואָרען. ווייל קראנק גע־וואָרען בין איך ניט פאר קעלט, נאָר פאר חרפה, — איך האָב זיך געשעמט!

צו אלע צרות איז נאָך מיין מאנטעל איין עבט־זומערדיגער געוועזן — א העלער, און אפילו מענשען אין ברילען פלעגען גלייך דערקענען, אז איך בין משנה דעם סדר פון דער וועלט, און פלעגען אויף מיר קרום קוקען און לאכען...

ווען איך וואָלט ניט געוועזן קיין פערשאָלטענער מרה־שחורה'ניק, וואָלט איך א פרעהליכער יונג געקענט ווערען — א קלייניגקייט — אלע לאכען! א העלער זומער־מאנטעל אויף איין אָרימען מענשען אין א ווינטער־טאָג, מאכט אלעמען לא־כענדיג... און מרה־שחורה'ניקעס זאָגען נאָך, אז די וועלט טרענקט זיך אין טרעהרען און עס איז קיין עצה ניטאָ... אָ, זאָ־

לען אַלע מענשען אום ווינטער אָנטהאָן זומער־מאַנטלען און העלע, דווקא העלע מאַנטלען, — וועט די גאַנצע וועלט לאַכען... איך בין דערין איבערצייגט... אַז מען טראָגט ווינטער אַ העלען לייכטען מאַנטעל, מוז מען לאַכען; עס איז טאַקע לעכערליך...

איך בין אָבער דערפֿון קיין פֿרעהליכער יונג ניט געוואָרען, פֿערקעהרט, מיין מרה־שחורה האָט געשטייגט פֿון טאָג צו טאָג, און געהענדיג אין גאַס אין מיין זומער־מאַנטעל (פֿערגעסט ניט, אַז ער איז העל געוועז), פֿלעג איך טראַכטען: דאָ איז מיין סוף געקומען...

און מיינט איהר, אַז איך האָב זיך ניט געטרייסט, ניט געפֿונען קיין קולא'ס, אַז עס איז רעכט אום ווינטער צו געהן אין אַ זומער־מאַנטעל? פֿערקעהרט, מיין מח האָט נור אין דער דאָזיגער ריכטונג געאַרבייט. איך האָב ביי זיך פּועל געוועזן, אַז „אַז וואהל און גוט" וואָלט דער גאַנצער וועלט געוועזן, ווען אַלע וואָלטען אין זומער־מאַנטלען ווינטער געגאַנגען, עס וואָלט ניט געווען קיין קנאה, קיין שנאה, און מענשען וואָלטען זיך ברידערליך איינע די אַנדערע געוואָרעמט... אויך האָב איך אַ ראיה געגומען פֿון ציגיינער: זיי וואַלגערן זיך נעבעך אויף פֿעלדער אין אַזוינע לייכטע בגדים, די קליינע קינדערלעך זייערע געהען נאַקעט און באָרוועס און פֿונדעסטוועגען לעבען זיי אַזוי פֿרעהליך... ווידער פֿלעג איך זיך דערמאָנען אָן אַ וויסענשאַפֿטליך ביכעל, וואָס איך האָב געלייענט. דאָרטען פֿערזיכערט דער פֿערפֿאַסער, אַ פּראָפֿעסאָר פֿון לייפּציגער אוניווערזיטעט, אַז אַ מענש קען זיין קערפּער „פֿערהאַרטעווען", ער קען זיך געוועהנען צו געהן אויף אייז אין סאַמע שבט, און איהם זאָל עס ניט שאַדען... פֿערקעהרט, ער וועט נאָך געזינטער זיין. אַזאַ יאָהר אויף מיר, ווי דער פּראָפֿעסאָר איז גערעכט... נור פֿערהאַרטעווען דעם קערפּער! דאָס איז איין סגולה פֿאַר די מענשהייט, און איך אַלס אַנהענגער פֿון יענעם פּראָפֿעסאָר מאַך אַ וויסענשאַפֿטליכען „פּרואוו": איך געה טאַקע אין אַ לייכטען זומער־מאַנטעל און

אויב אַ האָר זאָל עס מיך אַרען! גאָר נישט; ווי גיט מיך מיינט מען!... „פערהאַרטעוועט זיך!" ווילט זיך מיר אויסשרייען, בע־געגענענדיג חיים טרענבאָך דעם גביר, אין וואַרעמען פוטער — „פערהאַרטעוועט זיך!" — נאָר רעד מיט איהם, אַז ער איז ווייט פון דער וויסענשאַפט, אַז אויסער זיינע געשעפטען ווייסט ער גיט.

און פון מיינע נחמות, ווערט אַש...

וואָס דאַרפט איהר אַ בעסערע נחמה?

ביי אונז אין שטעדטעל, ווען איך בין נאָך אַ אינגעל גע־ווען, האָט געוואוינט אַ באַראָן, אַן אמת'ער באַראָן, זאָל איך אַזוי געזונד זיין. אַלע האָבען געוואוסט! אָט דער באַראָן פלעגט געהן שטענדיג אין אַ זומער־מאַנטעל... וואָס וועט איהר זאָגען, אַז אַ באַראָן איז אויך אַן אָרימאַן... דאָס קען דאָך ניט זיין! אַהאַ! אַ באַראָן! אַ באַראָן, איז דאָך אַזוי גרויס, היינטיגע צייטען גיט מען שוין גאָר אַזעלכע טיטלען ניט. אוים!.. היינט, ווער דאַרף דאָס וויסען, ווער איך בין? אפשר בין איך אויך אַ באַראָן און איך האָב אין דער היים טויזענד פוטערס, נאָר פון גוט וואָהלקייט וועגען בין איך קאַפּריזנע און וויל געהן דער נאַטור אויף צו להכעים — דוקא אין אַ העלען זומער־מאַנטעל... טאַ, וואָס־זשע לאַכט איהר? פּראַים!...

נאָר עס העלפט ניט, אַלע קאָנען מיך, אַלע ווייסען, אַז איך בין אַן אָרימאַן, אַז איך האָב ניט געקענט מאַכען אויף ווינטער קיין מאַנטעל, און אַלעמען דאַכט זיך, אַז איך פריהר... נאָר איך שווער אייך בנאמנות, אַז איך האָב פאַר קעלט אַ האָר קיין מורא ניט; פערקעהרט, איך האָב ליעב די קעלט, עפּעס פיהל איך מיר, אַז דער פראָסט נעהמט מיך אַרום און גלעט מיך און קושט מיך און איז מיך מחיה... נאָר געה טענה מיט פּראַים, וואָס פער־שטעהען גאָר נישט. די באָבע יאַחנע האָט זיי געזאָגט, אַז ווינ־טער איז קאַלט און מען מוז טראָגען אַ וואַרים בגד, גלויבען זיי און היטען עס. געהן ווייטער פון דער באָבע יאַחנען קענען זיי ניט. אוי, מאוסע רעאַקציאָנערען, וואָס קענט איהר ניט פאַר־ווערטס געהן, וואָס פערגעסט איהר אין וואָס פאַר אַ צייט מיר

לעבען, וואס פערגעסט איהר, אז היינטיגע צייט איז קיין ברויט ניטא, און אייך ווילט זיך נאך ווארימע בגדים?... מיט דער צייט לעבט!...

אט האט מיך אבגעשטעלט מיינער א בעקאנטער, וואס איז אנגעטהאן אין א ווארימען בגד. ער רעדט מיט מיר, דאכט זיך, פון הויכע ענינים און די אויגען נעהמט ער ניט אראב פון מיין העלען מאנטעל... דאס בלוט געהט מיר אין קאפ און עס איז מיר היים... היים, און דער פרא־אדם מיינט, אז עס איז מיר קאלט און גיט מיך א פרעג:

— דו האסט נאך גאר קיין ווינטער־בגד ניט?

— ניין! — ענטפער איך און מיר ווערט נאך מעהר היים.

— קאלט, הא? — פרעגט ער.

— א האר אויך ניט...

ער קוקט אויף מיר און לאכט, דאכט זיך. איך קען מעהר מיט איהם ניט שטעהן, איך האב איהם פיינט, ווי א שפין. א מענש, וואס קען אפילו ניט פערשטעהן, אז ווינטער קען מען געהן אין א זומער־מאנטעל. איך געה גיך, גיך אוןווארף מיט די אויגען, טאמער וועט גאט מיר צושיקען א מענשען, וואס איז אן אנהענגער פון מיין אידעע, וואס געהט אויך אין א העלען זומער־מאנטעל — חאטש א באראן... נישקשה, איך וואלט מיט איהם שוין בעקענט ווערען... באראנען זיינען איידעלע לייט. אונזער באראן, האט מען דערצעהלט, איז געוועזן זעהר אן איידעלער מענש, ער פלעגט אפילו מיט א פראסטען אידען זיך אבשטעלען רעדען....

איך בעגעגען אבער קיינעם ניט... אלע האבען זיך דער־שראקען פאר'ן ווינטער און האבען זיך אנגעפעלצט ווי די חיות אין וואלד... אמת'ע חיות... נאר איך איינער, א מענש, איך געה נאך זומערדיג און מען קוקט אויף מיר, ווי אויף א ווילדען...

דארף מען האבען מעהר ארימאן, ווי אט דער טרעגער, איך קען דאך איהם, ער געהט אויך אין א ווארימען בגד. אמת, די

וואַטע זעהט זיך אַרויס, אָבער פאַרט איז זיין בגד אַ ווינטערדי־נער. קיינער וועט ניט האָבען די העזה פון איהם חלילה צו לאַ־כען, ער טהוט, ווי אַלע גוטע פרומע לייט טהוען: ווינטער געהט ער אין אַ וואַרימען בגד. אַ טרעגער — אָבער מעשה־מענש! די וועלט האָט צו איהם קיין טענות ניט...

און וואָס האָבען זיי צו מיר? וואָס קוקען זיי אויף מיר? זיי האָבען דען רחמנות? אַז איך דאַרף ניט זייער רחמנות. אַז מיר איז בעסער פאַר זיי. איך לאַך פון זייערע בגדים! איך טראָג פייער אין האַרץ, מיר איז וואַרעם... איך וועל זיי שווערען מיט מיין עולם־הבא, אַז מיר איז וואַרעם... אַז מיר אַרט גאָר ניט די קעלט... מיר אַרט נאָר די חרפה... עס איז עפּעס ניט שעהן!... פאַר וואָס ניט שעהן? ווייס איך אַליין ניט! איך בין טאַקע אַ נאַר! אַ קלוגער, דערהויפּט אַ שטאַרקער, וואָלט אויף די אַלע קליינע מענשעלעך מיט די קליינע קעפּעלעך אַ שפּיי געטהאָן און אויסשרייען: איך שטעה העכער פאַר אייך, איך בין העכער פאַר קעלט, אָדער ווי אַ ניי־מאָדנער פילאָזאָף זאָגט: אויף יענער זייט פון קאַלט און וואַרים... נאָר יענער פילאָזאָף איז, דאַכט זיך, משוגע געוואָרען... אַ שאַד, וואָס קלוגע מענשען ווערען משוגע און נאַרען בלייבען ביי זייער שכל און מאַהנען: אַ ווינ־טער־בגד! איהם וואָלט שוין ניט געאַרט, וואָס איך געה אין אַ זומער מאַנטעל; ער וואָלט מיר געוויס נעגלויבט:

„מאַלאַדיעץ! — וואָלט ער מיר אַ קלאַפּ געטהאָן אין פּלייצע — דו ביזט אַן איבער־מענש“...

* * *

שאַ!... אָט געהט איינער אין אַ זומער־מאַנטעל, ווי איך בין אַ איד, אין אַ לייכטען העלען זומער־מאַנטעל, פּונקט ווי מיינער. אוי, אַ געזונט אין איהם. ווער איז ער? איך וועל איהם געהן קושען... ער האָט דאָך מיר געראַטעוועט... ווער קען ער זיין! אפשר אַ באַראָן! אָט געה איך צו אַ קוק טהאָן... ס'אַנאַר ער איז! וואָס

געהט ער פונאנדערגעשפּילעט! עס איז דאָך קאַלט... נײן! איך האָב אַ טעות! קאַלט איז ניט — עס איז הײס... זעהר הײס... נאָר גלאַט עס איז ניט שעהן! צו פיעל זומערדיג — פאַר־נאַנדערגעשפּילעוועט!... אַט, געה איך איהם זאָגען, ער זאָל זיך, ווי איך, פערשפּילען... זאָלען לײט ניט קוקען און לאַכען. עפּעס פון איהם לאַכט מען נאָך מעהר ווי פון מיר... הא? וואָס איז דאָס? אי איך ווײס שוין! דאָס איז דאָך לײבקע שכור... פּע, מאוס, מאוס... איך בין דאָך אָבער קײן שכור ניט! איך וועל מיך נאָך אויפנעהען אַ בגד... אויף נאמנות! גלויבט מיר! ווארט נאָך אַ חודש, זאָל נאָר דער קריזיס פּלאַצען! הײנט איז זעהר ענג — איך האָב נישט! די צײט וועט זיך אָבער פערבעסערן... זי מוז זיך פערבעסערן, איך וועל מאַכען אַ טהײערען פוטער, ווי איהר האָט ליעב... לאָזט מיר צורוה! מיר איז ניט קאַלט... מיר איז הײס!...

אַך, ווי הײס!...

די קאלטע האנד.

אין דער הויף איז געווען דאָס צימעריל, וואו עלענדמאַן האָט געוואָהנט, אין דער הויף, אויפ׳ן פינפטען שטאָק. דאָס צימעריל איז געווען א פינסטערס. נאָר דאָס האָט ניט אזוי שטאַרק עלענדמאַנען געאַרט. איהם האָט זיך געדאַכט, אז דאָס צימעריל איז עקסטרא פאר איהם געמאַכט געוואָרען, כדי ער זאָל זיך דאָ קענען בעהאַלטען פון דער גרויסער וועלט... שלעכט האָט נאָר געווירקט אויף איהם די נאַסע ווענד פון צימעריל, און שטענדיג, אפילו זומער איז דאָרט קאַלט געווען און ער האָט בעהאַט ניט זעלטען א וואונש: איינהייצען דאָס אייוועלע, זיך זעצען ביים פייער און זיך דערמאָנען אָן עפּעס, וואָס איהם איז ליעב און טייער. עפּעס זעהר אַן אַלטען, נאָר ליעבען פער־לאַנג האָט ער תמיד געהאַט, נאָר קיינמאָל ניט געוואוסט, ווי דער פערלאַנג הייסט און אין וואָס ער בעשטעהט.

אַלט איז ער געווען 25 יאָהר. ער האָט געהאַט א קאָפּ מיט שוואַרצע האָר, די אויגען שוואַרץ און גרויס און זיי האָבען שטענדיג געקוקט מיט א בענקשאַפט, מיט צער און וועהטאָג... דאָס פּנים איז געווען לאַנגליך און דער אויסדרוק האָט דער־צעהלט פון א קאַלטען עלענדען לעבען..

ער האָט אין דער גרויסער וועלט קיינעם ניט געהאַט, אוי־סער א פעטער ערגעץ טיעף אין רוסלאַנד. דער פעטער פלעגט

זיך איהם שטענדיג חלום'ן, און אז ער פלעגט געהן אין גאס און בעגעגענען די בריעפטרעגער מיט די גרויסע פארטפעלען אנגעפאקט מיט בריעף, פלעגט איהם שטארקער קלאפען דאס הארץ, און איהם פלעגט זיך דאכטען, אז היינט־מארגען וועט א בריעפטרעגער איהם אבשטעלען און וועט איהם אבגעבען פון פעטער א בריעף...

נאר זיין פאנטאזיע פלעגט איהם אבנארען. עס זיינען אוועק פיעל „היינט'ס" און „מארגענ'ס", די פארטפעלען ביי די בריעפטרעגער זיינען אלע טאג גרעסער געווארען, נאר פאר עלענדמאנען איז דארט קיין בריעף קיינמאל ניט געלעגען...

די רוישענדע גאס האט איהם זיין עלענד דערמאנט, די הונדערטע שפאצירענדע האבען איהם דערצעהלט, אז ער האט קיינעם ניט. דאס לאכען, דאס גערויש האבען איהם געגעבען צו פערשטעהן, אז אין זיין וועלט איז שטיל ווי אין א קבר... דאך פלעגט ער אפט געהן אין גאס, געהן און אריינקוקען מיט גע'גנב'טע בליקען אין יעדען פנים, אפשר וועט איהר ווער אבשטעלען און זאגען: דאכט זיך א בעקאנטער, און וועט איהם אויסשטרעקען א האנד, א ווארעמע מענשליכע האנד. ער וואלט זי אזוי געדריקט!...

און אפט פלעגט זיך טרעפען, אז געהענדיג צווישען דער געדיכטער מאסע, צווישען פרעהליכע אויסגעפוצטע הערען און דאמען, פלעגט זיך זיין האנד אנריהרען אן א פרוי'ס א ווארעמע האנד. די ווארימקייט פלעגט זיך צוגיסען איבער זיין גאנצען קערפער און א גאנצע נאכט איז ער גליקליך געווען. ער פלעגט ליעגען אין דער פינסטער און די ווארימקייט פון דער האנד איז איהם פערבליעבען אין געדאנק און ער האט א גאנצע נאכט עס געפיהלט און געהאפט אויף טאג.

און אויף מארגען פלעגט ער בענקען נאך א ווארימער האנד. ער פלעגט אריינגעהן אין א געוועלב, וואו א מיידעל

זעצט, פלעגט קויפען ביי איהר עפעס א קלייניגקייט און פלעגט זיך בעמיהען, אז צונעהמענדיג פון איהר די סחורה זאל זיך זיין בימעהען, אז צונעהמענדיג פון איהר די סחורה זאל זיך זיין האנד אנריהרען אן איהרער... נאר איהם פלעגט זיך עס זעלטען איינגעבען. דאס רוב פלעגט דאס מיידעל „די סחורה“ אוועקלעגען אויפ׳ן סטויקע, און ער פלעגט ארויסגעהן פון געוועלב מיט מעהר עלענד, ווי ער איז אריין...

אמאל פלעגט ער ביי־נאכט אין גארטען געהן. פארביי איהם פלעגען זיך ציהען פרעהליכע פארליך. ווער עס פלעגט פרעהליך און אויפ׳ן קול לאכען, אנדערע פלעגען זיך אזוי שושקען, און דאס פלעגט נאך מעהר זיין עלענד פערגרעסערן. אלע האבען צו זיך חברים, חבר׳טארינס, נאר ער האט קיינעם קיינעם ניט.

איינמאל אין אנהויב פריהלינג איז עלענדמאן ארויס פון זיין ענגען צימעריל. עס איז געווען פארנאכט, אין גאס האט גערוישט, מענשען זיינען פארבייגעגאנגען מיט יום־טוב׳דיגע פרעהליכע געזיכטער און עס האט אויסגעזעהן ווי זיי גרייטען זיך אויף עפעס א פרעהליכען באל, וואו אלע, אלע צוזאמען וועלען זיך פערוויילען און לעבען, נאר עלענדמאנען לאזט מען איבער אליין, איהם וויל מען ניט נעהמען. און ער האט זיך געלאזען גיכער געהן, ווי א בעליידיגטער, ווי א פערלאזענער...

ניט בעמערקטערהייט איז ער צוגעקומען צום קליין פאלקסגערטענדיל. דארט האט אויך יום־טוב׳דיג אויסגעזעהן, נאר עפעס ניט אזוי שרייענדיג, ווי אין גאס. עס איז דורכגעגאנגען צווישען די אלעען אן עלענדער סאלדאטיל, אן ארימער טרעגער, א דיענסט מיט א קינד.

עלענדמאן האט געזוכט א באנק צו זעצען זיך. אלע בענק זיינען פערנומען געווען, נאר אין דער לעצטער אלעע איז אויף

א ברעג באנק געזעסען א מיידעל איבערגעדעקט א האלב פנים מיט א פאטשיילע.

עלענדמאנען האט א ציה געטהאן, שטארק א קלאפ גע־טהאן אין הארצען און ער האט זיך נעבען איהר אוועקגע־זעצט...

א ווײלע איז ער געזעסען און ניט אויפגעהויבען די אוי־גען, אין הארצען, האט זיך איהם געדאכט, זיצט עמיצער און זינגט איהם אן אלט־זים ליעדעל. און עס ווערט איהם עפעס אנגענעהם און עס ציהט איהם און עס ווילט זיך איהם רעדען...

ער קעהרט אב דעם קאפ צו דער זייט, וואו דאס מיידעל זיצט און גיט א קוק.

זיינע בליקען בעגעגנען זיך מיט איהרע. צוויי שווארצע אויגען מיט א טרויריגען גלאנץ. זיי רעדען, דאכט זיך, אהן ווערטער.

„זי איז אן עלענדע! טראכט ער, „איך וועל מיט איהר אנהויבען צו רעדען".

— איהר זענט... — הויבט ער אן, — און עס פערפעהלט איהם מוטה.

ניין, רעדען וועט ער ניט, ער וועט נאר קוקען אויף איהר. זי איז אן עלענדע...

און פלוצלונג בעהערשט איהם א חשק אנצונעהמען זי פאר די האנד און א דריק טהאן.

דאס הארץ קלאפט איהם. ער קוקט אויף איהר און יעדער קוק איהרער דערצעהלט איהם עפעס.

— וואס זענט איהר אזוי אומעטיג? — רייסט זיך ארוים א פראגע פון זיין מויל, און איהם דאכט זיך, אז ער האט די וועלט איינגענומען...

— איך בין גאר ניט אומעטיג! — דערהערט ער א שטוי־לען ענטפער.

— וואס זיצט איהר אזוי שטיל? — פרעגט ער ווידער און נעהמט ניט אראב די אויגען פון איהר.

— וואס זאל איך שרייען? — שמייכעלט זי ביטער.

ער בלייבט שטום און קוקט אויף איהר, און אין קאפ עגבערט דער געדאנק: נעהם זי אן פאר די האנד, נעהם!

און עס ציהט איהם א געוואלדיגע קראפט.

— איהר זענט א היגע? — פרעגט ער.

—ניין! — הערט ער אן ענטפער.

— איך בין אויך אין דער פרעמד דא, — לאזט ער ארויס מיט א זיפץ.

ער וויל נאך עפעס רעדען, נאר ער קען ניט. דער פער־לאנג אננעהמען זי פאר די האנד לאזט איהם ניט רעדען.

— שענק מיר אויף א ווײלע דיין האנד, לאז מיר א ווײלע האלטען זי, איך בעט דיך...

ער זאגט דאס אבער ניט, דאס איז פאר איהם צו שווער און ער בעגנוגענט זיך נאר מיט'ן קוקען אליין.

און דאס הארץ זיינס ציהט און ציהט און זיין האנד שלעפט דאכט זיך עמיצער...

און אט גיט זי אויף איהם א קוק. ער דערפיהלט עפעס נאהענטעס, עלענדעס, בעטענדעס און זיין האנד ריהרט ענדליך אן איהרע.

זי שווייגט און לאזט אראב די אויגען.

און א ווארימער שטראם לויפט איהם דורך איבער'ן האר־צען. ער דריקט וואס א ווײלע איהר האנד פעסטער און פעס־טער.

— עס טהוט אייך ניט וועה? — פרעגט ער.

— ניין! שמייכעלט זי.

און ער לאזט די האנד ניט ארויס, ער האלט זי פעסט.

איהר האנד איז אבער קאלט...

עס פערדריסט איהם. ער וואלט וועלען האבען שוין דאס

גאנצע גליק — דריקען א ווארעמע האנד. קאלט איז איהם...

— פאר וואס איז ביי אייך אזא קאלטע האנד? — פרעגט ער און האט באלד חרטה.

זי ענטפערט ניט און וויל ארויסנעהמען איהר האנד...

— ווער זענט איהר? — פרעגט ער און דריקט איהר האנד און לאזט זי ניט אפ.

— איהר ווילט זיין מיט מיר בעקענט? הא, איהר ווילט?

ער קוקט אויף איהר, דריקט די האנד איהרע און אין קאפ רוהט ניט דער געדאנק: פאר וואס איז איהר האנד אזא קאל־טע?... דאך רעדט ער ווייטער צו איהר:

— איך וועל קומען צו אייך, איהר צו מיר. איך וועל מיט אייך שעהנע ביכלעך לעזען... איהר ווילט?

„פאר וואס איז ביי איהר אזא קאלטע האנד?"... — זי שווייגט.

— נו, איהר ווילט? — פרעגט ער ווייטער.

— איך דארף האבען געלד דערפאר... — זאגט זי ארויס, ווי צווישען די צייהן... — פאר געלד וועל איך צו אייך קומען... זאגט זי שוין דרייסטער...

ער לאזט פלינק ארויס איהר האנד, גיט אויף איהר א קוק און ווערט ענטשוויגען...

א שטומער זיצט ער נאך א ווייל, הויבט זיך נאכדעם אויף און לאזט זיך געהן, ניט ווימענדיג וואוהין.

— א קאלטע האנד! — רעדט ער אלע ווייל ארוים פאר זיך און עס נעהמט איהם דורך א קעלט...

פער׳משכנ׳ט זיך אליין.

עס איז געווען אנהייב פריהלינג. א פריהמארגען פון יע־נע פריהלינגס פריהמארגענס, וואס זאגען צו גילדענע בערג, און דער מענש לאזט זיך פערפיהרען און לויפט אין גאס א דער־פרישטער, אן אנגעפאקטער מיט האפענונגען אויף א גוטען פרעהליכען טאג, אויף גרויסע גליקען...

און וועלוויל קלינגער, א אידישער לעהרער, א 25־יעהרי־גער הויכער ברונעט, האט שוין אראבגעווארפען דעם צוריסע־נעם וואטאווען ווינטערמאנטעל, וועלכען ער האט מיט דריי יאהר צוריק אנקומענדיג אין ווארשוי פאר דריי רובל געקויפט, האט גוט אויסגערייניגט די קאמאשען, מיט די צוויי לאטעס, אזש זיי האבען פרעהליך געגלאנצט, איינגענעהט מיט דער איינענער האנד צוויי קנעפלעך אין אלטען רעקיל, גוט פער־קאמט די לאנגע האר, וואס ער האלט שוין אויפ׳ן קאפ ביי א יאהר, און איז ארויס פון זיין צימערל, וואו ער האט געוואהנט מיט נאך צוויי חברים, לעהרער אהן שעה׳ן, — אויף דער ליכטיגער וועלט....

— א שעהנער טאג ! — האט ער אין געדאנק גערעדט—
און האט אנגעהויבען געהן גיכער און שטאלצער, פונקט ווי ער וואלט געקאנט ערגיץ טראגען פערקויפען די שטראהלען, וואס

האבען זיך גענאָסען אויף איהם, און נעהמען דערפאר כאַטש עטליכע מטבעות אויף פריהשטיק...

און א פריהשטיק וואָלט איהם זעהר נויטיג געווען — עס איז שוין געווען צוועלף א זייגער. ווענען גאָט העלפט, עסט מען שוין א צווייטען מאָל...

קלינגער איז אָבער אַזוי צופריעדען געווען מיט דער ליע־בער ווארימקייט, מיט דער העלער ליכטיגקייט, מיט וועלכער די גאַנצע גאַס איז געווען פערגאָסען, אז ער האָט פערגעסען, אָדער בעסער געזאָגט, זיך בעמיהט ארויסצושלאָגען פון קאָפּ דאָס מאוסע עסען...

— ליכט! ליכט! — האָט ער גערעדט הויך — ליכט! ליכט!

און ער האָט זיך דערמאָהנט, אז ער האָט ניט לאַנג גע־לייענט, אז געטהע איז געשטאָרבען מיט די ווערטער: „וואָס מעהר ליכט!“ און ער איז שטאָלץ געוואָרען, וואָס ער און געטהע האָבען איין פערלאַנג...

אמת, אזא פּאָעט, ווי געטהע איז ער ניט געווען, אָבער לידער האָט ער אויך געשריבען, און ווען די רעדאַקטאָרען וואָלטען ניט געווען אזעלכע שלעכטע, וואָלט ער שוין לאַנג בעוואוסט געוואָרען ביי אלע אידען, ווייל צייט האָט ער א גאַנץ ווינטער געהאט און האָט זעהר פיעל געשריבען... מען האָט אָבער ניט געדרוקט!

פערטיעפענדיג זיך אין אזעלכע רעיונות, האָט ער אַן פריה־שטיק ווירקליך פערגעסען. אין קאָפּ האָט זיך ביי איהם אָנגע־הויבען וועבען א גאַנצעס ליעד וועגען פריהלינג, ער האָט שוין געהאט א סך פארטיגע גראַמען, ווי: געזיכט—ליכט, היינט—שיינט. פאַרבייגעהענדיג אָבער נעבען דעם בעקאַנטען קאַפּע־הויז, וואו ער און זיינע איבעריגע בעקאַנטע לעהרער, פּאָע־טען, קריטיקער און סתם לעזער, געפינען זיך, ווען עס איז נאָר דאָ א גראָשען אין קעשענע — האָבען די גראַמען מיט דער

גאַנצער פּאַטעטישער שטימונג זיינער, ווי ארויסגע׳גנב׳עט זיך פון קאָפּ, און אַנשטאַט זיי האָט זיך אריינגעכאַפּט א פרישער געדאנק, וואָס האָט איהם א זאָג געטהאָן, ווי אין דער וועלט אריין:

— דאָ קענסטו אויסטרינקען א גלאָז טהיי און אויפעסען א פּאָר זעמעל — עס וואָלט ניט געשאַדט.

דאָס וואָלט טאַקע א יושר געווען! — האָט קלינגער זיך געלאָזט איינרעדען, און ער האָט זיך אָבגעשטעלט און האָט זיך פערטראַכט.

און טראַכטען האָט ער געהאַט וועגען וואָס: ווי אזוי געהט מען אריין, עס איז ניטאָ א גראָשען אין קעשענע, און ווי אזוי געהט מען ניט אריין, אז עס ווילט זיך שוין גוט עסען?...

און ער דערמאָנט זיך, אז אָפּטמאָל געפינט מען דאָ א בעקאַנטען, וואָס קען אויסלייהען עטליכע קאָפּיקעס, אָהן א וועקסעל און אָהן א שום שטר־חוב, נאָר פּשוט א גמילות־חסד, וואָס דאָס איז עהנליך אביסעלע צו א נדבה...

און דערמאָנענדיג זיך אזאַ מאום וואָרט, געהט ער אוועק עטליכע טריט ווייטער פון קאפע־הויז און וויל זיך איינשמו־עסען, אז אין אזאַ שעהנעם טאָג דאַרף מען זיך שטעלען העכער פון עסען און טרינקען, מען דאַרף ניט זיין קיין חיה.

— „א גלאָז טהיי מיט א פּאָר זעמעל“ — לויפט איהם נאָכדעם דורך אין קאָפּ, און ער לאָזט זיך געהן צוריק, הערט אויף צו טראַכטען און געהט אריין אין קאַפע־הויז.

דאָס קאפע־הויז בעשטעהט פון צוויי קליינע צימערן. ארום קליינע מאַרמאָרנע טישעלעך זיצען געסט פון פערשיעדענעם עלטער, קלאַס און רייכקייט. א טייל זיצען און לעזען צייטונ־גען, אנדערע טרינקען און עסען.

קלינגער זעצט זיך אוועק אויף א ליידיגען אָרט, וואַרפט די בליקען אויף אלע געסט און זוכט א בעקאַנטען. אלע פּנים׳ער

זיינען איהם אָבער פרעמד און קוקען אַזוי בעז און ענגאַאיס־טיש — קאַלט.

„עפּעס מאוסע מענשען!“ — פאַלט קלינגערן איין, און ער קוקט מיט עקעל אויף איינעם, וואָס עסט מיט גרויס אַפּע־טיט, אריינלאָזענדיג זיינע צוויי גרויסע אויגען אין דעם גלאָז מילך, פון וועלכען ער האָט געטרונקען, נאָך יעדען ביסען בולקע.

— ווי אַ מענש האָט זיך דאָס אַזוי פערטיעפט אין דער אכילה! — ווערט קלינגער שוין אויפגערעגט און וויל זיך אויפהויבען און אוועקגעהן. נאָר ער שעמט זיך שוין אַרויס־געהן אַזוי. די ווירטהין וואָס זיצט ביי דער קאַסע, ווייס ער, וועט איהם ביים טהיר אָבשטעלען און פרעגען:

— איהר האָט גאָר נישט גענומען?...

ער זיצט און קוקט אויף די ווירטהין. זי זעצט נעבען דער קאַסע און וואַרפט אויגען אויף די געסט, און קלינגער דערמאָנט זיך, אַז זיין מאַמע, ווען ער איז נאָך אין דער היים געווען, פלעגט אַזוי אַכטונג געבען אויף די מוזשיקעס, בעת זיי פלעגען זיך אַמאָל צונויפקומען צו זיי אין שטיבעלע אין אַ מאַרק טאָג אַנוואַרעמען.

— עס איז גנב און גזלן, — בעשליעסט ער מיט כעס — יעדער ציטערט פאַר זיין פעל, מען האָט אַלץ מורא, מען זאָל ניט בע'גנב'ענען, מען היט איינער דעם אַנדערן — גנבים!... שרייט ער אויס אין געדאַנק, און זיין בלאַס פּנים פערקרימט זיך.

— איהר ווילט עפּעס? — שלאָגט איהם איבער די גע־דאַנקען דאָס מיידעל פון קאַפע־הויז, אוועקשטעלענדיג זיך קעגען איהם אין איהר ווייסען פאַרטוך, מיט ליידיגע גלעזער אין האַנד.

קלינגער'ן בעפאַלט אַ פּחד און צוטומעלטערהייט ענטפערט ער.

— א גלאז מילך.

— מיט בולקעלעך? — פרעגט דאס מיידעל ווייטער.

— מיט בולקעלעך... — שטאמעלט ער ארויס און דאס הארץ פאלט איהם שיער ניט ארויס פון שרעק...

„וואס טהוט מען איצטער? מיט וואס וועל איך בעצאה־לען?" פיקט איהם אין מוח, און עס ווערט איהם היים און קאלט, די אויגען קוקען ווילד אויף אלעמען, ווי ער וואלט נאר וואס א מענשען גע׳הרג׳עט, און האט מורא מען זאל איהם ניט דערקענען...

דאס מיידעל האט איהם גלייך צוגעטראגען א גלאז מילך מיט עטליכע בולקעלעך אויף א טעלער און איז אוועק צו אן אנדער טישעל.

— מילא, וואס ווערט דערפון — בערוהיגט ער זיך — מען דארף עסען, עס וועט אפשר באלד אריין א בעקאנטער, דאס שווארץ יאהר וועט זיי דאך ניט נעהמען.

ער הויבט אן עסען און קוקט צום טהיר, וועלכע עפענט זיך אלע ווײלע, און עס ווייזען זיך אלערליי מינים פארשוי־נען — נאר אלץ ווילד פרעמדע געזיכטער.

דאס הארץ שרעקט איהם אלץ מעהר און מעהר. ער איז דא זעהר מאוס ארייגעפאלען — ווי אזוי וועט ער איצטער ארויסגעהן? און יעדער ביסען שטעלט זיך איהם אין האלז און ווערגט איהם...

נאכ׳ן עסען בעפאלט איהם נאך א גרעסערע שרעק. די טהיר עפענט זיך און פערמאכט זיך, און אויף צו להכעיס קומט קיינער ניט אריין פון בעקאנטע, ווי זיי וואלטען אלע אויס־געשטארבען, עס הויבען איהם שוין אן וועה צו טהאן די אוי־גען, קוקענדיג צום טהיר, און ער בעשליסט אויפהערען האטש עטליכע מינוט צו קוקען — ממה נפשך, וועט ווער אריין, וועט ער דאך צוגעהן צו איהם. אז ער דערהערט אבער דאס גע־רויש פון טהיר, קען ער זיך ניט איינהאלטען און קוקט, און

זיין געדולד פּלאַצט — קיינער קומט ניט. די אַלע וואָס געהען אַריין זיינען איהם אַזוי פיינדליך, אַזוי עקעלהאַפט!... ווי רו־היג זיי בעוועגען זיך, ווי רוהיג זיי זעצען זיך אוועק ביים טי־שעל, ווי רוהיג זיי בעצאָהלען נאָכדעם ביי דער קאַסע!... צו־פריעדענע, מאוסע מענשען!...

פאַר לאַנגווייליע נעהמט ער אַ בלאַט צו לעזען. ער הויבט אָן פון די טעלעגראַמעס און לעזט איבער, אַז פון סאַלאָניקי מעלדעט מען, דאָס די דריי בולגאַרען, וואָס האָבען געשיקט צום עסטרייכישען קאָנסול אַ פּאַסקוויל, אַז זיי ווילען איהם הרג'ענען, האָט מען אַרעסטירט...

— אָט וועלען זיי איצטער האָבען, — טראַכט זיך איהם, און איהם שטעלט זיך פאָר דריי בולגאַרען הויכע און שוואַרצע מיט לאַנגע בלאַנקע מעסער אין די הענד...

באַלד אָבער הויבען פאַר איהם אָן די אותיות צו שפּרינגען, דער קאָפּ דרעהט זיך, אין ברוסט קאָכט עפּעס אַ זעהר אונאַנגע־נעהמעס פייער, און עס ציהט אַזוי אויפ'ן גאַס...

איהם שטעלט זיך פאָר איצט די גאַס אין אַ הערליכען אויסזעהן. די זון שיינט אַזוי אַנגענעהם, מענשען געהען און פאָהרען, איצט וואָלט גוט געווען צו שפּאַציערען, — זאָט איז ער דאָך!

און ער פיהלט זיך, ווי ער וואָלט זיך אַליין אַרעסטי־רען. ווער ווייס ווי לאַנג עס וועט איהם אויסקומען צו זיצען אין דעם אָסטראָג!

אַ שוויים בעגיסט איהם, די אויגען שפּרינגען איהם שיער ניט אַרויס. ער קוקט מיט אָנגעשראָקענע בליקען אויף דערווירטהין, וועלכע זיצט ביי דער קאַסע און היט די געסט.

— אַ רוח אין איהר, ווי זי היט דאָס! — ווערט ער אויפגעבראַכט און קען פון איהר די אויגען ניט אָברייסען.

און אָט בעגעגענט ער איהרע בליקען. איהם דאַכט זיך, אַז זי ווייס, אַז ער האָט ניט מיט וואָס צו בעצאָהלען, און מיט

שרעק וועגדעט ער די אויגען ווידער צום טהיר.

שוין דריי דער זייגער! קיינער פֿון די בעקאַנטע איז ניטאָ.

קלינגער קוקט אין פֿענסטער אריין צום הויף, צו דער טהיר איז איהם שוין נמאס געוואָרען קוקענדיג. די זון שיינט נאָך אזוי טריי און ווארים און רוהיג, פּונקט ווי מיט איהם וואָלט גאָר ניט געשעהן... דער כעס, וואָס האָט איהם געברענט, איז אריבער אין א טרויער, ער דערמאָנט זיך, אז אויף דעם ליכטי־גען טאָג האָט ער אזוי לאַנג געוואַרט, — עס איז ביז איצט אזוי קאַלט און טרויריג און הונגעריג געווען!...

און אז ער האָט זיך אויף איהם שוין דערוואַרט, דאַרף ער זיצען פֿערשפּאַרט, פֿער׳משכנ׳ט פֿאַר עטליכע קאָפּיקעס אין אָן ענגען, דושנעם קאַפֿע־הויז און וואַרטען, ביז וואַנען א גוטער אָרימער ברודער וועט קומען איהם אויסלייזען...

אין די אויגען שטעלען זיך איהם טרעהרען און ער קלערט:

— דאָס לעבען איז אזוי קורץ, שעהנע טעג זיינען אזוי ווייניג, און דאָס ביסעלע, וואָס עס איז דאָ, רויבט מען אַוועק... פֿאַר וואָס? פֿאַר וואָס?...

און איהם פֿאַלט איין צו צוגעהן צו דער ווירטהין צו דער קאַסע און זאָגען איהר:

— האָט קיין פֿאַראיבעל ניט, איך האָב זיך פֿערגעסען, אז איך האָב קיין קליין־געלד ניט און בין אזוי ארויסגעגאַנגען, איך וועל אייך שפּעטער בעצאָהלען...

דאַכט זיך, א גלייכע זאַך, און ער וועט בעפֿרייט ווערען און וועט זיך לאָזען ווידער אין דער פֿרייער גאַס, וואו עס איז אזוי ליכטיג און גוט...

ער גיט אָבער א קוק אויף די ווירטהין און קען זיך פֿון אָרט ניט אויפֿהויבען...

— ניין! איך וועל נאָך וואַרטען! — בעשליסט ער — מילא, מאָרגען וועט דאָך אויך זיין א שעהנער טאָג!

ער דערמאָנט זיך אָבער, אז עס איז מאוס אזוי לאַנג צו

זיצען, די קעלנערין קוקט שוין, דאכט זיך, אויף איהם מיט חשד. אז זי געהט פארביי זיין טישעל דאכט זיך איהם, אז אט־אט זאגט זי ארויס:

— וואס זיצט איהר דא אזוי לאנג, עס איז אזוי אויך ענג — בעצאהלט און געהט אייך...

ער האט שוין אמאל אזא סצענע בייגעוואוינט. אמת, דאס האט געטראפען מיט אן אלטען ארימען אידען, וואס איז דא א ווינטער־טאג אבגעזעסען. איהם, קלינגער'ן, וועט מען ניט טשעפען, זיי זעהען דאך, אז ער איז ניט אבי ווער... מאוס איז דאס אבער... און ער בייט איבער דאס ארט: ער געהט איבער אין צווייטען צימער. אין צווייטען צימער קען ער אבער לאנג ניט איינזיצען, די טהיר זעהט זיך ניט, און ער האט מורא טאמער וועט עמיצער אריין, וועט אויסטרינקען א גלאז טהיי און וועט אוועקגעהן און ער וועט דא בלייבען ניט קיין אויסגעלייזטער...

ער געהט איבער צוריק אין ערשטען צימער און בעשליעסט פעסט צו ווארטען רוהיג, ביז ווער פון די בעקאנטע וועט אריין; און כדי די צייט זאל גיכער איבערגעהן, וועט ער אנהויבען א בלאט לעזען פון אנהויב ביז'ן סוף.

און ער הויבט אן ווידער צו לעזען. ער לעזט עטליכע מאל א שורה, וויל עפעס בענעהמען, נאר די ווערטער געהען אריין אין קאפ און גנבה'ענען זיך גלייך ארויס, ווי זיי וואלט דארטען ענג געווען, ווי איהם אין דעם קאפע־הויז...

ער הערט אויף צו לעזען און דערשפירט הונגער.

מיט דעם נייעם געפיהל פון הונגער דערפרעהט ער זיך. ער מאכט א רעכנונג, אז שוין פער'משכנ'ט זיך, זאל זיין כאטש אין א גרעסערע סומע..

און אז דאס מיידעל געהט צו צום טישעל וואו ער זיצט, ווענדעט ער זיך צו איהר מיט אן אמת'ען שטאלץ:

— דערלאנגט, פרייליין, א גלאז טהעע מיט א פאר פוטער־ברויט...

און קלינגער ווערט דערשראָקען פאַר זיינע אייגענע ווער־טער. ער געפינט אַז ער האָט דאָ ווידער געמאַכט אַ פּעה־לער, טאָמער וועט קומען אפילו אַ בעקאַנטער, וועט ער דען ווערען איהם אויסלייזען אויב די סומע וועט זיין צו גרויס.

און אַז ער עסט אָב, ווערט ער נאָך מעהר געפאַלען און קוקט מיט מעהר שרעק צום טהיר.

עס ווייזט זיך אבער קיינער ניט, אויסער פרעמדע געזיכ־טער, וואָס פון קלינגערס וועגען האָבען זיי גאָר ניט געקענט געבוירען ווערען אפילו... וואָס דאַרף ער זיי?...

—שלעכט! — ברומט ער, ארויסגעהענדיג פון געדולד,

— אַ פערשאָלטענער טאָג, היינט וועט קיינער ניט קומען...

זיין נשמה הויבט אין איהם זיך אָן צו רייסען, ער קען מעהר ניט איינזיצען, עס איז איהם ענג. ער וויל זיך אליין בייסען, קנייפּען, שלאָגען... וואָס איז ער אריין אהער? ער וואָלט בעסער הונגערען, אָבער פריי געווען — און ער הויבט אָן זוכען מיטלען, ווי אַזוי צו ראַטעווען זיך.

די מיטלען זיינען ווילד, און ער וועט זיי קיינמאָל ניט טהאָן, נאָר דער מוח אַרבייט.

און אָט פאַלט איהם איין ארויסצושפּרינגען דורך דעם אָפע־נעם פענסטער, און אַז ער דערשרעקט זיך פאַר'ן געדאַנק, חאַפּט ער זיך אָן אַ צווייטען מיטעל: ער וועט צוגעהן דאָ צו וועמען עס איז, דערצעהלען די גאַנצע מעשה און וועט בעטען באָרגען 20 קאָפּיקעס.

דאָס איז אָבער אויך ניט קיין מיטעל: דאָ זיצען אַלע שלעכטע מענשען, זיי וועלען קוקען ווילד אויף איהם און יעדער וועט ארויסברומען: כ'האָב ניט...

און אַז די קעלנערין געהט פאַרביי, פאַלט איהם גאָר איין צו ווענדען זיך צו איהר און זאָגען:

— הער, אויב דו באָרגסט מיר אביסעל געלד, האָב איך מיט דיר חתונה — דו ווילסט דאָך חתונה האָבען, דו ביזט

דאָך שוין אַלץ און אויסגעהאַרעוועט, ווער וועט דיך נעהמען?...

און די טהיר עפענט זיך, עפענט זיך און פערמאַכט זיך און קיינער פון די בעקאַנטע געהט ניט אריין...

און דער טאָג איז אזא ליכטיגער, — ווי גוט איז איצט אויפ׳ן גאַס... ווי ענג איז איצט אין קאַפע־הויז, וואו ער האָט זיך פער׳משכנ׳ט פאַר צוואַנציג קאָפּיקעס...

— גאָט מיינער! — וויינט אין איהם דאָס הארץ — א טאָג „לעבען" איז דאָך ווערטה מיליאָנען, מיליאָנען! גזלנים, לאָזט מיך ארויס!...

און די ווירטהין זיצט ביי דער קאַסע און היט, ווי א שטרענגער זשאַנדאַרם... און קלינגער רייסט זיך און זוכט מיט־לען ווי צו אנטלויפען, ווי צו אויסגעלעזט ווערען פון דעם אַסטראָג...

ערשט זיעבען א זייגער איז געקומען א בעקאַנטער. קלינ־גערן האָט א פּינטעל געטהאָן אין די אויגען און פאַר שמחה איז ער צוטומעלט געוואָרען, האָט זיך א חאַפּ געטהאָן פון ארט און א געשריי געטהאָן:

— ברודער! דו האָסט מיך געראַטעוועט...

יענער האָט איהם קאַלט דערלאַנגט די האַנד און האָט גע־פרעגט:

— וואָס איז מיט דיר די שמחה?

— וויפיעל בין איך ווערט? — האָט קלינגער אַנשטאָט צו ענטפערן, געפרעגט.

— אין מיינע אויגען א גראָשען אויך ניט...

— אי, שלעכט! — האָט קלינגער געסטאַרעט זיך צו זיין פרעהליך. איך וועל שוין דאָ מוזען בלייבען, איך בין דאָ איצט פער׳משכנ׳ט אין 20 קאָפּיקעס...

— איז וואָס ווילסטו, איך זאָל דיך אויסלייזען? — האָט דער בעקאַנטער געפרעגט האַלב שמייכלענדיג, האַלב ערנסט...

— לייז אוים, ברודער, לייז מיך אוים — איך האָב שוין קיין כח ניט צו זיצען.. אזאַ שעהנער טאָג!...

און דער חבר האָט איהם אויסגעלייזט...

קלינגער איז אַ בעפרייטער אוועק צום קאסע, האָט אָב־געצאָהלט און זיך געשווינד ארויסגעכאַפּט, ניט געזעגענענדיג זיך אפילו מיט'ן אויסלייזער...

אויפ'ן גאַס איז שוין דונקעל געווען, דער הימעל איז גע־ווען פערדעקט מיט שווארצע וואָלקענס, אַ קליין רעגענדעל האָט צוגעקאַפּעט און קלינגערן האָט וועה געטהאָן דער ליכטי־גער טאָג, וואָס איז אין תפיסה אוועק און איהם האָט זיך גע־דאַכט, אז דער הימעל העלפט איהם צו בעוויינען דעם פער־שפּיעלטען טאָג...

דער מאָרגענדיגער טאָג איז אַ קאַלטער, אַ נאַסער און דונקעלער געווען, און קלינגער איז אַ הונגעריגער אין דער היים געזעסען און האָט געבענקט נאָכ'ן נעכטיגען טאָג...

דער בוכהאלטער.

11 א זייגער ביינאכט.

ער איז נאָר וואָס געקומען פון קאנטאָר, וואו ער דיענט אלס בוכהאלטער. ווי דערשלאָגען איז ער אנידערגעפאלען אויפ'ן איינציגען שטוהל, וואָס האָט זיך געפונען אין קליין צי־מערל. ער האָט מיט דער רעכטער האנד א שטאַרקען פיהר געטהאָן איבער'ן קאָפּ און נאכהער איבער'ן גאנצען פּנים, ווי ער וואָלט וועלען „עפּעס" אראָבנעהמען פון דאָרטען און פער־ווארפען עס ווייט, ווייט, נאָך וואָס איהר וואָלט אַזוי לייכט, אזוי גוט געוואָרען...

נאָר דאָס אומפיהרען מיט דער האנד האָט איהם גריננער ניט געמאכט. פאר זיינע אויגען איז אלץ געשטאַנען די קאָנ־טאָרקע מיט די קאסע־ביכער און ער האָט זיך געקרימט און געוואונצעלט דעם שטערן, ווי איהם וואָלט אויסקומען אויסרע־גולירען א פערפּלאָנטעטע רעכנונג...

— פוי! — האָט ער אויסגעשפּיגען — צום שווארץ יאָהר!

און איהם האָט זיך געדאכט, אז אלץ וואָס ער זעהט פאר זיך אין צימערל: דאָס בעטעל, דאָס טישעל, דאָס פייער אין לאָמפּ דורך דעם פעררויכערטען גלאָז, די ווענד אויסגעקלעבט

מיט טונקעלע טאַפּעטען, אַז דאָס אַלץ ברומט אונצופריעדען:
„צום שוואַרץ יאָהר!"..

און וואָס אַ מינוט מעהר בעהערשט איהם אַלץ שטאַרקער דער אומעט.

ער דרעהט זיך אום מיט'ן פּנים צום פענסטער און מיט אויסגעשטעלטע אויגען קוקט ער ווייט, ווייט, ווי ער וואָלט עפּעס וועלען דערזעהן... שטילע, לאַנגזאַמע געדאַנקען ציהען זיך איהם דורך אין מוח. ער וויל יעדער געדאַנק פערהאַלטען, אָבשטעלען, בערעכענען איהם, נאָר דער גע־דאַנק שפּרינגט אוועק און עס קומט אָן אַ צווייטער, אַ דריטער, אַ פיערטער. ענדליך צושפּרינגען זיי זיך אַלע און אין מוח שטעלט זיך ביי איהם אוועק אַ דייטליכע פראַגע מיט גרויסע שוואַרצע בוכשטאַבען, מיט אַ לאַנגען פראַגע־צייכען:

— וואו איז מיין לעבען אוועק?...

און עס ווילט זיך איהם עפּעס דערמאַנען. צעהנדליגער גע־שטאַלטען הויבען אָן צו קריכען פויל און שלעפעריג איינס נאָך דאָס אַנדערע, אָהן אַ צוזאַמענהאַנג, אָהן אַ סדר און די פראַגע דריקט און נעהמט אַדורך זיין גאַנצע זעעלע:

— וואו איז מיין לעבען אוועק?

פּלוצלונג פאַלט איהם איין צו טהאָן עפּעס אַן אַרבייט.

ער הייבט זיך אויף פון שטוהל, בעטראַכט אַרום און אַרום זיין צימערל, און זיין בליק פאַלט אויפ'ן קאַסטען, וואו עס ליגען אַלע זיינע זאַכען, וואָס ער האָט פון דערהיים געבראַכט, און וואָס ער האָט שוין דאָ ערוואָרבען.

ער קוקט איהם אָן קרום, נעהמט פויל אַרויס פון טאַש אַ שליסעל און עפענט איהם אויף.

עס געפעלט איהם עפּעס ניט דער סדר אין קאַסטען, איהם דאַכט זיך, אַז יעדע זאַך ליעגט ניט אויף איהר אָרט.

ער הייבט אָן איבערלעגען.

צום ערשטען פאַלט איהם אַריין אין האַנד אַן אַלטער

תנ"ך. ער גיט א בלעטער און זיין בליק שטעלט זיך אב אויף די ווערטער: „אב במחתרת ימצא הגנב„. ער טייטשט אָב אין מוח יעדעס וואָרט און שרעקט זיך צו האָט ער קיין טעות ניט געהאט... עס וואקסט פאר איהם אוים א דארער איד מיט אן אָפּען הארץ בעוואקסען מיט האָר. „פויער! — שרייט ער, „זאָג! אם במחתרת ימצא הגנב. נ נ נ נו!..." ער גיט א מיש ווייטער, ווייטער: „בנים גדלתי ורוממתי" — א שווערער פסוק, געדענקט ער. דאָ איז געווען א הארבע אויסרעדעניש... ער וויל זיך עפּעס דערמאָנען און קוקט אויף די אותיות... נאָר באלד גיסען זיי זיך צוזאמען און עס שווימט פאר איהם ארוים, ווי פון א נעבעל, א נידריגע פינסטערע שטוב. ארום א גרויסען טיש זיצען דערשראָקענע אינגלעך און רייסען זיך צום פענס־טער, צום גאס... א דארע ביינערנע האנד לאָזט זיך אראָפּ אויף די קינדערשע פּלייצעס איינציגווייז און די בלויע ליפען צעבייזע־רען זיך נאָך שטארקער: זאָגט זשע „בנים גדלתי ורוממתי". און די אינגלעך צעשאָקלען זיך מיט א גוואלד: „קינדער האָב איך געהאָדעוועט און דערהויבען"...

ער זיפצט שווער אָב און לעגט דעם תנ"ך אוועק אונטען אין קאסטען.

ער האלט אין האנד א צווייט ביכעל.

— א, די גראמאטיק! קלערט ער. — ער בלעטערט זי דורך און יעדעס בלעטעלע פערצעהלט איהם עפּעס, ברענגט איהם טרויריגע גריסען... עס שטעהט אויף פאר זיינע אויגען א הויכער יונגער מאן מיט א בייזען בליק אונטער א פּאָר פּענ־סנע. ער דרעהט איהם דעם אויער, נעהמט ארוים א בליי־שטיפט און צייכענט אויף יעדער בלאט בעזונדער:

— וואס נאָ זאווטרא, דאָ סיך פּאָר נאאיזוסט! סלישיש?

ער לעגט אוועק די גראמאטיק. ער בלעטערט נאָך א ביכעל — אן אריפמעטיק. נאָך א ביכעל — א כרעסטאָמאטיע — א דייטשעם ביכעל...

עס בעווייזען זיך אלערליי געשטאלטען אין שווארצע רעק, און פענסנע, מיט א שטענדיגער בעזער פראזע:

— וואס נא זאווטרא דא סיך פאר נאאיזוסט!

„שווער געווען“, לויפט איהם דורך אין קאפ...

ער האלט ווידער אין האנד א פאק פאפירען.

— א, יעקב מארק'ס בוכהאלטעריע! — שמייכעלט ער ביטער, דער טאטע האט פאר איהם א תכלית געזארגט...

— און וויפיעל האט דאס דעם טאטען געקאסט! זיינע לעצטע קרעפטען האט ער פאר מיר אוועקגעלעגט.

מיט א שווערען זיפץ לעגט ער די ביכער צוריק אוועק. נאר נעהמען אין האנד נאך עפעס קען ער ניט. לאנג שטעהט פאר זיינע אויגען דאס טרויריגע געשטאלט פון טאטען. נאכ־הער בעווייזען זיך אנדערע געשטאלטען. ער דערזעהט שוועס־טער און ברידער אלע מיט פערזארגטע טרויריגע פנים'ער. דער זעלביגער קאסטען שטעהט אין דער היים אין מיטען שטוב ארומגעבונדען מיט א שטריק... די מאמע קושט איהם... דער טאטע דריקט איהם די האנד און זאגט איהם וויך: „דו פאהרסט אין דער פרעמד, זיי דארט א מענש, היט א קאפיקע, זיי גינציג דעם בעל־הבית... ועסט פערדינען געלד וועסט טהאן א שדוך און וועסט זיין לייטען גלייך“... דער קליינער ברוך־דער'ל דרעהט זיך ארום קאסטען און שרייט:

„ברוך, שיק מיר פון דער גרויסער שטאדט א ביקסע־לע“...

דאס הארץ הייבט איהם אן דריקען, שרעקליך ווער טהאן... נאר ער הייבט אן ווייטער איבער צו לעגען.

ער האלט שוין אין האנד דעם נייעם קאסטיום, וואס ער האט זיך דא שוין אליין געמאכט פון די שכירות... ער פער־טראכט זיך קוקענדיג אויפ'ן ראק, און עס ציהען זיך פאר איהם לאנגע, טרויריגע טעג... א שמוציגער קאנטאר, דורכגעפיהלט מיט א זויערען שווייסיגען ריח... אין די אויערען קלינגען עפעס

מאָדנע ווילדע ווערטער: פּרימא דע פּרימא, באַנקראָט, ביר־זשע, קורס, געהויבען, געפאַלען... עס וואַקסט אויס פאַר זיינע אויגען דער ווירטה ה' גרינבערג, א בייכיגער מענש מיט גרויהע קאַצען־אויגען. אָט געהט ער צו צו איהם מיט א בעזען בליק און פרעגט מיט זיין גראָבען קול: „עס שטימט?“... ער ענט־פערט שטיל און דערשראָקען „דאכט זיך, א קליינער טעות“... און ווייטער רעכענען... ציפער, און ציפער, אָהן אַ אָנפאַנג, אָהן א סוף...

ער לעגט אוועק דעם אנצוג, בלייבט שטעהן פערטראַכט און רעדט אַרויס קוקענדיג אין קאַסטען.

— מעהר, דאַכט זיך, גאָר נישט?!...

און די פראַגע הייבט איהם אָן מיט איהר ערשטער מאַכט צו דריקען.

— וואו איז מיין לעבען אוועק?

און מיט שטאַרע בליקען קוקט ער אין קאַסטען אַריין...

די סאפקע.

געוואָהנט האָט שמעון שטענדיג אין צימערלעך, וואָס זייר־נען בעשטאַנען פון איין פענסטער, א בעטעל, א טישעל און איין שטוהל. א גוטע בעל־הבית'טע פלעגט אמאָל געבען צוויי שטוהלען. אין אזאָ צימערל פלעגט שמעון וואָהנען לענגער. ניט אזוי צוליעב דעם איבריגען שטוהל, נאָר צוליעב די גוטס־קייט פון דער בעל־הבית'טע. פון גרעסערע צימערן האָט שמעון קיינמאָל ניט גע'חלומ'ט. מעהר, ווי זעקס רובל פאר א צימערל קען ער ניט צאָהלען, נעהמען ווידער א גרויסען צימער פאר 12 רובל און וואָהנען זאלבענאַנד האָט שמעון ניט געוואָלט. כאָטש שמעון איז געווען בכלל א מענש פון דער געזעלשאפט, און האָט פון דער אינדיווידואליסטישער טעאָריע ניט געוואוסט, איז ער דאָך געווען, ניט וויסענדיג עם אליין, א שטיקעל אינדיווידו־אַליסט. ער האָט גאַנץ אָפט איבערהויפּט ביי נאכט, ליעב גע־האָט צו בלייבען אליין מיט זיך, אונטערזינגען אלטע לידעלעך, וואָס ער האָט אין דער היים געהערט, ניגונים פון יום־נוראים, זמירות פון שבת, וואָס דאָס אלץ בעווייזען פאר א זייטיגען מענשען וואָלט ער ניט געקענט. ווייל קיין קול האָט ער ניט געהאט און זיין זינגען וואָלט געווים ארויסרופען ביי א צור־הערער א געלעכטער. אויסער זינגען פלעגט ער סתם ליעב

האבען צו טראכטען פון העכערע ענינים, און דערצו מוז מען האבען יחידות.

אויב פון גרעסערע צימערען האט שמעון ניט גע'חלומ'ט, האט ער אבער געהאט א שטארקען פערלאנג, אז אין זיין צי־מערל זאל זיך געפינען א סאפקע. און ביים דינגען א נייעם צימער פלעגט ער מיט א מאדנעם ביינקענדיגען שמייכעל פרע־גען דער בעל־הבית'טע:

— אפשר וואלט איהר מיר געקענט אריינשטעלען אין צימער א שטיקעל סאפקע...

ביי זיינע בעל־הבית'טעס פלעגט זיך קיין איבעריגע סאפ־קעס ניט געפינען. שמעון האט עס גוט געוואוסט, אבער פרע־גען פלעגט ער מוזען, און בעקומענדיג אן ענטפער, אז ניין, וועלכען ער האט אייגענטליך ערווארטעט, פלעגט ער ווי מיט א זיפץ ארויסמורמלען:

— א שאד, א שאד! איך האב אזוי ליעב א סאפקע...

און אנדער בעל־הבית'טע פלעגט מיט א שמייכעל איהם ווי טרייסטען:

— איהר וועט אם ירצה השם חתונה האבען וועט איהר זיך קויפען א סאפקע.

אבער אזוי ווי שמעון האט אויף חתונה האבען קיין מאל ניט געהאפט, פלעגט ער ביטערליך נאך דער בעל־הבית'טעס ברכה א שמייכעל טהאן און פלעגט זיך פון א סאפקע מיאש זיין אין גאנצען...

נאר איינמאל, די לעצטע צייט, אז שמעון האט גענומען ווידער א נייעם צימערעל מיט דעם זעלבען מעביל, ווי די פריהערדיגע צעהנדליגער צימערלעך, נעמליך: איין בעט, איין טישעל און איין שטוהל, און ניט האבענדיג אפילו אין געדאנק צו פרעגען מכח א סאפקע, רופט זיך צו איהם אן די בעל־הבית'טע:

— אויב איהר ווילט, קען איך אייך אריינשטעלען א סאַפקע.

פון דער דאַזיגער פארלײגונג איז שמעון געוואָרען אזוי איבערראשט, אז ער האָט א וואָרט ניט געקענט אויסריידען, קומענדיג אבער אין א ווײלע ארום ווידער צו זיך, האָט ער מיט גרויס פאַרזיכטיגקייט איבערגעפרעגט:

— וואָס זאָגט איהר?... א סאַפקע...

— יאָ, אויב איהר ווילט — האָט די בעל־הבית'טע קאַלט געזאָגט — אין שטוב ביי מיר פערנעמט זי נאָר אַן אָרט. איך האָב צוויי.

דאָ האָט שוין שמעון פערשטאַנען אין גאַנצען און ער האָט אביסעל דיפּלאָמאַטיש געענטפערט:

— וואָס הייסט, אויב איך וויל... איך מיין, וואָס קען זי מיר שאַדען... עס וועט זיין גוט ביי טאָג אמאָל, מיין איך, צוצושפּאַרען זיך.

און באַלד איז געשטאַנען אין שמעונ'ס צימערעל א סאַפּ־קע, אַן אמת'ע סאַפּקע, אויף וועלכער ער האָט זיך, ווי נאָר די בעל־הבית'טע איז ארויס, א וואָרף געטהאָן מיט'ן פּנים צום באַלקען און האָט גליקליך געשמייכעלט.

דאָס גליק איז אבער געוועזען צו גרויס, אז שמעון זאָל קע־נען רוהיג איינשלאָפען. ער איז פּלוצים אויפגעשפּרונגען, עטליכע מאָל איבערגעפיהרט מיט דער האַנד איבער דער שווארצער סאַראַטע פון דער סאַפּקע און האָט געלויבט:

א זעלטענע סאַפּקע.

דאָס גליק איז אבער געוועזען צו גרויס אליין עס צו פער־טראָגען. און שמעון איז ארויס אויפ'ן גאַס צו טיילען זיך מיט זיין גליק מיט נאָך עמיצען...

בעגעגענט האָט ער דעם ערשטען, — בעריל פישמאַן, א יונגער מאַן, וואָס האַלט ניט פון דירות און זאָגט, אז א מענש

דארף לעבען ווי א פויגעל.. בעגעגענדיג דעם דאזיגען חבר, האט ער פערגעסענדיג יענעם'ס מיינונג וועגען דירות, איהם אבגע־שטעלט און א פרעהליכער איבערגעגעבען:

— נו, ברודער, האב איך זיך היינט אריינגעצויגען אין א דירה!...

— איז זי א פאלאץ! — האט פישמאן איראניזירט.

— א פאלאץ ניט קיין פאלאץ — נאר א סאפקע איז פאראן! פערשטעהסט, א סאפקע.

—טייערע מציאה... — האט פישמאן גע'חוזק'ט: פון וואס א מענש ווערט נתפעל, אט האב איך אפילו קיין בעט ניט, און גאר נישט... נאר פון דעסטוועגען דארף מען געהן אנקור־קען.

— אח, קום! — האט שמעון זיין גאסטפריינדליכקייט ארויסגעוויזען.

אריינקומענדיג אין צימערל, האט בעריל פישמאן ניט ארויסזאגענדיג זיין מיינונג אויף דער דירה, זיך א ווארף גע־טהאן אויף דער סאפקע און ליעגענדיג שוין, געזאגט:

— איך בין שטארק מיעד... איך וועל כאפען א דרע־מעל...

— א דרעמעל.... האט זיך שמעון דערשראקען... וואס הייסט א דרעמעל... איך רעכען, אז די בעל־הבית'טע וועט ניט וועלען ליידען... זי האט פערזאגט, אז...

— עט, לאך פון איהר באבען, וועסט קריגען אן אנדער צימער.

און מעהר האט פישמאן ניט גערעדט. לעבענדיג ווי א פייגעל, האט ער די פאריגע נאכט ניט געשלאפען, און ער איז גלייך איינגעשלאפען...

שמעון האט געקוקט אויף דעם שלאפענדיגען חבר און האט ניט געוואוסט וועלכע מיטלען אנצונעהמען. וועקען איהם האט ער קיין הארץ ניט געהאט, לאזען איהם אזוי ליעגען

וואָלט ער גאָר אליין זיך אָביסעל אָבגערוהט — דאָס ערשטע מאָל אויף א סאָפקע... און ער איז געשטאַנען און געקוקט, ווי עמיצער רויבט ביי איהם זיין גליק אוועק.

ענדליך אָבער האָט ער זיך בערוהיגט און זיך געטרייסט:

— מילא, א מענש וויל זיך אָברוהען, זאָל ער זיך אָברוהען. די סאָפקע בלייבט דאָך ביי מיר.

עס איז אָבער געווען א פאַלשע נחמה. אמת, פישמאַן איז אין א פּאָר שעה ארום אויפגעשטאַנען, זיך אויסגעגענעצט הויך און בשעת גענעצען געזאָגט:

— גאַנץ וואָהל זיך דורכגעדרעמעלט — מען דאַרף געהן.

נאָר א זייגער עלף ביי נאַכט, אז שמעון איז געלעגען אין די בגדים אויף דער סאָפקע און געפאַנטאַזירט וועגען זעהר גוטע זאַכען, וואָס עס זיינען פאַראַן אויף דער וועלט, האָט איהם א קלאַפּ אין טהיר פון קאַמערל אויפגעוועקט פון זיינע דמיונות און אז ער איז אראָבגעשפּרונגען א דערשראָקענער, האָט ער פאַר זיך דערזעהן ווידער בעריל פישמאַן....

— אזוי שפּעט? — האָט ער אויף איהם אָנגעשטעלט די אויגען.

— איך וויל ביי דיר היינט נעכטיגען. איך האָב נאָך אלץ קיין דירה ניט.. ועסט דאָך מסתמא ערלויבען.

— נעכטיגען? — האָט שמעון ארויסגעשטאַמעלט — ניט יויסענדיג וואָס ווייטער צו זאָגען...

— יאָ, איבערנעכטיגען... — האָט פישמאַן בעשטע־ טיגט.

— עס איז דאָך אָבער ניטאָ קיין קישען... האָט שמעון געפּרופט ראַטעווען זיך...

— עט, ביזט א שוטה... איז פישמאַן שוין אין זיין ראָלע אריין, וואָס זיינען מיר עפּעס בורזשוקעס... א סאָפקע האָסטו, וואָס דאַרף מען בעסער?

און פישמאַן איז געבליעבען נעכטיגען און דאָס ערשטע

מאָל, נאָך זעהר אַ לאַנגע צייט, האָט שמעון ניט געזונגען פאַר'ן שלאָף...

אויף מאָרגען, אז שמעון איז אויפגעשטאַנען, איז שוין פישמאַן ניט געווען. וויסענדיג, אַז קיין פריהשטיק וועט ער ביי שמעון'ען ניט קריגען, איז ער עם אוועק זוכען ערגעץ אַנדערש.

שמעון איז צוגעגאַנגען צו דער סאַפּקע און האָט זיך דער־מאָנט, אז אויסער פישמאַנען האָט ער נאָך צעהנדליגער חברים, וואָס האָבען ניט קיין דירות און אז זיי וועלען זיך דערוויסען, וועט ער האָבען אַלע נאַכט אַ פאַרשוין אויף שלאָפען. אבזאָגען וועט ער ניט קענען. ווי אזוי זאָגט מען אָב, אַז עס שטעהט אין אַ צימער אַ סאַפּקע אַ נאַכט ליידיג?... געה דערצעהל דעם עולם אַ מעשה, אַז דו האָסט ליעב יחידות, אַז דו קענסט ניט זינגען פאַר אַ צווייטען...

און שמעון האָט געקוקט אויף דער סאַפּקע און עס האָט איהם אָנגענומען אַ שרעק... אין מח האָט שוין געאַרבייט אַ גע־דאַנק:

— זוכען אַ נייע דירה, וואו עס איז פון קיין סאַפּקע קיין זכר ניטאָ...

דער מאדנער.

(געווידמעט ל. ג.)

דער פאלטא, וואס זיסעל טראגט שוין דעם צעהנטען ווינטער, איז אייגענטליך ניט געווען קיין ווינטערדיגער אין פולען זין פון דעם ווארט. אויסער דעם, וואס ער איז געווען העל, האט ער אויך ניט געהאט קיין וואטע. אבער קיין זומערדיגער האט ער אויך ניט געקענט הייסען. דער געוואנד פון איהם איז געווען גראב און האריג און דאס האט איהם צוגעגעבען א כאראקטער פון א הערבסט אדער פריהלינגס־מאנטעל. זיסעל אליין האט איהם אבער גערופען מיט א וויצעלע „דער פארעווער מאנטעל“. און האט ערקלערט, אז מיט'ן שכל, דארף ער אזוי הייסען, ווייל אזא מאנטעל קען מען טראגען אין אלע פיער צייטען פון יאהר און אפילו צודעקען זיך מיט איהם איז אויך ניט שלעכט. אז דער מאנטעל דעקט אין א קאלטער נאכט זיסלען צו, זעהט עס טאקע אוים ווי אן עכטע קאלדרע. אמת, די פאר ארבעל שטערען דער אלגעמיינער הארמאניע, נאר ווער דארף עס אזוי נאהענט צוגעהן בעטראכטען? דער עיקר איז דאך, ווי אזוי די זאך זעהט אוים פון דער ווייטען...

עס פערשטעהט זיך, אז אזא מאנטעל מיט אזוינע מעלות האט זיסעל געוואוסט ווי צו שעצען. טאמער פלעגט איהם אמאל איינער פון זיינע בעקאנטע בעמערקען:

— שוין צייט איך, פאני זיסעל, א נייעם מאנטעל צו מאכען.

פלעגט זיסעל א קוק טהאן אויף זיין מאנטעל, אויפהויבען דעם קאלנער, וואס איז געווען זעהר א הויכער, ארייננלעגען א י י ן ארבעל אין צווייטען און מיט א זיגערישען טאן ענטפערן:

— וואס? א שלעכטער מאנטעל? —

יענער פלעגט א שמייכעל טהאן און געפינען, אז דער מאנטעל איזווירקליך גוט.

— דאס געלד, וואס א נייער מאנטעל דארף קאסטען האב איך וואו אהין צו טהאן — פלעגט נאכדעם זיסעל צוגעבען מיט א גוטמוטיגען טאן און מען האט געוואוסט, אז זיסעל, אט דער אלטער בחור, אט דער „מאדנער“, וואס ארבייט ערגעץ פאר א פירמע און פערדיענט פיעל געלד, טהוט מיט מענשען גרויסע טובות און אויף זיך אליין קוקט ער גאר נישט.

און דאך האט זיך געטראפען מיט זיסלען א סיבה און ער האט געפעלשט אין זיין מאנטעל און אנגעטהאן א פוטער...

— ווי קומט צו אייך, פאני זיסעל, א פוטער? — האט איהם יעדער בעקאנטער, דערזעהענדיג דאס ערשטע מאל אין פוטער, פערוואונדערט געפרעגט — איהר זענט שוין צום שכל געקומען?...

און זיסעל האט מיט א פערשעמטען שמייכעל געדארפט דערצעהלען א מעשה, וועלכע איז איהם געווען זעהר ניט אייננגענעהם. עפעס איינער, זיינער א ווייטער בעקאנטער, וועלכער האט נויטיג געדארפט געלד, נאר בארגען ביי איהם האט זיך יענער געשעמט, האט איהם פערקויפט דעם פוטער, מיט א תירוץ, אז ער איז אויף איהם ענג.

— איך האב איהם געמוזט קויפען... איהר פערשטעהט?

— האט ער זיך פערענטפערט.

די בעקאַנטע האָבן פאַרשטאַנען און זיינען געווען זעהר צופֿריעדען, וואָס ענדליך האָט גאָט געהאָלפֿען און זייער גוטער זיסעל איז געוואָרען אַ מענש...

— גוט אַ פּוטער, הא, וואָס? — האָבן זיי איהם גע־פֿרעגט.

— גוט איז גוט — האָט דער אַלטער בחור מיט אַ נאַאי־ווען קינדערשען שמייכעל געענטפֿערט... אָבער...

— אָבער וואָס?

— אָבער איך שעם מיך...

די בעקאַנטע האָבן זיך פֿערנאַנדער געלאַכט.

— כ׳לעבען איך שעם מיך... ווי קומט צו מיר אַ פּוטער?

די בעקאַנטע האָבן ווידער געלאַכט: טאַקי אַ „מאָדנער“. מען זאָל זיך שעמען צו טראָגען אַ פּוטער! הלואי וואָלט יעדער פֿון זיי געהאַט אַ פּוטער וואָלט ער גאָר אַן אַנדער שטאַלץ בע־קומען. די ערד וואָלט אונטער איהם געציטערט...

און לכבוד דעם פּוטער, וואָס זיסעל האָט אָנגעטהאָן, האָט דער ווינטער אַראָבגעשיקט אַ שטאַרקען פֿראָסט, וואָס האָט עטלי־כע טעג נאָך אַנאַנד מיט אַ קאַלטען פֿייער געברענט. זיסלען, געהענדיג אין גאַס, וואָס האָט געטרוישט פֿון מענשען, צווישען וועלכע ער האָט גראַד ווי אויף צולהכעיס פֿיעל לייכט געקליידע־טע בעגעגענט, האָט זיך געדאַכט, אַז ע ר איז אין דעם פֿראָסט שולדיג, און האָט ניט געקענט קוקען גלייך אין די אויגען די אָרימע, לייכטגעקליידעטע דורכגעהער, וואָס האָבן זיך גע־קנייטשט אין דרייען פֿאַר קעלט. ווען ער וואָלט געטראָגען זיין „פּאַראַווען מאַנטעל“ וואָלט ער שוין צו אַ מאַנכען צוגעגאַנגען און געפֿרעגט:

—וואָס, קאַלט, פֿעטערקע?

אָבער אין דעם פּוטער האָט ער קיין מוטה ניט צוצוגעהן אום צו ריידען, ווי זיין שטייגער איז, אַ וואָרט. דער פּוטער מאַכט אַ מחיצה צווישען איהם און די אַלע אָרימע. און אַ פֿער־

שעמטער לויפט ער דורך די גאס, סטארענדיג זיך קיינעם אין די אויגען ניט אריין צו קוקען. ער קען זיך אבער ניט איינ־האלטען, בעגעגענדיג אן ארימען טרעגער, האט ער ווי פער־שולדיגט א פרעג געטהאן: קאלט הא?... דערהערענדיג א קרעכץ אנשטאט אן ענטפער, איז זיסלען א קעלט דורכגעלאפען דורכ'ן פוטער, און ער האט עפעס בעשלאסען...

* * *

אויפ'ן פינסטען טאג, אלס דער פראסט האט זיך גע־שטארקט, האט מען זיסלען צוריק געזעהן אנגעטהאן אין זיין אלטען מאנטעל.

— וויעדער אין אלטען? — האט איהם א בעקאנטער גע־פרעגט. — איהר וועט דערפרוירען ווערען — אזא פראסט!

— עט, האט זיסעל מיט א זיכערען טאן געענטפערט, — אהן א פוטער ווערט מען ניט דערפרוירען, אבער אין א פו־טער ווערט מען אבגעריסען און פערפרעמדט פון ארימע ברי־דער, און אהן זיי איז קאלט אין בעסטען פוטער. יעצט איז מיר גאנץ ווארים...

דער בעקאנטער האט געקוועטשט מיט די פלייצעס און אין געדאנק אויף זיכער בעשלאסען:

— „ניט נאר א מאדנער — א משוגענער!...

לאזענדיג דעם בעקאנטען מיט זיין מיינונג איבער איהם, האט זיך זיסעל געלאזען געהן. ער האט גלייך בעמערקט ביי א ראג שטעהן א טרעגער, וועלכער האט דא געקלאפט מיט די פיס, דא געפאטשט א האנד אין א האנד, דא אונטערגעשפרונגען און נאך אזעלכע סגולות צום פראסט. זיסלען האט עם געריהרט, אבער אויך געפעלען געווארען. אין זיינע אויגען האט זיך בעוויעזען דאס אלטע גוטע פייעריל און האט זיך געווענדט צום טרע־גער:

— וואס, פעטערקע, קאלט?

— קאלט, קאלט! — האָט דער טרעגער ווי פרעהליך גע־ענטפערט.

— נישקשה! מיר וועלען ניט דערפרווירען ווערען! — האָט זיסעל גוטמוטהיג געענטפערט.

— עט, דערפרווירען ווערען! ווער זאָגט עס? דעם ערש־טען ווינטער בעגעגען איך דען? — האָט דער טרעגער, מאַ־כענדיג זיינע סגולות פאַר איין וועגס גערעדט.

און זיסעל איז מיט א ליעדעלע פרעהליך ווייטער אוועק־געגאנגען, לאַכענדיג פון זיך אליין ביים געדאנק, אז ער האָט פיער טעג א פוטער געטראָגען.

— עס איז טאַקע געווען א משוגעת! — האָט ער הויך אויפ'ן קול זיך מתודה געווען...

די ברידער.

שוין עטליכע טעג, אז לייב מינקין האָט זיך געפיהלט, ווי צעבראָכען און האָט קוים געקענט איינזיצען אין קאַנטאָר ביי דער ארבייט וואו ער האָט געשריעבען, ווי אַ מאַשין, עפּע׳ אזוינע צעטלעך, אלץ מיט איין נוסח. ער האָט אָבער זיך אָנגע־טהאָן כחות צו דערציהען ווי עס איז ביז דעם צוואנציגסטען, ווען ער נעהמט אָב די צוואנציג רובל שכירות. ווייל אוועקלע־גען זיך אין אַ פרעמדער שטאָדט ביי פרעמדע מענשען אָהן אַ גראָשען, האָט ער מעהר מורא געהאט ווי פאר דער קראַנקהייט אליין. דאָנערשטאג פאר נאכט האָט ער, קוים האלטענדיג זיך אויף די פיס, בעקומען די צוואנציג רובל, גראָד איינציגע זיל־בערנע רובל. ער האָט זיי מיט ליעבשאפט איבערגעצעהלט, אריינגעלעגט אין דער שטארקסטער קעשענע און האָט זיך גע־לאָזען געהן אויף זיין קוואטיר.

קומענדיג אויף דער קווארטיר, איז ער אריין אין זיין קליין קאמעריל. די צוואנציג איינציגע רובל האָט ער איינגעבונדען אין אַ טיכעל, האָט זיי אוועקגעלעגט אונטער דער קישען און האָט זיך גלייך אוועקגעלעגט אין בעט, טאפּענדיג די געלד מיט דער האנד אונטער׳ן קישען...

איבערהויפּט האָבען איהם געבראָכען די פיס און ווי ער האָט געדענקט פון אמאָל, בשעת ער איז נאָך אין דער היים

נעוועז, האָט מען איהם ביי אַזא פאַל געשמירט די פּיס מיט אראַמאַנטעס עסיג.

„עס וואָלט איצטער אויך גוט געוועז — האָט ער אַ טראַכט געטהאַן — אָבער ווער?“

ער האָט ווידער מאַשינאַל אַנגעטאַפּט אונטער'ן קישען דאָס טיכעל מיט דעם געלד.

„זיי וועלען שמירען“! — האָט ער זיך אַליין געענט־פערט — זיי זיינען יעצט מיינע קרובים: צוואַנציג ברידער!...

ער האָט ארויסגענומען דאָס טיכעל פון אונטער קישען און האָט פונאַנדערבינדענדיג עס, יעדער רובל אַנגעטאַפּט. זיי זיי־נען געוועזען קאַלט, אָבער מינקין האָט אויף זיי געקוקט, ווי אויף אמת'ע ברידער.

„דו, ברודערל, האָט ער גערעדט צו איין רובל, וועלכען ער האָט ארויסגענומען פון טיכעל, וועסט מיר רופען אַ פעלד־שער. דו ביזט דאָך אַ גוטער, האַ?

דער רובל האָט, שווייגענדיגער־הייט, מסכים געוועזן.

באַלד איז דאָס שטוב־מיידעל, וועלכען מינקין האָט מיט אַ שוואַכען קול אריינגערופען, ארויסגעגאַנגען קויפען אראַמאַנטעס עסיג און רופען אַ פעלדשער.

דער פעלדשער, וועלכער איז אין אַ האַלב שעה געקומען, האָט ווי ברוגז איהם בעטראַכט, געהייסען ווייזען די צונג. און אַז מינקין האָט איהם געזאָגט פון זיין פערלאַנג אויסצושמירען איהם מיט אראַמאַנטעס עסיג, האָט ער זיך אַנפאַנגס טרוקען אָבגעזאָגט. אָבער אַז מינקין האָט מיט אַ קרענקליכען שמייכעל איהם אַ זאָג געטהאַן, אַז פאַר זיין פריינדשאַפט וועט ער איהם גוט בעדאַנקען, איז דער פעלדשער מרוצה געוואָרען און האָט איהם זעהר שטאַרק געריבען די פּיס מיט'ן עסיג, אַזוי שטאַרק, אַז מינקינען האָט אַזש וועה געטהאַן.

בעצאָהלט האָט איהם מינקין מיט אַ גאַנצען האַלבען רובל, פון דער רעשט, וואָס דאָס מיידעל האָט געבראַכט. דער פעלד־

שער איז פּלוצים איבערגעביטען געוואָרען, האָט איהם געגומען נאָך אַמאָל ארומקוקען, טאַפּען דעם שטערן און געזאָגט, אַז קיין סכנה איז ניטאָ, פון דעסטוועגען דאַרף מען רופען מאָרגען פריה אַ דאָקטאָר.

אַז דער פעלדשער איז ארוים איז אריין די בעל־הבית'טע, אַ פרוי אין די מיטעלע יאָהרען מיט אַ שטרייגגען קוק.

— איהר קלעהרט אַ פּנים אוועק צו לעגען זיך, האָט זי אַ זאָג געטהאָן — וואָס איז דאָך אייך — אפשר אין שפּיטאָל?...

מינקין האָט פאַר שפּיטאָל זיך זעהר דערשראָקען, און מיט בעטענדע בליקען האָט ער איהר געענטפערט, אַז ער וועט זיך סטאַרען וואָס גיכער געזונד ווערען... און געלד — האָט ער מוסיף געווען — האָב איך גענוג...

— ווער רעדט וועגען געלד — איז די בעל־הבית'טע ווייכער געוואָרען. אפשר אַ זופּ אויפקאָכען אייך. גיט אויף מילך און אויף גרויפּען.

מינקין האָט אפילו עסען ניט געוואָלט, אָבער כדי צו ווייזען דער בעל־הבית'טע, אַז ער האָט געלד און זשאַלעוועט ניט האָט ער ארויסגענומען, ליעגענדיגערהייט, דאָס טיכעל מיט דעם גאַנצען געלד, האָט איהר איבערגעגעבען אַ רובל און האָט געזאָגט.

— קויפט, נאָר גוטע.

— ווי דען? פאַר אַ חולה מוז אַלץ זיין גוטע, האָט די בעל־הבית'טע געזאָגט, בעקוקענדיג דעם רובל פון אַלע זייטען, און איז ארוים.

פון רובל האָט זי איהם געבראַכט צוריק אַכטציג קאָפּיקעס, און מיניקין איז געווען צופריעדען, וואָס זי האָט אודאי אַ צעהנעריל פערדיענט. וועט זי איהם אין שפּיטאָל ניט טרייבען...

אויף מאָרגען פריה איז געקומען דער פעלדשער. די בעל־הבית'טע איז גלייך נאָך איהם אריינגעגאַנגען.

— נו, וואָס מאַכט אונזער חולה? — האָט זי איהם געפרעגט.

— אַט וועלען מיר איהם בעקוקען, וועלען מיר זעהן! — האָט דער פעלדשער זעהר צופריעדען, כמעט ווי פרעהליך ארויסגערעדט.

מינקין איז געווען, כאָטש דער קאָפּ האָט איהם שרעקליך וועה געטהאָן, זעהר גליקליך מיט דער פריינדשאַפט פון זיי ביידען און האָט אינסטינקטיוו אונטערגעלעגט די האנד אונטער דעם קישען, וואו ער האָט אַנגעטאַפּט דאָס טיכעלע מיט דעם געלד...

דער פעלדשער האָט איהם אויסגעמאָסטען די היץ און די בעל־הבית'טע איז די גאַנצע צייט געשטאַנען און געוואַרט, ווי עס וואָלט געווען איהרער אַן אייגענער זוהן.

— וויפיעל? — האָט זי בעזאָרגט געפרעגט, אַז דער פעלדשער האָט דעם גראַדוסמעסטער ארויסגעצויגען.

— אַי — וואַ! — 38 מיט 3 צעהנטעל!

— מעג ער עפּעס עסען?

— בלויז אַביסעל הינערשע זופּ — האָט דער פעלדשער גע'פּסק'נט.

מינקין האָט דעם פעלדשער ווידער שעהן בעצאָהלט און האָט איהם דערפאַר געבעטען, אַז ער זאָל שיקען אַ גוטען דאָקטאָר.

— דעם בעסטען! — האָט דער פעלדשער פערזיכערט — אין אַ פּאָר שעה ארום קומט ער צו אייך.

אַז דער פעלדשער איז ארויס, איז די בעל־הבית'טע צוגעגאַנגען צו מינקינ'ען און געזאָגט:

— גיט אהער געלד, וועל איך אייך קויפען אַ שטיקעל פרישע הוהן. גאָר ניט עסען, קענט איהר נאָך פערשוואַכט ווערען.

— אָ, איך דאַנק אייך, איך דאַנק אייך! — האָט מינקין

שוואך אבער בעגייסטערט געזאגט. און האט ארויסגענומען א גאנצען רובל פון טיכעלע.

— איך וועל אייך ברענגען רעשט! — האט די בעל־הבית'טע פערזיכערט, האטש מינקין האט ניט פערשטאנען, צו־ליעב וואס זאגט זי דאס. אודאי וועט בלייבען רעשט!

אין א שעה ארום האט די בעל־הבית'טע איהם אריינגע־טראגען 30 קאפ. רעשט און געפרעגט: וואס מאכט ער.

מינקין האט זיך עפעס זעהר געשעמט צו קוקען איהר אין די אויגען און האט קוים געענטפערט:

— נישקשה...

— הוהן איז היינט, א קלאג נאך זיי, פייער און פלאם, — האט די בעל־הבית'טע א זאג געטהאן און איז ארוים קאכען פאר איהם די זופ.

אין א פאר שעה ארום איז געקומען דער דאקטאר. ער האט איהם אויף גיך בעטראכט, געשטעלט עטליכע שאלות און גע־בעטען א טינט און פען.

אנשרייבענדיג עטליכע ווערטער, האט ער זיך אויפגע־שטעלט.

מינקין האט איהם ליגענדיג אויסגעצויגען די האנד; דער דאקטאר האט ווי אן אמת'ער קונצען־מאכער ארויסגענומען פון דארט א רובל און ווי אן אמת'ער קונצען־מאכער אריינגע־ווארפען ערגעץ אין א קעשענע, זאגענדיג גלייך נאך דעם קונץ א פאר פריינדליכע ווערטער, פון וועלכע מינקין איז גערירט געווארען.

„גוט וואס עס איז אויסגעפאלען בשעת איך האב אבגענומען די שכירות", האט ער א טראכט געטהאן, אז דער דאקטאר איז ארוים.

באלד איז אריין די בעל־הבית'טע.

— מען מוז דאך געהן מאכען דעם רעצעפט, — האט זי מיט מוטערליכע בעזארגונג געזאגט, פערקנייטשענדיג דעם

פנים — ווער ווייס, ווי פיעל דער רעצעפּט קען אין אפּטייק אנטרעפען — ד ע ר דאָקטאָר פערשרייבט אזוינע טייערע רע־צעפּטען!

— ממה־נפשך, נאָט אייך צוויי רובל! — האָט מינקין געזאָגט, גראבלענדיג זיך קוים אין טיכעלע און דערלאַנגענדיג איהר צוויי זילבערנע רובל׳ס.

— פון דעסטוועגען רעכען איך, אז קיין גאנצע צוויי רובל וועט ניט קאָסטען! — האָט זי געצווייפעלט. — ממה־נפשך — האָט זי צוגעלעגט, — וועל איך אייך ברענגען רעשט.

אין א שעה ארום האָט זי איהם אריינגעטראָגען א פלע־שעלע איינגעוויקעלט אין א בלאָה פּאַפּיער.

— סאר׳א יקרות! — האָט זי געקרעכצט — ניט אנדערש ווי צעהן גילדען — האָטש גיב איהם א קרענק!

— מסתמא איז דאָס א גוטע רפואה — האָט מינקין איהר געוואָלט ארויסנעהמען פון פערלעגענהייט, אין וועלכער זי האָט זיך, לויט זיין מיינונג, געדארפט געפינען...

— אלע דריי שעה א לעפעל. נעהמט איצטער איינע, — האָט די צוגעגעבען אין א ווײַלע ארום.

— ווי אזוי זאָל איך נעהמען, איך האָב דאָך ניט קיין לעפעלע? — האָט ער קוים געוואָגט צו בעטען.

— איהר ווילט א לעפעל, אָט איך שיק אייך שוין.

דאָס שטוב־מיידעל האָט מיט א בייזער מינע אריינגעטראָ־גען א לעפעל.

— איך וועל אייך בעפרידיגען! — האָט ער געריהרט ארויסגערעדט.

דאָס שטוב־מיידעל איז שטעהן געבליבען און האָט שוין פריינדליכער געפרעגט:

— אפשר עפענען אייך דאָס פלעשעלע?

— נו, אויב איהר ווילט זיך מטריח זיין!

דאָס שטוב־מיידעל האָט איהם אויפגעעפענט דאָס פלע־

שעלע, און האָט אָנגעגאָסען א לעפעל און איהם צוגעטראָגען צום בעט.

די רפואה איז געווען א ביטערע און האָט געריסען אין האלז, אבער אז דאָס שטוב־מיידעל האָט איהם געפרעגט האלב־לאַכענדיג:

— נו, עפּעס גוט?

האָט ער געענטפערט:

— זיס.

צוליעב וואָס, האָט ער אליין ניט געוואוסט.

אין א פּאָר שעה ארום האָט איהם די בעל־הבית'טע אריינגעטראָגען אין א טעלער עטליכע לעפעל זופּ.

— עס איז פארהאן אפילו נאָך א ביסעל — האָט זי געזאָגט, — נאָר איך האָב מורא, אז עס קען אייך פערשאַדטען.

וועגען דער הוהן אליין און וועגען דעם האלבען רובל רעשט פון דעם רעצעפּט, האָט זי ניט דערמאָנט און מינקין האָט זיך שטארק געוואונדערט דערויף, אבער געפרעגט האָט ער ניט. „נאָך בעסער — האָט ער געטראַכט, — וועט זי מיך ניט טרייבען אין שפּיטאָל"...

אויף אזא אופן האָט זיך געצויגען א וואָך.

אז נאָך דער וואָך איז די בעל־הבית'טע אין דערפריה אריין צו איהם, איז ער געלעגען שטארק פערטראָגען מיט אָפּענע אויגען צום באַלקען און האָט גערעדט פון היץ.

— מיינע ברידער? וואו זיינען מיינע צוואנציג זילבערנע ברידער... ניטאָ... איין זילבערנער ברידער!...

— אוי וועה איז מיר, ער איז דאָך גוט קראַנק! — האָט זי פאר זיך א מורמעל געטהאָן.

זי האָט אונטערגעלעגט די האנד אונטער דער קישען און האָט אין טיכעל אָנגעטאַפּט א לעצטען רובל.

„קיין געלד האָט ער שוין אויך ניט, — האָט זי א מורמעל

געטהאַן, — „מען מוז איהם אוועקפיהרען אין שפּיטאָל".

— איהר וועט פאָהרען אין שפּיטאָל? פאַני מינקין?

מינקין האָט ניט געענטפערט. ער האָט אַלץ גערעדט:

— וואו זיינען מיינע צוואַנציג ברידער?... הא? די ברי־דער מיינע...

— אַן עסק! — האָט זי זיך פערקרימט און איז אַרוים דינגען אַ דראָזשקע אוועקפיהרען איהם אין שפּיטאָל.

שטילע טריט.

הערר פינקעלקרויט, ביי וועמען שוואכמאן, א אידישער לעהרער, האט מיט א פאר וואכען צוריק בעקומען א לעקציע, האט געוואוינט אין די ווייטע גאסען פון דער גרויסער שטאדט. געהענדיג אויף דער לעקציע, פלעגט שוואכמאנען אויסקומען דורכצוגעהן איינינע שטילע געסלעך, וואו ער האט געקענט אונגעשטערט און פריי בעטראכטען זיך טיעפער און ערנסטער; למשל, ארומקוקען דעם אלטען ראק; איבערצעהלען די פלאמעס, וואס דער ראק האט פערמעגט; פרובען זיך א לייכטערע אבּרייבען מיט די גרויסע נעגעל, וואס שוואכמאן האט שטענדיג געטראגען; צוטראגען א פוס נאהענט צום אויג און זעהן, וואס עס טהוט זיך „דארטען“ מיט די פעדעמלעך, וואס שלעפען זיך פון די אויסגעמוליעטע הויזען; וועלכע פון זיי אברייסען און וועלכע פערבויגען, אויב ס'איז מעגליך... אראבנעהמען דאס אלטע היטעל פון קאפ און א פיהר טהאן איבער איהם מיט'ן ארבעל; אויסרייניגען די נאז און אבווישען מיט דער לינקער זייט פון ראק. מיט אייןווארט אבטהאן אלע ארבייט, וואס זיינען אפשר נויטיג אויך אין די רוישענדע גאסען, וואו עס געהען פיעל מענשען, אבער אונמעגליך. אז שוואכמאן פעלגט פארטיג ווערען מיט דער ארבייט, פלעגט נאך איהם בלייבען

צייט צו בעטראכטען דעם „עצם זיך“, צוהערען זיך צו יעדער בעוועגונג זיינע.

און בעטראכטענדיג מיט גרויס אויפמערקזאמקייט דעם „עצם זיך“, האט ער איינמאל, געהענדיג אין די שטילע געסלעך, בעמערקט אין זיך א ווילדע ענדערונג און ער האט זיך שטארק דערשראָקען. נעמליך, ער געהט און געהט, און די טריט זיינע הערען זיך ניט, פונקט ווי א שאטען וואלט זיך אומגערוקט. עפּעס לאזט זיך קיין שום קלאנג ניט הערען נאך יעדען טריט זיינעם.

ער האט זיך געסטארעט וואס שטארקער צו טרעטען מיט די פיס אויפ'ן טראטואר, עס האט אבער ניט געהאָלפען: קיין קלאנג איז נאכ'ן טריט ניט ארויס.

— וואס איז דאס? — האט ער מיט שרעק זיך אליין געפרעגט און זיך געוואלט דערמאנען צי איז ביי איהם געוועזען אלע מאל אזא שטילער טריט און ער האט עס ניט בעמערקט, אדער ער איז איצט שוואך געוואָרען און האט ליידענדיג די גאנצע יוגענד, זיינע כחות פערלארען?

ער האט זיך געלאזט געהן גיכער און האט פון זיך אליין געלאכט, וואס אזא נארישקייט בעאונרוהיגט איהם. פון וואנען איז עס געדרונגען, אז א טריט מוז זיך הערען, וואו שטעהט עס געשריבען?

זיין לאכען האט איהם אבער ניט געהאלפען. דער פערלאנג צו הערען א קלאנג נאך יעדען טריט האט איהם אינגאנצען בעהערשט, און ער האט געטרעטען מיט די לעצטע כחות, דריקענדיג די שיך אן די שטיינער פון טראטואר. ער האט די פיס הויך געהויבען און מיט אימפעט אראבגעלאזען, פונקט ווי ער וואלט זיך די סאלדאטישע מארשיראָווקע געלערנט. עס האט איהם דאס אויך ניט געהאלפען, קיין ווידער־קול האבען זיינע טריט אלץ ניט געגעבען.

— אט געהט עמיצער, מען דארף זיך צוהערען צו זיינע

טריט! — האָט שוואַכמאַן ווי דערפרעהט זיך, דערזעהענדיג פון דערווייטענס, ווי איינער לאָזט זיך געהן קעגען איהם.

דער מאַן, וואָס האָט בעדאַרפט פאַרבייגעהן, איז געווען ווייט פון שוואַכמאַנען און ער האָט אָנגעשטרענגט אויפמערקזאַם די אויערען צו חאַפּען אויף ריכטיג דעם קלאַנג.

— טריק—טראַק, טריק—טראַק! — איז דער מאַן פערבייגעגאַנגען, קלאַפּענדיג מיט די שיך אַן שטיינערנעם טראָטואַר.

שוואַכמאַנען האָט זיך געדאַכט, אַז דער דורכגעהער האָט אויף איהם געקוקט מיט פעראַכטונג, און ער איז נאָך געפאַלענער ביי זיך געוואָרען.

— אַט דאָס איז אַ טריט! — האָט ער מיט קנאה געטראַכט און מיט דאַרשטיגע בליקען בעגלייט דעם דורכגעהער, פון וועלכען עס האָבען זיך נאָך געהערט די פעסטע טריט:
טריק—טראַק. טריק—טראַק!...

— עס פערשטעהט זיך, אַ טריט מוז מען הערען, — האָט שוואַכמאַן טרויריג פאַר זיך געמורמעלט, אין מוח איז איהם דורכגעלאָפען אַ שורה פון אַ העברעאישען געדיכט:
„איך הער שוין די מעכטיגע טריט פון מיין פאָלק!“
און שוואַכמאַנען האָט זיך מאָדנע פערוואָלט, אַז זיינע טריט זאָלען אויך ווערען מעכטיג, אַז יעדער פערבייגעהער זאָל איהם הערען און בעמערקען...

צוקומענדיג צום הויז, וואו פינקעלקרויט האָט געוואוינט, האָט זיין הארץ מעכטיג אָנגעהויבען צו קלאַפּען: „ווער ווייס וואָס פאַר איין פערענדערונג אין מיר איז פאָרגעקומען“. איהם האָט זיך געדאַכט, אַז ווי ער וועט נאָר די שוועל איבערטרעטען, וועט די דיענסט, די ערשטע דערזעהענדיג איהם, אַ פּאַטש געבען מיט די הענד, אויסגלאָצען די אויגען און וועט זיך צושרייען:
— וועה איז מיר, אַ געשטאָרבענער לעהרער!

— טפו, — האָט ער פּאַר שרעק אויסגעשפּיגען און מיט ציטערנדיגע הענד האָט ער אַ ציה געטהאָן דאָס גלעקעל.

די דיענסט האָט איהם געעפענט. אריינגעהענדיג אין קאָרידאָר, האָט ער דערפיהלט אז ער איז איצט בלאַסער, ווי געוועהנליך. ער האָט נאַריש געקוקט אויף די דיענסט, זי האָט אויף איהם צוריק געקוקט און געשמייכעלט. איהם האָט זיך געדאַכט, אז „דאָס" איז שוין...

ער האָט זיך געלאָזט געהן צום תּלמיד און האָט זיך וויעדער אָנגעהויבען צוהערען צו זיינע טריט. קיין קלאַנג איז אָבער איצט אויך ניט ארוים און איהם האָבען זיך פאַר שרעק די פיס געוויעגט.

— זאָל זיך חאַטש עפּעס אַ שאַרך הערען, רבונו של עולם!

— האָט ער אין דער שטיל געוויינט...

ער איז אריין אין זאָל. די מאַדאַם איז געזעסען מיט אַראָבגעלאָזענע אויגען און האָט געלעזען די צייטונג.

— יאַשע איז אין צימער? — האָט דער לעהרער שוואַך געפרעגט.

— אוי! — האָט זיך די מאַדאַם מיט שרעק אַ חאַפּ געטהאָן. — ווי איהר האָט מיך דערשראָקען! איך האָב גאָר ניט געהערט, ווי אזוי איהר זענט אריינגעגאַנגען...

„מען הערט מיך ניט אריינגעהן!" איז שוואַכמאַנען, ווי אַ קויל דורכגעלאָפען איבער'ן קאָפּ און איהם איז היים געוואָרען...

* * *

די אורזאַכע פון דעם ווילדען אונגליק איז שוואַכמאַן דערגאַנגען ביי דער נאַכט פאַר'ן שלאָף, ווען ער האָט די קאַמאַשען זיינע אויסגעטהאָן און זיי בעטראַכט, און ער האָט זיך געוואונדערט, ווי אזוי האָט ער דאָס גלייך ניט פערשטאַנען און ווי אזוי האָט ער עס פריהער ניט בעמערקט: די קאַמאַשען האָבען

ממש ניט קיין ברעקעל פּאַדעשווע און ניט קיין ברעקעל זויל. ווי אַזוי קען זיך גאָר הערען אַ קלאַנג?

די נייע ענטדעקונג האָט איהם אפילו אַביסעל רוהיגער געמאַכט, נאָר דער אומזיסטער בייטאַגיגער שרעק האָט איהם די נערוועז אויפגערעגט, און ער האָט ניט געקענט איינשלאָפען. ער איז געלעגען מיט אָפענע אויגען צום באַלקען און געקלערט. „דער גאַנצער כח איז ניט אין דעם מענשען אַליין, נאָר אין זיי־נע שיך", איז איהם מיט אַמאָל אַריינגעפאַלען אין קאָפּ אַ געדאַנק.

און די אידעע איז איהם שטאַרק געפעלען געוואָרען.

— דאָס איז גאַנץ טיעף! — האָט ער גערעדט מיט זיך אַליין. — נאָך אַמאָל: דער מענש אַליין, וואָס האָט אַזוי פיעל כח, אַזוי פיעל ענערגיע, וואָס קיין זאַך איז פאַר איהם ניט שווער, אָט דער מענש, אָט דער חכם (ביי דעם וואָרט חכם האָט ער זיך ברייט צושמייכעלט), אַז ער זאָל אומגעהן אָהן פּאַדעש־ווען און זוילען, בעמערקט מען איהם אפילו ניט, הערט מען ניט ווי ער געהט — אוים מענש!... קומט אוים, אַז דער גאַנצער כח פון מענשען בעשטעהט נאָר אין די פּאַדעשוועס און די זוילען... אַ פיינע זאַך!

—אייגענטליך איז דאָס ניט קיין גרוים אונגליק, — האָט ער זיך ווייטער געלאָזט אין חקירה — פאַר אַ רובל לאָזט מען זיך מאַכען פּאַדעשוועס און זוילען און מען ווערט ווידער אַ מענש, און אַז מען געהט, הערען זיך די טריט: טריק— טראַק, טריק—טראַק! און דו פיהלסט זיך ווידער שטאַרק.

דער געדאַנק וואָלט שוואַכמאַנען איגגאַנצען פרעהליך גע־מאַכט, ווען ער וואָלט ניט געוועזען קלאָר אין זיין געלד־בייטעלע, אין וועלכען עס זיינען נאָר געלעגען צוויי קנעפּלעך און עפּעס אַ צעטעל פון צערקיל, וואָס ער האָט גאָר אָהן אַ שום נויטיג־קייט געהיט. וואָס אנבעלאַנגט צו באַרע געלד, האָט דאָס געלד־בייטעלע בעדאַרפט נאָך געדולדיג וואַרטען צוויי וואָכען ביז'ן

„ערשטען", ווען שוואכמאן וועט מיט א פרעהליך געמיטה אהין עפּעם אויף א טאג צי צוויי ארייגלעגען.

און שוואכמאן האט זיך דערמאנט, אז נאך צוויי וואכען וועט ער זיך אזוי בעוועגען ווי א שאטען, אונבעמערקטערהייט אריינגעהן אויף דער לעקציע צו פינקעלקרויטען און אלע טאג איבערשרעקען די בעל־הבית'טע, און ער איז מיט א שווער גע־מיטה אנטשלאפען געווארען ערשט פיער א זייגער.

און איהם האט זיך גע'חלום'ט, אז ער געהט ערגעץ אין א וויסטער גאס איינער אליין און קלאפט מיט אלע כחות מיט די פיס אן טראטואר, נאר קיין שום קלאנג געהט ניט ארויס, און ער געהט ווייטער און ווייטער און א קאלטער שוויים בעגיעסט איהם.

פּלוצלונג וואקסען פאר זיינע אויגען אויס א חברה קונ־דיסים, איינער פון זיי לויפט פאראויס, האלט אויף די הענד א פאר גרויסע הילצערנע שיך און שרייט:

— עי, דו, קבצן, טהו אן די שיך, גיכער טהו אן, וועסטו געגעזען ווערען!

און די חברה קונדיסים בעפאלען איהם, ווארפען איהם אום אויף דער ערד, ציהען פון איהם אראב זיינע שיך און לאכען זיך ווילד פונאנדער.

— אהן זוילען, אהן פאדעשוועס, א געשטארבענער...

און די חברה קונדיסים ווערען פערשוואונדען. שוואכ־מאן בלייבט אליין ליגען, און ער פיהלט זיינע פיס אנגעטהאן אין שווערע הילצערנע שיך. ער הויבט זיך קוים אויף, שטעלט זיך אוועק אויף די פיס און לאזט זיך געהן און די שטילע גאס ווערט פערהילכט פון זיינע טריט:

— טריק—טראק, טריק—טראק!

* * *

אז שוואכמאן איז אויף מארגען געגאנגען צו פינקעל־קרויט'ן אויף דער לעקציע, האט ער זיך ווידער צוגעהערט צו

זיינע טריט, חאַטש ער האָט געוואוסט, אַז עס איז אומזיסט זיין בעמיהען זיך, עס וועט זיך גאָר ניט הערען.

און גערולדיג האָט ער אָנגעהויבען צעהלען די טעג ביז צום „ערשטען", ווען ער וועט פעררירכטען די שיך און דאַמאָלס וועט ער געבען טריט ווי געהעריג איז, ווי עס פּאַסט פאַר אַ מענ־שען:

— טריק—טראַק, טריק—טראַק!

און ער האָט געבענקט נאָך דעם קלאַנג...

די ציגיינערין.

ליזע איז א געוועהנליך מיידעל. זי האט אפילו שווארצע אויגען און שווארצע האר, נאר וועניג מיידלעך האבען דען שווארצע אויגען און שווארצע האר? איהר וואוקס איז העכער פון מיטעלמעסיג, נאר פיעלע חבר'טארינס איהרע זיינען פון איהר וואוקס. געענדיגט האט ליזע גימנאזיום מיט 9—10 און אפילו מיט צוויי 12־ער, אבער וועניג חבר'טארענס איהרע האבען דען די זעלבע „באלען" בעקומען? ביכער לעזט זי די נייעסטע, טשיריקאוו'ס, טשעחאוו'ס, גארקי'ס און אנדרעעוו'ס, אבער אלע איהרע בעקאנטע און חבר'טארענס האבען די דאזיגע אויטארען אויך געלעזען.

נאך דעם אלעם איז זי פארט א געוועהנליך־מיידעל. דאס הייסט, אז זי קומט זיך צוזאמען אויף א פערזאמלונג, אויף א באל, אדער אויף א האכצייט, האט זי ניט אזוינס, מיט וואס זי זאל זיך קענען אויסצייכנען, ארויסווייזען זיך מעהר, ווי אנדערע: זי ווערט דערשלונגען אין די איבריגע געוועהנליכע מיידלעך.

דאס אלעס וויים ליזע און דאס וויסען פערשאפט איהר שמערץ. אין דעם פרט איז זי שוין ניט געוועהנליך. ליזע וואלט וועלען מיט עפעס זיך לאזען מערקען. געפינענדיג זיך צווישען א סך, וואלט זי וועלען ניט געהערען צום סך, נאר זיין אוי־

סער איהם. דאָס דאָזיגע געפיהל איז ביי איהר געווען ענטוויקעלט ביז קרייענקליכקייט, און ווען די מענשען וואָלטען געווען פעהיגער צו קענען אריינדרינגען אין די פערבאָרגענע שפּאַלטען פון א צווייטענס נשמה, וואָלט אזאַ ווי ליזע בעטראַכט געווערען טאַקע פאַר אַן אונגעוועהנליכער און זי וואָלט אפשר זיך רוהיגער פיהלען און ניט שטענדיג געביסען זיין פון איהר ניט־צופריעדענגעשטעלטען געפיהל...

געטהאָן האָט ליזע פיעל סגולות צו איהר „געוועהנליכקייט“. ליידער זיינען אבער די סגולות ניט געווען אויסערליכע, וואָס מענשען זאָלען עס קענען באַלד מערקען, נאָר אינערליכע. צום ביישפּיעל, געפינענדיג זיך אויף א באַל, אדער אזוי צווישען א סך, וואו יעדער פלעגט ריידען, לאַכען, וויצלען זיך א. ד. ג. פלעגט זי זיך גראַד אוועקזעצען אין א ווינקעל, געצוואונגענערהייט זיך פערטראַכטען, און מאַכען זיך פאַר ראָמאַנטיש־טרויריג און כלומרשט ניט קוקען אויף קיינעם, נאָר אין זיך אינווייניג... אין אזוינע מינוטען איז זי אייגענטליך אונגעוועהנליך געווען, דער סך אָבער האָט עס ניט בעמערקט, ביז ליזען פלעגט אומעטיג ווערען דער ווינקעל, און זי פלעגט ווידער, ווי פאַר כעס, זיך אויסמישען אין דעם פערהאַסטען סך...

און דער וועהטאָג איז נאָך גרעסער געווען אין יענע פעלען, ווען צווישען סך פלעגט זיך דאָס רוב איינע געפינען, וואָס האָט זיך יעדען געוואָרפען אין די אויגען און צוגעצויגען די אויפמערקזאַמקייט. אין אזוינע מינוטען פלעגט ליזע איהר געוועהנליכקייט טיעפער פיהלען און דער האַס צו דער דאָזיגער אונגעוועהנליכער, וועלכער זי אליין האָט אין האַרצען איינגאַנצען מבטל געווען, פלעגט זיך צומישען מיט דעם וועהטאָג און דאָס געפיהל איז אונגעוועהנליך געווען. זי אַליין איז אָבער געוועהנליך געבליבען און צוזאַמען מיט דעם סך אויף ארומגעטאַנצט ארום דער אונגעוועהנליכער, וועלכע איז געווען

שטאַלץ, אָבער גרויסמוטהיג, און פּלעגט דאָס רוב מיט איהר, מיט ליזען, זיך פריינדליך בעגעהן...

* * *

אין דעם קרייז, וואו ליזא האָט זיך געפונען האָט מען בעשלאָסען צו מאַכען א באַל. איינע א לוסטיגע, פריילין, מיידעל, ליזא'ס א נאָהנטע פריינדין, האָט געראַטען, אז דער באַל זאָל זיין אין קאָסטיומען.

דער אנטראָג איז אָנגענומען געוואָרען. און ליזע, וועלכע האָט געהאַט שווארצע אויגען און שווארצע האָר, האָט לויט דער עצה פון א נאָהענטער פריינדין, גענומען א קאָסטיום פון א ציגיינערין.

איהרע לאַנגע שווארצע האָר האָט זי ברייט פערנאַנדער געקאַמט און אין כלומרשטדיגער אונאָרדנונג צעוואָרפען אויף די פּלייצעס. אויפ'ן מיטען קאָפּ האָט זי צוגעשפּילעט א בלוט־רויטע, ברייטע סטיינגע, אויסגעזעצט אין געקינסטעלטע בריליאַנטען, וועלכע האָבען געפינקעלט מעהר ווי נאַטירליכע. איבער די אקסלען האָט זי איבערגעוואָרפען א רויטע טוך.

אזוי איז זי ערשיענען אויפ'ן באַל... ביי דער גאַרדעראָב האָט זי דערפיהלט, ווי דער גאַרדעראָבער, צוגעהמענדיג ביי איהר דעם מאַנטעל און דערזעהענדיג זי אין איהר קאָסטיום, קוקט אויף איהר מיט נייגעריגע בליקען און שמייכעלט צופריעדען.

ליזא האָט זיך ווי דערשראָקען און געפרעהט און מיט דעם געמישטען געפיהל איז זי אריין אין זאַל.

— בראַוואָ ! בראַוואָ ! — האָט איהר בעגעגענט א גאַנצע מחנה יונגע לייט.

זי האָט זיך אָנפאַנגס פערלאָרען. פון איהר פערווירונג האָט איהר געראַטעוועט א חבר'טע, וועלכע איז צו איהר גלייך צוגעגאַנגען.

— אוי, ווי שעהן דו ביזט ! ווי אינטערעסאַנט !

— מאקי? — האט ליזא נאאיוו געפרעגט און דאס הארץ האט איהר אנגעהויבען צו קלאפען.

— וואונדערליך! זעה, ווי אלע קוקען אויף דיר.

ליזא האט אויפגעהויבען די אויגען און האט זיך בעגעגענט מיט הונדערטער בליקען. זי האט די אויגען געמוזט צוריק אראב־לאזען. באלד איז זי אבער געוועהנט געווארען.

אין א ווײלע ארום איז צו איהר צוגעגאנגען א יונגער מאן, פון די אונגעוועהנליכע, וועלכער פלעגט איהר ביז אהער קיינמאל ניט בעמערקען.

— איך וויל האבען דאס גליק, פרייליין, מיט אייך דער ערשטער צו טאנצען.

און איידער זי האט צייט געהאט צו ענטפערן, איז צוגעגאנגען נאך איינער, און מיט א ליעבליכען שמייכעל, קוקענדיג איהר גלייך אין די אויגען, האט ער ניט גערעדט, נאר ווי גע־זונגען:

— שעהנע ציגיינערין — ערלויבט מיר זיין גליקליך איינ־מאל אין קורצען, נארישען לעבען... ניט ענטזאגען זיי מיר צו טאנצען מיט איהנען דער ערשטער...

— שוין בעשטעלט! — האט דער ערשטער מיט אן ערנסטער, אבער גליקליכער מינע זיך אנגערופען.

זי האט געטאנצט מיטביידען. ביידע זיינען איהר געווען געפעלען. זיי האבען ביידע אזוי וויך געדריקט זי צום ברוסט, אזוי ליעב געקוקט אין די אויגען, אזוי זיס־שמערצליך גע־דריקט נאכ'ן טאנצען די הענד.

אבער טאנצען פיעל מיט די צוויי האט זי ניט געקענט. עס האבען זי בעשטעלט נאך פיעלע יונגע לייט, מען האט זי געריסען פון שטוהל, וואו זי פלעגט זיך א ווײלע צוזעצען אבכוה־הען...

— אח, ווי שעהן די ציגיינערין איז! ווי אינטערעסאנט!

אַזוינע אויסגעשרייען האָבען דערגרייכט צו איהרע אויערען.

זי האָט געוואָלט אַ מינוט בלייבען רוהיג, בעקלערען איהר גליק, וואָס האָט איהר אַזוי פּלוצלונג, אַזוי אונערוואַרטעט, געטראָפען.

מען האָט איהר אָבער ניט געלאָזען.

— איך ביטע, שעהנע ציגיינערין — אַ וואַלס!

און ווי אַ וויכער האָט זי זיך געדרעהט אין דעם גרויסען טאַנץ־זאַל, די רויטע טוך אויף די פּלייצעס זיינען ווי פליגלען געווען אויסגעשפּרייט און האָבען זי ווי אין לופטען געוואָלט אויפהייבען; די צוואָרפענע שוואַרצע האָר האָבען אין נאָך מעהר ווילדען ציגיינערישען אונאָרדנונג צעשאָטען זיך איבער'ן פּלייצע און זיך פערפּלאָנטערט אין דער רויטער טוך און דאָס אַלעס האָט ליזען נאָך אונגעוועהנליכער, אינטערעסאַנטער געמאַכט.

איינער פון וועלכען ליזע האָט קיינמאָל ניט געוואָגט פיעל צו טראַכטען, האָט זיך איהר אין ליעבע ערקלעהרט און טאַנצענדיג מיט איהר האָט זי געשפּירט, ווי ער קושט איהר בגנבה איהרע שוואַרצע האָר, און דער אָטהעם האָט איהר פערכאַפּט פאַר גליק...

ענדליך איז דאָס פּובליקום אין זאַל שיטערער געוואָרען, דער זייגער האָט שוין געשלאָגען פיער. עס האָבען זיך געהערט פיעלע שטימען צו ענדיגען.

ליזע האָט דערפיהלט, ווי באַלד ענדיגט זיך עפּעס אַ גרויסער יום־טוב, וועלכער וועט זיך אפשר קיינמאָל ניט אומקעהרען.

זי האָט זיך פערטראַכט.

— אַדיע! איז צו איהר צוגעגאַנגען דער אין ליעבע ערקלערענדער בעקענטער — אַ דאַנק פיר דעם פערגעניגען, וואָס איהר האָט מיר פערשאַפט מיט אייער שעהנעם קאָסטיום...

— אדיע! — האט ליזע זיך געשטארקט צו שמייכלען.

עס האט זיך איהר אבער ניט איינגעגעבען. א וואלקען האט זיך אויף איהר געזיכט אנגערוקט. די רויטע טוך איז ווי בלאַ־סער געווארען...

דער עולם איז זיך ביסלעכווייז צוגאנגען. דער זאל איז לעערער און לעערער געווארען.

* * *

אהיים איז ליזע געקומען מיעד און אויפגערעגט. זי האט זיך געשטעלטביים שפיגעל און האט בעטראכט נאך אמאל דעם קאסטיום.

זי האט געקוקט און געקוקט און געוואלט געפינען דעם סוד פון איהר היינטיגען ערפאלג.

זי איז ווירקליך שעהן, ווירקליך אינטערעסאנט אין דעם ציגיינער־קאסטיום. אבער זי קען דאך איהם מארגען ניט אנ־טהאן. הייסט עס, מארגען ווערט זי ווידער פערוואנדעלט אין דער געוועהנליכער ליזען, עהנליך צו טויזענדער אנדערע.

זי האט אראבגענומען פון קאפ די רויטע מיט די פאלשע בריליאנטען אויסגעשאטענע סטיינגע.

און איהר האט זיך געדאכט, אז דאס נעהמט זי מיט איה־רע אייגענע הענד אראב דאס גליק..

און זי האט די רויטע סטיינגע צוריק ארויפגעלעגט אויפ'ן קאפ און שטארק צוגעשפילעט.

דאס גליק איז ווידער דא.

ווי אזוי זאל זי איהם אבער פערהאלטען אויף שטענדיג?

זי קען דאך ניט געהן אלע טאג אין א ציגיינער קאסטיום.

זאל זי מארגען אין דעם קאסטיום אויפ'ן גאס ארויסגעהן, וועט מען נאך איהר נאכלויפען...

וואס איז דאס אזוינס? קלערט ליזע. עפיס מאדנע... עפעס שרעקליך.

זי האט שוין דאס גליק געפאקט, זי האט איהם שוין

און דאָך קען זי ניט לאַנג האַלטען איהם.

צופעליגערווייזע האָט זי געפונען דאָס גליק, איז ער אָבער נאָר אויף איין נאכט.

ווי פיעל נעכט, לאַנגע, טרויריגע, וועט זי ווידער דאַרפען וואַרטען ביז דאָס גליק וועט ווידער צופעליג קומען.

און וועט ער דען קומען?

ליזען האָט געשווינדעלט...

ניין! דאָס גליק וועט שוין מעהר ניט קומען!

זי האָט מיט דערשראָקענע בליקען גענומען אַריינדרינגען אין שפּיגעל.

— ווי זאַנדערבאַר, ווי ווילד! מיין גליק ליעגט פערבאָרגען אין אַ ציגיינער־קאָסטיום... אין אַ רויטער סטיינגע, רויטער טוך און צעוואָרפענע האָר...

זי האָט פערקרימט די ליפּען אויף אַ ביטערן שמייכעל.

אַזאַ לייכטעס גליק! און אויך איהם קען איך ניט איינהאַלטען אויף שטענדיג. נאָר עטליכע שעה און צוריק די וואָכעדיגקייט...

ווי קאָמיש און נאַריש...

און מיט כעס האָט ליזע אַראָבגעכאַפּט די רויטע סטיינגע פון קאָפּ, די רויטע טוך פון פּלייצע, און די האָר פערקעמט ווי אַלע מאָל.

— אוועקגעפלויגען דאָס גליק — חאַ—חאַ—חאַ! — האָט זי זיך היסטעריש פונאַנדערגעלאַכט.

ווידער אַ געוועהנליך מיידעל....

די טאכטער.

— אזוי ווי צו א גוטען אידען, געהט מען צו איהר! אזוי לאכט אין הארצען דער אלטער איד, נאכדעם ווי מען קומט פרעגען זיין טאכטער.

ער וואלט דאס קיינמאל ניט געגלויבט. אז זי, זיין לאה, זאל ווערען אזא „מענש". דעם אמת זאגען, ער אליין האט פון איהר קיינמאל ניט „געהאלטען". אפילו, אז זי האט אבגעגעבען אלע יאהר עקזאמען אויף א קלאס, לערנענדיג זיך אין דער היים מיט אומזיסטע לעהרער (וואס דען, צאהלען וועט ער דער־פאר?) און האט אויף אזא אופן אויסגעהאלטען ביז זעקס קלאסען, איז ער אויך ניט נתפעל געווארען. ער וויל אמאל מיט איהר רעדען וועגען עפעס אן עניו, א מאנסבילשען עניו, פער־שטעהט זי גאר נישט.

— טאטינקע, איך וויים ניט! האקט זי אב.

היינט וואס וועט ער נתפעל ווערען פון איהרע קענט־שאפט?

אבער זיי, די יונגע לייט, האבען קענטיג אן אנדער מיי־נונג פון לאה'ן וועלכע הייסט ביי זיי פערצווייגען — „ליזע".

מסתמא ווייסען זיי דאך בעסער! — איראניזירט ער אין געדאנק.

זאגען, זאגט ער איהר קיינמאל גארנישט. זיי קומען צו

איהר, זאָלען זיי קומען. זיי סוד'ן זיך, זאָלען זיי זיך סוד'ן. נאָר אמאָל ווערט איהם פריקרע, איבערהויפּט א שבת, ווען עס קומען אָן פול די שטוב מיט יונגע לייט, צווישען וועלכע א סך פון זיי טראָגען בלוזעס. אָט די בלוזעס שטעכען איהם. מילא א מאנישקע איז נאָך ווי עס איז — היינטיגע צייטען, מען קען אנדערש ניט. ער אליין פלעגט בחור־ווייז געהן אין א שאַל... נאָר מאָלע וואָס אמאָל איז געווען!... אבער די בלוזעס. די בלוזעס! שקצים, אמת'ע שקצים. ווען ניט די אויגען זייערע, וואָלט מען גאָר ניט דערקענט, אז זיי זיינען אידען.

אמת, רעדען רעדען זיי דאָס רוב אידיש. דאָס געפעלט איהם אפילו יאָ. אבער זיי האקען אריין ווערטער — ממש תרגום. אמאָל וויל ער אונטערכאפּען זייערן א שמועס — עס איז דאָך טשעקאווע צו וויסען ווענען וואָס רעדען זיי, די היינטיגע. נאָר ער בענעהמט ניט.

— שעהנע יאָהרען! — טראַכט ער — א בלאַט גמרא מיט תוספות מיט מהרשא בין איך יא תופס, און זייער'ן א שמועס — ניט...

נאָר דאָס אַרט איהם ווי צעהן מאָל גאָר נישט. עס ליעגט איהם ניט אפילו אין דער לינקער פּאה זייערע אלע שמועסען. עס פערדריסט איהם נאָר, וואָס זיי זיינען איהם אינגאנצען מבטל: אויסער א גוט מאָרגען, צי א גוט שבת — רעדט מען מיט איהם ניט. „שקצים", — טראַכט ער גוטמוטהיג, וואָס איך האָב פערגעסען, קענט איהר דאָס ניט, וואָרים וואָס איז אינגאנצען אייערע חכמות? אייער מאטעמאטיק? איין שטיקעל „מדידה" אין „זרעים" איז שקולה געגען אייער גאנצע מאַטעמאַטיק? אי וואָס? לשונות! האָט נאָך רש"י מיט 800 יאָהר צוריק געקענט פראנצויז... און „ציציליזם" איז נאָך אין דער תורה געשטאַנען. אזוי האָט ער אליין געלייענט אין „הצפירה"...

אמאָל וואָלט ער אפילו געוואָלט ביי זיי א פרעג טהאָן: וואָס הערט זיך? גלאַט אזוי א פרעג טהאָן... אינטערעסירען

אינטערעסירט עס איהם ניט, נאר א פרעג טהאן וואלט ניט גע־שאדט... היינט געה רעד מיט יונגע לייט, וואס טראגען בלו־זעס. עס איז ניט קיין דרך... פאר איהם פאסט עס ניט...

וואס אמת, איז אמת — דרך־ארץ האבען זיי. אז ער לעגט זיך צו ווערט שטיל, רעדט מען ממש אויפ׳ן וואונק. דאס גע־פעלט איהם אפילו יא. דרך־ארץ פאר אן עלטערן איז א גרויסע זאך!.... נאר אמאל פערזיצען זיי זיך שפעט, ער זעהט בחוש, אז קיין מעריב האבען זיי ניט געדאווענט... רייצט דאס איהם. עס איז דאך נאריש, ער ווייס דאך, אז זיי דאווענען ניט, נאר ביי איהם אנן שטוב קומט עס איהם אוים פריקרע. וואלטען זיי געווען אמת׳ע אידען, וואלט ער אמאל געקענט מאכען א מנין... עס איז א שטיק וועג צום בית־המדרש... אז עס ווערט פינס־טערלעך, צונעהען זיי זיך ערשט... זי געהט אויך אוועק.

— נאר נישט... אומשלעפען זיך מיט יונגע לייט... פרעג וואס?... מורמעלט ער דעמאלט.

אבער טיעף אין הארצען פיהלט ער, אז קיין בייז, חלילה, וועט ניט ארויסקומען, פאר לאה׳ס עהרליכקייט איז ער ערוב. וואס איז שייך — יענער ליעגט נאר אין זינען אנדערע ענינים! פערקעהרט, אמאל טהוט דאס איהם הנאה: זיין בתולה געפינט חן אין זייערע אויגען.

„דאס איז אן ענין“ — גלעט ער צופריעדען די בארד...

קיין נדן צו געבען האט ער ניט, זי וועט שוין אויסקלויבען א חתן, נישקשה...

אי וואס? אין א בלוזע!

איז ערשטענס, וואו שטעהט דאס, אז מען טאר קיין בלוזע ניט טראגען? און צווייטענס, זייענעס אן איידעם וועט ער היי־סען אויסטהאן די בלוזע.

ער איז זיכער, אז ער וועט איהם פאלגען.

ווארים, וואס מען זאל אויף זיי ניט זאגען — דרך ארץ האבען זיי.

און אגב — טרייסט ער זיך — קען זי דאָך אויסקלייבען אזא, וואָס נעהט אין אַ מאַנישקע. פאַרהאַן אזוינע יונגע לייט אויך. און איינער פון זיי האָט דוקא חשק צו איהר. ער זעהט דאָס מיט די אויגען...

— מען זאָל איהם כאָטש אויך ניט „אַרעסטירען“! שרעקט ער זיך. אַלע טאָג, אַלע טאָג, נעהמט מען איינעם פון זיי צו. פרעג, וואָס טהוען זיי?... בלויז מען שמועסט!...

און זי לויפט שוין אום אַ פערהאַוועטע. „פדיון שבויים!“

— מען זאָל זי האָטש אויך ניט צונעהמען! — זיפצט ער.

וואָרום ווען האָט ער אויף דער עלטער? אַלע קינדער אין אמעריקאַ.

דער אויבערשטער זאָל זיך מרחם זיין!...

אהן ליעבע.

צו וועסנע צייט האט באשקע אויפגענעהם א נייקלייד, געקויפט א נייעם הוט, א שירעם, געלע שיך און האט געקוקט דערויף מיט איהרע דונקעלע בענקענדיגע אויגען, ווי אויף עפּעס אזוינס, וואס קאן זי ראטעווען...

א גאנצע וואך ארבייט זי אין א פאבריק פון קרוזשעוועס. ביי דער ארבייט פערגעסט זי אביסעל איהר עלענד. אין פאבריק זיינען דא אלערליי מיידלעך, א סך יונגע, פרעהליכע, זינגענדי־גע, לאבענדיגע, און געפינענדיג זיך צוזאמען מיט זיי, פערגעסט זי אמאל ווער זי איז און ווי איהר איז. די יונגע לאכען, לאכט זי אויך, אמת ניט אזוי קלינגענדיג; די יונגע זינגען — זינגט זי אויך, אמת מיט ניט אזא העלען קול... אבער מען פיהלט זיך דאך בעסער. אהיים פון דער ארבייט געהט מען צוזאמען ארוים מיט א געלעכטער, מען בעגעגענט זיך מיט ארבייטער פון נאך א פאבריק, מען גיט א שטיף... אמת, ז י מיינט מען אפשר ניט, אבער עס איז פרעהליכער, מען פערגעסט זיך...

קומט אבער דער שבת איז אן אונגליק — שבת איז גאר ניטא, וואו די בענקשאפט אהין צו טהאן. דערהויפט אין די ערשטע שבתים פון פריהלינג.

ערשט דעמאלט ווילט זיך לעבען, גליק און ליעבע!

און שבת אין דערפריה טהוט באשקע אן איהר פריהלינגס־

טואלעט: דאָס קלייד ליגט אויף איהר, ווי אויסגעגאָסען: דער הוט זיצט שטאָלץ און רופענדיג; די געלע שיך אונ־טער דעם לאַנגען קלייד ווינקען אזוי חנו'דיג... אלץ איז שעהן, גלאַט, אויסגעפּרעסט, נאָר דאָס פּנים, דאָס פּנים מאַכט זיך פון דאָס אלץ ניט וויסענדיג, און עס ווערט ניט, ניט יונגער, ניט פרישער, ניט גלאַטער, און די ברוסט — ניט פולער, און דאָס אויג — ניט ברענענדיגער.

די קליידער ניי און שימערירענדיג און דאָס פּנים אלט און אבגעניצט...

און פון די אלע מיידלעך פון פאַבריק בלייבט זי שבת נאָר ביי איינער, ביי קיילען, — מיט איהר אין איינע יאָה־רען, פון איינע פּנים'ער... מיט איינע פערלאַנגען...

וואו קומען אהין די יונגע, די פרישע, די פרעהליכע?

ווי די פויגעלעך צופליהען זיי זיך...

און מיט אהר איינציגער חבר'טע, קיילע, וועלכע קומט צו איהר שבת פריה, נאָכ'ן טהיי, געהט זי ארויס אן אויסגע־פוצטע שפּאַציערען.

— וואוהין ווילען מיר געהן, קיילע? — פרעגט זי, אב־שטעלענדיג זיך ביים טויער.

און קיילע ענטפערט:

— איך ווייס וואוהין? קום אין גאַרטען!

און די צוויי חבר'טעס לאָזען זיך צום גאַרטען. זיי געהען שווייגענדיג: ניטאָ קיין טעמע, האָטש טהו זיך עפּעס. און דער אומעט וואַקסט שוין אין זייערע הערצער.

אין גאַרטען געהען זיי דורך די לאַנגע אלעע, וועלכע רוישט מיט שפּאַצירענדע.

— לאָמיר זיך צוזעצען! — זאָגט באַשקע, דורכגעהענדיג די לאַנגע אלעע הין און צוריק און ניט געפינענדיג דאָס, וואָס זי האָט, דאַכט זיך געזוכט....

די חבר'טעס זעצען זיך אנידער אויף א באנק, וואו עס זיצט ביים ברעג א יונגער מאן....

עס פערשטעהט זיך, אז דאס איז ניט בכיון... עס איז גראד די באנק צו דער האנד אויסגעקומען. זיי מיינען גאר ניט דעם יונגען מאן, גוטער יאהר ווייסט, ווער ער איז... אפשר האט ער שוין גאר א ווייב...

אבער דאס הארץ נאגט און קלעמט, אוןביידע חבר'טעס קענען זיך ניט איינהאלטען, און קוקען אלע ווײלע אויף איהם...

דער יונגער מאן זיצט א ווײלע, הויבט זיך אויף און געהט אוועק...

באשקע און קײלע קוקען זיך איבער ווי בעליידיגט, פאר וואס איז ער עפעס אוועק?

זיי ווייסען זיכער, אז ניט צוליעב זיי איז ער אוועק; מאלע וואס א מענש געהט אוועק, אפשר זיצט ער שוין דא א שעה צי צוויי. און אויך ווייסען זיי זיכער, אז ווען זיי וואלטען געווען יונג און שעהן, וואלט דער דאזיגער יונגער מאן נאך געזעסען, און ווער ווייס? — אפשר אנגעהויבען צו רעדען, צו לאכען און טאקי בעקאנט געווארען.

און די בענקשאפט וואקסט ביי ביידע חבר'טעס...

— שוין צייט צו געהן עסען, — זאגט ענדליך באשקע.

— יא, שוין צייט, קום! — ענטפערט ביילקע.

און ווי בעליידיגטע געהען זיי ארויס פון גארטען, גאר נישט ריידענדיג צווישען זיך...

נאך מיטאג קומט שוין באשקע צו קײלען, פערפוצט נאך שעהנער, נאך פארזיכטיגער, ווי פריהער, דאס זייגעריל מיט דעם קייטעלע האט זי אויך אנגעטהאן, דאס קייטעלע פינקעלט אזוי שרייענדיג אויף דער איינגעפאלענער ברוסט...

— קום אביסעל! — זאגט באשקע, זעהענדיג קײלען אויך שוין אן אנגעטהאנענע אפילו מיט א בראסלעט אויף דער דאַרער אדעריגער האנד...

— קום! — ענטפערט קיילע ווי אן אבל׳טע...

און זיי געהען ארום און שטעלען זיך ווידער אפ ביים טויער.

— וואוהין ווילען מיר געהן?

— אין גארטען, מיין איך...

— ווידער אין גארטען?...

— וואוהין דען?

— ווים איך?...

נאר יעצט, קומענדיג אין גארטען, געהען זיי שוין אין אן אנדער אלעע....

— קום, ווילען מיר זיך זעצען אט דארטען... ווייזט אן באשקע אויף א ווינקעלדיגער לעדיגער באנק.

— קום! — איז קיילע מסכים.

און די צוויי חבר׳טעם זעצען זיך אוועק אויף דער איינזאמער באנק.

ווען ניט ווען געהט דורך א פארל. די צוויי חבר׳טעם בעגלייטען זיי מיט בליקען, ביז דאס פארל פערשווינדעט...

די באנק ווערט זיי ענדליך נמאס. זאל זיך דאס ווער אויף איהר פרובען צוזעצען!... אלע בענק ארום זיינען אזוי בעזעצט!.....

— קום! — זאגט באשקע, אויפהויבענדיג זיך, ווי בעלעדיגט.

— קום! — ענטפערט קיילע.

און די צוויי חבר׳טעם בייטען אזוי די בענק, די אלעען. ביז עס ווערט פינסטערליך, און דער גארטען ווערט פול מיט שפאצירענדע.

— א סאר׳אנ׳ענגשאפט! — ווערט באשקע ווי בייז.

— א שרעק! — בעשטעטיגט קיילע.

— לאמיר שוין גאר געהן אהיים... — לעגט פאר באשקע.

— פון מיינעטוועגען... — ענטפערט קיילע.

דאָך געהען זיי דורך נאָך א פּאָר אַלעען, זעצען זיך פֿו אויף נאָך אַ פּאָר בענק.ביידע פערשטעהען איינע די אנדערע, ביידע ווייסען, אז דאָס וואָס זיי זוכען, וועלען זיי ניט געפינען... אז עס וועט ניט העלפען ניט די נייע קליידער, ניט די נייע גענלע שיך, ניט די היט, ניט די קייטעלעך...

ניטאָ קיין ליעבע... ניטאָ, ניטאָ! אָבער עס ווילט זיך ניט אוועקגעהן אהיים, ניט דערפרישט פון איין טראָפען ליעבע, און מאָרגען אין פאבריק...

עס דארט דאָס הארץ... עס דארט, עס דאָרט...

און די צוויי חבר'טעס זוכען די ליעבע, זיי זוכען זי צוויי־שען די בוימער, זיי זוכען זי איבער'ן גאנצען גאָרטען, זיי זו־כען זי ביי טויזענדער שפּאַצירענדע יונגע לייט אין די אויגען, נאָר ניטאָ און ניטאָ!...

מאָרגען וועט מען מוזען געהן אין פאבריק...

אָהן ליעבע...

פלאמעס.

אהרן שטאנג איז א פריקאזטשיק אין א מאגאזין פון קינ־דערשע שפיעל־צייג אין ווארשוי. אנגעקומען איז ער אין מאגא־זין אלס געהילפ־איינגעל, ווען ער איז אלט געווען 15 יאהר און איז נאר וואס געקומען קיין ווארשוי. אנפאנגס האט ער בעקומען אכט רובעל א חודש און ער האט געלעבט האלב זאט, האלב הונגעריג, אין א יאהר ארום, אז ער האט אנגעהויבען צו נעהמען 12 רובל א חודש, האט ער שוין געגעסען אלע טאג אין א בילינגער רעסטאראציע א מיטאג פאר א גילדען און אויף דער נאכט פלעגט ער עסען דריי זעמעלעך מיט א זיסע גלאז טהעע. נאך שפעטער, אז ער האט בעקומען אן הוספה ביז 20 רובל א חודש, האט ער אנגעהויבען עסען א מיטאג פאר גאנצע 25 קאפיקעס און שבת פלעגט ער עסען פאר 35, אויסער א קליין־שנעפסעלע פאר פינף קאפיקעס, פון וואס דער קאפ פלעגט זיך איהם אביסעל פערדרעהען און ער פלעגט א גאנץ שבת אב־שלאפען ווי א גע'הרג'עטער.

אז זיין געהאלט האט דערגרייכט 30 רובל א חודש, האט ער שוין בדיעה געהאט אנצוהויבען עסען פאר 30 קאפיקעס א מיטאג און ער וואלט עס שוין געוויס געטהאן, ווען איהם וואלט ניט איינגעפאלען פלוצים אן אידעע אין קאפ — לאזען זיך נייהען א שווארצען אנצוג פאר גאנצע 40 רובל... ער איז

דאָך שוין עפּעס ניט קיין אינגעלע, שוין די העכסטע צייט צו ווערען א מענש!

און דער געדאנק וועגען שווארצען אנצוג האט זיך בים־לעכווייז איהם איינגענאָדיעט אין קאָפּ, אז ער לאָזט איהם ניט איינשלאָפען צו דער צייט. אלע נעכט, ליגענדיג זיך שלאָפען, פלעגט ער זיך נאָר דארפען איבערקעהרען איין מאָל צום וואנד, א טראכט טהאָן וועגען עפּעס א קליינינקייט און ער פלעגט שוין גלייך אנשלאָפען ווערען — איצט אָבער קלערט ער אב א פּאָר שעה וועגען שווארצען ראָק, וועלכער איז שוין ביי איהם אין פאנטאזיע פארטיג, אפילו מיט די קנעפּ... ער זעהט אפילו הינטען דעם שפּאלט, און ער בעטראכט זיך מיט רעספּעקט און מיט צופרידענהייט.

ענדליך איז זיין אידעאל דערגרייכט געוואָרען אין דער ווירק־ליכקייט: שפּאָרענדיג א יאָהר נאָכאנאנד פון זיין געהאלט, איז איהם געבליבען מזומנים 50 רובל און ער האָט גלייך בעשטעלט ביים בעסטען שניידער א שווארצען ראָק מיט שווארצע הויזען. א וועסטעל, האָט ער גערעכענט, וועט ער קויפען א קאָליערטע.

אויף דער קווארטיר, וואו ער וואָהנט שוין דריי יאָהר, האָט ער אלע מאָל ווייניג גערעדט און מען האָט איהם דאָרט דער־פאר גערופען „מורלאָ". אז ער האָט זיך געלאָזט מאכען דעם אנצוג, איז ער ווי בערעדטער געוואָרען, פלעגט, קומענדיג אין אָווענט, אָנהויבען ארומצוגעהן הין און צוריק איבער'ן שטוב, שמייכלען, עפּענען דאָס מויל און פערמאכען, עפענען און פערמאכען ביז ער פלעגט קוים אויסריידען, ווענדענדיג זיך צום בעל־הבית:

— איך האָב מיר געלאָזט מאכען א קאָסטיום... א שוואר־צען...

— זאָל אייך גאָט העלפען:

— אויף שבת קען זיין פארטיג, האָט ער צוגעגעבען און מאָדנע געשמייכעלט, קוקענדיג אויפ'ן בעל־הבית.

פארטיג איז דער אנצוג ערשט געווארען נאך שבת, — דינסטאג. דער שניידער צוזאמען מיט א לעהרעניונג האט איהם מיט גרויס קוראזש אריינגעטראגען, און אהרן וועלכער איז ספּעציעל געקומען צוליעב דעם פון מאגאזין, האט אין גאנצען געשיינט און האט געהאט אן אויסזעהן ווי א גרויסער בעל שמחה.

דער ראק איז געלעגען גלאט, ווי אויסגעגאסען. די שווארצע קנעפּ האבען זיך אראבגעלאזט אין צוויי רייהען און האבען אויסגעזעהן ווי ערענסטע היטער פון אהרן'ס הארץ, הינטען, דעם שפּאלט האט ער בשום אופן ניט געקענט אנקוקען און דאס האט איהם אביסעל געשטערט די שמחה.—

— נו. ווי געפעלט אייך? — האט ער געפרעגט מבינותביים בעל־הבית.

— ניט שלעכט — גאר ניט שלעכט! — האט דער בעל־הבית געקנייטשט דעם שטערען, און נאך א קליינע פויזע האט ער צוגעגעבען:

— אבער טאקע גאר ניט שלעכט!

און עס האט אויסגעוויזען, אז דער בעל־הבית וויל ניט בענוצען דאס ווארט „גוט" פאר קיין פאל און ער האט בעסער צוגעגעבען: „גאר ניט שלעכט, אבער טאקע גאר זעהר ניט שלעכט" און צום סוף: „גאנץ ניט שלעכט", און „גוט" האט ער ניט געזאגט.

דעם שניידער האט עס פערדראסען און ער האט זיך אנגעצונדען:

— וואס הייסט — ניט שלעכט? עס איז דאך גרויסארטיג! איך פערשטעה ניט!...

דאמאלס האט ערשט דער בעל־הבית געגעבען צו פערשטעהן, אז „גאר ניט שלעכט" הייסט ביי איהם נאך מעהר ווי „גרויסארטיג", אזוי פיהרט ער זיך שוין ביי מיינונגען פון כמה שנים.

אהרן האָט מיט גרויס פאַרזיכטיגקייט אראָבגעצויגען פון זיך דעם ראָק און געוואָלט ערגעץ אויפהענגען, נאָר דער שניי־דער האָט איהם געזאָגט, אז ער זאָל אויפהענגען אין אַזאַ אָרט, וואו קיין שטויב איז ניטאָ. ווייל „שווארץ" האָט זעהר מורא פאר שטויב — עס ווערט גלייך א פלאמע.

דערהערענדיג דאָס וואָרט „פלאמע", האָט אהרן א ציטער געטהאָן מיט'ן גאנצען קערפּער און האָט מיט גרויס אומרוהיג־קייט געפרעגט:

— וואו־זשע הענגט מען איהם אויף?

ער האָט געוואָרפען צושראָקענע בליקען איבער אַלע פיער ווענד, ווי ער וואָלט געזוכט עפּעס א רעטונג פאר זיין גרויסען פערמעגען, נאָר די אַלע ווענד זיינען ניט געווען גאראַנטירט פון שטויב און ער האָט אָבגעשטעלט זיינע בליקען אויפ'ן גרוי־סען אַלמער, וואָס איז געשטאַנען ביים בעל־הבית אין מיטען שטוב.

ער האָט א קוק געטהאָן אויפ'ן בעל־הבית, און נאָכדעם ווידער אויף דעם אַלמער, ווי ער וואָלט שטום געבעטען ער־לויבניש.

דער בעל־הבית, ניט קיין איבריג טיעפער מענש, האָט אויפ'ן וואונק גאָר נישט פערשטאַנען.

און אהרן האָט געמוזט אויסדריקען דייטליך זיין בקשה:

— איהר וואָלט אפשר מיר ערלויבט אין אַלמער איהם אריינהענגען?

— מיט אַלע כבוד'ן; האָט דער בעל־הבית ערלויבט—וואָס קען עס מיר שאַדען?

— נו, אין אַלמער, ווי רעכענט איהר, איז עס בעוואָרענט פון שטויב?... — האָט אהרן געפרעגט דעם שניידער.

— וואָס איז שייך צו זאָגען בעוואָרענט?... — האָט דער שניידער, וואָס האָט געהאַט א נייגונג צו פילאָזאָפיע, געענט־פערט: אַמאָל קען א ראָק הענגען אויף אַ וואנד און עס קען

איהם ניט שאַדען. און, פערקעהרט, אמאָל קאָן עס העגגען אין בעסטען בעהאַלטענעם אָרט, און דו גיסט זיך אַ חאַפּ — דער ראָק איז פול אין פלאַמעס... מען קען אמאָל ניט וויסען...

אהרן האָט אין גאַנצען געציטערט אויסהערענדיג דעם שניידערס קאַלטע פילאָזאָפישע רייד; איהם האָט שטאַרק פערדראָסען, וואָס דער שניידער, וועלכער נעהמט ביי איהם פאַר געגייה אליין אזוי פיעל געלד רעדט מיט אזא גלייכגילטיגען טאָן וועגען זיין ראָק און וועגען די פלאַמעס... און כדי דער שניידער זאָל נאָך איהם ניט מעהר סטראַשנע מאַכען, האָט ער איהם איבערגעהאַקט:

— פאַר וואָס זאָל דאָס ווערען פלאַמעס? איך פערשטעה ניט!... פלאַמעס ווערט פון אַ פעטקייט, אַז מען פערגיסט מיט פעטקייט, למשל...

— פעטקייט, פערשטעהט זיך, איז פאַר אַ שווארצען ראָק אַ הריגה. האָט דער שניידער ווייטער געפילאָזאָפירט: פעטקייט האָט שוין ניט אין שווארצען ראָק אוועקגעקוילעט... נאַר אויסער פעטקייט איז פאַרהאַן גענוג סבות, עס זאָל ווערען פלאַמעס.... מען דאַרף זיין זעהר פאָרזיכטיג!... שטאַרק פאָרזיכטיג!

— אָבער אין אַלמער איז דאָך פאַרט דאָס בעסטע אָרט!

— האָט אהרן ווי פערצווייפעלט זיך געבעטען.

— עס פערשטעהט זיך! — האָט דער שניידער נאָכגעגעבען: קיין בעסערער אָרט ווי אין אַלמער איז ניטאָ. און אמאָל איז קיין ראיה ניט — האָט ער באלד חרטה געהאַט — אמאָל איז אזוי אין א ריינעם ווינקעל בעסער ווי אין אַלמער... אין אַלמער כאַפּט אמאָל שימלען... עס טרעפט זעהר אָפט... נאַר מען דאַרף אַ בגד שטענדיג לופטערן...

פון דעם שניידערס אזוי פיעל השערות איז אהרן צוטומעלט געוואָרען. ער איז געשטאַנען מיט'ן ראָק אין דער האַנד,

געקוקט אויפ'ן אלמער, די ווענד, אין די אלע פיער ווינק־לען און ניט געקענט אוסקלויבען קיין ארט.

— וואס קלערט איהר אזוי פיעל? — האט זיך שוין דער בעל־הבית ארייגעמישט: וועט זיין בעשערט, עס זאל ווערען א פלאמע, וועט אומעטום ווערען — אט נעהמט און הענגט איהם אריין אין אלמער און א סוף...

— אודאי אזוי! — האט דער שניידער מיטגעשטימט.

און אהרן האט מיט א קלאפענדען הארצען ארייגעהאנ־גען דעם ראק אין אלמער.

— געפינט זיך ניט אמאל ביי אייך קיין מייז אין אל־מער? — האט דער שניידער קאלט א פרעג געטהאן.

אהרן איז פאר שרעק שיער ניט אומגעפאלען. איהם האט זיך שוין פארגעשטעלט ווי א מויז האט צוגריזעט דעם ראק... ער האט איהם שוין געוואלט צוריק ארויסכאפען פון אלמער, נאר דער בעל־הבית האט געענטפערט:

— עט, מייז... ווי קומען אהער מייז!

דער ענטפער איז אפילו אהרן'ען ניט אזוי געפעלען, עס איז ניט קיין זיכערער ענטפער. נאר דאך האט ער דעם ראק געלאזט ארייגהענגען און בעשלאסען, אז ביי נאכט, קומענדיג פון מאגאזין, וועט ער איהם ארויסנעהמען...

מיט טרייסלענדע הענד האט ער בעצאהלט דעם שניי־דער, געגעבען דעם לעהרען־איגנעל אויף ביער און האט גע־ווארט אויף זייער ברכה.

— נו, א גוטען טאג, פערניצט געזונד! — האט דער שניידער געוואונשען.

און כדי ארויסצואווייזען זיין צופרידענקייט פון מקח, האט ער גערעכענט ניט פאר איבעריג נאך אמאל צו ווארענען:

— זעהט, זייט פארזיכטיג! א שווארצער ראק איז קיין קלייניגקייט ניט! מען דארף זעהר היטען...

און דער שניידער מיט'ן לעהרען־איגנעל זיינען ארויס.

לאזענדיג אהרן'ען אין איינע שרעק, שטעהענדיג ביים אלמער...

אז פלאמעם וועט דער ראק פריהער צי שפעטער קריי־גען, אין דעם האט אהרן שוין ניט געצווייפעלט. עטליכע טעג נאכאנאנד האט ער זיך עצות געהאלטען מיט א סך יונגע לייט און סתם מענשען און אויסגעפארשט אלערליי סגולות, ווי אזוי מען נעהמט ארויס פלאמעם. פיעלע האבען איהם געראטהען נאפט, אנדערע בענזין, אנדערע, ווידער, האבען איהם געראטען אזעלכע מינים זייפען, וואס ער האט עס, נאטירליך, גלייך געקויפט. און מיט א רוהיגקייט פון א חכם, וואס ווייסט, אז די צרה וועט מוזען אנקומען, האט ער געווארט מיט די אלע סגולות אויף דער ערשטער פלאמע...

אין גאם.

וואס וויל פון מיר האבען, רבונו של עולם, די פרוי מיט די דריי פעקלעך שוועבעלעך אין דער אויסגעשטרעקטער האנד?....

איך קאן זי ניט און ווייס זי ניט — איך ווייס ניט, וויפיעל זי איז אלט, צי דרייסיג, צי פופציג, צי זיעבעציג יאהר, — איך ווייס ניט, צי האט זי א מאן, צי איז זי אן אלמנה, צי א גרושה, צי גאר אן עגונה; איך ווייס ניט, צי האט זי קינדער, וואס ווארטען אויף איהר קומען ביי נאכט, אדער זי איז עלענד, ווי די וואנד פון מויער, אן וועלכער זי שטעהט אנגעשפארט? איך ווייס ניט אפילו, וואו זי וואהנט, צי אויף דער סמאטשער, צי אויף דער קראכמאלער גאס, צי אין א נאסען־קעלער, צי אויף א פינסטערן בוידעם, — איך קאן זי ניט און ווייס זי ניט, — היינט וואס וויל זי פון מיר האבען? וואס צורייסט זי מיר אזוי מיין הארץ, וואס פער'סמ'ט זי מיר מיינע געדאנקען און וואס מאכט זי מיר די גאנצע וועלט א פינסטערע? וואס פערלעשט זי מיר די זון, פערשטעלט מיר דעם הימעל? וואס פערטויבט זי מיר אלע פרעהליכע ליעדער, וואס איך וואלט געקענט הערען?

וואס מאכט זי מאוס אלע שעהנע פרויען אין גאס?...

וואס וויל פון מיר האבען, רבונו של עולם, די פרוי מיט די דריי פעקלעך שוועבעלעך פאר א פיערער?...

נו, גוט, איך וועל ביי איהר קויפען דריי פעקלעך שוועבעלעך! איין פעקעל וועל איך אין קעשענע אריינלעגען, א צווייטעס וועל איך אהיים ברענגען און א דריטעס וועל אוועקווארפען — עס איז מיר געגוג 150 איינציגע שוועבעליך פאר פיער גראשען — אבער וועל איך שוין דערפון רוהיגער ווערען. וועט שוין די אידענע פון מיר מעהר גאר נישט פערלאנגען?

נ י י ן !

זי וועט צו מיר אלץ האבען שטומע טענות. מיר וועט אלץ קלינגען אין די אויערן, ווי א געוויין: דריי פעקליך שוועבעליך פאר א פיערער!... און איך וועל אלץ חשבונען, אז אין דריי פעקליך געפינען זיך 450 שטיק, אז די קעסטעלעך האבען געקלעפט ארימע מיידלעך, וואס ארבייטען פאר 2 גילדען א טאג, אז די דרוק זאל זיין ווי געשווינד, האט די באנדעראלען געדרוקט, אז דער קאמיסיאנער... און דער ס"ה פון חשבון קומט אלץ אויס, אז די פרוי וואס שטעהט אין גאס און בעט זיך: דריי פעקלעך שוועבעלעך פאר א פיערער — איז זעהר אן אונגליקליכע, און לאזען זי אזוי ווייטער שטעהן איז אונמעגליך. מען דארף צו איהר צוגעהן, מען דארף ביי איהר פרעגען, ווער זי איז און וואס זי איז, און ניט צוליעב דער הייליגער וויסענשאפט סטאטיסטיק, אום צו מאכען דערפון אן עקאנאמישען ארטיקעל — געהט די וויסענשאפט, מיט דער סטאטיסטיק, מיט דער עקאנאמיע צום טייוועל! פערכאפט זאלען זיי ווערען! מען דארף ביי איהר דאס אלץ פונאנדערפרעגען, ווייל זי איז א מענש, ווייל זי ליידט, ווייל איהר בלוט גיסט זיך אין גאס און קיינער זעהט עס ניט, מען דארף ביי איהר אויספארשען, וואס זי טראגט איבער א טאג, וואס זי האט איהר גאנץ לעבען איבערגעטראגען און מען דארף דאס אויסרופען אין אלע גאסען, אין אלע פרעהליכע ערטער און שרייען: איהר הערט חברה, אין דער און דער גאס שטעהט א אידענע מיט דריי פעקלעך שוועבעלעך אין האנד און פערקויפט עס פאר פיער גראשען; זי איז

זעהר אן אונגליקליכע, אין איהר לעבען איז איין ליכטיגער שטראהל ניטא, לאמיר זעהן א מיטעל דערצו, ווארים עס איז אונמעגליך צו לעבען אזוי ווייטער, עס איז פערשטערט אונזער פרייד, איהר קול, וואס איז, דאכט זיך, הייזעריג, שרייט העכער פאר אלע אונזערע הויכע ליעדער...

און איך, משוגענער, וויל טאקע שוין צוגעהן צו איהר און מאכען מיט איהר א שמועס, כאפט מיך דער טייוועל! — פאר וועמען האב איך מורא? — מען וועט לאכען, זאל מען לאכען!

און איך וויל שוין צוגעהן.

דערהער איך עפעס נאך א קול, וואס איז גלייך צו איהרען! איך קעהר זיך אב און דערזעה נעבען זיך א בלאס אינגעל מיט א קעסטעלע קאנווערטען — וואס וויל ע ר?

— אכט קאפיקעס — א מאה קאנווערטען, אכט קאפיקעס — א מאה קאנווערטען!

איך לאז די פרוי מיט די שוועבעלעך און געה צו צום אינגעל מיט די קאנווערטען — גרויסע, בלאהע קאנווערטען! א קאנווערט דארף איך האב איינעם אין א וואך, נאר איך קויף, איך מוז קויפען... ווארים, פערשטעהט איהר מיך, אז דאס בלאסע אינגעל זאל ווארטען אויף א מענשען, וואס דארף טאקע האבען א גאנצע מאה קאנווערטען, וועט ער, געוויס קיין אנבייטען ניט אויסווארטען...

איצטער אבער ווייס איך ניט, וואס זאל איך טהאן מיט דער אידענע מיט די שוועבעלעך. דאס אינגעל בעט זיך אויך מיט שטומע בליקען: פארשט אוים מיין לעבען! וועסט געפינען גענוג נויט...

מילא, וואס זאל איך טהאן מיט זיי! פערפאלען — איך וועל איהם א פרעג טהאן!..

רוקט זיך אונטער א איד מיט טאשען־לוחות׳לעך... שעהנע טאשען־לוחות׳לעך, קליינע און שעהנע. — א מחיה צו קוקען אויף זיי, נאר וואס אבגעדרוקט, און טייער בעט ער אויך

ניט — א קאפיקע א לוח. א שרעקליכער זול...

איך קויף א לוח׳ל אויך, לאמיך וויסען, ווען געפאלט תשעה באב...

און דער איד איז אויך אלט (און אפשר איז ער יונג — ווער קען פערשטעהן זייערע פנימער) ?... און זיין לעבען דארף אויך א סך דערצעהלען דער וועלט... מען דארף זיך צו איהם אויך א געהם טהאן...

גאר עס רוקט זיך אונטער א איד סתם און פערקויפט גאר נישט... א איד אהן סחורה... און דער איד קאסט מיר טייערער, ווי יענע מיט די סחורה, זיין אויסגעדארט, אויסגעמוטשעט פנים איז מיר ווערט מעהר פון דער אידענעם פעקלעך שוועבעלעך, פון דעם אינגעלס קאנווערטען און דעם אלטענס לוח׳ל. איך קען זיך אהן זייערע סחורות בעגעהן. דער איד אבער אהן די סחורה האט אונטער די אויגען אזוינע רעדער, וואס זיי זיינען ווערט פאר יעדען גוטהערציגען מענשען א גריוונע און אזוי פיעל קאסט עס מיר...

גענוג אבער! איך וועל זיך ניט ארויסדרעהען פון אזוי פיעל אונגליקען, איך קען ניט, איך האב שוין קיין געלד ניט און כ׳האב שוין קיין הארץ ניט.

טא קום שוין דו, סטאטיסטיקער, עקאנאמיסט! אפשר דו, מיט דיין הארטען הארצען און קאלטען מח וועסט א מיטעל געפינען.

ביי מיר לאזען זיך שוין די הענד אראב...

דער קאַרעקטאר.

שוין אַ יאָהר פינף, זייט ברוך בערנשטיין איז אַ קאַרעקטאר אין אַ צייטונג אין ווארשע. ער איז שוין אָבער אַזוי ווייט אריין אין זיין ארבייט, אז איהם דאכט זיך צייטענווייז, אז ער איז געבוירען געוואָרען אַ קאַרעקטאר און זיין גאַנץ לעבען בעשעפטיגט ער זיך מיט פעררירכטען גרייזען.

זיין ארבייט האָט ער זעהר ליעב. און ליעב האָבענדיג זי, לעגט ער אריין אין איהר זיין גאַנצע נשמה. אמת, די ערשטע צייט, נעהמענדיג זיך פאר אַ שווערער קאַרעקטור, וואו יעדעס וואָרט האָט עטליכע גרייזען, פלעגט ער זעהר בייז און אויפגערעגט זיין: „ווי מאכט מען עס אַן אַזוי פיעל גרייזען, וואו איז זייערע אויגען, זייער קאָפּ?“ פלעגט ער מיט כעס מורמלען. ביסלעכווייז אָבער איז ער צו די גרייזען געוואָהנט געוואָרען, און מען קען זאָגען, אז ער האָט זיי אפילו ליעב בעקומען... פערקעהרט, אַ קאַרעקטור גאָר אָהן פעהלערען פלעגט איהם אומעטיג מאכען און צייטענווייז אפילו שרעקען... און ער פלעגט זיך אנשטרענגען צו געפינען כאָטש אויף יעדער שורה איין גרייז, זאָל מען ניט זאָגען, אז ער האָט ניט געארבייט... ביי אַזעלכע אָהן גרייזען־קאַרעקטורען פלעגען פון איהם שטארק אויסשטעהען די „קאַמאַ׳ס“ און די „טערע׳ס“, וועלכע ער פלעגט טוישען איינע אויף די אנדערע, וויסענדיג עפּעס אַן אלטען

כּלל פון אן אלטער גראמאטיק, אז א קאמא ווערט אמאל פערבי־מען, ניט פערלירענדיג דעם זינן, אויף א טערע...

אָבער קיין סך אַזוינע לייכטע קאַרעקטורען זיינען ניטאָ: די ארבייט אין ציימונג איז אן איילענדיגע און גרייזען זיינען דא לרוב. חאָטש מאַך א בריק, אויסער דעם האָט דער חראָני־קער א האנדשריפט, אז דער אויבערשטער זאָל שומר ומציל זיין, א ב י ת מאכט ער ווי א קוף און א קוף, ווי א ב י ת אזוי, אז לעבען קומט אין דער קאַרעקטור ארויס לעקען, און בערנשטיין האָט פון אזא גרייז בעזונדער א ווילדע הנאה און שמייכעלט פאר זיך אליין:

— יאָ, יאָ —לעקען, לעקען...

אזוינע מיני וויציגע גרייזען זיינען כמעט בערנשטיינ׳ס איינציגער צייט־פערטרייב. אויך מאכט איהם פרעהליך און קיצעלט איהם אן איבערגעקעהרטער קרומער צדיק.

— מען האָט דיך נעבעך איבערגעקוליעט, פייגעלע מיינס!

— וויצעלט ער זיך, און גיט א פיהר מיט׳ן פען איבער׳ן צו־הרג׳עטען אות, הרג׳עט איהם אין גאנצען אוועק און שטעלט צו ביי דער זייט א דייטליכען שטאָלצען קרומען צדיק, און בערנ־שטיין איז שוין זיכער, אז איצט וועט איהם דער זעצער ניט איבערקוליען. און ער נעהמט זיך צו אנדערע גרייזען...

אזוי לעבט זיך בערנשטיין מיט זיינע גרייזען און פיהלט זיך רוהיג און צופרידען. צייטענוועייז נאָר, ווען דער דיכטער זינגעראָוויטש דרוקט לכבוד א יום־טוב א ליעדעל, קומט פאַר א גרויסע איבערקעהרעניש אין זיין לעבען און זיין נשמה פער־ליערט איהר גלייכגעוויכט. דער דאָזיגער דיכטער וויל, ניט אנ־דערש, מאכען אליין די קאַרעקטור, מורא האָבענדיג אויף בערנ־שטיינ׳ען צו פערלאָזען זיך. בערנשטיינ׳ען שטעהט די מעשה שטארק ניט אָן. וואָס הייסט: דער רעדאקטאר אליין פערלאָזט זיך אויף איהם צו קאָרעזשירען די לייט־ארטיקלען זיינע און קוקט איהם קיין מאָל ניט נאָך. און ער זינגעראָוויטש,

האט א ליעדעל סך הכל פון 16 שורות און נאך אהן גראמען דאס רוב, — געטרויט ער איהם ניט. און אויסער דעם, וויל גלאט בערנשטיין ניט, אז עס זאל זיין נאך א קארעקטאר, וואַרים ער אליין פיהלט גאנץ גוט, אז דער זינגעראוויטש האט טאקע א טאלענט צו קארעקטור, און ווער וויים, וואס עס קען אמאל געשעהען? פון די ליעדלעך האט ער קוים אויף פאפיראַסען, און בערנשטיין'ען דאכט זיך שטענדיג, אז זינגעראוויטש קריכט אויף איהם....

— כ'לעבען... ווענדט ער זיך צו זינגעראוויטש'ן, ווען יענער דרוקט זיינס א ליעד און קומט פרעגען צי איז שוין דא א קארעקטור — כ'לעבען, זינגעראוויטש, איהר זענט אומגערעכט... איהר קומט מיר שטערען... איך האב אזוי פיעל ארבייט און איהר דולט מיר א קאפ... וואס, איך וועל דען ניט אליין קענען אויסקארעזשירען די גרייזען אין אייער ליעדעל?

נאר זינגעראוויטש איז א גרויסער עקשן. זינט אין איין ליעדעל איז אריינגעפאלען א גרייז אין דעם ווארט „טרויריג" און עס איז ארוים טרויעריג, מיט אן איבעריגער זילבע, אזוי, אז דער גאנצער פערזענמאס איז געקוילעט געווארען, פון יענער צייט אן מוז ער אליין מאכען די קארעקטור...

— איהר ווייסט ניט — צוקאכט זיך זינגעראוויטש פאר בערנשטיין'ען, — וואס איך האב געהאט פון יענעם ליעדעל... איך האב אפשר א וואך נאכאנאנד ניט געשלאפען...

דא זעהט שוין בערנשטיין, אז עס וועט ניט העלפען, — ווערט ער ווייכער און ענטפערט:

— נו, נאט אייך די קארעקטור און מיר וועלען ביידע מאַכען...

— נ י י ן ! נ י י ן ! — שטעהט זינגעראוויטש שטייף — די קארעקטור מוז איך אליין מאכען, ווייזט זי מיר אהער.

און בערנשטיין גיט אוועק מיט ציטערענדע הענד א לאנג שטיקעל פאפיער מיט'ן ליעד און זאגט דערביי:

— אי, פאני זינגעראוויטש — איהר גרייזט... אייך אליין האט מען געדארפט גוט דורכקארעזשירען...

---

12 א זייגער ביי־נאכט ענדיגט בערנשטיין די לעצטע צווייטע קארעקטור און געהט אוועק אהיים.

א צימעריל האט ער אין א אידישער גאס אויף א פיערטען שטאק. עס איז אפילו הויך ארויפצוגעהן, צייטענוויז ברעכען איהם גוט די קניע, דאך איז ער פון צימערל צופריעדען. ער וואהנט ביי אלטע לייט, קיין קינדער ניטא. שטיל און רוהיג און דאס האט בערנשטיין ליעב: אמאל מאכט זיך צו נעהמען א היים א זייטיגע קארעקטור, עפעס אן ערנסטען היבור, שטערט איהם קיינער ניט, און ער פעררינכט אלע גרייזען, פערזעהט קיין איין גרייז אויך ניט...

צייטענוויז אבער ווערט איהם אומעטיג. אין צימער ברענט א קליין ליכטעל, דונקעלע שאטענס ליעגען אויף די ווענד און זיין שאטען אליין האט אזא גרויסען מאדנעם קאפ... זיין בליק פאלט אויפ׳ן בעטעל, וואו ער געהט זיך באלד לעגען.

דאס בעטעל האט א ווייכען סעניק, אין וועלכען די שטרוי ווערט פינקטליך יעדע צוויי חדשים איבערגעביטען. א קישען האט ער אויך א גאנץ ווייכע. און דאך פאסירט אפט, ווען עס איז איהם הארט און ניט בעקוועם צו ליעגען. דאמאלט ווארפט ער זיך פון איין זייט אויף דער צווייטער, דערמאנט זיך פערשיעדענע זאכען, לאנג פערשוואונדענע; מאכט א רעכענונג וויפיעל ער איז אלט, און דער חשבון קומט אוים ניט קלאהר. אבער עס איז קלאהר. אז וויט איבער דרייסיג... — ס׳איז א גרויסער גרייז — טראכט ער דאמאלסט — וואס איך בעקען זיך ניט מיט עפעס א מיידעל... ס׳וואלט שוין צייט געווען צו האבען עפעס, אויסער די גרייזען, א נאהענטען מענשען....

און ער דערמאנט זיך, אז מיט עטליכע יאהר צוריק האט ער זיך יא בעקענט מיט א מיידעל, געווען א גאנץ וואויל־מיידעל.

זי איז צו איהם געווען גאנץ צוגעלאזט. ער דערמאנט זיך, אז ער האט זי איין מאל אנגענומען פאר דער האנד, האט זי זיך געלאזט... זי איז אפילו רויט געווארען... אלמאי איז זי רויט געווארען... א סימן, אז זי האט יע געוואלט. דאמאלסט האט ער איהר געקענט זאגען, אז ער וויל מיט איהר חתונה האבען... ער דערמאנט זיך אבער, אז ער האט מורא געהאט. א קליי־ניגקייט חתונה האבען!!... נאכדעם קענסטו אזא גרייז ניט פערריכטען — דאס איז ניט קיין קארעקטור...

אבער ליעגענדיג אליין אין בעט, פיהלט ער חרטה... ער האט דאמאלט געדארפט איהר זאגען: איך האב דיך ליעב, דו מיך — דאכט זיך אויך, לאמיר חתונה האבען...

— עס איז געווען א גרייז... — זיפצט ער, און קעהרט זיך פון איין זייט, אויף דער צווייטער...

שבת איז ער פריי. אין דער פריה געהט ער אין דער דייַ־טשעשער שוהל. ניט חלילה צוליעב דאוונען — בערנשטיין איז שוין א יאהר צעהן א פריי־דענקער — נאר צוליעב די נגינה. ער הערט דאס געזאנג פון חאר און בשעת מעשה קוקט ער אויף די אויפשריפטען אויף די ווענד וועגען גרויסע גבירים, נדבינים, וואס האבען געשענקט א סך געלד. אויף א פאר אויפשריפטען האט ער שוין לאנג אויסגעפונען א פאר גרייזען, און יעדען שבת בעטראכט ער זיי אויף דאס ניי מיט דער זעלבער אויפמערק־זאמקייט ווי דאס ערשטע מאל און עס ציהט איהם, ווי א פאר־בארגענער כח, צו די דאזיגע אויפשריפטען צו פערריכטען די צוויי גרייזען...

שבת פארנאכט, איבערהויפט זומער, געהט ער שפאצי־רען אויף דער מארשאלקאווסקי. געהט ער זאלבענאנד, מיט איינעם פון דער רעדאקציע, פיהלט ער זיך גאנץ היימליך. שמוע־סט מיט יענעם וועגען רעדאקציאנס־אנגעלעגענהייטען, דער־צעהלט איהם וועגען א דרוק־פעהלער, וועגען א גרייז, וואס ער

האָט דורכגעלאָזט צוליעב אַ מאָדנער סבה, אין וועלכער ער איז כלל וכלל ניט שולדיג... איז אבער דער דאָזיגער חבר פון דער רעדאקציע אוועק מיט אַן אנדערען און בערנשטיין געהט אין דער רווישענדער פרעהליכער גאס אליין, פיהלט ער זיך געפאַלען און נידערגעשלאָגען. פערשיעדענע פרעהליכע, לאכעדיגע, פערפוצטע יונגע פּאָרלעך, ווי קאָרעקטורען אָהן גרייזען, ציהען זיך און טאנצען פאר זיינע אויגען, שטויסען איהם און שטורפען איהם און ווילען איהם ניט קענען... און דאמאָלט דאכט זיך בערנשטיינ'ען, אז אין דער דאָזיגער פרעהליכער לעבעדיגער מחנה איז ער ווי אַן ארייגעפאלענער גרייז, און אָט קומט באלד עפּעס איינער, א געניטער קארעקטאָר, וואָס פערשטעהט זיך אויף גרייזען, און וועט איבער איהם א שווארצען שטריך אריבערפיהרען און וועט איהם, ווי א גרייז, פון דאנען ארויסווארפען...

און בערנשטיין בלאָנדזשעט אזוי לאנג מיט שרעק און עלענד איבער דער גאס, ווי א גרויסער גרייז, ביז עס ווערט פינסטער; דאמאָלסט דערמאנט ער זיך אָן דער רעדאקציע, אז מאָרגען מוז די נומער פריה ארויסגעהן און ער לאָזט זיך לויפען אהין צו מאכען די קאָרעקטור...

אין א האלב שעה ארום בעקומט ער שוין צוריק זיין געוועזענעם שטאָלץ, זיין רוהיגקייט, און פעררירכט איין גרייז נאָך דעם צווייטען.

דער זשילעט.

קיין סך שטונדען האט דוד פייגין אויף ווינטער ניט געד
חאט. דאך די צוויי שטונדען, פאר וועלכע ער האט בעקומען 15
רובל מאנאטליך, און די עטליכע רובל, וואס ער פלעגט דערצו
צובארגען ביי נאהענטע און אמאל ביי ווייטע בעקענטע, האד
בען איהם געגעבען די מעגליכקייט צו קענען ווי עס איז עקד
זיסטירען אין דער גרויסער שטאדט. ווי עס איז אבער געקומען
דער ליעבער זומער, וועלכען דוד האט אייגענטליך געווארט,
זיינען די צוויי „לעקציעס" ווי פון דער ווארימקייט צוגאנגען, און
דוד האט זיך די ערשטע טעג פון דעם ליעבען זומער געמוזט ערד
נעהרען מיט קליינע גמלות חסדים, וואס דער גרעסטער פון זיי
איז בעשטאנען פון צעהן קאפיקעס און נאכדעם פון דעם ווינד
טער־בגד, וועלכען ער האט פערקויפט פאר א רובל, ניט
קוקענדיג וואס ער האט אנהויב ווינטער פאר איהם בעצאהלט
אויף דער וואלוועלער גאס פיער רובל.

דעם ווינטער־בגד האט אבער דוד גיך אויפגעגעסען, כאטש
ער האט זעהר געקארגט, קעגען זיין חאראקטער; בארגען איז
אלץ געווארען זעלטענער וואו צו קריגען, און ער האט אנגעד
הויבען בעטראכטען זיך פון קאפ ביז די פיס, — וואס קען ער
נאך פערקויפען? נאר ער האט גאר נישט געהאט. אין אמעריקא
האט ער געהערט, געהט מען זומער אהן רעק; אמעריקא איז
אבער א לאנד פון חכמה און פון פרייהייט. דא וועט מען איהם

נאכלויפען ווען מען וועט איהם בעגעגענען אין גאס אהן א ראק. און אפטמאל פלעגט זיך איהם ווען א שטארקער ווערען, פערקויפען דעם ראק און אויסלאכען זיך פון דער גאנצער וועלט. האט די וועלט ניט קיין ברויט פאר אלעמען, דארף זי קיין רעק אויך ניט האבען!... באלד אבער פלעגט א צווייטע, מעהר העכערע אידעע אבשלאגען די ערשטע: דו נאר, ווען דו ביזט אזוי שטארק צו שטעלען זיך קעגען א גאנצער וועלט מיט אזוינע שטארקע ארדנונגען און געהן אהן א ראק אין גאס, קענסטו דיין שטארקייט אויף אנדערע זאכען בענוצען און דערמאלט וועסטו אפילו א פראק האבען און א צילינדער האבען...

און דוד פייגין האט, נאך א סך פילאזאפירען און גראבלעניש, איינגעפונען, אז די צווייטע אידעע איז מעהר גרינדליך, מעהר אמת און מעהר טרויעריג; און מיט א זיפץ האט ער זיך געמוזט געזעגנען מיט דעם געדאנק צו פערקויפען זיין ראק, מיט אזא זיפץ, וואס מען קען נאר הערען פון יענע מענשען, וועלכע זיינען זיך מיאש פון א העכסטען גליק און האפען שוין מעהר ניט.

און אז ער פלעגט אין דער פריה, ליעגענדיג אין בעט, פאר וועלכער ער האט געצאהלט צעהן גילדען א חודש און איז געווען שולדיג פאר איהם דריי רובל דער בעל־הבית'טע, וואס האט איהם פאר רחמנות ערלויבט צו וואהנען אויף בארג ביז די צייטען וועלען זיך פערבעסערען, — אין דער פריה ליעגענדיג אין בעט און הערענדיג די מוזיק „האנדעל", „האנדעל", וואס האט אבגעקלונגען איבער'ן הויף, ווי אן עכא: „ברויט" „ברויט", האט דוד פייגין נאך אלץ זיך געגראבעלט אין די געדאנקען און געזוכט: וואס קען מען עפעס פערקויפען און האבען אויף אנבייסען? פון פיעל קלערען פלעגען זיך ביי איהם די געדאנקען אנהויבען מישען און אין קאפ פלעגט איהם בליצען: דעם ראק... הויזען... שיך, דאס העמד... די שויב... און דאן פלעגט ער

איינגראָבען דעם קאָפּ אין דעם הארטען קישען און ליעגען פער־צווייפעלט, ביז דער הענדלער פלעגט ענדיגען זיין פריה־מאָר־גען־קאָנצערט פאר דעם הויף.

נאָר באלד איז א צווייטער הענדלער אָנגעקומען, — א צווייטער זינגער — און מיט א קול פון אן עכטען חזן, וואָס האָט פייגינען זיין היים דערמאָהנט, ווידער אָנגעהויבען זיין קאָנצערט געבען, וואָס אויסער פייגינען האָט קיינעם ניט גע־ריהרט, און פייגין האָט ווידער זיך געגומען גראבלען: וואָס פערקויפט מען? ביז איהם איז איינמאָל איינגעפאלען — דעם זשילעט פערקויפען.

—האנדעל! האנדעל! — האָט געקלונגען איבער׳ן הויף.

— זשילעט! זשילעט! — האָט אָבגעקלונגען א בת־קול ביי פייגינען אין געדאנק.

דאָך קען זיך פייגין ניט בעשליסען צו טהאָן אזא זאַך. דריי טעג וויעגט ער זיך אהין און אהער, — צי קען מען אויס־קומען אָהן זשילעט, צי ניט? געדענקען געדענקט ער, אז זיי־נער א פעטער איז שטענדיג געגאנגען אָהן א זשילעט. נאָר זיין פעטער, פלעגט ער זיך צוריק דערמאָנען, איז געווען א מלמד, האָט אויף די וועלט געקוקט נאָר פון אן אַנדער שטאַנדפונקט: די וועלט איז נאָר א פּאָר־הויז. ער אָבער, פייגין, האלט יאָ פון דער וועלט. פערקעהרט — דער עיקר איז טאַקע די וועלט. הלואי וואָלט ער נאָר געקענט, וואָלט ער זיך געפוצט נאָר אין פּאָר־הויז. בלייבט איהם נאָר די פראגע צו פערענטפערען: צי קען מען נאָך זיין א מענש, ווען מען געהט אום אָהן א זשילעט? ער איז שוין אלט 25 יאָהר און האָט נאָך ניט געזעהן א מענ־שען געהען אָהן א זשילעט, סיידען יענע, וואָס די וועלט האָט זיי אויסגעשלאָסען, ארויסגעוואָרפען און צוגעטראָטען מיט׳ן פוס. דאָס איז א סכנה! פייגין האָט מורא דערפאר. ער וויל זיך נאָך ראנגלען און דערשלאָגען זיך צו עפּעס. ער האָט נאָך איינענטליך האָפנונגען: פערליעבען זיך אין א מיידעל, מיט אר־

מעטיגע בליקען, מיט בלאַסע באַקען און מיט רעדער" אונטער די אויגען. ער וועט זיך מיט איהר קיינמאָל ניט שיידען. און איהם דאַכט זיך, אַז ווי ער פערקויפט דעם זשילעט, וועט איהם שוין די וועלט אויסשליסען, אַרויסוואַרפען און צוטרעטען. אויס דוד פייגין! ער האָט שוין קיין זשילעט ניט! און פון איהם וועט גאָר נישט ווערען.

און ווידער קומען צוגעהן געדאַנקען און מאַכען אַ פשרה: אמת טאַקע, אָהן אַ זשילעט איז ניט אַזוי מענשליך. דער שטיי־גער פון דער וועלט איז, אַז יעדער מענש מוז זיין געקליידעט אין הויזען, ראַק זשילעט, נאָר וועֶר דאַרף עס וויסען, אַז דוד פיי־גין, אַן אָרימער לעהרער, וואָס געהט שוין אום אַ חודש אַ הונגע־ריגער, געהט אום אָהן אַ זשילעט? דערויף האָבען דאָך די אמאָ־ליגע מענשען שכל געהאַט, צי זיי האָבען בנבואה געזעהען, אַז עס וועלען אָנקומען אויף דער וועלט שווערע צייטען און לעהרער וועלען אָהן אוראַקען בלייבען און זיי וועלען נעבעך מוזען פון זיך די זשילעטען פערקויפען, האָבען זיי דעריבער מתקן געווען קנעפּ — קנעפּ פערשטעלען אַלץ. בלייבט נאָר איין חסרון: דוד פייגין איז אַ מענש אַ צוטראָגענער, אַ פערטראַכטער, האָט ער ניט וואָס צו עסען, — איז ער צוטראָגען וועגען עסען; טאָמער שיקט איהם שוין גאָט צו וואָס צו עסען און ער ווערט זאַט אויף אַ צייט, הויבט ער אָן קלערען וועגען ליעבע, וועגען פרויען און וועגען אַנדערע גוטע זאַכען, וואָס זיינען דאָ אויף דער וועלט, ווי לייט זאָגען און ווי אין די ביכער שטעהט. און דעמאָלט קען זיך דער ראַק אָבשפּילען און די גאַנצע וועלט דערוויסט זיך פון דעם שרעקליכען סוד, אַז דוד פייגין געהט אָהן אַ זשילעט.

און די לעצטע השערה האָט דוד'ן אָבגעהאַלטען. נעהמען אויף זיך די אחריות צו געהן שטענדיג פערשפּילעט האָט ער מורא, מען דאַרף דערצו זיין זעהר אַ רוהיגער מענש, אַ בעזאָרג־טער פון אַלע זייטען, האָבען שטענדיג וואָס צו עסען, וואָס צו טרינקען און וועגען קיין זאַך ניט קלערען. און צוריק דערמאָנט

זיך דוד פייגין, אז אין די הייסע טעג האָט ער בעגעגענט עטלי־כע יונגע לייט אָהן זשילעטען און אין פונאַנדערגעשפּילעטע רעק, און דוקא פון די גרויסע פראַנטען. אמת, זיי טראָגען ספּעציעל אַזעלכע העמדער, די הויזען זיינען ספּעציעל פערגאַרטעלט מיט אַזאַ מין ברייטען גאַרטעל, — ער אָבער קען ניט שטאָלצירען מיט דער קלאָרקייט פון זיין העמד און מיט דעם גאַרטעל. זיין העמד און אפילו די „ווייסע“ מאַנישקע האָבען געמעגט האָבען אַזאַ מין זשילעט וואָס זאָל זיך פערשפּילען ביז אַרויף מיט קנעפּ. וואָס אַנבעטרעפט זיין גאַרטעל, בעשטעהט ער אין גאַנ־צען פון אַ דינעם שטריקעלע, מיט וועלכען ס'האָט זיך שוין עטליכע סבות געטראָפען און האָט שטענדיג געפּלאַצט אין גאַס און דוד פייגין פלעגט מיט שרעק דורכלויפען די רוישענדע גאַס און אַריינחאַפּען זיך ערגעץ אין אַ שטילען הויף, וואו ער האָט דאָרט געמוזט אַ רעפּעראַציע מאַכען, און איבער דעם איז דאָס שטריקעלע אין עטליכע קניפּלעך און איז דערפאַר די לעצ־טע צייט געוואָרן שטאַרק.

אָבער קיין גרויסער גוואַלד קענען דער וועלט צו געהן זומער אין אַ זשילעט איז שוין ניט, ווי באַלד ער געדענקט אַליין, אַז ער האָט בעגעגענט אַזעלכעס. ער וועט טאַקע געהן שטענדיג דעם ראָק פערשפּיעלעט, ער וועט זיך ווי וויים מעגליך איז, היטען, נאָר טאָמער וועט זיך אַמאָל טרעפען פּאָרט אַ סבה, אַ מענש איז דאָך ניט קיין מלאך, איז אויך ניט קיין גרויסע סכנה, ווי באַלד אַז עס געפינען זיך מענשען, וואָס גע־העון אַזוי, און דוקא פראַנטען.

און דוד פייגין בעשליסם אָם ענדע צו פערקויפען זיין זשילעט.

בעשליסען איז גרינג, ווי אַזוי אָבער פיהרט מען דורך אַזאַ פּלאַן? דער זשילעט איז טאַקע זיינער אַן אייגענער, ער האָט רעכט צו טראָגען איהם פראַנק און פריי איבער דער גאַס

און אפילו אויסשרייען: ווער קויפט א זשילעט!" בפרט אריינ־דופען א הענדלער אין שטוב, וואס דאס איז געווים קיין סכנה ניט. עס איז אבער א מורא פאר דער בעל־הבית׳טע, וועלכע וועט, ווער ווייסט ווי פערוואונדערט איהם אנקוקען, דערזעהענ־דיג וואס ער וויל פערקויפען, וואָרים נאך אלע השערות און נאך אלע קולא׳ס, און נאך אלע הכשרים וואס פייגין געפינט, אז מען קען יא דעם זשילעט פערקויפען, האט ער פארט מורא, אז די אידעע איז צו שטארק, צו ראדיקאל. עפעס האט ער פארט קיינמאל ניט געהערט, אז א מענש זאל א זשילעט פערקויפען... ניט האבען לכתחילה קיין זשילעט טרעפט יא, אבער אז מען האט שוין יא, פערקויפען זי, קען זיין איז אפשר זעהר ווילד און אי די בעל־הבית׳טע, אי דער הענדלער, וואס וויל אפילו יא קוי־פען, וועלען איהם פאר משוגע בעטראכטען, און דעמאלט איז אוים אלע זיינע האפענונגען!...

דער געדאנק ווארפט איהם אריין אין א ים שרעק און זיין נשמה טרענקט זיך. פאר משוגע ווערען ציטערט ער זיין גאנץ לעבען, ד. ה. זינט ער איז צו זיין שכל געקומען... און ווען ער זעהט אין גאס א משוגענעם, בעגלייט פון קליינע קינ־דער און גרויסע נארען, פיהלט ער אז ער פאלט פאר שרעק און פאר כעס, און דער שרעק לאזט איהם קיינמאל ניט פערטהיי־דיגען דעם אומגליקליכען משוגענעם פון דער ווילדער באנדע און ארויספאלען אויף זיי מיט קלעפ און קולות: איהר זענט אליין משוגעים, וואס לויפט איהר נאך? איהם דאכט זיך דע־מאלט, אז די ווילדע באנדע וועט לאזען יענעם און זיך נעה־מען צו איהם.

בלייבט שוין ביי פייגינען, אז ער וועט ניט פערקויפען, און זאלען הונדערט הענדלער זינגען פאר איין מאל: „האנדעל", „האנדעל" און זאל זיין הונגער זיך פערשטארקען נאך מעהר, זאל דער הונגער נאך מעהר מאטערען, — זאל ער איהם אפילו דעם טוידט ברענגען — דעם זשילעט פערקויפט ער ניט. ניט

נאָר ער פערקויפט ניט, ער פערגעסט זיך אפילו, אז עס עקזיס־טירט אויף דער וועלט אזא מין בגד, וואָס הייסט מיט דעם נאָמען „זשילעט". ער וועט זיך אָנטהאָן, ארויסגעהן אין גאס און קריגען אפשר וואו בארגען עטליכע קאָפּיקעס. די וועלט איז נאָך ניט אזוי שלעכט, ווי ער מיינט. ער איז פאַר צרות און הונגער די לעצטע צייט מיזאַנטראָפּיש געשטימט, עס איז אָבער פאַלש, פאַרהאַן גוטע מענשען אויך. מען דאַרף נאָר גלויבען!

און דוד פייגין שטאַרקט זיך צו גלויבען און געהט ארויס אין גאס. נאָר דער גערויש און גערודער פון גאס פון איין זייט, דער הונגער פון דער צווייטער זייט טוידטעט זיין גלויבען און ער ווייסט ניט צו וועמען צו ווענדען זיך און דער געדאַנק צו פערקויפען דעם זשילעט קומט צו איהם ווידער.

ער קעהרט זיך אום צוריק אויף זיין קוואַרטיר און בלייבט שטעהן אין מיטען שטוב, ניט וויסענדיג וואָס צו זאָגען. די בעל־הבית'טע וועלכע איז איינע אליין אין שטוב, קוקט אויף איהם און דריקט מיט די פּלייצעס.

אויפ'ן הויף זינגט א הענדלער.

— אָבער א גאַנצען טאָג געהען זיי אום! — א גאַנצען טאָג! — ווענדט ער זיך פּלוצים צו דער בעל־הבית'טע און זיין שטים ציטערט.

— ווער? — פרעגט די בעל־הבית'טע.

— איך מיין די הענדלער, — ענטפערט פייגין און קוקט אויף איהר און וויל הערען איהר מיינונג וועגען הענדלער בכלל.

— נו, וואָס זאָלען זיי טהאָן? — ענטפערט די בעל־הבית־טע.

— מיר איז א חדוש, וואָס זיי שרייען און שרייען און קיינער פערקויפט זיי גאָר נישט. אזא הויף!

— וואָס זאָל מען זיי פערקויפען? — זאָגט די בעל־

הבית׳טע קאלט — אין בעל־הבתישקייט קומט אלץ צוניץ.

— נו, אמאָל מאכט זיך אַן אלטווארג, א פּאָר הויזען, אַ זשילעט...

— אַ זשילעט? — פערוואונדערט זי זיך.

פייגין ווערט דערשראָקען און בלייבט שטום. די בעל־הבית׳טע נעהמט זיך צו אַ טעפּעל וואשען, א נייער הענדלער מיט אַ גראָבען קול זינגט: „האנדעל“, „האנדעל“...

קרובים.

1.

נאך קינד־וויַיז האט גרשון געהערט אפט זיין מאמען רעדען וועגען איהר שוועסטער־קינד באשע, וואס וואוינט אין דער גרויסער שטאדט. ווער רעדט, אז די מאמע איז אמאל געפאהרען אין דער גרויסער שטאדט צו א דאקטאר, האט זי, צוריק קומענדיג, באשען פון מויל ניט ארויסגעלאזט: ביי באשען האט זי געגעסען, ביי באשען האט זי געשלאפען, באשע איז מיט איהר צום דאקטאר געגאנגען, באשע האט איהר אויסגעבארגט א פערטעלע, וואס עס האט איהר געפעהלט צו א בילעט, און אזוי אהן א סוף. הערענדיג אזוי אפט באשעס נאמען אין שטוב, האט גרשון געהאט א פארשטעלונג, אז באשע איז די בעסטע, די קליגסטע און די רייכסטע אין דער וועלט. און אויך האט זיך איהם געדאכט, אז באשע איז א הויכע, געהט ריין אנגעטהאן און אז זי רעדט שמייכעלט זי, אזוי ווי יאכע די גבאי'טע, וואס געהט שטענדיג „צונויפמאכען„ פאר ארימע קינפעטארינס.

זייענדיג אזוי שטארק צופריעדען מיט באשען, האט גרשון'ען נאר איין זאך פערדראסען: באשע איז זיינע אין גרונד גענומען ניט גאר קיין נאהענטע קרובה—סך הכל א גליעדשוועסטער־קינד. ווי גוט וואלט געווען, למשל, ווען באשע וואלט געווען דער מאמעס א פלימעניצע, וואלט זי געווען זיינע טאקע

אַן אמת׳ע שוועסטערקינד. אַט וואָלט געווען נאָהענט! פון דעסטוועגן האָט גרשון זיך אַזוי אויך געהאַלטען מיט באַשען פאַר אַ נאָהענטען קרוב. ווייל עס איז אַ סברא, אַז דער מאַ־מעס אַ שוועסטער־קינד איז זיינע מעהר ווי אַ גליעד־שוועסטער־קינד, נאָר אַ שני בשלישי. אַט מיט באַשעס קינדער איז ער שוין גליעד־שוועסטער־קינדער. אַז ער וועט ווען עס איז חתונה האָבען און באַשעס קינדער וועלען חתונה האָבען וועלען באַ־שעס קינדער מיט זיינע קינדער שוין זיין גאָר ווייטע קרובים — גליעד־גליעד־שוועסטער־קינדער! נאָר וואָס דאַרף ער אַזוי ווייט בעזאָרגען. ער אַליין אָבער איז באַשעס אַ שני בשלישי, כמעט אַ שוועסטער־קינד...

אַז גרשון איז אַלט געוואָרען 17 יאָהר און האָט שוין גע־קענט „גוט“ לערנען און אַ ביסעל רוסיש, און דערצו אַלע פיער חשבונות מיט פּודען, פונטען, לויטען, זאָלאָטניקעס און געקענט אויסרעכענען ווי פיעל סעקונדעס איז פאַרהאַן אין אַ יאָהר און נאָך אַזוינע קונציגע חשבונות, מיט וועלכע די לעהרער אין שטעדטעל פלעגען עקזאַמינירען זייערע תלמידים, — האָט מען גענומען זוכען פאַר איהם אַ תכלית. בעלי־מלאכות זיינען שוין דאַן געווען אין מאָדע, אפילו דעם שטעדטילשען רב׳ס אַן אייניקעל האָט זיך געלערנט פאַר אַ זייגער־מאַכער און דאָס האָט שטאַרק געווירקט, אַז מען זאָל אויף אַ בעל־מלאכה שעה־נער קוקען, פון דעסטוועגען האָט טאַטע־מאַמע זייער גרשונ׳ען פאַר אַ בעל־מלאכה ניט געוואָלט מאַכען. ערשטענס איז ער געווען שוואַך אין געזונד און צווייטענס איז ער שוין אַרויס פון די יאָהרען. צו אַ בעל־מלאכה אָבגעבען איז גוט אַז מ׳איז אַלט 14 — 15 יאָהר אָבער ניט אַ בחור פון 17 יאָהר. אַזאַ בחור מיט אַביסעל רוסיש און אַזאַ „בעל־חשבון“ (אַזוי האָט דער טאַטע געהאַלטען) קאָן טויגען נאָר אין אַ קראָם פאַר אַ „פּאָ־מאָטשניק בוכהאַלטער“. אָדער אַזוי צו פערשרייבען אין בוך... אָבער אַזוי ווי אין שטעדטעל פיהרט יעדער קרעמער זיין „בוך“

אליין אהן „פּאַמאַטשניק בוכהאַלטערס", איז ביים טאַטען־מאַ־מען געבליעבען אַ פּלאַן שיקען איהם אין גרויסער שטאָדט, בּפרט אז ער האָט דאָרטען אַזאַ קרובה — באַשע.

און אין אַ רעגענדיגען פריהמאָרגען נאָך סוכות איז גרשון ארויסגעפאָהרען אין דער גרויסער שטאָדט.

פון שטעדטעל אין דער גרויסער שטאָדט איז אפילו גע־נאַנגען די אייזענבאַהן און אַ בילעט האָט געקאָסט פיער גילדען מיט 2 קאָפּיקעס. אָבער פון שטעדטעל פלעגען אין דער גרוי־סער שטאָדט אויך פאָהרען בעלי־עגלות, מיט וועלכע עס האָט געקאָסט דאָס פאָהרען נאָר אַ פערטעלע פון אַ פערשוין און פאר אַזאַ אינגעל, ווי גרשון — בלויז אַ גילדען, ווייל אַזאַ אינ־געל פאָהרט ניט, נאָר ער „פאָהרט אונטער".

געזעסען איז ער אפילו אין בויד. נאָר אַזוי ווי דאָס פאָהרען האָט געדויערט כמעט אַ מעת־לעת און דער רעגען האָט די גאַנצע צייט געגאָסען, איז גרשון געקומען אין דער גרוי־סער שטאָדט אַ נאַסער און אַ דערפראָרענער.

געקומען אין דער גרויסער שטאָדט, איז דער בעל־עגלה פערפאָהרען אויף דער אכסניא, וואָס האָט געטראָגען דעם נאָמען פון גרשון'ס שטעדטעל. אָבער אַז גרשון איז אראָב אויפ'ן הויף און האָט זיך אומגעקוקט אויף די גרויסע הייזער וואָס אין הויף און אויף די פיעלע נייע מענשען וואָס האָבען זיך דאָרט ארומגעדרעהט, האָט ער זיך דערפיהלט אַ עלענדער און אַ פרעמדער און אפילו דער בעל־עגלה, וועלכער איז זייערער אַ נאָהענטער שכן, האָט איהם אויך אויסגעוויזען פרעמד און בייז, און זיין הארץ האָט דורכגענומען אַ קלעמעניש און אַ בענ־קעניש...

אַז דער בעל־עגלה זיינער איז אריין אין דער אכסניא, האָט גרשון, נעהמענדיג דאָס קעסטעל, איהם נאָכגעגאַנגען. האָטש ער האָט ניט געוואוסט, צו וועמען און צי מעג ער — עס איז דאָך

א פרעמדע שטוב. ער איז ד א ד ארייגעגאנגען און האט דאס קעסטעל אוועקגעשטעלט נעבען טיש.

— ניין, זוהניע! דא איז ניט קיין ארט פאר א קעסטעל. איך האב בילכערע אורחים...

דאס איז געווען דער ערשטער ברוך־הבא פון דער בעל־הבית'טע פון דער אכסניא.

גרשון האט א דערשראקענער אויפגעהויבען דאס קעסטעל און ניט געוואוסט, וואו אוועקצושטעלען עס; ער האט נאר גע־קוקט מיט בעטענדיגע בליקען אויף דעם בעל־עגלה וואס האט איהם געבראכט.

— נו, בחור'ל — האט זיך דער בעל־עגלה צו איהם גע־ווענדעט אביסעל היימיש — דא איז פאר דיר קיין ארט ניטא... דא, ברודער־לעבען, קאסט געלד... האסט דאך ערגעץ א קרובה... גיה זוך זי אויף און וועסט דארטען שוין זיין. זי וואוינט אויפ'ן „וואל", ניט ווייט... ביי שמואל דעם שוחט אין הויז, וועסט פרעגען, וועט מען דיר ווייזען....

דערהערט דאס ווארט קרובה, האט זיך גרשון דערמאנט אן באשע, אן זיין שני בשלישי, און א ווארעמער שטראם האט דורכגעפלייצט דורך זיינע גליעדער.

און פערגעסענדיג, צי ניט וועלענדיג זיך אבזעגענען מיט'ן בעל־עגלה, איז גרשון ארויס אויפ'ן גאס און א פערטיל־שעה נאכאנאנד האט אין דער רוישענדער שווערער גרויס־שטאדטי־גע לופט געקלונגען א שטילע פראגע פון א בלייכען, דערשרא־קענעם איגנעל:

„ווי געהט מען דא אויף דעם „וואל"? „שמואל דעם שוחט'ס הויז"?

אריינקומענדיג אין דעם גרויסען הויף פון שמואל דעם שוחט, האט גרשונ'ען א בליץ געטהאן פון א פענסטער צוויי אויגען פון א הויכער רייכגעקליידעטער אידענע. „דאס איז באַ־שע"! האט איהם א קלונג געטהאן אין קאפ, און ער האט זיך

גלייך געלאָזט געהן צו יענער ווייסער טיר, וואָס איז געווען נעבען דעם פענסטער, פון וואַנען די הויכע רייכגעקליידעטע אידענע האָט ארויסגעקוקט.

צוקומענדיג צו דער טיר וועלכע האָט זיך געלאָזט פּאַרט עפענען, האָט ער פאַר גרוים אויפרעגונג, וואָס אָט אָט באַלד איז ער ביי זיי שני־בשלישי באַשע, אָנגעהויבען קלאַפּען מיט אַלע זיי־נע כחות. באַלד האָט ער זיך אָבער אַליין איבערגעשראָקען פאַר זיינע קלעפּ: וועך וויים וואָס ער האָט אָנגעמאַכט! די טיר האָט עמיצער געעפענט און ער האָט פאַר זיך דערזעהען די הוי־כע רייכאָנגעטהוענע אידענע מיט אַ בייזען בליק:

— וואָס קלאַפּט איהר! — האָט זי געשריען — וועמען דאַרפט איהר?

און איידער ער האָט געענטפערט איז שוין אין דער אָפֿע־נער טיר געשטאַנען עטליכע קינדער גרעסערע און קלענערע. און גרשון׳ען האָט געקלונגען אין קאָפּ: באַשעס קינדער, זיינע גליעד־שוועסטער־קינדער!... און אַן ערמונטערטער פון דעם געדאַנק האָט ער צוהיצט ארויסגערעדט:

— איך דאַרף באַשען... מיינע אַ שוועסטער־קינד...

אַנשטאָט אַן ענטפער, אַנשטאָט „אַ סאַר אַ גאַסט!“ וואָס ער האָט אויף זיכער ערוואַרטעט, האָט ער דערהערט אַ הילכי־גען געלעכטער פון די קינדער, וואָס זיינען געשטאַנען אין דער אָפענער טיר און אַ בייזען ענטפער פון דער אידענע:

— ניטאָ דאָ קיין באַשע... שלים׳מזל איינער... און וויע־דער אַ געלעכטער פון די קינדער און נאָכדעם אַ האַק מיט׳ן טהיר...

און גרשון האָט זיך ערשט דערפיהלט עלענד, אָבער ער האָט ניט פערגעסען גאָט צו דאַנקען, וואָס דאָס איז ניט באַשע, זיין שני־בשלישי... אַזאַ שלעכטע, אַזאַ בייזע...

און ער איז געגאַנגען איבער׳ן הויף און געזוכט די אמת׳ע באַשע, זיין קרובה, וואָס איז אַזאַ הייסע, אַזאַ גוטע.

נאר אין די אויערן האט איהם געקלונגען דאס געלעכטער פון די קינדער און „ניטא דא קיין באשע" פון דער אידענע. און עס האט איהם עפעס געשראקען...

איבערטאפענדיג, שוין פארזיכטיגער, נאך א צעהנדליג דירות און אנהערענדיג זיך זידלערייען און בעליידיגונגען, איז אין א האלב שעה ארום גרשון אריין אין א נידריג הייזעל אין ווינקעל־הויף און זייענדיג זיכער, אז דא איז דאס געווים ניט, האט ער דאך א פרעג געטהאן ביי א נידריגער איינפאך גע־קליידעטער אידענע מיט א פערזארגט פנים: וואו וואהנט דא באשע?

— אויף וואס דאפסטו זי? — האט די אידינע אויסגע־שטעלט פארשענד די אויגען און געקוקט ווי מיט שרעק און חשד.

— זי איז אונזערע א קרובה...

— ווער ביזטו? — האט די אידענע געפרעגט און ניט אראבגענומען די אויגען פון איהם און פון דעם קעסטעל, וואס ער האט געהאלטען אין די הענד.

— איך בין חייענעס, פון ביערנאוועקע...

— דאס בין איך, — האט די אידענע קאלט געענטפערט — שטעל אנידער דאס קעסטעל. וואס טהוסטו דא?

גרשון איז אזוי מבולבל געווארען דערהערענדיג, אז אט די נידעריגע, ארים־געקליידעטע אידענע איז דאס טאקע בא־שע, פון וועלכער ער האט זיך אזוי פיעל אנגעהערט און צו וועלכער עס האט איהם אזוי געצויגען, — אזוי מבולבל געווא־רען, אז ער האט ניט געקאנט ענטפערן און איז נאר געשטאנען און געקוקט, ווי ער וואלט וועלען פרעגען:

— זענט איהר טאקע באשע: פאר וואס זענט איהר אזא נידעריגע?...

אין א ווייל ארום האט באשע איהם אריינגעפיהרט אין שטוב. ארום טיש זיינען געזעסען דריי קינדער, צוויי מיידלעך און א בחור'ל אין גרשונ'ס יאהרען. זיי האבען אויף איהם אויסגעשטעלט מאדנע פערוואונדערט די אויגען און איין מיידעל האט זיך אויפגעשטעלט און געפרעגט:

— מאמע, ווער איז דאס?

— אונזערער א קרוב... חייענעס פון ביעדנאוועקע.

די קינדער האבען זיך איבערגעקוקט און באלד אנגענומען זייער פריהערדיגע פאזע, ווי קיין גרשון וואלט ניט נאר ביי זיי אין שטוב, נאר אויף דער גאנצער וועלט ניט געוועז.

גרשון האט אויף זיי געקוקט און גע'חשבונ'ט זיין אלטען חשבון:

זיינע קינדער ווען עס איז און זייערע קינדער ווען עס איז וועלען זיין גליעד־גליעד שוועסטער קינדער. „ווייטע קרובים!" האט ער א זיפץ געטהאן, פיהלענדיג, אז אויך זיי און אפילו באשע די „שני־בשלישי" אליין איז איהם עפעס ווייט און פרעמד, און דערמאנענדיג זיך, אז זי האט זיין מאמען געליהען א פערטעלע צו א בילעט, האט ער זיך מאדנע געוואונדערט און ניט געגלויבט.

— וואש זיך עסען! — האט איהם פלוצים איבערגעשלאגען זיינע מחשבות באשעס קול.

נאר אויך די גאסטפריינדליכקייט האט איהם פרעמד געקלונגען. געוועזן איז גרשון הונגעריג, נאר געגאנגען איז ער זיך וואשען, ניט צוליעב דעם עסען, נאר צו פאלגען, וואס די פרעמדע אידענע הייסט.

אז ער האט זיך געזעצט עסען און גענומען דעם ערשטען ביסען אין מויל, איז אין פאר־הויז עמיצער אריין. א מיידעל, גרשונ'ס א גליעד־שוועסטער קינד, איז צו איהם ארויס, איז צוריק אריין און געזאגט:

— מאמע, אן ארימאן איז אריין.

— זאָג איהם, ניטאָ וואָס צו געבען.
און פאר זיך האָט זי אונטערגעברומט:
— איך האָב אייגענע ארימע לייט...
גרשון האָט עס דערהערט און האָט זיך געוואָרגען מיט'ן ביסען...

דער הונד

פון וואנען ער האט זיך גענומען, האט מען ניט געוואוסט. אין א ליכטיגען זומער פריה־מארגען האבען די בעל־בתים פון אלטען בית מדרש דערזעהן צווישען די עטליכע שטערטעלשע קונדיסים, א אינגעל פון א יאהר פונפצעהן, אן אבגעריסענעם, אן אבגעשליסענעם, מיט צושויבערטע האר אונטער׳ן היטעל און מיט א צודראפעטען פנים.

— שוין א נייער העכט! — האט זיך געקרימט, קוקענדיג אויף איהם ר׳ חנא פעשעס, קומענדיג אין דער פריה דאווענען און דערזעהענדיג איהם — ווער ביזטו?

— א טאטענס מיט א מאמעס! — האט דאס אינגעל שפאטיש אבגעענטפערט און האט זיך מיט׳ן גאנצען גוף א קראץ געטהאן.

— טפו! — האט ר׳ חנא אויסגעשפיגען און איז אוועק צו זיין „שטאדט“.

די איבעריגע קונדיסים האבען איהם לכתחילה אויך טרר־קען צוגענומען. אז זיי האבען אבער זיך מיט איהם א „פרוב“ געטהאן אין „איינלעגען זיך“, און ער האט א פאר פון זיי גלייך א ווארף געטהאן אויף דער ערד, האט איינער פון זיי, געציל דער „קרופעניצעס“ ערנסט זיך אנגערופען:

— ביזט געזונד!

— אַ יון! — האָט פּייוועל „קוליע" אונטערגעהאַלטען.
די איבעריגע קונדיסים האָבען זיך צוגערוקט און בע־טראַכט דעם „נייעם" מיט דרך־ארץ׳דיגע בליקען.
— ביזט ניט קיין היעגער, האַ? — האָט איהם געציל דער קרופּעניצעס אַ פרעג געטהאָן.
— ניין! — האָט ער טרוקען און ניט גערן געענטפערט.
— פון וואַנען?
— פון קלעצק.
— קלעצקער גנבים! — האָט איינער זיך אָנגערופען.
— עהרליכער ווי די היעגע אידען! — האָט זיך דער נייער מיט כעס אָנגערופען.
— דו האָסט אַ טאַטען מיט אַ מאַמען? — האָט מען איהם ווייטער געפרעגט.
— ניין!
— וואָס ועסטו דאָ טהאָן?
— איך וועל מיין שטעדטעל בעשטעהן! — האָט ער שטאָלץ געענטפערט, ווי אַ גרויסער, דערוואַקסענער מענש, און אַ בלינצעל געטהאָן מיט די אויגען.
מעהר האָבען פון איהם די שטעדטעלשע קונדיסים די עשרטע צייט ניט דערגאַנגען.
שפּעטער, אין אַ פּאָר וואָכען ארום, אז ער איז נעהנטער בעקאַנט געוואָרען מיט געציל קרופּעניצעס, און האָט ביי איהם גענומען דריי „ציה" פון פּאַפּיראָס, וואָס געציל האָט גערוי־בערט, האָט ער דערצעהלט זיי אַזאַ מעשה:
— איך בין דאָ אהער געקומען צו פוס...
— אזש פון קלעצק? — האָט „חברה" זיך פערוואונ־דערט.
— אויך אַ געשעפט — האָט ער זיך בעריהמט, גיב נאָך אַ ציה — געציל — און ער האָט אויסגעצויגען די האנד.
געציל האָט איהם צוגעטראָגען צום מויל דעם פּאַפּיראָס,

ניט טרויעריג איהם פון דער האנד. דער גייער קונדם האט א ציה געטהאן מיט אלע כחות.

— אבער א „ציה“ האסטו געטהאן! — האט זיך געציל פערקרימט — דעם גאנצען פאפיראס האסטו אויסגערויכערט.

— נישקשה — אז איך וועל קריגען, וועל איך דיר אויך געבען. איך זשאלעווע ניט.

— א קבצן איז א בעל צדקה! — האט זיך איינער גע־וויצעלט.

— אנטלאפען בין איך פאר אזא מעשה — האט דער „גייער“ פארטגעזעצט זיין ביאגראפיע — אז מיין טאטע איז געשטארבען...

— און א מאמען האסטו? — האט מען איהם איבערגע־שלאגען.

— איך האב דאך שוין אייך געזאגט אז ניין... זי איז געשטארבען נאך אין קינדבעט מיט מיר — אז מיין טאטע איז געשטארבען, האט אונזער א שכן א שוסטער צוגענומען מיר און געזאגט:

— איצטער, חאצקעלע, אויס....

— מען רופט דיך חאצקעל? — האט חברה איבער־געשלאגען.

— חאצקעל, — האט ער שטיל געענטפערט, ווי ער וואלט זיך געשעמט מיט זיין נאמען — אויס — האט דער שוסטער געזאגט. געגוג צו באדעווען. ווער שוין א מענש. איך וועל דיר צונעהמען צו מיר און דו וועסט זיין א בעל מלאכה... איך האב אבער ניט געוואלט. פע! זיצען א גאנצען טאג און קלאפען צוועקליך. מיין טויט איז דאס. צו וואס דארף מען דאס ארבייטען? — האב איך געקלעהרט. די בעסטע זאך איז לעבען פריי. חאטש ניט עסען! ארבייטען וואלט איך ווע־לען, אבער א ביסעלע: פיער שעה אין טאג...

— פיער שעה אין טאג איז אויך צופיעל, — האט געציל

איבערגעשלאָגען — א שעה אין טאָג איז גענוג. איך העלף דער מאַמען אלע טאָג א שעה דרעהען די שטיינער ביי די גרויפּען. מעהר וויל איך ניט.

— מיין שוסטער האָט אבער געוואָלט, איך זאָל זיצען א גאַנצען טאָג און ארבייטען. טאַמער האָב איך מיך אביסעל צוגעפּוילט, פלעגט ער מיך שלאָגען. דערפאר פלעג איך גאָר אין כעס זיין. מילא אז חברה שלאָגט מיר אמאָל אין שטעד־טעל, ארט מיר ניט, איך גיב א קלאַפּ, זיי גיבען א קלאַפּ, מען איז קווית. דעם שוסטער צוריק שלאָגען האָב איך ניט געקענט, ער איז געווען דאר ווי א האָרט, מיט'ן „גאָטס פינגעריל" וואָלט איך איהם איינגעלעגט. אז ער פלעגט מיר אמאָל געבען א פּאַטש מיט זיינע דארע הענטלעך, פלעגט זיך מיר וועלען ברע־כען... ווער האָט מיר גאָרניט געטהאָן.

— איך וואָלט איהם ארויסגעלאָזען אין זיין „פּאַטרעט" א „טונק", וואָלט ער שוין קיין כח ניט געהאַט צו פּאַטשען זיך... האָט געציל מיט פערזאַכטונג געזאָגט.

— איך האָב איהם א בעסערע זאַך אבגעטהאָן. איך האָב ביי איהם „צוגעצויגען" א פּאָר שטיוועל און בין אנטלאָפען גע־וואָרען.

— וואו זיינען די שטיוועל?

— פערקויפט. גענומען צוויי רובל, — האָט זיך חאצקעל בעריהמט.

— האָסט דאָך קיין פּאספּאָרט ניט.

— איך דארף קיין פּאספּאָרט ניט. איך בין א היעגער, מיין טאַטע פלעגט פון דאַנען נעהמען א פּאספּרט.

— האָסט דאָ קרובים?

— קרובים? — האָט ער א קוועטש געטהאָן מיט די פּלייצעס — אפשר יאָ, נאָר איך קען זיי ניט.

— ברעכען זיי די קעפּ, די קרובים! — האָט געציל גע־

שאלטען. — מיין מאמע האט דא קרובים, לאזען זיי איהר אפילו אויפ'ן שוועל ניט ארויף.

— מסתמא רייכע.

— זעהר רייך! — האט זיך נעצעל צוקאכט — איינער, יענקיל חאצעס, האט אפשר צעהן טויזענד רובל, ער פערלייהט געלד אויף פראצענט.

— ביי אזא קרוב איז גוט צו גנב'נען! — האט חאצקעל מיט א לוסטיגען שמייכעל א זאג געטהאן.

— לעגט ער אן מיט'ן קאפ — האט געציל א מאך גע־טהאן מיט'ן האנד.

אז די חברים זיינען נעהנטער בעקאנט געווארען, האבען זי געפונען, אז חאצקעל איז א גראטענער אין שטיקלעך פראַ־ווען. דערהויפט איז זיי געפעלען געווען, ווי ער בילט ווי א הונד.

— חאצקעל, ביל א ביסעלע, — פלעגט איהם געציל בע־טען.

— האוו — האוו — האוו — פלעגט חאצקעל אנהויבען צו בילען, און חברה פלעגט זיך האלטען פאר די בייכער.

— פונקט ווי א הונד! — האבען זיי געלויבט.

— ביי אונז אין קלעצק פלעג איך ביי נאכט אלעמען שרעקען — האט חאצקעל לאכענדיג דערצעהלט. — לייבע וואלפס, א רייכער איד, איז אמאל פאר שרעק געפאלען, אז איך האב ביי נאכט אויף איהם אנגעהויבען צו בילען.

— פחדנים! — האט חברה געלאכט.

— האוו — האוו — האוו! — האט חאצקעל בעוויזען ווי אזוי ער האט דאמאלס געבילט.

און חברה האט איהם א נאמען געגעבען „דער הונד“. ביסלעכווייז האט מען זיין אמת'ן נאמען פערגעסען און „הונד“ איז געבליבען זיין געוועהנליכער, נאטירליכער נאמען.

און איהם האָט עס ניט גערט. פערקעהרט, ער האָט, ווי געפיהלט, אז דער נאָמען טהיילט איהם אָפּ פון אלע איבריגע מענשען, וועלכע ער האָט ניט אזוי שטארק ליעב געהאט. דער נאָמען לאָזט איהם ניט צו האָבען קיין מגע ומשא מיט די איבעריגע „נפשות“, אויסער זיינע גוטע ברידער, די קונדיסים, דער נאָמען גיט איהם פרייהייט אומצולויפען, צו הונגערן און שלאָפען, וואו עס מאכט זיך. טרייבט דער שמש ארויס פון פּאָלעש, קען ער איבערשלאָפען די נאכט אויפ׳ן גאניק פון ווייבערשער שוהל, פונקט ווי א הונד טאקע. און צייטענווייז פלעגט ער, בילענדיג, זיך גאָר פערגעסען, אז ער איז א מענש. ער פלעגט אריינגעהן אין דער הינטעשער ראָליע און בילען מיט געפיהל, מיט בייזקייט, מיט רציחה, ווי ער װאָלט וועלען עמיצען צורייסען.

איינמאָל האָט איהם געצעל דער קרופּעניצעס גערופען צו זיין מאמען:

— ווילסט, הונד, פערדיענען א צעהנעריל?

— יא! — האָט דער הונד אָהן חשק געענטפערט.

— קום צו אונז, וועסט העלפען דרעהען די שטיינער ביי די גרויפען, וועט די מאַמע דיר געבען פינף קאָפּיקעס.

דער הונד האָט זיך געקווינקעלט און איז ענדליך געגאַנגען. אין מיטען וועג האָט ער א ביל געטהאָן:

— האוו! — האוו!

— וואָס בילסטו? געהסט דאָך ארבייטען! — האָט איהם געצעל דערקלערט.

— ס׳ווילט זיך ניט געהן... — האָט דער הונד פויל אויסגערעדט.

— ביזט אן אמת׳ער הונד — האָט געציל געשטראָפט — וועסט פגר׳ן ווי א הונד פאר הונגער.

— בעסער ווי ארבייטען... האוו — האוו!...

אריינגעהענדיג צו געצעל אין שטוב, האָט דער „הונד“

געווארפען א פעראכטליכען בליק אויף דעם גרויסען שטעקען, וואס איז געווען איינגעפלאכטען אין צוויי שטיינער, פער־שטויבטע פון מעהל, און האט זיך גענומען קראצען...

— אט דאס איז דיין שעהנער חבר... — האט די קרוי־פעניצע זיך פערקרימט — א לייט, ניטא וואס צו רעדען!...

— האוו — האוו! — האט דער הונד א ביל געטהאן מיט א ווילדען געלעכטער.

—קיין משוגענע שטיק פראווע דא ניט—האט זיך די אלמנה געבייזערט — ווילסט העלפען דרעהען די שטיינער איז גוט אז ניט — גהה געזונטערהייט.

דער הונד האט אנגעהויבען צו דרעהען, אלע ווייל אונ־טערבילענדיג...

— וואס איז דאס, א דיבוק איז אין איהם! — האט זיך די קרופעניצע דערשראקען — א מענש זאל נור טהאן און בי־לען.

— האוו — האוו! — האט זיך דער הונד מיט כעס פונאנדערגעבילט — געגוג צו דרעהען, גיט אהער א צעהנעריל.

— אזוי גיך א צעהנעריל ווילסטו פערדינען! הונד איי־נער! — האט געצילם מוטער זיך געבייזערט. דרעה א גאנ־צען טאג.

— ניט דערלעבען וועט איהר דאס! — האט דער הונד זיך צושריען, און איז ארויסגעלאפען אהן א צעהנעריל.

— שוין בעסער זיין א הונד איידער דרעהען די שטיינער א גאנצען טאג, — האט ער אויסגעשפיגען געהענדיג און האט אנגעהויבען צו בילען...

אזוי האט דער „הונד" זיך אבגעוואלגערט אין שטעד־טעל צוויי יאהר, אומגעלאפען אויפ'ן שול־הויף, אמאל אין די גאסען און אמאל הינטער'ן שטעדטעל אויפ'ן פעלד. אויפ'ן פעלד פלעגט ער זיך פיהלען בעסער ווי אומעטום, דארט פלעגט

ער מאכען הינטישע פרובען, ער פלעגט געהן אויף די הענד און בילען, בילען... איהם האט זיך געדאכט, אז דא איז ער אן אמת'ער פרייער הונד און די גאנצע וועלט איז זיינע. אז ער פלעגט אבער גוט זיך אויסהונגערן, פלעגט ער מיט כעס זיך ארומקוקען אויף דעם ברייטען פרייען פעלד, וואס אויסער גראז איז דא גאר נישטא, פלעגט אנהויבען בילען און שטע־לענדיג זיך אויף די פיס, פלעגט ער צוריק אין שטעדטעל אוועקלויפען זוכען עפעס עסען...

— ווען וועסטו זיך שוין אבגעוועהנען פון בילען? — האט איהם איינמאל געציל דער קרופעניצעס א פרעג געטהאן, ווען דער הונד האט זיך פונאנדערגעבילט.

— קיינמאל ניט! — האט דער הונד הויך אויסגעשריען

— אז איך ביל פערגעס איך זיך אן אלע צרות... דו מיינסט מיר ארט ניט, וואס איך געה ווי א משוגענער, אבגעריסען, אבגעשליסען... ניין, ברודער לעבען! אפט מאל דאכט זיך מיר, אז איך װאלט די גאנצע וועלט צוביסען, און דאמאלס ערשט ווילט זיך מיר בילען, פערשטעהסט?....

— געה מיט א קלאג, הונד איינער! — האט געצעל גע־זידעלט, — אז דו וועסט בילען וועסטו קיינמאל גאר נישט הא־בען. מען וועט דיך אין א שטוב ניט ארייגלאזען.

— האפט זיי דער רוח, מיט זייערע הייזער, איך דארף זיי אויף כפרות...

— וועסט פגר'ן ווי א הונד, וועסט זעהן! — האט איהם געצעל געשראקען.

— אליין איינס — א הונד, א מענש! — האט „דער הונד" געפילאזאפירט. — איך האב הינד מעהר האלד, ווי מענ־שען. פע א מענש! — האט ער אויסגעשפיגען...

* * *

איינמאל איז געצעל געקומען צום הונד אויפ'ן שוהלהויף

און האָט מיט אַ געלעכטער איהם געזאָגט:

— ווייסט, הונד, מאַרגען סמט מען דאָך אַלע הינד פון גאַס.

— גערה אין דר'ערד! — האָט איהם דער הונד מיט כעס געענטפערט.

— אויף נאמנות — האָט גענצעל פערזיכערט.

— פאַר וואָס סמט מען זיי עפּעס? — האָט דער הונד ערנסט געפרעגט.

— אזוי! — האָט גענצעל געענטפערט — הינד, וואָס האָבען קיין בעלי בתים ניט, איז דאָ אַ „זאַקאָן“ דאַרף מען סמ'ען...

— וואָס אַרט דאָס זיי, אז זיי לויפען אַרום? — האָט דער הונד ווידער געפרעגט.

— מען דאַרף זיי ניט האָבען.

דער הונד האָט זיך פערטראַכט. ענדליך האָט ער געפרעגט:

— ווי אזוי סמט מען דאָס זיי?...

— מען האַקט פאַר זיי קאָטלעטען פון פלייש און אין די קאָטלעטען לעגט מען אַריין סם. ווי מען גיט זיי אַ וואָרף אַ קאָטלעט, חאַפּען זיי דאָך גלייך אויפעסען...

— אמת'ע קאָטלעטען? — האָט דער הונד איבערגעהאַקט.

— אודאי, אמת'ע — טהייערע קאָטלעטען! אויב דו ווילסט קענסטו אויך פערזוכען אזא קאָטלעט, דו האָסט דאָך אזוינע קאָטלעטען קיינמאָל ניט געגעסען.

— גערה אין דר'ערד! — האָט דער הונד אויסגעשריען און איז בלייך געוואָרען...

— דיר וועט מען אויך געבען אזא קאָטלעט, דו ביסט דאָך אויך אַ הונד — האָט גענצעל געלאַכט.

אנשטאָט אַן ענטפער האָט גענצעל בעקומען אַ פּאַטש, און דער הונד האָט זיך אַבגעטראָגען.

עס איז אָנגעקומען די נאַכט, אין פּאַליש, וואו דער הונד האָט געגעכטיגט, איז געווען קאַלט און פינסטער. דער הונד איז געלעגען מיט אָפענע אויגען און האָט געטראַכט. די נייעס וואָס געצעל האָט איהם דערצעהלט ביי טאָג האָט איהם צורו־דערט, ער האָט זיך עפּעס געשראָקען...

— וואָס האָב איך מורא? — האָט ער זיך בערוהיגט— איך בין דאָך ניט קיין אמת'ער הונד, מיר וועט מען קיין קאָט־לעט מיט סם ניט ווארפען....

עס האָט אבער ניט געהאָלפען. איהם האָט זיך געדאכט אז ער וועט אויפשטעהן מאָרגען פריה א הונגעריגער, וועט ער זיך ניט קענען איינהאלטען און גלייך מיט אלע הונגעריגע הינד אויפהויבען א קאָטלעט און אויפעסען מיט'ן סם...

— האוו — האוו... — האָט ער גענומען בילען...

פאַר דאָס איצטיגע בילען האָט ער זיך אָבער דערשראָ־קען. ער דארף איצט ווערען אוים הונד — האָט ער בעשלאָ־סען... א מענש צו זיין איז פאָרט בעסער...

— ווי הויבט מען אָבער אָן צו לעבען, ווי א מענש? — האָט ער אַ טראַכט געטהאָן — איך בין אזוי אָבגעריסען, אָב־געזונדערט, איך האָב מיט זיי קיינמאָל ניט גערעדט. איך האָב זיי פיינד און זיי האָבען מיר פיינד...

— ליגען זיי אין דר'ערד! — האָט ער געשאָלטען און האָט ווייטער אָנגעהויבען בילען...

פון דעם ניט שלאָפען אַ גאַנצע נאַכט האָט זיך זיין הונ־גער אין דער פריה פערשטארקט. ער האָט קיינמאָל אזא הונגער ניט געשפּירט.

— היינט ווארפט מען פאַר הינד קאָטלעטען! — האָט איהם געבליצט אין קאָפּ א גאַנץ פריהמאָרגען.

און א צורייצטער, מיט א בילעריי, איז ער אויפ'ן מארק אוועקגעלאָפען...

א גאנצע נאַכט.

דאָס קאַפע־הויז איז בעשטאַנען פון א לאַנגען צימער, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי א קאָרידאָר. ביי די זייטען קליינע מאַר־מאָרנע טישלעך צעשטעלט, נעבען יעדער טישעל דריי שטוהלען און ווען די געסט זיינען געדיכטער געווען, פלעגט מען מיט מאַטערניש א פערטען שטוהל צושטעלען. דעמאָלט פלעגט זיך ביי דער הויכער קעלנערין, מאשען, טרעפען א סבה און א גלאָז קאווע צי א גלאָז טיי פלעגט זי אויסגיעסען און פערשפריצען די וואָס זיינען געזעסען ביים טישעל. נאָר דאָס האָט ניט שטאַרק געאַרט די געסט; זיי זיינען שוין דערצו געוואָהנט גע־וואָרען. און אנדערער, וואָס די גרויסע רוישענדע שטאָדט האָט זייערע נערוועז שוין צעקלאַפּט, פלעגט זיך נאָר א קרים טהאָן און ארויסמורמלען:

— ס'א מין טראָגען א ביסעל!

— פּשעפּראַשאַם! — פלעגט די קעלנערין מאַשינעל ארויסרעדען און ניט ערוואַרטענדיג פון דעם גאַסט קיין „פּראַ־שע", וועלכען ער האָט געוויס ארויסגעברומט, פלעגט זי פער־שווינדען צו א צווייטען טישעל. וואו מען האָט זי גערופען קלינ־גענדיג מיט'ן לעפעלע אין גלאָז.

אין דעם קאַפע־הויז האָט שטענדיג גערוישט. דאָ פלעגען זיך צונויפקומען פּריקאַשציקעס, „גאַסען־געהער", וועלכע פלע־

גען קומען לייזען פאַר זייערע סחורות, ווי מעסערלעך, קעמע־לעך, א. ד. ג., וואָס זיי האָבען אין קערב געטראָגען אויף די פּלייצעס. חוץ די אַלע געסט פלעגען דאָס קאַפע־הויז בעזור־כען סתם דורכגעהער, לעדיג־געהער, וואָס זיינען געקומען אין דער גרויסער שטאָדט זוכען שטעלעס, און נאָך פערשיעדענע קלאַסען.

און דער ווירטה פון דעם קאַפע־הויז, אהרן יאַקאָבסאָהן, אַ איד פון אַ יאָהר פערציג, אַ דיק־בייכיגער, מיט גרויסע סערע אויגען, פלעגט זיצען ביי דער קאַסע, וועלכע האָט זיך געפונען גלייך ביים אריינגאַנג און פלעגט אָבנעהמען פּדיון. איהם האָט דאָס גערויש און געטומעל ניט געטשעפּעט. זיינע פּאָר מחשבות, וואָס זיינען געלעגען אין קאָפּ זינט ער האַלט דאָס קאַפע־הויז האָבען זיך רוהיג געאַרבייט אין דעם גרעסטען טו־מעל. בעשטאַנען זיינען די פּאָר מחשבות נאָר דערין: מען דאַרף אָבנעהמען ריכטיג דאָס וואָס קומט פון גאַסט און 12 אַ זייגער ביי נאַכט מוז מען פערמאַכען דאָס קאַפע־הויז...

און די צווייטע מחשבה איז ערנסטער געווען פאַר דער ערשטער. פערמאַכען דאָס קאַפע־הויז הייסט אויפהערען ליי־זען, און אויפהערען לייזען, געהן אַ היים איז פאַר איהם געווען אַן אומעטיגע זאַך. אין דער היים האָט זיך אהרן געפיהלט ווי אַ פיש אויף דער יבשה. אהרן האָט ניט אזוי ליעב געהאַט דאָס געלד, ווי דעם עצם פּראָצעס פון פּדיון; ער האָט ליעב גע־האַט, ווען דער גאַסט דערלאַנגט איהם אַ זילבערנעם רובעל, דערבענט איהם אוים צוויי גלאָז טיי מיט צוויי פּוטערקוכען און בעט רעשט. אהרן גיט דעם רובל אַ וואָרף אויפ'ן פּראָבע־שטיין וואָס ליעגט אויף דער קאַסע, געפינט איהם פאַר גוט, עפענט אויף דאָס קעסטעלע וואו דאָס געלד ליעגט און גראַבלענדיג זיך אין די פיעלע מטבעות דאָרט, וואָס קלינגען אזוי ווי מור־זיק, נעהמט ער ארוים די געהעריגע צאָהל מטבעות און גיט עס

ארוים דעם גאַסט. און אַט קומט אַ צווייטער, אַ דריטער, אַ פערטער גאַסט.

— ווי גײהט עס פאניע יאקאבסאהן? — פרעגט אַן אַנדערער, פון די אַפּטע געסט.

— גאָט צו דאנקען! — ענטפערט ער, זינדיגען קען איך ניט און מען טאָר ניט....

— פדיון איז פארהאַן?

— פארהאַן איז פארהאַן — ענטפערט אהרן מיט אַ צופריעדענעם קרעכץ — עס האָט אבער בעסער געקענט זיין. עך־עך־עך — מען איז אבער אין גלות!

— קענען וואָס זאָגט איהר דאָס?

— איך מיין קענען דעם, וואָס מען „נייט" 12 אַ זייגער פערמאכען דעם געשעפט... דאָס איז פאר מ'ר אַ הריגה... 12 אַזייגער איז דער בעסטער פדיון. די פריקאשציקעס געהען דאַמאַלס פון די צירקען, טעאַטערס און עס לייזט זיך דאַמאַלס גאַנץ געשמאַק — גאַר געשמאַק! — ווערט ער בעגייסטערט און לאָזט ארוים אַ זיפץ, — וואָס איז אָבער די פעולה? — מען לאָזט ניט: 12 אַ זייגער שרייט מען שוין: „זאַמיקאַט!"

און ווירקליך האָט דער געזעץ, וואָס פערבאָט צו זיצען שפּעטער, ווי 12 אַזייגער אין געשעפט, געקאָסט אהרנ'ען פיעל געזונד. עס איז איהם שווער געוועזן שיידען זיך אין דער צייט מיט אַזוי פיעל געסט, וואָס יעדערער האָט געשריען טיי, קאַווע, אייער, מילך, און די מינוטען זיינען געצעהלט: ס'איז שוין פינף מינוט צו 12. באלד גיט זיך דער פּינקטליכער וויזער אַ רוק און עס בלייבט נאָר 3 מינוט צו 12 און באלד — באלד, אַט נאָר אַ האָר שטעהט ער שוין שטאַלץ, מיט אַ גזלנישע קאלטבלוטיגקייט אויפ'ן 12 און טהו עפּעס... דער ווייזער פיהלט דען עפּעס, ער פערשטעהט דען וואָס פדיון איז?... אַ, דער ווייזער, דער ווייזער, ווער בעט איהם ער זאָל ווייזען...

אין אהרן מוז מיט הארצקלעמעניש זיך ווענדען צו די געסט:

— נו, ברידער, שוין צייט!...

— זאמיקאט! — קלאפט דער פאליציסט אריין אין טהיר.

— צום שווארץ־יאהר! — שיקט ער איהם אב אין גע־דאנק און ער ווענדט זיך צו די געסט שוין מיט מעהר טרוקענ־קייט:

— נו, ברידער! לאזט פערמאכען! איך וועל נאך דאר־פען שטראף בעצאהלען.

און אהרן האט ניט אומזיסט זיך געשראקען: ער האט שוין עטליכע מאל בעצאהלט צו 25 רובל שטראף. עס איז געוועזען אין יענע צייטען ווען דער חשק צו פדיון האט איבערגעשטייגט די מורא. יעצט איז אפילו דער חשק נאך ניט קלענער געווא־רען, נאר דאס לאדעניש, דאס געהן אין געריכט נעהמט צו זעהר א סך צייט, און דאס געשעפט ווערט רואינירט, און אגב האט מען איהם מתרה געווען, אויב ער וועט נאך אמאל איבערציהען נאך 12 וועט מען איהם פערמאכען דאס געשעפט...

— היינט געה הויב זיך אן מיט זיי! — קלאגט ער זיך פאר אן אנדערן גאסט, וועלכען ער דערקלעהרט זיין לאגע.

איינמאל ווינטער צייט ביי נאכט, דער פראסט האט דרוי־סען געקנאקט, די גרויסע פענסטער פון יאקאבסאהנ'ס קאַ־פע־הויז זיינען פערפרוירע געוועזען, ביי די טישלעך זיי־נען געזעסען געסט ביי הייסע גלעזער טיי, צי קאווע, און האבען זיך געוואַרעמט, דער זייגער האט שוין געהאלטען ביי האלב צוועלף, און יאקאבסאהן האט שוין זיך איבערגעגעבען אין גאנצען דעם געדאנק, אז באלד, באלד דארף מען פערמאַ־כען... אט אין דער צייט איז אריין א פערפרויערענער פוהר־

מאַן, זיך געזעצט נעבען אַ טישעל קעגען איבער דער קאַסע און האָט געפאָדערט אַ גלאָז טיי.

— קאַלט! קאַלט! — האָט ער געברומט, רייבענדיג די הענד. און ווישענדיג נאָכדעם די גרויסע וואָנצען, וואָס זיינען פייכט געווען פון די אייז, וואָס איז צוגאַנגען פון דער פּאַרע אין קאַפע־הויז...

— אַ גרויסער פראָסט! — הא! — האָט זיך יאַקאָבסאָהן צו איהם געווענדעט, און געהאַט בדעה אַריינלאָזען זיך מיט איהם אין אַ שמועס.

— אַ ברען! — האָט דער פוהרמאַן געענטפערט און אָנגעהויבען זופּען די גלאָז טיי, וואָס די קעלנערין האָט איהם צוגעטראָגען.

— נו, וואַרעמט זיך אָן, — האָט יאַקאָבסאָהן איהם פריינדליך געזאָגט.

—אוּדאי! — האָט דער פוהרמאַן ווי מיט פרייד אויסגעשריען — די גלאָז טיי ראַטעוועט מיך איצטער. — איהר ווייסט פּאַניע יאַקאָבסאָהן, האָט זיך דער פוהרמאַן אַ דערוואַרעמטער, צורעדט, — מיר פוהרמאַנעס, האָבען געדאַרפט האָבען אייער קאַפּיינע אַ גאַנצע נאַכט, מיר ווערען דאָ שטעהענדיג אין גאַס דערפרוירען.

— הערט איהר, ברודער! — האָט זיך ערוועקט אַהרן'ען זיין אַלטע וואונד — ווען מען וואָלט לאָזען וואָלט איך אוּדאי און אוּדאי וועלען האַלטען אָפען אַ גאַנצע נאַכט, איך וואָלט דאָס וועלען צוליעב מיין טובה און ניט צוליעב אייערער... חע... חע... אַ מענש זאָרגט פאַר זיך אַליין און דערפון קומט אַרויס אַ טובה דעם צווייטען. מיר וואָלט געווען גוט און איך וואָלט געווען גוט... וואָס איז אָבער די פעולה? ! — האָט אַהרן זיך צעזיפצט — מען איז אין גלות !... מען לאָזט ניט.

— און עס איז גאָר ניטאָ קיין עצה? — האָט דער פוהרמאַן געפרעגט.

— ניטאָ קיין שום עצה, — האָט אהרן מיט יאוש גע־ענטפערט און זיין פול פּנים האָט ווי א וואָלקען פערדעקט — קיין שום עצה ניטאָ. איך האָב שוין געפרעגט ביי זאַקאָניקעס, ביי אַדוואָקאַטען. איך האָב זיך געוואָלט לאָזען קאָסטען א שעה־נע קאָפּיקע... עס וואָלט מיר ווערטה געווען. א קלייניגקייט — א גאַנצע נאַכט!...

די ווערטער א „גאַנצע נאַכט” האָט אהרן גערדריקט ווי מיט א ליעבשאַפט און ווי מיט א ציטערניש, פּונקט ווי אין די ווער־טער שטעקט זיין גאַנץ לעבען, זיין גאַנץ גליק...

— און מיר דאַכט, — האָט דער פוהרמאַן ווייטער גע־רעדט — אז מען זאָל זיך גוט סטאַרען קען מען קריגען א פּאָז־וואָליעניע.

— שווער! — האָט אהרן אַלץ מיט דעם זעלבען יאוש־דיגען טאָן אַרויסגעברומט.

— און איך זאָג אייך, אז מען קען, — האָט זיך דער פוהרמאַן געהאַלטען ביי זיינס. דאָ דאַרף מען נאָר אַ פּראָשעניע צום פּאָליציי־מייסטער... איך האָב א פּלאַן! — האָט דער פוהר־מאַן פּלוצים אויסגעשריען מיט אזא פריידען־טאָן ווי ער וואָלט געפונען א מיטעל ווי צו ראַטעווען א מענשען פון טויט... איך האָב א טהייערען פּלאַן...

אהרן׳ס אויגען האָבען זיך צעשטעלט און האָבען געקוקט מיט אַ מאָדנעם גלאַנץ, אַזוי קוקט א קאַץ ווען זי זעהט פון ווייי־טען עפּעס א שטיק ווייסעס און זי גלויבט ניט אין איהר גליק, צי דאָס איז קעז, צי ניט...

— אהער דעם פּלאַן, — האָט אהרן, צו זיך קומענדיג אַרויסגעשאָסען...

— א גאָלדענער פּלאַן, — האָט זיך דער פוהרמאַן צע־פלאַמט, ערשט איז ער מיר איינגעפאַלען... יע.. יע.. בקיצור ר׳ אהרן, אייער קאָפּייניע איז שוין גלייך ווי אָפּען א גאַנצע נאַכט...

— זאמיקאט! — האט פּלוצים זיך דערהערט דער שטרענגער קול פון גאראדאוואי!

— נאט אייך „א גאנצע נאכט"! — האט אהרן זיך צו־זיפצט — אי, אי, מען איז אין גלות!

און אהרן האט אנגעהויבען גיכער טרייבען די געסט און מיט גרויס אונגעדולד ערווארט דעם פוהרמאנס פּלאן.

— ווארט, ווארט! — האט ער דעם פוהרמאן פערהאל־טען. — מיר וועלען באלד שמועסען...

די געסט האבען זיך איינע נאך די אנדערע פונאנדערגע־צאהלט. — אהרן האט איילענדיג און אויפגערעגטערהייט רעשט געגעבען און האט ניט אלע מטבעות, וואס מען האט איהם דערלאנגט, געפּרובט אויפ'ן פּראבע־שטיין.

— איצטער קענט איהר זאגען אייער פּלאן! — האט ער זיך געווענדעט צום פוהרמאן וועלכער איז דער איינציגער גע־בליבען אין קאפע־הויז, אויסער די קעלנערינס און דאס קיך־מיידעל, וואס האבען זיך געאיילט צוצוקלויבען אין דער גיך די שטוהלען, אבווישען די טישלעך און געהן אנידערפאלען שלא־פען...

— דער פּלאן איז אזוי: מיר איזוואזטשיקעס, וועלען דערלאנגען א „פּאפּיער" צום פּאליציימייסטער אזוי: טאק־טאק מיר איזוואזטשיקעס — היות ווי מיר פוהרמאנעס מוזען זיך געפינען אין דער און דער גאס א גאנצע נאכט און טאק־טאק מיר מוזען האבען ווינטער וואו אנווארעמען זיך און זומער פון רעגען זיך בעהאלטען, מוזען מיר האבען אזא מין זאוועדעניע, וואס זאל זיין אפען א גאנצע נאכט... די זאוועדעניע געפינען מיר זעהר פאר גוט דעם ה' אהרן יאקאבסאהנ'ס, זי געפינט זיך אין סאמען פונקט, וואו מיר איזוואזטשיקעס געפינען זיך, אי טאק פּאקארנייישע פּראסים — בעטען מיר דיך, זעהר זאלסט אונז טהאן די טובה און „ראזרעשען" דעם ה' אהרן יאקאב־

סאַהן צו האַלטען אַפען די קאַפּייקיע א גאַנצע נאַכט פון אונ־זער טובה וועגען.

— דער פּלאַן איז גאָר פערוויי סאָרט! — האָט אהרן זיך ווי בעלעקט — איהר זענט דאָך גאָר א גאַנצער מיניסטער, ווי איך בין א איד! — א מיניסטער!...

— איך האָב 5 יאָהר „גערדיענט"! — האָט דער פוהר־מאַן שטאָלץ ערקלעהרט, פון וואַנען ער איז אזא זאַקאַניק...

— ברודער! — האָט אהרן אויסגעשריען, בעטראַכטענ־דיג דאָס גליק וואָס דאָ שטעהט איהם פאַר. — ברודער, אויב די זאַך וועט זיך אויספיהרען, קריגט איהר א פיינע מתנה... אבער גאָר א פיינע, האָט ער צוגעגעבען מיט זיכערהייט...

— מען דאַרף זעהן „שמירען"! האָט דער פוהרמאַן גע־שמייכעלט.

— וועגען שמירען רעדט מען ניט! שמירען מוז מען ביי קלענערע „דיעלעס", בפרט ביי אזא!...

— אויב איהר וועט שמירען ר' אהרן, שווער איך אייך, אז איהר קריעגט א ראַזרעשעניע אין צייט פון א חודש, און איהר וועט אם ירצה השם זיצען א גאַנצע נאַכט, ס'הייסט, קיינמאָל ניט דאַרפען פערמאַכען...

— הלואי! — האָט אהרן צוגעוואונשען — און איהם האָט זיך עפּעס ניט געגלויבט אזא גליק...

און אהרן יאַקאָבסאָהן האָט אָנגעהויבען צו אַרבייטען אויף אַלע כלים. ער האָט געשמירט און געשמירט, געקרעכצט און געזיפצט און געהאָפט און געהאָפט. דער געדאַנק „א גאַנצע נאַכט" האָט איהם רוהען ניט געלאָזט און איידער דאָס קאַפע הויז איז נאָך געווען אָפען א גאַנצע נאַכט, האָט ער שוין גאַנצע נעכט ניט געשלאָפען...

אין צוויי חדשים ארום האָט ענדליך אהרן יאַקאָבסאָהן בע־קומען א פּאַפּיער, וואו עס שטעהט כתוב וחתום, אז ער, דער

איינציגער אין דעם בעצירקעל, מעג האלטען אפען דאס קאַ־פע־הויז א גאנצע נאכט.

— נו, ברידער, גיט מיר אב מזל טוב! — האט ער מיט א שיינענען פנים פון גליק זיך געווענדט צו די געסט.

—וואס, טאקי ערלויבט! — האבען די געסט זיך פער־וואונדערט.

— נאט לייענט! — האט ער דערלאנגט דאס פאפיער מיט א סך קאזיאנע סטעמפלען איינעם א יונגען מאן, וועלכער האט געדארפט קענען לויט זיין הויכען צילינדער, לעזען רוסיש ווי וואסער. נאר יענער האט עס גענומען אין האנד, א קוק גע־טהאן דארין און איבערגעגעבען א צווייטער האנד, וועלכע איז געווען אויסגעשטרעקט צו נעהמען עס.

די צווייטע האנד האט אנגעהויבען לעזען:

„זייענדיג אויפמערקזאם אויף דער ביטע פון די איזוואָז־טשיקעס פון 7טען בעצירקעל, וועלכע פאדערן צו האבען א הויז וואו אריינצוגעהן זיך אנווארעמען, איז ערלויבט געווארען די קאפע־הויז פון אהרן יאקאבסאהן צו האלטען אפען א גאנצע נאכט...“

— דאס איז א ביסעל א גליק! — האבען איינינע געסט אין איין קול אויסגעשריען.

— א קלייניגקייט! — האבען נאך איינינע זיך געוואונ־דערט — א גאנצע נאכט!...

— איהר פרעגט נאך, צי דאס איז א גליק! — האט דער בעל שמחה אליין גליקליך געשמייכעלט — א אידען קען גאר ניט טרעפען אזא גליק!

— ניין! — האט א גאסט אבגעשלאגען — אויף די נאלעווקעס איז פארהאן א שענק וואו מען „שענקט“ אויך א גאנצע נאכט.

— נו, איז פארהאן נאך א שענק! — האט דער בעל שמחה ווי מיט פערדרוס וואס ער איז ניט איינער, געענטפערט, —

אַ שענק איז דאָך ניט קיין קאַפּע־הויז. אַ קאַפּע־הויז איז מיינע איצט די איינציגע אין שטאָדט אָפֿען אַ גאַנצע נאַכט!

— נו, מזל טוב אייך! — האָבען אייניגע געסט אָנגעהויבען ווינשען, און אויסגעצויגען אהרן׳ען זייערע הענד.

—אַ שעהנעם דאַנק! — האָט אהרן יעדערן געענטפערט, אויסציהענדיג, מיט אַ פרום־געריהרטען פּנים, די האַנד.

* * *

און פון דעמאָלט אָן איז די קאַפּע־הויז אָפען אַ גאַנצע נאַכט. דריי קעלנערינס דרעהען זיך אַרום מיט מיעדע בלאַסע פּנים׳ער און דערלאַנגען טיי און קאַווע די פערשיעדענע געסט, וועלכע זיצען דאָ אַב גאַנצענע נעכט, ניט האָבענדיג קיין היים אין דער גרויסער שטאָדט, וואָס פערמעגט אַזוי פיעל הייזער... די איזוואָזטשיקעס זיצען אַרום דעם גרויסען טיש, וואָס געפינט זיך אין מיטען קאַפּע־הויז און שמועסען וועגען פערד און קאַרגע פּאַסאַזשירען... ביי דער קאַסע זיצט יאַקאָבסאָהן און בעטראַכט די געסט, רייבט די אויגען און איז שטאַרק צופריעדען. אָפּטמאָל נאָר איז איהם וועניג די פּאָר שעה, וואָס ער שלאָפט ביי טאָג אין דער היים, ווען זיין ווייב בייט איהם איבער, און ער שפּאַרט אָן דעם קאָפּ אויף דער קאַסע און זיצענדיג כאַפּט ער אַ דרימעל. נאָר לאַנג קען ער ניט דרעמלען: די קעלנערין וועקט איהם אויף און טהיילט איהם מיט, אַז אַ גאַסט דאַרף צאָהלען. ער כאַפּט זיך אויף געשווינד און נעהמט אָב געלד און איז ווייטער פריש און וואַכעדיג...

— וואָס, עס ווילט זיך שלאָפען? — פרעגט דער גאַסט.

— עט... גיט ער אַ מאַך מיט דער האַנד — פדיון איז טהייערער פאַר׳ן שלאָף.

דער גאַסט געהט אַרויס און יאַקאָבסאָהן נעהמט אויף זיך שוין מעהר ניט צו שלאָפען און וואַכען די גאַנצע נאַכט.

און ער שטרייט מיט׳ן שלאָף!...

אין די רייכע גאסען.

וועלוועל דער שוסטער, א הויכער דארער איד מיט פרעה־ליכע אויגען, וואהנט שוין, זייט ער איז „פאר זיך“ א בעל־הבית געווארען און האט אן אייגענעם ווארשטאט, אויף דער סמא־טשע גאס. וואהנען וואהנט ער אין א קעלער, די קליינע פענס־טערלעך געהען ארויס צום הויף. דער הויף איז א שמאלער, די הייזער פיער־שטאקיגע, און דריבער איז ביי וועלוועלען אין „וואהנונג“ שטענדיג „פאר נאכט“, ליכטיג ווערט נאר אין וואהנונג דאן, „ווען עס ווערט שוין גוט נאכט“ און דאס ווייב חייקע צינדט אן דעם לאמפ.

— עס וואלט געווען א יושר — זאגט אמאל וועלוועל, ווען דער לאמפ ברענט און דאס פייער מאכט איהם מונטער — עס וואלט געווען א יושר. אז דער לאמפ זאל ביי אונז אין „זאל“ ברענען א גאנצען טאג, אזוי זעהט מען גאר ניט די טהייערע מעבעל און די גארדינען...

דער איינציגער פועל, וועלכען ער צאהלט א רובל א וואך מיט קעסט און קווארטיר, שמייכעלט צו און ענטפערט:

— בעסער, ר׳ וואלף, ציהט זיך ארויס אין א נייע דירה!

— אין א נייע דירה וועלען מיר זיך אויך אם־ירצה־השם אריבערציהען, — ענטפערט וועלוועל פרעהליך קלאפענדיג אין פאדעשווע די טשוועקלעך. איבער הונדערט און צוואנציג יאהר

און אפשר פריהער וועל איך האבען א דירה איינס אין דער וועלט... דו וועסט צו מיר קומען געוואהר ווערען? ענדיגט ער, לוסטיג אויסשטעלענדיג אויפ'ן פועל די פרעהליכע אויגען—

— איידער יענע דירה, שוין בעסער דא אין קעלער! — ענטפערט דער פועל א קראץ־טהוענדיג זיך.

— וואס איז, נארעלע, וואס פעהלט דארטען? — שמייכעלט וועלוועל ווייטער — דארטען ווערסטו גלייך אויס שוסטער און הויבסט אן גלייך באקען בייגעל... האסט עפעס ליעב פרישע, טרוקענע בייגעל?

— בייגעל מיט סמעטענע דארף זיין ניט שלעכט, הויבט שוין אן זיך וויצלען אויך דער פועל.

— ע, ביזטו שוין גאר א פרעסער — ווערט וועלוועל כלומרשט ערנסט — בייגעל אליין איז דיר ווענינ, ווילסט נאך סמעטענע?....

און אזוי וויצעלט מען זיך פאר'ן לאמפ אלע נאכט כמעט. עס איז קענטיג, אז די ליכטיגקייט מאכט אויף די צוויי ארבייטער א גרויסע ווירקונג, און ווער ווייסט ווי פרעהליך זיי וואלטען זיין, ווען א גאנצען טאג וואלט טאקע א לאמפ אין קעלער געברענט?...

דאס איז אבער א זאך, וואס איז ניט מעגליך. נאפט איז זעהר טהייער און פערדיענען פערדיענט וועלוועל זעהר ווענינ. ער ארבייט פאר א פאבריק און נעהמט 6 רובל א וואך. צאהלט ער פאר'ן קעלער 2 רובל א וואך, א רובל נעהמט צו דער פועל און דריי רובל געהט אוועק אויף עסען פאר איהם מיט'ן פועל, מיט דעם ווייב און די צוויי קינדער. וואס ער האט. עס איז גוט, וואס עס קלעקט אויף נויטיגע זאכען, אבער ניט אויף לוקסוס — ברענען ביי טאג א לאמפ...

אמת, אמאל טרעפט, אז ער דארף נויטיג אבשווארצען א קנאפעל ביי טאג. דעמאלט מוז ער אנצינדען פייער. נאר דערצו האט ער א קליין לעמפעלע, אהן א גלעזעלע און עס רויכערט

מעהר איידער עס ברענט, און וועלוועל האט ניט קיין גרויסען תענוג פון אזא מין ליכטיגקייט. פערקעהרט, חייקע, א שוואכע קראנקע פרוי, קלאגט זיך ניט זעלטען, אז זי פערטשאדעט דעם קאפ פון רויך.

— ביזט דאך גאר א גאנצע „מאדאם", מיין ווייב — ווי־צעלט זיך דעמאלט וועלוועל — וואו ביזטו דאס געהאדעוועט געווארען ?

אז ער דערהערט אבער חייקעס א קרעכץ, פערשווינדט זיין וויציגע שטימונג און ער ענטפערט ערנסט און געריהרט:

— שא. חייקעלע, שא. באלד פערלעש איך. אט איך שווארץ נאר אב דעם קנאפעל...

און ער פערלעשט טאקע באלד...

א גאנצע וואך וואהנט וועלוועל אויף דער סמאטשע גאס אין פינסטערן קעלער און לעבצט נאך א ביסעל ליכט, דער־פאר אבער שבת ציהט ער זיך אריבער אין די שעהנסטע, ליכ־טיגסטע רייכסטע ווארשאווער גאסען און פערגעסט דאן די סמאטשע גאס, דעם קעלער און אפשר זיך אליין. עס טהוט זיך אויף איהם אן גאר אן אנדער הויט, אז ער איז אביסעל גלייך צו די איבריגע מענשען, וואס ער בעגעגענט אין די רייכע, שעהנע און ליכטיגע גאסען...

שבת דאווענט ער ותיקין. כאטש חייקע קען ניט פער־שטעהן, וואס איז אויף איהם אזא איילעניש. — ער האט איין טאג אין וואך, וואס ער קען זיך אויסשלאפען, שטעהט ער אויף נאך פריהער ווי אין מיטען דער וואך. א משוגענער און גאר! ביז צעהן א זייגער מוז ער שוין זיין פארטיג מיט'ן טשאלענט, ער טרייבט און יאגט: גיכער! און גלייך נאכ'ן עסען לאזט ער זיך געהן צו די רייכע שעהנע גאסען.

אט איז שוין די סמאטשע גאס הינטער איהם. עס בעווייזט זיך שוין עפעס א שעהנערע גאס. וועלוועל הויבט שוין אן געהן

לאנגזאמער — דאָ איז אויך ניט שלעכט... נאָר ער האָט נאָך אין זינען די איבריגע ברייטע, לוסטיגע גאַסען, און אַ וואַרע־מע פרייד גיסט זיך און פליסט דורך אַלע זיינע גליעדער, און ער לעבט און האָפט: באַלד, באַלד!...

אָט איז שוין די „האָניק־גאַס" — ברייט און לאַנג איז זי — דער ברוק פון טייערן האָלץ, די הייזער זיינען אַלע פון איין הויך, אויסגעשטעלט ווי אַ פּאָלק סאָלדאַטען — סמירנאָ! אַ מחיה דאָ... נאָר ניין! די גאַס איז נאָך גאָר נישט אַנטקעגען דער קראָקויער פאָרשטאָדט, וואָס נעהמט זיך רעכטס פון דער האָניג־גאַס. דאָס איז אַ אביסעל אַ גאַס!... אַך! ווי ברייט זי איז! ווי רייך!... עס פינקעלט אין די אויגען!

וועלוועל איז אפילו אַ איד ניט קיין פּחדן, לאַכט זיך אויס פון אַלץ אין דער וועלט, נאָר אויף דער קראָקויער פאָרשטאָדט טרעט ער אריין אַ ביסעל דערשראָקען און צוטומעלט, און עס לויפט איהם דורך אין קאָפּ עפּעס אַ פראַגע, צי מעג מען דאָ געהן. נאָר ער דערמאָהנט זיך גלייך, אז ־אָס האָט ער אַ טעות: דאָ מעג מען יאָ, — אין זאַקסישען גאָרטען טאָר מען ניט....

און וועלוועל ווערט פרעהליך און לאַכט אין האַרצען פון די נאַרישע אָרדנונגען אין וואַרשאָ:

זיי ווייסען זעהר וואָס צו פערוועהרען! — טראַכט ער— אויך מיר אַן אונגליק ניט צו געהן אין זאַקסישען גאָרטען!... וואָס איז דאָרטען אַזוינס? — בוימער! אַ טייערע מעשה! אָט דאָ וואָלטען די נאַרען פערוועהרען, וואָלט טאַקע געווען אַן אונגליק... דאָ איז טאַקע גוט, ליכטיג, געראַמט, ברייט...

און וועלוועל געהט ווייטער, טיעפער אריין אין דער רייכער גאַס און קען ניט פערשטעהן, פאַר וואָס איז דאָ ניט פערוועהרט איהם צו געהן... אמת, ער האָט אָנגעטהאָן די שבת'דיגע קאַפּאָטע, אבער וואָס האָט זיין שבת'דיגע קאַפּאָטע, וואָס

האַט שוין אין די אַרבעל צו לאַטקעס, פאַר אַ ווערטה אין אַזאַ רייכער גאַס ?...

און וועלוועל בענוצט זיך מיט דער נאַרישקייט פון די וואָר־שאווער אַרדנונגען, וואָס מען לאָזט איהם דאָ גיין, און הויבט זיך אָן אָבשטעלען ביי אַלע גרויסע פינקלענדיגע מאַגאַזינען. זיין אויג קען זיך זאַט ניט אָנקוקען, און ער קוקט און איילט זיך. איין אויג דערזעהט איין אויסשטעלונג, דאָס צווייטע אויג כאַפּט אַ קוק אויף אַ צווייטע אויסשטעלונג, און וועלוועל וויל אַלץ בעקוקען, און דאָ איז קיין צייט ניטאָ. דער טאָג שטעהט ניט... און ער גיהט ווייטער און ווייטער.

און געהענדיג פאַלען איהם אַריין אין קאָפּ טויזענדער מחשבות, איינע ווילדער פאַר דער אַנדערער. אַזעלכע מחשבות וואָס ווען זיי וואָלטען איהם אין מיטען וואָך אַריינגעפאַלען, וואָלט ער זיך זיכער דערשראָקען און מיינען, אַז ער ווערט משוגע. דאָ ווערט ער אָבער אַ גרויסער בעל דמיון, און אַפילו אויף דער מחשבה, וואָס פליהט איהם כמעט אַלע שבת דורך אין קאָפּ, צו איבערציהען זיך אַמאָל, האַטש ווען עס איז, האַטש פאַר דעם טויט, אַהער אין ד ע ר גאַס, דינגען דאָ אַ וואָהנונג, אַפילו אויף אַט דער מחשבה איז ער אויך גלייכגילטיג, ווי אויף עפּעס מענליכעס... שבת, וואָהנענדיג אויף די רייכע גאַסען, ווערט ער גאָר אַן אַנדער מענש און דענקט גאָר אַנדערש...

דורכגעהן אַלע רייכע, לוסטיגע, ליכטיגע גאַסען געד־דויערט ביי איהם דער גאַנצער טאָג. מנחה־צייט לאָזט ער זיך געהן צוריק, צוריק... די רייכע גאַסען פערשווינדען אַלץ מעהר און מעהר, בלייבען הינטער איהם, און ער פאַלט אַלץ בּיסלאַכ־ווייז צוריק אַריין אין די אָרעמע גאַסען, ביז ער דערגרייכט צו די סמאַטשע גאַס — זיין גאַס !...

בעת ער קומט צו די סמאַטשע גאַס, איז שוין דונקעל. ער לאָזט זיך אַריינגעהן אין קעלער, פרעגט : פאַר וואָס צינדט מען ניט אָן פייער ? און בעקומענדיג אַן ענטפער, אַז עס איז ניטאָ

קיין נאפט, פאַלט ער אַ מיעדער אויפ'ן צובראָכענעם בעטעל, און ווערט אזוי איינגעשלאָפען אין דער פינסטער...
אין חלום אָבער זעהט ער נאָך די רייכע, ליכטיגע גאסען...

עם פלאצט.

א קאלטער ווינטער־טאג. א גאנצען טאג זיינען די גרויסע שויבען פון בענדעטסאהנ'ס פאריקמאכעריי אין דער בעסטער ארדנונג: די גרויסע ראד־בארשט ליעגט אויף דעם קליין־טיר־שעל, וואס שטעהט אין ווינקעל; ביי די ברעגען נעבען די גרויסע שפיעגלען זיינען צולעגט די קעמעלעך, בערשטעלעך, שערע־לעך און די גאנצע געצייג וואס זיינען נויטיג אין א רייכער פא־ריקמאכעריי. בענדעטסאהנען אבער, דאכט זיך, אז עס איז אלץ נאך ניט גוט, והא ראיה: א גאנצען טאג איז נאך קיינער ניט אריינגעקומען. און ער געהט צו פון איין שפיעגעל צום צווייטען, פון איין טישעל צום צווייטען און ווישט, גלעט, פוצט און קוקט אלץ ארויס צום טהיר, אפשר וועט זי זיך אמאל עפענען. נאר די טהיר איז ווי פערפרוירען געוואָרען און בענדעטסאהנען דאכט זיך, אז עס איז גאר אומזיסט די האפנונג — די טהיר וועט שוין בלייבען אויף אייביג פערהאקט. ער דערשרעקט זיך און עפענט אויף אליין די טהיר, שטעקט ארויס א האלבען גוף אין גאס אריין און זוכט א מענשען מיט א בארד, וואס דארף זיך ראזירען...

— נו, א טאג! זאל ער ניט געדאכט ווערען! — פרובט ער זיך אויסרעדען פאר'ן איינציגען ארבייטער, וואס געפינט זיך א גאנצען טאג אין דער פאריקמאכעריי.

דער ארבייטער, וועלכער איז אליין נאך מעהר אונרוהיג פאר'ן בעל־הבית פון אזא שלעכטען טאג, מאכט אן אומעטיגע מינע און וויל עפעס זאגען, נאר ער ווייסט ניט וואס און ער לאזט ארויס א זיפץ.

— עס איז א געהרג'עט ארט! — רעדט ווייטער דער בעל־הבית.

— א העק! — גיט נאך דער ארבייטער.

דער ארבייטער און בענדעטסאהן ווערען ענטשוויגען.

די צייט געהט, זי געהט אזוי לאנגזאם און אזוי שווער, אז בענדעטסאהנען דאכט זיך, דאס ער זעהט זי און הערט איהרע טריט.. איהם פלאצט די געדולד.

עס ווערט פינסטערליך, דער ארבייטער וויל אנצינדען דעם גאז, נאר ער וואגט זיך ניט, מען האט היינט אפילו אויף גאז ניט געלייזט. ער קוקט אויף בענדעטסאהן, אפשר וועט ער הייסען. בענדעטסאהן קלערט אויך וועגען דעם, נאר עס דיענט איהם ניט די צונג צו אויסרעדען עס.

— מילא, צינד אן דעם מיטעלסטען לאמפ, רעדט ער ענד־ליך ארויס, ווענדענדיג זיך צום ארבייטער.

דער ארבייטער דערפרעהט זיך, ער שטעלט זיך אויף גע־שווינד אויף א שטוהל, רייבט אן א שוועבעלע, לעגט צו דאס שוועבעלע צום שפיץ גלאז און די פאריקמאכעריי ווערט בעלויכ־טען.

„טריק־טראק־טריק!" שיעסט עפעס באלד אויס.

דער ארבייטער ווערט בלייך, די הענד ציטערן איהם.

— געפלאצט! — מורמעלט קוים ארויס דער ארבייטער און וויל שיער ניט אנטלויפען.

— א גוטער אנהויב! — ברומט בענדעטסאהן און קוקט מיט פערלאפענע אויגען אויף דער גלאז — געלעזט שוין צוויי גילדען!

— עס איז פון קעלט! —ווארפט אריין דער ארבייטער.

ווי ער וואָלט וועלן טרייסטען דערמיט.

— עס איז ניט פון קעלט, דאָס איז פון שלים־מזל! עס געהט ניט! עס פּלאַצט!

ענדליך עפענט זיך די טהיר און עס געהט אריין אַ יונגער מענש.

— ביטע! — מאַכט בענדעטסאָהן אַ זיסע מינע און שמייכעלט, ווי ער וואָלט געווען דער גליקליכסטער מענש אויף דער גאַנצער וועלט.

— ראַזירען! — לעגט פאָר דער גאַסט.

— צינד אָן די לאָמפּען! — קאָמאַנדעוועט בענדעטסאָהן צום געהילף און אליין זעצט ער אוועק דעם גאַסט קעגען גרויסען שפּיעגעל, רוקט ארוים פון שטוהל דאָס קישעלע, אויף וועלכען ער בעט דעם גאַסט טויזענד מאָל איבער אָנצושפּארען דעם קאָפּ.

דער גאַסט פאָלגט און בענדעטסאָהן נעמט זיך צו דער אַרבייט.

עס ברענען אַלע פיער לאָמפּען, אין צימער איז ליכטיג ווי אויף אַ גרויסאַרטיגען באַל. בענדעטסאָהן געהט אריין אין זיין ראָלע און ארבייט וואָס צום בעסטען. ער ראַזירט אָב איינמאָל, פיהרט איבער מיט דעם גאָלמעסער אַ צווייטען מאָל, נאָכהער פעררינכט ער אונטער דער האַלז, נאָכהער נעהמט ער ארויס אַלערליי מיני בשמים און שמירט דעם גאַסט די וואַנסען, די ברעמען, די האָר. דער גאַסט זיצט מיט אַן ערנסט שטאָלצער מינע און קוקט אָהן אויפהער אין דעם גענענאיבערדיגען שפּיעגעל און איז קענטיג שטאַרק צופריעדען מיט זיין שעהנעם פּנים.

— ביטע, פערטיג! — זאָגט אָן בענדעטסאָהן גאַנץ העפליך און גיעט אַ וואונק צום געהילף. יענער לויפט צו ווי אונטערגעשאָסען מיט אַ שטרוי־בערשטעלע און רייניגט דעם גאַסט דעם קאָלנער פון סורדוט, דערלאַנגט איהם דעם פּאַלטאָ. דער

גאסט איז דאס אלץ מקבל מיט א מינע פון א מענשען, וואס פער־שטעהט זיין ווערט: ער נעהמט ארויס א קופערנע גריוונינע און דערלאנגט בענדרעטסאהנען און א זילבערנעם צעהנערל און דער־לאנגט דעם געהילף — און געהט ארויס מיט א שטאלצען „אדיע"...

— א שעהן פדיון, — רעדט בענדרעטסאהן מיט כעס אנ־„טריק־טראק־טריק!" — שיעסט ווידער א גלאז אויס, נאך דעם גאסט'ס ארויסגאנג.

ביי בענדרעטסאהנען לאזען זיך אראב די הענד און ער שטאמעלט קוים אויס:

— עס פלאצט, עס פלאצט!

— דאס איז פון קעלט! — מורמעלט דער ארבייטער.

— ניין, דאס איז פון שלים־מזל! — ענטפערט בענדרעט־סאהן און קוקט פערצווייפעלט אויף די צוויי צופלאצטע גלעזער און איהם דאכט, אז דאס גאנצע לעבען זיינס פלאצט, אז דאס געשעפט זיינס פלאצט צוגלייך מיט די גלעזער...

— עס פלאצט, עס פלאצט! — מורמעלט ער פערצוויי־פעלט.

דאַס אינטעליגענטע הויז.

יאקאָב מענדעלסאָן רעכענט זיך פון די ערשטע אינטעליגענטען אין שטאָדט. ניט נאָר זיינע נאָהענטע פריינד, אפילו אז א זייטיגער פרעמדער מענש זאָל איהם דאָס ערשטע מאָל דערזעהן, וועט יענער גלייך מערקען, אז ער האָט דאָ צו טהאָן מיט א מענשען פון דער העכסטער אינטעליגענץ.

און דער אינטעליגענט אין מענדעלסאָנען האָט זיך ווירקליך גלייך געוואָרפען אין די אויגען.

שוין אָבגעזעהן דערפון, וואָס מענדעלסאָן האָט געהאט אָ בלאַס, צאַרט פנים, ארומגעפאסט מיט א קליין שווארץ צוגעשוירען בערדעל, האָט ער געטראָגען שטענדיג א שווארצען ראָק. דער דאָזיגער ראָק איז געווען אלט, אָבגעטראָגען, האָט שוין געהאט אפילו אין די איילענבויגענס צו צוויי רונדע לאטקעלעך, — אָבער מענדעלסאָן האָט איהם קיינמאָל ניט פערביטען אויף אָ קורצען רעקעל; ווענינגסטענס האָט איהם קיינער אין אָ קורצען רעקעל ניט געזעהען.

אָבער מעהר ווי די קליידער האָבען איהם צוגעגעבען אן אינטעליגענטען אויסזעהן די ברילען, וואָס ער האָט שטענדיג געטראָגען, אויסטוענדיג זיי נאָר דאַן, ווען ער האָט דערפיהלט, אז זיי זיינען אביסעל פערצויגען און שנעל אויסווישענדיג זיי, צוריק אָנטאָן אויף דער לאַנגער נאָז, וואָס האָט געהאַט אויבען

אַ ספּעציעל בערגעלע, ווי בעשאַפען צוליעב די ברילען, זיי זאָלען זיך האַלטען.

נאָהענטע פריינד האָבען געוואוסט, אַז מענדעלסאָן טראָגט ברילען נומער 6, און אַז אָהן די ברילען איז מענדעלסאָן ווי בלינד: און געקומען איז דאָס איהם פון שטענדיגען לעזען אין דער קינדהייט און פריהער יוגענד.

זיין ווייב, אַננאַ, אָדער ווי ער האָט זי גערופען, אַניוטקאַ, האָט אויך אויסגעזעהן אינטעליגענטיש ווי ער. געטראָגען האָט זי שטענדיג אַ שוואַרץ קלייד. אַ דאַנק איהר אונענטוויקעלטער ברוסט און דער גלאַטער און פלאַכער פריזור האָט זי אויסגעזעהן מעהר מאַנסביל אַלס פרוי.

נאַטירליך האָט זי אויך אַ סך אין דער קינדהייט און פריהער יוגענד געלעזען און אויך זי האָט געטראָגען ברילען, אָבער שוין מיט אַ נומער העכער; עס האָט געהייסען, אַז אין פערגלייך מיט איהר לעבענס-בעגלייטער איז זי אַ ווייט-זעהענדיגע...

דערפאַר אָבער איז זיי אַריבערגעשטיגען אין התמדה זייער עלטערע צוועלף־יעהריגע טאָכטער ליזאַ. צו אַכט יאָהר האָט זי אָנגעהויבען לעזען, און צו צעהן יאָהר האָט מען איהר שוין געקויפט אַ פּאָר ברילען מיט איין נומער העכער פאַר דער מאַמען.

טאַטע און מאַמע האָבען געהאַט נחת פון זייער קינד, וואָס איז געווען אַזוי אַרטיג. אויסער איהרע ביכלעך האָט זי זעהר ווייניג גערעדט און נאָך ווייניגער זיך געשפּיעלט.

מענדעלסאָן, וואָס האָט וועגען ערציהונג אַ סך געלעזען, האָט אפילו מאַנכעס מאָל בעמערקט, אַז ליזאַ איז צו שטיל, און צו פיעל איבערגעבען די ביכער. לויט ספּענסער, האָט ער רוהיג געאורטיילט, דאַרף אַ קינד זיך פערנעהמען מיט שפּיעלצייג אויך.

אָבער שטאַרק געאַרט האָט דאָס איהם ניט, ווייל לויט אַנ־

דערע סאַציאַלאַגען און געלעהרטע איז דאָס שפּיעלען פּאַר א קינד לאו דוקא.

דאָס יונגערע קינד, אראַנטשיק, וואָס האָט שוין דוקא ארויסגעוויזען א שטיקעל נייגונג, א חוץ די ביכלעך, אויך צו שפּיעלען זיך, איז אָבער געווען קורזיכטיגער ווי טאַטע־מאַמע און שוועסטער.

און אזוי ווי דער אויגען־דאָקטאָר איז געווען זייערער א פריינד, האָט ער אויך אראַנטשיקען פערשריבען א פּאָר ברי־לען, און דער קליינער אראַנטשיק האָט אין זיי אויסגעזעהען, ווי א פּראָפעסאָרל, אזוי אז שפּיעלען זיך אין זיי האָט איהם עפּעס ניט געפּאסט. דאָס קינד האָט עס אונבעוואוסט געפיהלט, און שפּעטער אביסעל האָט ער טאַקע זיך גענומען מעהרער צו ביכ־לעך און איז אין דער שול געווען פון די ערשטע שילער...

זייענדיג ניט רייך, האָט מענדעלסאָן א הינטערשטען צי־מער פערדונגען אייזיקאָוויטש דעם לעהרער. דאָס איז געווען א בחור פון א יאָהר פינף־און־דרייסיג, א זעהר ערנסט דענקענדער מענש, א שטיקעל שריפטשטעלער, א פריינד פון פרויען און א גרויסער ליעבהאָבער פון קונסט...

דער דאָזיגער אייזיקאָוויטש האָט געטראָגען ברילען פון איין נומער מיט מענדעלסאָנען, און די דאָזיגע צופעליגקייט האָט זיי זעהר נאָהענט געמאַכט אין זייערע אַנשויאונגען. עס האָט אויסגעוויזען, אז זיי זעהען די וועלט דורך איינע און די־זעלבע ברילען.

אמאָל פלעגען צו מענדעלסאָנען קומען בעקאַנטע, די סמע־טענע פון דער שטאָדטיגער אינטעליגענץ, פּארטיי־פיהרער און זאָגאר שריפטשטעלער.

ריידען פלעגט מען קיינמאָל ניט וועגען עפּעס פּערזענלי־כעס. דאָס געשפּרעך פלעגט זיך שטענדיג דרעהען ארום וועלט, מענש און נאַטור.

צוהיצענדיג זיך, פלעגט א מאָנכער גאַסט, אָדער מענדעל־

סאַן אליין, אַדער די פרוי, אראַבנעהמענדיג די ברילען, אויסווישען זיי און גלייך צוריק אַנטאַן אויף דער נאַז. דאַס האַט געהייסען, אז איצט, נאַכדעם ווי די ברילען זיינען אויסגעווישט, ווייסען זיי אלץ און זעהען שוין אלץ.

די צוויי קינדער אין די ברילען פלעגען זיצען אין די ווינקלען מיט אָפענע ביכער אין די הענד, מיט די ברילען אויף די יונגע נעזעלעך און מיט גרוים אויפמערקזאַמקייט זיך צוהערען צו אלץ, וואַס די גרויסע מענשען ריידען. און פערשטאַנען האַבען זיי אלץ: זיי האַבען דאַך געטראַגען מיט די געסט גלייך פון איינע ברילען — היינט פארוואַס זאָלען זיי ניט פערשטעהן?

צושטערען די האַרמאַניע פלעגט נאַר דאַס יונגע שטובמיידעל, וואַס פלעגט אריינטראַגען טיי.

אַנקוקענדיג די ברילען־געזעלשאַפט, פלעגט זי ווי מבולבל ווערען. זי פלעגט אויף גיך אוועקשטעלען פאַר יעדערן דאַס גלאַז טיי, אריינלויפען צוריק אין קיך און פאַר איהר געליעבטען, וואַס איז דאָרט געזעסען, — א געזונטער שעהנער יונג מיט ממזרישע אויגען — פלעגט זי דערצעהלען דעם ווילדען וואונדער:

— אוי יאַשקע־לעב, עס איז נישט אויסצוהאַלטען! זיצען צעהן מענשען ווי די געצקעס און אלע טראַגען ברילען...

און זי צולאַכט זיך מיט א געזונטען קלינגענדיגען געלעכטער.

די פערנומענע גאסען.

אינדערהיים, ביי איהרע ארימע עלטערן, אינ׳ם קליינעם שטעדטעל איז ביילקען געווען ־ענג. ענג פון דער ארימקייט און נאך מעהר פון דער שווערער דיסציפלין, וואס האט אין ענגען שטיבעל געהערשט. דער שלימסזלדיגער, נידעריגער, שוואכער טאטע, וואס האט אויפ׳ן גאס א הויך־ווארט ניט געקענט רייד ען, האט אין שטוב געקאמאנדעוועט ווי א גענעראל, געלערנט, ווי צו שטעהן, ווי צו זיצען און ווי צו עסען, אויב עס איז נאר געווען וואס צו עסען, ניט געגעבען קיין ערלויבניש ארויסצוגעהן אויף דער גאס, סיידען ער האט געפונען, אז דער גאנג איז א נויטיגער. די מאמע האט סתם געשאלטען, אמאל ביילקען, אמאל אין דער וועלט אריין. מיט די קלענערע ברידער און שוועסטער האט ביילקע, האטש זי איז געווען זעהר א גוטע, זיך שטענדיג געריסען, געקריגט, ניט וויסענדיג אליין פאר וואס און פאר ווען...

דערפאר אבער, אז זי האט זיך צו אכצעהן יאהר, אויסלערנענדיג זיך בגנבה פון טאטען אביסעל רוסיש און נאך עפעס, ארויסגעריסען פון דער היים אין דער גרויסער שטאדט אריין, האט זי זיך דערפיהלט ווי נייגעבוירען. זי האט געאטעמט פריי די שטויביגע לופט פון דער שטאדט, און איהר האט זיך געדאכט, אז זי איז ווי גרינגער געווארען, האט בעקומען פליג־

לען און אַט הויבט זי זיך אויף און פליהט...

אַבער די אַרימקייט, די נגע, האָט זי אהער, אין דער גרויסער שטאָדט, פון איהר היים פערשלעפּט און זי קען פון איהר ניט פטור ווערען.

די ערשטע צייט האָט זי אין קרעמעל, וואס געפינט זיך אין דערזעלבער גאַס פון איהר וואוינונג, געהאט אביסעל קרעדיט. אויף וואָס זעהענדיג האָט איהר די קרעמערין געבאָרגט, האָט ביילקע ניט געוואוסט. מסתמא ווייס דאָך די קרעמערין, וואָס זי טהוט! ביז ביילקע האָט אָנגעבאָרגט ביז צעהן גילדען מיט ברויט, בייגעל און צוקער מיט טיי, און האָט אויפגעהערט אריינצוקומען. זי פלעגט אפילו ווייכען שוין די קראָם. דאָס האָט שוין טאַקע דער קרעמערין פערדראָסען: וואָס ווייכסטו נאָך, שאַרלאַטאַנקע דו? האסט ניט — ווייז זיך באַטש מיט א מזומנער קאָפּיקע! נישקשה, מיט א מזומענער קאָפּיקע געהט זי צו דער צווייטער קרעמערין אויף יענער זייט טראָטואר!

נאָר די קרעמערין האָט אייגענטליך אומזיסט חושד געווען די עהרליכע ביילקען. אמת, געקויפט האָט זי טאַקע ביי דער צווייטער קרעמערין, אויף דעם צווייטען טראָטואר, אָבער ניט פאר מזומן. וואו זאָל ביילקע נעהמען מזומן, אַז זי האָט ניט, אַז די נ ג ע, די אָרימקייט האָט זי פון דער היים נאָך פערשלעפּט און זי קען פון איהר ניט פטור ווערען...

די צווייטע קרעמערין האָט אָבער אויך געהאט דעמזעלביגן פסק: ביילקע, פון דער נאַטור א שוואכע, האָט, אָנבאָרגענדיג א געוויסע סומע, ניט געהאט מעהר קיין העזה צו קומען נאָך צו באָרגען; איהר האָט זיך עפּעס געדאכט, אַז די קרעמערין קרימט.זיך די לעצטע צייט אויף איהר; און אפשר האָט זיך איהר ניט געדאכט — אפשר האָט זי זיך טאַקע געקרימט?

פונדעסטוועגען איז נאָך גאָט ניט געשטאָרבען. ביילקע קען זיך דערוויילע בעגעהן אָהן די צוויי קראָמען. אויבען ארויף־צו זיינען דאָ נאָך קראָמען. מילא געהט זי ארויף־צו, איז אביסעל ווייטער. וואָס וועט זי זשאַלעווען — די שיך? און אז זי דאַרף געהן אין א צווייטע צי א דריטע גאַס צום לעהרער, וואָס גיט איהר אומזיסט א לעקציע און פאַרבערייט זי צו א פיער־קלאַסיגען עקזאַמען, געהט זי אויך ארויף־צו, און פון דאָרטען שניידען זיך נאָך צוויי גאַסען—איינע רעכטס און איינע לינקס, און פון די צוויי גאַסען קען זי שוין ארויסקומען וואָהין זי וויל...

אז עס איז אריבערגעגאַנגען א קורצע צייט, און אין קרעמעל, וואָס האָט זיך געפונען אויבען, ארויף־צו, האָט זי אָנגענומען ביז פינף גילדען, איז איהר גאַנצער מוט פערשוואונדען. אין קרעמעל, וואָס געפינט זיך אויפ'ן צווייטען טראָטואַר, דורך וועלכען זי קען נאָך ווי עס איז דורכלויפען, אז די קרעמערין פון קעגענאיבער זאָל זי ניט בעמערקען, טאָר זי ניט נעהמען. דער דאָזיגער טראָטואַר איז איהר איינציגער וועג, וואָס פיהרט זי ארוים צום לעהרער און צו א פאָר חבר'טעס, וואָס וואוינען אין אנדערע גאַסען. דעם טראָטואַר מוז זי היטען ווי דאָס אויג אין קאָפּ...

און ביילקע האָט געהונגערט און זיך געהיט צו בלייבען א כשר'ע חאָטש אויף דעם איינציגען וועג... ביילקע איז אבער צו שוואַך געווען לאַנג זיך צו ראַנגלען מיט זיך. זי איז דאָך איינענטליך נאָר נייגצעהן יאָהר אַלט, מען קען זי דערין ניט בעשולדיגען! אין א פינסטערען ווינטער־אָווענד, געהענדיג פון לעהרער אהיים א הונגעריגע, האָט זי זיך פערגעסען און האָט געבאָרגט אין דעם קרעמעל פון איהר איינציגען איבערגעבליבענעם טראָטואַר א קוכען.

אויף מאָרגען, פאַרבייגעהענדיג דאָס קרעמעל, האָט זי מעהר קיין מוט ניט געהאַט אריינצוגעהן נ אָ ך עפּעס באָר־

נען, חאָטש זי איז הונגעריג געווען, זעהר הונגעריג. און אויף איבערמאָרגען האָט זי שוין זיך אפילו געשעמט פאַרבייצוגעהן אויף די קראָם פון איהר איינציגען איבערגעבליבענעם טראָטואַר. זי איז געבליבען אָהן איין גאָס...

און זיצענדיג אין איהר חדר'ל ווי א הונגעריגע אַרעסטאַנטין, האָט זי געוואָרפען איהרע בליקען דורכ'ן פענסטער און האָט ווי געזוכט א נייע גאָס, וואָס זאָל זי צו דער פרייהייט ארויספיהרען. נאָר אויסער די צוויי גאַסען, וואו זי האָט איהר פרייהייט פערשפּיעלט, האָט זי קיין נייע ניט געפונען. דער הימעל נאָר, האָט זי בעמערקט, איז ברייט און פריי; האָט ניט קיין גאַסען און קיין קרעמערין און קיין קראָמען...

די פערצווייפלונג.

די יונגע צוואַנציגיעהריגע בערטע, וועלכע ערנעהרט זיך פון לעקציעס, לעבענדיג אליין אין דער גרויסער שטאָדט, געהט אויף און אָב איבער'ן קליינעם צימערל, אויפ'ן דריטען שטאָק, און קען זיך ניט ברוהיגען.

זי איז א „בעל חוב!“

שולדיג איז זי אלעמען, נאָהנטע בעקאַנטע און ווייטע. אייערגעכטען האָט זי געליהען גאָר ביי א ווילד־פרעמדען יונגענמאַן. זי האָט איהם נאָר איין מאָל געזעהן... געליהען האָט זי ביי איהם דערפאר, ווייל ער האָט געטראָגען א שעהנעם מאַנטעל און האָט רוהיג געשמייכעלט.

— לייהט מיר דריי רובל! — האָט זיך ביי איהר ארויסגעריסען פון מויל.

זי האָט באַלד חרטה געהאַט. עס איז איהר געוואָרען היים אין קאָפּ, און שיער־שיער האָט זי זיך ניט צוריק ארויסגעכאַפּט: „איך שפּאַס עס!“ אז דער בעקאַנטער אבער האָט גלייך ארויסגענומען פון טאַש דריי שווערע זילבערנע רובל און איהר איבערגעגעבען, האָט זי געזאָגט:

— איבערמאָרגען, העכסטענס זונטאג, בעקומט איהר אייער געלד צוריק!

זי איז באַלד אהיים געלאָפען און געוואָרפען זיך אויפ'ן

בעט; זי האָט שטאַרק געוויינט און געריסען זיך די האָהר פון קאָפּ. „וואָס האָב איך געטאָן! מאָוס געמאַכט זיך... וועה מיר, וועה מיר!...“

שפּעטער אָבער, אַז די בעל־הבית'טע איז אַריינגעקומען און געפרעגט:

— נו, פר'ילין, איהר האָט? — איז זי אויפגעשפּרונגען און האָט איהר דערלאַנגט די דריי שווערע זילבערנע רובל נאָך מיט אַ פערוויינט, נאַר אַ שטאָלץ פּנים און האָט צוגעברומט:

— נו, וואָס האָט איהר אַזוי מורא געהאַט?...

— מורא? — האָט די בעל־הבית'טע געשמייכעלט — וואָלט איך דאָס פערמעגען, וואָס איך וואָלט אייך געטרויט. איך וויים דען ניט, אַז איהר זענט קוראַנט. מען דאַרף אָבער האָ־בען; אָט איז דער בעל־הבית פון הויז שוין דריי מאָל געוועזן.

און אָט געהט זי אויף און אָב און קלערט, וואָס מען טהוט נאָך מיט דער קרעמערין. „אַ שטיק גאָלד“ איז זי איהר שולדיג... זי האָט נעכטען פאַר איהר געוויינט: „אַ פּוסטע קראַם האָט איהר מיר געמאַכט, גזלנ'טע... איך בין אַן אַלמנה מיט קליינע קינדער...“

און דער קרעמערינס וויינענדיגע שטימע, איהר שנייצען די נאָז און דער גאַנצער קרעמערשער הילוך קענען איהר פון קאָפּ ניט אַרויס.

זי דערמאָנט זיך, אַז זי האָט יענע בערוהיגט:

— מאָרגען, חייקעלע, מאָרגען גיב איך אייך!

— געוויס? — האָט די קרעמערין געפרעגט.

— געוויס! געוויס!

מיעד, פערמאַטערט און הונגעריג האָט זי זיך צוריק גע־וואָרפען אויפ'ן בעט און אַריינגעגראָבען דעם קאָפּ אין קישען און ווייטער געוויינט...

די טרעהרען האָבען איהר לייכטער געמאַכט. זי האָט זיך אויפגעהויבען, אויפגעשטעלט, צוגעגאַנגען צום פענסטער און

איז געבליבען שטעהן פערטראכט, אהן געדאנקען. אין דרויסען האט זיך צושפּיעלט א שטורעם.. זיך אלץ געשטארקט און אנגעהויבען רייסען דעם דאך. זי רוקט זיך צוריק אב אין שטוב און שפּרייזט ווייטער אויף און אב איבער'ן צימער. דער קרע־מערינס געשטאלט שוועבט איהר פאר די אויגען, און דאס ברומען פון ווינד בייזערט זיך פאר איהר.

עס פאלט איהר איין, אז אזא שטורעם קען איבערקעהרען דאס הויז... אלע הייזער... זי טראכט: ווען ער שטארקט זיך, קעהרט ער איבער די וועלט... עס וואלט געווען אוים קרעמעריין, אוים חובות.

נאר דער ווינד ברומט און ברומט און קלערט נאר נישט איבערצוקעהרען די וועלט...

—וואלט ער חאטש די שויבען אויסגעהאקט!

זי שטעלט זיך פאר: דער ווינד האט אויסגעהאקט די שויבען. א גאנצע נאכט פריהרט זי און ווערט אזש קראנק. אינ־דערפריה קומט די אלמנה. „נו, פריילייו, איהר האט?" און זי ענטפערט איהר: „קוקט נאר אין פענסטער אריין!" די אלמנה קוקט און פרעגט: „וואס?" — „דער ווינד", ענטפערט זי, „האט אויסגעהאקט"... — „אווא"! מאכט די אלמנה און פערגעסט א ווייל' אן חוב. דערנאך דערמאהנט זי זיך, און עפענט דאס מויל און וויל ווייטער מאהנען, נאר זי זאגט איהר: „און א גאנצע נאכט האט ער געריסען, דער ווינד. אריינגעבלאזען האט ער מיט א קעלט... איך האב מיך שטארק פערקיהלט.. א גאנצע נאכט האב איך געציטערט... עס וועט זיין א קרענק, אפשר א לונגען־ענטצינדונג"... און די אלמנה קריגט רחמנות און שווייגט.

און בערטע שטעלט זיך אב א ווייל', געהט דערנאך צו צום פענסטער, האקט אוים צוויי שויבען און מורמעלט ווי משוגע:

— דער ווינד, דער ווינד! אך, ס'אר א שטורים!

אחן און אדרעס.

געקומען ווידער אין א נייע פרעמדע שטאדט, האט גרשון שיינקינד, און לויט'ן פאלשען פאספארט — אהרן ליפשיץ, זיך געזעצט שרייבען א בריעף אין דעם קליינעם צי־מערל פון ארימען האטעל, וואוהין ער איז פערפאהרען. דער בריעף איז געווען צו א געוועזענעם חבר. קיין שטארקע נויטיגקייט איהם צו שרייבען האט ער ניט געהאט, נאר שיינקינד האט מיט'ן בריעף זיך ווי גע־וואלט בעפעסטיגען אויפ'ן נייעם פלאץ... א בריעף איז ביי שיינקינדען אין זיין גלות־לעבען ווי א שיין־צעטעל, וואס ער גיט זיך אליין, אז ער עקזיסטירט נאך און האט א שטיקעל פער־בינדונג מיט מענשען. יעדעס מאל ווען ער לאזט אראב דעם בריעף אין א קעסטעל, פיהלט ער, אז ער האט אין דער שטאדט, וואו ער האט זיך בעזעצט, געלעגט דעם ערשטען שטיין. קיין פעסטערע און מעהר זיכערע סמנים האט ער ניט געהאט.

דעם בריעף האט ער געשריבען שנעל, אבער גלאט: האט געמאלדען דעם פריינד, אז דא רעכענט ער אביסעל אבצורוהען: די שטאדט האט ער נאך ווייניג געזעהן, נאר דער ערשטער איינדרוק איז א גוטער; די גאסען ברייט, און די הייזער גע־בויט אין אן אלטען סטיל, וואס דאס געפעלט איהם אזוי שטארק! צום ענדע בעט ער דעם פריינד, ער זאל איהם גלייך

ענטפערן, וואָרום איינענטליך ווייס ער ניט, צי ער וועט דאָ לאַנג פערבלייבען; עס ווענדט זיך, צי ער וועט דאָ געפינען עפּעס א בעשעפטיגונג.

„שרייבען מיר — האָט ער געענדיגט דעם בריעף — זאָלט איהר אויף פאָלגענדען אדרעס“.

ער האָט אוועקגעשטעלט צוויי פּונקטען אין דער לענג און האָט שוין געוואָלט אָנגעבען זיין פריינד דעם אדרעס. נאָר דאָ האָט ער זיך פערטראַכט.

וואָס פאַר אַן אדרעס גיט מען דאָ? דאָ איז האָטעל וועט ער בלייבען נאָר צוויי־דריי טעג. מיט זיין ניט כשר׳ן פּאָס איז אָ ריזיקע לענגער צו בלייבען דאָ... און אגב איז טאַקע דער האָטעל, ווי ביליג ער איז, צו טייער פאַר איהם. ער וועט טאַקע דאַרפען היינט ארויסגעהן הינטערן שטאָדט זוכען א שטיל, קליין צימערל אין א פערוואָרפענער געגענד. איהם איז שוין אזוי בעשערט: בעהאַלטען זיך פון דער וועלט... ער איז צו ריין און צו פיין, אז ער זאָל מענען וואוינען צוזאַמען מיט אלעמען... ער האָט קיינעם ניט גענאַרט, קיינעם ניט בעטראָ־גען, אויסער דער פּאָליציי, וועלכער ער גיט שטענדיג אַן א פאַלשען נאָמען. גאָט זאָל איהם די איינציגע זינד מוחל זיין...

איז וועלכען אדרעס גיט מען אַן זיין לעגאַלען פריינד?

ער דערמאָהנט זיך אַן די אַדרעסען זיינע ביי אזעלכע פער־לען אין אנדערע שטעדט. און אזוי געהט דורך אין קאָפּ זיין גאַנץ לעבען. פאַר די גאַנצע זעכצעהן יאָהר, וואָס ער איז אוועק פון דער היים (ער איז דאַמאָלס אלט געווען א יאָהר פערצעהן), האָט ער אַלעמאָל געהאַט קאָפּדרעהעניש פון די אדרעסען. אָנגעקומען דאָס ערשטע מאָל אין דער ערשטער פרעמדער שטאָדט לערנען, האָט ער קיין דירה ניט געהאַט, געלעבט און געשלאָפען אין בית־המדרש, און די בריעף, וואָס ער פלעגט בע־קומען פון זיין אָרימער מוטער, איז געווען אויפ׳ן אַדרעס פון ראש־הישיבה. דער ראש־הישיבה איז אפילו געווען א גוטער

איד, נאָר זעהר אַ פערקלערטער, און ער פלעגט איהם די ליעבע בריוועלעך פון זיין אָרימער מוטער, די אַלמנה, אָבגעבען אין אַ וואָך צוויי אַרום... שפּעטער איז ער אַוועק פאַר אַ סאָלדאַט. געדיענט ערגעץ אין אַ רוסישער שטאָדט; דאָ האָט ער שוין געהאַט אַפילו אַ שטענדיגע דירה — די קאַזאַרמע, נאָר אידי־שע בריעף פלעגט דער אַדיוטאַנט פון פאָלק ניט ערלויבען צו בעקומען, און ער האָט דאַמאָלסט אויך געמוזט שרייבען אויפ'ן אַדרעס פון דאָרטיגען רב... נאָר יענע בריעף זיינען שוין געווען ניט פון דער מוטער: די מוטער איז שוין געווען געשטאָרבען. דאָס איז געווען בריעף פון אַ מוהמען און טאָקע פון דעם פריינד, צו וועלכען ער שרייבט איצט...

שפּעטער, אַז ער האָט געענדיגט דיענען, האָט איהם גלייך אריינגעשלעפּט די בעוועגונג. ער איז גלייך געוואָרען טריף און אַלץ געוואַוינט אויף פרעמדע פּעסער. ער האָט שוין געהיי־סען חיים בערמאַן און יוסף פונט און געצעל פישקין און חאָניע העכט... ער איז שוין געווען אַלט זיעבען־און־צוואַנציג יאָהר, און אין אַ האַלב יאָהר אַרום יונגער געוואָרען מיט גאַנצע זיעבען יאָהר, און אין דריי חדשים אַרום עלטער געוואָרען אויף גאַנצע צוועלף יאָהר, און פאַניע האָט אַלץ געגלויבט...

און אַט איז ער שוין, דאַכט זיך, כשר געוואָרען, געקראָ־גען צוריק זיין אייגענעם פּאַס, דעם אייגענעם נאָמען מיט די אייגענע יאָהרען. איז איהם אָבער צו לאַנגווייליג געוואָרען. און ער האָט ווידער פערזינדיגט זיין נאָמען און די צאָהל יאָהרען זיינע און די מנוחה... ווידער געוואַנדערט, פערפאָלגט פון פּאָ־ליציי און שפּיאָנען, פון שטאָדט צו שטאָדט, און אַלץ געביטען די אַדרעסען, געביטען אָדער געבעטעלט ביי בעקאַנטע: ער־לויבט מיר צו בעקומען בריעף אויף אייער אַדרעס...

דערמאַהנענדיג זיך אָן דעם אַלעמען, האָט איהם אָנגענומען אַ שרעק: גאָרנישט האָבען אין דער וועלט, אַפילו קיין אַד־רעס נישט...

ביין, ער וועט איצט אנווענדען אלע קרעפטען צו קריגען א שטענדיגען ווינקעל מיט א שטענדיגען אדרעס.

און דעם בריעף האט ער געענדיגט: „איבעריגענס קען איך אייך מיין אדרעס נאך ניט שרייבען. איך וועל די טעג געפי־נען א צימער, וועל איך אייך שוין מעלדען. ווארט אויף מיין צווייטען בריעף"...

ער האט אריינגעלעגט דאס פערשריבענע בויגעלע פאפיר אין א קאנווערט, פערקלעפט און גענומען שרייבען דעם אדרעס דאס איז געווען איהם א גוט בעקאנטער אדרעס: שוין צעהן יאהר זייט זיין פריינד וואוינט דארט — אן אלטער אדרעס! וויפיעל האט ער, שיינקינד, שוין אויסגעוואנגעלט, געביטען שטעדט, גאסען, צימערן! און יענער וואוינט נאך אלץ דארט אין יענער שטאדט, אין יענער גאס, אין יענעם הויז, אין יענעם נומער... א גליקליכער מענש!...

מען קויפט ניט.

א חמורנער ווינטער נאכמיטאג. אין קליינעם שטאָדט־גאָרטען.

זי זיצט אויף א באנק אין א זייטיגער אלעע, און קוקט אויף יעדען מאנספערזאָהן, וואָס געהט פערביי. זיי קוקען אבער ניט אין איהר זייט.

איינגעוויקעלט אין דער פאטשיילע, מיט דעם בלאסען אָב־געלעבטען פנים, מאכט זי אן איינדרוק פון סתם אן אָרעמע פרוי. זי פיהלט עס. זי פרובט די פאטשיילע אראָבּרוקען אויפ׳ן פּלייצע אליין, האָט זי אָבער באלד צוליעב צוויי טעמים חרטה: ערשטענס איז איהר קאלט און צווייטענס רעכענט זי איז בעסער, אז דער „גאסט", ווי עס הייסט ביי איהר לויט געוואָהנהייט יעדער מאנסביל, זאָל בעסער איהר פנים ניט אָנקוקען. עס איז ניטאָ וואָס! אין קיין שפּיעגעלע האָט זי שוין אפילו פון א יאָהר ניט אריינגעקוקט, נאָר פערבייגעהענדיג נעכטען בגנבה א רייכע גאס, האָט זי אין א גרויסען פענסטער דערזעהן איהר פנים. מיט אזא פנים ליעגט מען אין הקדש — האָט זי זיך אליין געריצט — ווי קומט זי נאָך צו טראכטען פון אַ גאסט!

פון דעסטוועגען האָפט זי נאָך אויף א שכור... א שכור, ווייס זי, איז ניט קיין גרויסער איבערקלויבער. פאר א יאָהרען, אז זי איז ארויס פון האָספּיטאָל האָט נאָך ערגער אויסגע־

זעהן, פון דעסטוועגען האָט זי גלייך אויף מאָרגען געקריגען אַ גאַסט פאַר אַ גאַנצען רובעל, גאָר ווי אַמאָל אין די גוטע יאָה־רען, ווען זי איז ביי אַ בעל־הבית'טע געווען. אמת, דער גאַסט איז געווען שכור ווי לוט, ער האָט זי פערמוטשעט, אָבער פאַרט אַ רובעל.

נאָר אַלע דורכגעהער זיינען ניכטער. עס איז איהר אַ גרויסער חדוש, און אַ גרויסער וועהטאָג. אַ מיאוסע וועלט געוואָרען: אַלע האָבען אויפגעהערט צו טרינקען. עס געהט אונ־טער איהר פרנסה...

שאַ, אָט געהט איינער עפּעס פרעהליך. ער קוקט אויף איהר. זי רוקט אַראָב די פאַטשיילע. אַ שאָד וואָס זי האָט קיין פּודרע ניט. אָהן פּודרע קען מען טאַקע ניט וויסען ווער זי איז, מען קען זי רעכענען פאַר אַן עהרליכער... אַן אונגליק אָהן פּודרע. די ביסעל פּודרע — דאָס איז אַ שילד ווי אויף אַ מאַ־גאַזין: דאָ פערקויפט זיך דאָס און דאָס... יעצט, אַז זי וועט פערדיענען דעם ערשטען גילדען מוז זי קויפען פּודרע...

דער פרעהליכער גאַסט געהט פערביי. ער דערקענט זי ניט... שאַ, זי וועט אַ זונג טהאָן, וועט ער פערשטעהן.

— טראַל — טראַל!...

אַ ווינד פערשטיקט איהר דעם אָטהעם און זי קען קיין קלאַנג ניט אַרויסלאָזען. דער „פרעהליכער" איז אַריבער גע־גאַנגען.

— וואָס זאָל זי ווייטער טהאָן? זיצען אויף דער באַנק ווייטער און וואַרטען! ניין! עס איז אַ שלימזלדיגע באַנק. זי וועט דאָ גאָר נישט האָבען. זי וועט איבערגעהן אויף יענער באַנק. דאָרט געהען מעהר מענשען, דאָרט קען איהר דער איי־בערשטער עפּעס צושיקען. אויף יענער באַנק איז אָבער ניט ווייט דער סטאַיקאָווע מיט די גרויסע בייזע וואָנסען. ער וועט זי נעהמען אין צערקיל. ביי נאַכט וואָלט אפילו ניט געשאַדט אין צערקיל איבערנעכטיגען, דאָרטען מוז זיין גאַנץ וואַרעם,

ביים טאָג איז אבער א שאָד, טאָמער מאכט זיך פאַרט וואָסער גילדען — זי וויל שוין גוט עסען... עס דרעהט זיך איהר שוין דער קאָפּ. א הונגריגע ווערט זי געווים קיין גאסט ניט געפֿינען. א גאסט האָט ליעב א פרעהליכע...

זי הויבט אָן רוקען די האנד אין טאַש פון קליידעל, כאָטש זי איז זיכער, אז זי וועט דאָרטען גאָר נישט געפינען...

— שאָ, אָט געהט נאָך איינער, וואָס קוקט אויף איהר. ער קוקט שטארק... טראַל — טראַל — טראַל... הייבט זי אָן... יענער געהט צו, מאכט א רחמנות מינע און פרעגט:

— אפשר ווייסט איהר ניט, באָבישע, ווי געהט מען דאָ אויף דער מעד־גאַס?

ליעגט ער אין דר'ערד מיט דער מעד גאַס. באָבישע רופט ער זי גאָר. זי וואַרט אויף אַ גאַסט און ער רופט זי באָבע. ער קוילעט דאָך זי אָוועק... ער נעהמט דאָך אָוועק איהר ברויט...

— ברעכט דעם קאָפּ מיט דער מעד גאַס! שילט זי. ער האָט זי דערמאָנט אזא רייכע גאַס. אמאָל פלעגט זי דאָרטען שפּאַצירען... איצטער...

איצטער איז זי שוין טאַקע אַלט! זי מוז האָבען נויטיג פודרע און פון דער פאטשיילע פטור ווערען. די פאַטשיילע מאכט איהר אלט... זי וועט זי פערקויפען. ש ו י ן פערקויפט זי זי.

דאָס איז דאָך אַ גליקליכער פּלאַן! זי קען נעהמען א רו־בעל אוודאי. א רובעל, א רובעל! זי וועט גלייך געהן עסען און קויפען פודרע... זי וועט ווערען אינגער. און זי איז דאָך טאַקע ניט אַלט... „ווי אלט דען בין איך?" זי וויל זיך דערמאָנען ווי פיעל זי איז אַלט. נאָר זי קען ניט, זי האָט פערגעסען! אַלע יאָהרען איהרע האָבען זיך ווי צומישט און זיינען געוואָרען עפּעס א שטיק שוואַרצעס און זי קען ניט כאַפּען די צאָהל און די מאָס, זי ווייס נאָר, אז זי האָט אָבגעלעבט א שוואַרצען שטיק לעבען...

אבער די פאטשיילע טראגט זי. שוין פערקויפען. שוין טאַ־קע. און טאמער וועט זיין קאלט? דערשרעקט זי זיך.

זי פרובט מאכען א פראבע: זי נעמט אין גאנצען אראב פון זיך די פאטשיילע און האלט עס אין האנד און זיצט אזוי.

זי שמועסט זיך איין, אז עס איז פיעל שעהנער. זי וואלט וועלען א קוק טהאן אין א שפּיגעלע, זעהן ווי זעהט זי אוים אהן דער פאטשיילע. א שאד וואס דאס טייכעל אין גארטען איז פערפרארען. אין טייכעל פלעגט זי אלע מאל ארייןנקוקען, פלעגט זי זיך זעהן פונקט ווי אין א שפּיגעל.

די פאטשיילע טראגט זי שוין פערקויפען. און טאמער וועלען האפען גרויסע פרעסט? שטעלט זי זיך וויעדער אב אין מיטען וועג.

זי וואלט האטש וויסען וואס פאר א חודש איז היינט! שבט — וויים זי, איז די גרעסטע פרעסט. עס מוז שוין זיין שבט. ווי לאנג דער ווינטער ציהט זיך! שוין אויך א גרוי־סער שווארצער שטיק.

עט! זי וועט פערקויפען די פאטשיילע. זי דארף קיין פאַ־טשיילע ניט. זי האט זי פיינט!...

אט דערזעהט זי א הענדלער מיט א זאק אונטער'ן ארים.

זי כאפט אראב די פאטשיילע. וויקעלט עס איין, ווי א שטיקעל סחורה און לעגט פאר:

— קויפט ר' איד, א גוטע פאטשיילע.

— א געגנב'עטע, וואס? — קוקט אויף איהר דער הענד־לער.

— מיינע שונאים זאלען גנב'נען! — בעליידיגט זי זיך— איך בין אן ערליך־מיידעל.

—א מיידעל?... וואונדערט זיך דער הענדלער: איך האב געמיינט, איהר האט שוין אייניקלעך.

זי פיהלט, אז יעדעס ווארט פון הענדלער פאטשט איהר און זי שטעלט זיך פאר, אז די באקען מוזען זיין ביי איהר אזוי

רויט ווי אין די גוטע יאָהרען.

— נו, קויפט...

— איך האַנדעל ניט מיט פּאַטשיילעס. — ענטפערט דער הענדלער טרוקען.

דאָס איז עפּעס גאָר אַ מאָדנע זאַך. אַלץ קויפען זיי, גאָר ניט קיין פּאַטשיילעס. פאַר וואָס? זי פיהלט, אַז עס איז אַן עולה. אַ פּאַטשיילע איז קיין סחורה ניט, — וואָס?

זי האָפט, אַז זי וועט אין דער „ביליגער" גאַס פערקויפען. זי טראָגט אַהין.

— קויפט אַ פּאַטשיילע! — שלאָגט זי פּאַר.

— מיר קויפען ניט קיין פּאַטשיילעס, הערט זי אַן ענט־פער.

זי טראָגט אין אַ צווייטען געוועלב.

— קויפט אַ פּאַטשיילע...

— געהט אייך, געהט אייך, מען דאַרף ניט! —

און אַ פערשעמטע געהט זי אוועק מיט דער פּאַטשיילע צוריק אין קליינעם גאָרטען, און מיט אַ קללה אויף די ליפּען, זוכט זי קונים אויף זיך.

גאָר זי קויפט מען אויך ניט...

די מלכה.

א גאנצען ווינטער האט זיך אראנאוויטש ארומגעדרעהט ווי אן איבעריגער אין דער גרויסער פרעמדער שטאדט: די מאטעריעלע נויט, וואס איהם איז אויסגעקומען דא צו ליידען, האט איהם ניט אזוי געדריקט, ווי די איינזאמקייט. ער האט אפילו געהאט א פאר בעקאנטע, נאר די בעקאנטע זיינען דוקא געווען בעשעפטיגט, ווער מיט לעקציעס, ווער מיט בוכהאלטעריע. ער נאר אליין איז געווען פריי כמעט דעם גאנצען טאג. אין דעם קליינעם קאפע־הויז, וואו ער איז געווען כמעט א תושב, פלעגט ער אמאל כאפען א שמועס מיט די שכנים ביי איין טישעל, נאר דאס רוב זיינען עס געווען יונגעלייט פון געשעפטען, און זייערע מיינונגען און אנשויאונגען האבען איהם ניט אינטערעסירט אין ניט צופריעדענגעשטעלט: זיין הארץ האט געדורשט נאך א שטיל, אויפריכטיג ווארט, און דא אין קאפע־הויז האט מען גערעדט הויך און גרילציג, און די טעמע איז געווען געשעפט און געלד. אמת, אמאל פלעגט מען דא הערען אויך ריידען וועגען פרויען. נאר אראנאוויטש, וואס האט די פרוי געהאלטען פאר זיין העכסטען אידעאל, פלעגט פערציטערט ווערען, ווען איהם פלעגט אויסקומען צו כאפען אמאל א ווארט פון א געשפרעך וועגען פרויען, וואס עס פלעגט פארקומען דא אין קאפע־הויז.

ער געדענקט נאָך דעם ענטפער, וואָס א שכן פון איין טי־שעל האָט איהם געגעבען אויף זיין בעמערקונג וועגען דער שעהנער שלאַנקער קעלנערין.

דערמאַהנענדיג זיך יענעמס ענטפער, פלעגט ער א לאַנגע צייט נאָך דעם רויט ווערען און פלעגט ביי יעדען מאָל ארויס־מורמלען:

— גראָבע ציניקער!

געלעבט האָט ער נאָר מיט די בריעף, וואָס ער האָט בע־קומען פון דער היים, איבערהויפט די בריעף פון זיין ליבער גוטער שוועסטער, וועלכע האָט איהם געשריבען א סך און פול מיט אינהאַלט. די דאָזיגע בריעף פלעגט ער לעזען אלע אבענד, קומענדיג אין זיין קליין צימערל. דאָס צימערל איז געווען קליין, און זיין קאָפּ איז געווען פול מיט טרוימען און פערלאַנ־גען און בענקשאַפט, אז אראָנאָוויטשען פלעגט זיך דאכטען, אז דאָס צימערל האָט קיין פּלאַץ ניט פאר אזוי פיעל טרוימע־רייען, און ער פלעגט איינגראבען דעם קאָפּ אין קישען און איינשלאָפען...

שטארקער איז אָבער געוואָרען זיין בענקשאַפט אין די ערשטע טעג פון פריהלינג. די ערשטע זונען־שטראַהלען האָ־בען ווי צושמאָלצען דעם גאַנצען טרויער, וואָס האָט זיך אין לאַנגען קאַלטען ווינטער אָנגעקליבען און פערגליווערט געוואָרען אין איין שווערען שטיק... דער טרויער האָט זיך זיס און שטיל צוגאָסען איבער זיין גאַנצען קערפּער, און שטונדען־לאַנג פלעגט ער אבזיצען אין שטאָדט־גאָרטען און טראַכטען פון זיין היים, פון דעם ליעבען קליינשטעדטעלע, וואו מען וויים ניט פון פריהלינג, נאָר פון ערב־פּסח, וואָס זיין הו־הא טראָגט אריין אזוי פיעל גליק און האָפענונגען אין די הערצער פון די דאָרטיגע קליינע און אָרימע, אָבער ליעבע מענשעלעך...

ווען ער וואָלט ניט קלאָר געוואוסט די לאַגע פון זיינע היימיגע, וואָלט ער זיך אָבגעשעמט און אָנגעשריבען: „מיינע

טייערע, איך בענק נאך אייך, נאכ׳ן שטעדטעל, נאכ׳ן פסח. שיקט מיר עטליכע רובעל, און איך קום צו פליהען!״

ער האט אבער געוואוסט, ווי שווער דאס וואלט פאר זיי געווען און ער האט זיך בעגנוגענט נאר מיט׳ן פארשטעלען זיך זיינע ליעבע און זיין היים אין געדאנק...

ערב פסח האט ער געטראפען זיינע צוויי נעהנטערע בע־קאנטע — הערמאן און באריס. דאס זיינען געווען העברעאישע לעהרער. איינער פון זיי, הערמאן, האט געהאט א נייגונג צו שרייבען ליעדער. אראנאוויטשען זיינען זיינע ליעדער געווען געפעלען פאר זייער אינהאלט: דאס זיינען געווען ליעדער, וואו עס האבען געקלונגען צארטע, איידעלע טענער פון ליעבע, איין ליעדעל האט אראנאוויטש זאגאר איבערגעשריבען און עס אויס־געלערנט אויף אויסווייניג. הערמאנען האט עס שטארק הנאה געטאן און דערפאר איז ער געווען צו איהם צוגעלאזט.

— נו, וואו זענט איהר צו די סדרים? — האט איהם הערמאן פריינדליך געפרעגט.

און באריס האט פריינדליך איבערגעפרעגט:

— וואו זענט איהר טאקע צו די סדרים?

אראנאוויטש, געריהרט פון דעם פריינדליכען נאכפרע־גען, האט מיט א גוטען שמייכעל געענטפערט:

— וואו בין איך געווען צו כל־נדרי? — אין גארטען...

— ניין! — האט זיך הערמאן אבגערופען — יום־כפור איז עפעס אנדערש; יום־כפור זיינען מיר אלע אין גארטען. אבער פסח מאכען מיר א סדר — מיר א פינף יונגעלייט. איהר וועט זיין א זעקסטער...

— איך נעהם אן די איינלאדונג מיט פרייד! — האט אראנ־אוויטש זיך אנגעכאפט — איך האב דעם סדר אין דער היים זעהר ליעב געהאט.

ער האט זיך פערטראכט, ווי ער וואלט וועלען ארויס־

רופען אין זיין פאַרשטעלונג יענעם סדר פון דער היים... פאַר־שמעלענדיג זיך דעם סדר מיט אַלע קלייניגקייטען, האָט ער גע־פרעגט מיט א שמייכעל:

— ווען מען אייך זאָגען די הגדה?

— נאָך ווי זאָגען! — האָט הערמאַן אויסגערופען — פון „כהא לחמא“ ביז „חד־גדיא“!

— אויב אזוי, קום איך צו אייך.

און אראַנאָוויטש האָט זיך צושיידט מיט די צוויי בע־קאנטע, נעהמענדיג דעם אדרעס, וואו דער סדר וועט פאַרקו־מען...

דער סדר איז פארגעקומען ביי הערמאַנען: ער איז גע־ווען דער רייכסטער פון די פינף יונגעלייט; אויסערדעם האָט ער געהאַט א לעקציע ביי א וויין־הענדלער, און יענער האָט איהם געשענקט צוויי פלאַש וויין.

דאָס טישעל, וואָס איז געווען בעדעקט מיט גרויסע צייטונגען, איז געווען פול אָנגעשטעלט: די צוויי פלעשער וויין מיט די אידישע בוכשטאַבען „יין לפסח“ האָבען פריינדליך און יום־טוב'דיג צוגעוואונקען. די דריי מצות, איבערגעדעקט מיט א ווייס טיכעל, האָבען געגעבען אן עכטע אילוזיע פון א סדר.

אז אראַנאָוויטש איז אריינגעקומען, זיינען שוין אלע גע־זעסען ארום דעם טישעל מיט די הגדות אין די הענד און האָבען פרעהליך געשמועסט.

ער האָט פרעשעמט אויסגערופען:

— א גוט יום־טוב!

די יונגעלייט האָבען איהם אלע ווי אין איין קול אבגע־ענטפערט:

— א גוט יאָהר! א גוט־יאָהר!

— זעצט זיך! — האָט הערמאַן, אלס בעל־הבית, זיך אויפגעשטעלט און איהם מקבל פנים געווען.

אראנאוויטש האט בעטראכט דעם טיש מיט די געסט ארום און האט גוטהערציג בעמערקט:

— אן עכטער סדר!

— וואס דען מיינט איהר! — האט באָרים אבגעגענט־פערט, — פאר געלד, זעהט איהר, קען מען אלץ קריגען.

— אבער ניט קיין מלכה! — האט הערמאן געשמייכעלט.

— א מלכה פעהלט דא טאקע! — האט איינער פון די איינגעלאדענע, א בלאסער יונגערמאן מיט פרעהליכע שווארצע אויגען, נאכגעגעבען.

— יא, יא, א מלכה פעהלט דא: פינף מלכים און קיין איין מלכה ניט! — האט באָרים בעשטעטיגט.

און כאָטש דאס איז אלץ בעמערקט געווארען ווי אין שפאס, האבען דאך די אלע בעמערקונגען וועגען א מלכה טרויעריג געשטימט די געסט. איבערהויפט איז דאס געוועזן קענטיג אויף אראנאוויטשען. זיינע אויגען האבען אויסגעדריקט א מאדנע בענקשאפט און זיינע ליפען האבען געציטערט אין די ווינקלען, ווי ער וואלט וועלען עפעס זאגען...

ער האט זיך דערמאהנט אן דעם יונגען מיידעל, וואס שפאצירט ארום אלע אָוועגד אין יענער גאס, וואו ער וואוינט... א קליין אָרים בעשעפעניש. ער קען זי זייט אייניגע חדשים. ער האט מיט איהר א פּאר מאל גערעדט, און כאָטש געגאנגען מיט איהר אהיים איז ער קיינמאל ניט, פלעגט ער איהר שטענדיג זאגען „גוטען־אָווענד", פערגעסענדיג, ווער זי איז און מיט וואס זי בעשעפטיגט זיך.

און פארשטעלענדיג זיך אין געדאנק ווי אזוי דאס דאזיגע איינזאמע מיידעל דרעהט זיך ארום איינע אליין אין דער וויסטער גאס, האט איהם ארומגענומען א געפיהל פון רחמנות צו איהר און א בעגעהר ארייינצונעהמען זי אין דער דאזיגער געזעלשאפט האט איהם אינגאנצען בעהערשט...

דער געדאנק איז געווען צו פיעל געוואגט, דאך האט ער ווי ניט קענענדיג בעהערשען זיך אליין, זיך אנגערופען:

— איך וואלט, אויב איהר וואלט ערלויבט, געבראכט אהער א מלכה אויך: אן ארים יונג מיידעל.

— מיט'ן גרעסטען פערגנייגען! — האט הערמאן אויס־געשריגען!

— זי וועט אבער אפשר פערלאנגען בעצאהלט...

— אך, איהר מיינט פון יענע גאסען־מלכות, — האט הערמאן זיך ווי דערשראקען — א, זי וועט קאליע מאכען אונ־זער סדר...

— —ס'איז אבער אן איינפאל! — האט בארים גע־לאכט — איך וואלט געווען פאר דעם! עס וועט זיין זעהר אינטערעסאנט.

— וועט זי אבער געהן? — האבען די איבעריגע יונגע־לייט איבערגעפרעגט.

— זייט מיר ניט חושד, אז איך קען זי נאהענט... איך האב מיט איהר גערעדט א פאר מאל אין גאס. זי איז אן ארים אידיש מיידעל... זי איז אונזערע א שוועסטער און זי וועט געהן... אזוי דאכט מיר.

— זאל מען ברענגען די מלכה אהער! — האט הערמאן בעשליסענדיג אויסגערופען.

און ניט ווארטענדיג אויף דער הסכמה פון די איבעריגע, איז אראנאוויטש ארויסגעלאפען פון צימער און געלאזען די געסט אין א זונדערבארער ערוואַרטונג...

געטראפען האט זי אראנאוויטש אין דאָג גאס, איינגע־הילט אין א טוך, ווי זי וואלט זיך געשעמט צו ווייזען איהר פנים פאר דער פסח'דיגער נאכט... דערזעהענדיג אראנאוויטש'ן האט זי צו איהם א שמייכעל געטאן און מיט א געמאכטער פרעכהייט זיך אבגערופען:

— קומט פראווען צו מיר דעם סדר...

דער צינישער אויסדרוק האט אראנאוויטשען א שניט גע־טהאן אין הארץ. דאך איז ער צו איהר צוגעגאנגען און זעהר ווייך געזאגט:

—צו אייך, ווייסט איהר דאך, געה איך ניט. אויב איהר ווילט זיך דערמאהנען אייער היים, וועלכע איהר האט ערגעץ געוויס, קומט מיט מיר. מיר, עטליכע יונגעלייט, פראווען דא אין דער צווייטער גאס א סדר. מיר האבען בעשלאסען איינ־צולאדען אייך ווי א שוועסטער צום סדר, אבער נאר ווי א שוועסטער, איהר פערשטעהט....

זי האט איהם אנגעקוקט פערוואונדערט, אבער מיט צו־טרוי און האט געענטפערט:

— פאר אזוינע פערגעניגענס האב איך קיין צייט ניט.

— מיר וועלען אייך בעצאהלען! — האט אראנאוויטש, שעמענדיג זיך פאר זיינע אייגענע ווערטער, קוים ארויסגע־רעדט.

—אויב אזוי, קומט! — האט זי בעשליסענדיג געזאגט און האט איהם גענומען אונטער דער האנד.

זיי זיינען געגאנגען א ווייל שווייגענדיג, נאכהער האט ער זיך אבגערופען:

— איהר וועט זיין א מלכה ביי אונז... איהר פערשטעהט.

— א מלכה... ווי קום איך צו א מלכה?...

— איהר קומט, איהר קומט! איהר זיינט די איינציגע מלכה, וואס מיר קענען זיך פערגינען...

זי האט גאר נישט געענטפערט.

אז די טיר האט זיך געעפענט און דערזעהענדיג אראנא־וויטשען מיט דער מיידעל, האט הערמאן ווי איבעראשט אויס־געשריען:

— די מלכה איז דא! די מלכה איז דא!

די יונגעלייט האָבען זיך אויפגעשטעלט און איינער האָט זי בעגריסט.

— עס זאָל לעבען אונזער מלכה! האָך!

— הוררא! — האָבען די איבעריגע אויסגערופען מיט אמת'ער התלהבות.

אראַנאָוויטש איז געשטאַנען, און טרעהרען האָבען זיך איהם געשטעלט אין די אויגען, דערזעהענדיג פאַר דער ליב־ליגקייט פון צימער די צוויי שעהנע שוואַרצע אויגען פון דעם גאַסען־מיידעל, וואָס איז געשטאַנען אין מיטען צימער א פער־שעמטע, אָבער, קענטיג, א צופרידענע און א גליקליכע פון דעם לוסטיגען שפּיעל.

— ברידער! — האָט ער אויסגערופען בעגייסטערט — זעהט, ווי שעהן אונזער מלכה איז!

— שעהן איז אונזער מלכה, ווי א רויז! — האָט הערמאַן שיר השירים'דיג אויסגעזונגען און די איבעריגע האָבען אונ־טערגעכאַפּט:

— זי איז ווירקליך א הערליך קינד!

דאָס מיידעל איז געשטאַנען אין מיטען צימער און נישט געוואוסט וואָס צו ענטפערן. זי האָט נאָר קינדיש געשמייכעלט, און ניט נאָר די יונגעלייט, נאָר אויך זי האָט פערגעסען, ווער זי איז: זי האָט זיך דערפיהלט ווי אָבגעוואַשען פון אַלע זינד.

אויפ'ן גרינעם גראז.

בערמאן, א בוכהאלטער אין א גרויסער קאנטאר, א יונ־גערמאן מיט א מיטעלמעסיגער בילדונג, מיטעלמעסיגען גע־האלט און גרויסע פערלאנגען, איז געפאהרען אויף צוויי וואכען אויף א זומער־וואוינונג, א האלבע שעה רייזע פון ווארשוי. איי־דער ער האט בעקומען דעם מאנאט אורלויב ביי זיין פרינציפאל, האט זיך איהם די זומער־וואוינונג, מיט גרויסע געדיכטע ביי־מער, מיט דער פרישער לופט, און איבערהויפט — די רוהיג־קייט, פארגעשטעלט פאר דאס גרעסטע גליק אין דער וועלט. אז ער האט זיך אבער דא בעזעצט אין א קליין צימערל, וואס א פאמיליע האט איהם אבגעטראטען פאר צעהן רובל א חודש, וואו אינוויינינג איז געווען ענג און דושנע, און ער פלעגט דער־פאר ליגען, זיצען און אומשפאצירען א גאנצען טאג אין וואלד, זיינען איהם די ביימער און די רוהיגקייט נמאס געווארען. אז אומעט האט זיך בעזעצט אין זיין ברוסט און האט עפעס גענאגט און געפאדערט.

ארום איהם האבען אפילו געוואוינט פיעלע פאמיליעס, וואס האבען פערמעגט שעהנע יונגע פרעהליכע טעכטער. נאר ער איז מיט קיין איינער פון זיי ניט בעקאנט געווען, האט ניט גע־וואוסט, ווי אזוי מען הויבט דאס אן, און פלעגט זיך נאר וואונ־דערן, ווי אזוי אנדערע יונגעלייט, ארימערע, אונגעבילדעטע און

ניט שעהנערע פון איהם זיינען מיט זיי אזוי נאהענט, געהען צוזאמען לאבענדיג, ארומגענומען און פערשווינדען ווייט צווי־שען די געדיכטע ביימער.

דאן פלעגט איהם אנשטאט אומעט אנהויבען נאגען א בענקשאפט נאך ליעבע. און ער האט בעשלאסען, אז אהן דעם האט קיין זאך ניט קיין ווערט.

צייטענווייז פלעגט איהם איינפאלען א געדאנק — ער וועט כאטש צוגעהן צו דער שטוב־מיידעל, וואס געפינט זיך ביי דער פאמיליע, וואו ער וואוינט, און וועט מיט איהר ווע־רען נאהענט, געהן מיט איהר שפאצירען צווישען די ביימער, קו־שען זי, האלזען, — און ווער ווייס וואס די פאנטאזיע האט איהם נאך געמאלט, פון וואס דאס בלוט פלעגט ווי פייער ווע־רען און ברענגען איהם דעם גוף מיט דער נשמה...

נאר אפילו מיט דעם דאזיגען ארימען דערשלאגענעם מיי־דעל, וואס פלעגט אלע אוונט צו איהם קומען אין צימער און אויסבעטען דאס בעט און אלע פריהמארגען, ווען ער פלעגט נאך אין בעט ליגען, די אויסגעפוצטע שיך ברענגען, — אפילו צו איהר האט ער ניט געוואוסט, ווי אזוי צוצוגעהן...

„מעהר ווי מיט די גאסען־מיידלעך וואג איך ניט"... פלעגט ער זיך אליין מוסר'ן פאר זיין שעמעוודיגקייט און מוטלאזיג־קייט, — „פאר געלד בין איך א העלד..."

און ביי דעם דאזיגען געדאנק פלעגט ער זיך שטענדיג דערמאהנען אן העלענקען, א יונג, פרעהליך מיידעל, וועלכע ער האט מיט א האלב יאהר צוריק אין א פערוואָרפענעם געסעל גע־טראפען, און בעזוכט זי, זייט דעמאלט פון צייט צו צייט...

די דאזיגע העלענע איז איהם אזוי געפעלען געווארען, אז די ערשטע צייט פלעגט ער איהר יעדעס מאל פאר'ן אוועקגאנג זאגען מוסר און בעטען זיך ביי איהר, זי זאל פון דאנען אנטלויפען. — ער האט אויף איהר גרויס רחמנות.. הע־לענקע פלעגט ערנסט אויסהערען, צוזאגען איהם, אז זי וועט

נאָר אָנקלייבען אביסעל געלד אויף אָבצוצאָהלען דער בעל־הבית'טע, און וועט געווים, מיט גאָטס הילף, פון דאנען ארוים... און נאָך איהר הבטחה פלעגט זי איהם ארויפלעגען די האנד אויפ'ן פלייצע און פלעגט ליעבליך בעטען:

— אָבער דערווייל שענק מיר בעזונדער אויף קאווע...

און בערמאַן, מיט א מינע פון א פערליעבטען, פלעגט איהר שענקען בעזונדער גאנצע 20 קאָפּיקעס, חוץ דעם בעשטימטען פרייז...

איינמאָל בלאָנזשענדיג אליין אין וואלד און בענקענדיג נאָך ליעבע, איז איהם איינגעפאלען א געדאנק — ער וועט פאָהרען אין ווארשוי און ברענגען אהער העלענקען אויף א גאנצען טאָג...

אנפאנג איז איהם דער געדאנק אויסגעקומען ווילד: וואָס הייסט? ער וועט בעצאָהלען פאר געזעלשאפט אזוי פיעל געלד! עס איז דאָך פשוט נישט־נאָרמאל. אבער וואס מעהר ער האָט דעם געדאנק פאר נישט־נאָרמאל געפונען, אלץ מעהר האָט ער איהם ניט געלאָזט רוהען. די פאנטאַזיע האָט איהם געמאָלען פערשידענע בילדער, ווי אזוי ער וועט מיט העלענקען אומגעהן אין אלע וועגעלעך, אין אלע שטעגעלעך, ווי מיט אן אמת'ער געליעבטער, אזוי ווי עס געהען אום א סך יונגעלייט מיט זייערע „פריילינס". קיינער דארף דאָך ניט וויסען, אז זי איז פון אזא „הויז". זי זעהט דאָך אוים אזוי יונג און צניעות'דיג. דערצו וועט ער בעטען, זי זאָל זיך אָנציהען וואָס בעשיידענער, און דאמאָלס איז זי ניט צו דערקענען. ער וועט זי גאָר בעטען, זי זאָל איהרע האָהר אין צעפ פלעכטען. אך, צעפ האָט ער אזוי ליעב! ער אליין וועט פערגעסען, ווער זי איז. ער וועט א טאָג האָבען א שעהן יונג מיידעל... א גאנצען טאָג וועט זי איהם, איהם אליין געהערען... אמת, ער וועט איהר דערפאַר בעצאָהלען... נו, וואָס איז... און א ווייב צאָהלט מען דען אייגענטליך

ניט... עס גערט דאָך נאָר אין דער פאָרם, איז אַז ער וויל שפּייט ער אויף דער פאָרם...

און אויף מאָרגן איז בערמאַן געפאָהרען קיין ווארשוי און איז גלייך אוועק צו העלענקען.

עס איז געווען דריי א זייגער בייטאָג, ווען ער איז אריין אין הויז, וואו העלענקע האָט זיך געפונען. אויף די שמוציגע שמאָלע און קרומע טרעפּ האָט ער בעגעגענט די ווירטין, א דיקע, ברונעטע פרוי, מיט א פערשייטען בליק. בערמאַנען האָט זי שוין גוט געקענט, און האָט איהם געהאַלטען פון די בעסערע געסט, דעריבער האָט זי איהם אָבגעשטעלט און געפרעגט:

— איהר גערט צו העלענקען?

— יאָ... נאָר נישט אויף בלייבען דאָ... איך וויל זי מיט־נעהמען צו מיר...

— צו אייך?... — האָט די ווירטין געפרעגט — צו וואָס?

— פערשטעהט איהר מיך... איך וואוין אויף א זומער־וואוינונג... ס'איז זעהר אומעטיג... איך וואָלט וועלען האָבען העלענקען אויף א טאָג... איך וועל בעצאָהלען!...

— נו, אייך געטרוי איך זי, — האָט די ווירטין געענט־פערט... — אָבער עס וועט אייך קאָסטען די חתונה 15 רובל...

— אפשר געננוג 10? — האָט בערמאַן, שוין דרייסטער ווערענדיג, זיך געפּרובט דינגען.

— אַך, וואָס רעדט איהר? — האָט די ווירטין זיך אָנגע־כאַפּט, — 15 רובעל פאַר א גאַנצען מעת־לעת! פאַר א נאַכט נעהמט זי דאָך 5 רובעל...

— מילא... — האָט בערמאַן ארויסגערעדט, — זאָל זיין 15! וואו איז זי?

— זי איז דאָ. העלענקע! — האָט די ווירטין א רוף גע־טהאָן.

באַלד איז פון א טיר אין לאַנגען קאָרידאָר ארויסגע־

שפרונגען א יונג שעהן מיידעל מיט בלאָנדע פונאַנדערגעלאָ־
זענע האָהר אויף די האַלב־נאַקעטע אַקסלען און אין א פּאָר
שטעקשיך אויף די ווייסע בּאַרוועסע פיס.

— העלענקע! — האָט בערמאַן איהר אויסגעשטרעקט די
האַנד.

— א, „שווארצער״! וואָס מאַכט איהר! — האָט זי איהם
פרעהליך געענטפערט, — וואו זענט איהר געוועזן אַזוי לאַנג?

— דער הערר וואוינט אויף א זומער־וואוינונג... ער וויל
דיך נעהמען אויף א טאָג, — האָט די ווירטין פאַר בערמאַנען
געענטפערט, — ווילסט?...

— אויף א זומער־וואוינונג... אויפ׳ן גרינעם גראָז... —
האָט העלענקע געלאַכט מיט א פרעהליכען קלינגענדען געלעכ־
טער. — אַך, שווארצער! אַלע גוטע זאַכען וויל ער!...

— וועסט קיין חרטה נים האָבען, העלענקע! — איז בער־
מאַן ענטציקט געוואָרען פון איהר, און איז שוין אינגאַנצען צו־
פרידען געוועזן פון זיין אויפטו...

— איך לאָז זיך אוים פון זיי! — האָט ער א טראַכט גע־
טהאָן.

אין א האַלבע שעה אַרום איז שוין העלענקע אָן אַבגע־
צאָהלטע, אָן אָנשטענדיג אָנגעצויגענע, מיט צוויי לאַנגע צעפּ
געשטאַנען גרייט צו דער רייזע.

— א בעל־הבתיש מיידעל! — האָט די ווירטין געלאַכט.

— איך האָב זיי אין ד׳ר׳ערד! — האָט העלענקע געענט־
פערט. זי האָט גענומען דעם זאַנטיק און איז אַרויס צוזאַמען
מיט׳ן גליקליכען בערמאַנען...

און דאָך, אַז בערמאַן איז געקומען מיט העלענקען אויפ׳ן
וואָקזאַל, וואָס איז געוועזן פול מיט פּאַסאַזשירען, צווישען וועל־
כע עס זיינען געוועזן פיעל בעקאַנטע, האָט איהם דאָס האַרץ
געקלאַפּט, ווי ער וואָלט נאָר־וואָס א גנבה בעגאַנגען. מיט שרעק

האט ער געקוקט אויף איהר און אלץ געזוכט און געפארשט: צי דערקענט מען זי, צי ניט? ערשט אז ער האט זי פארגעשטעלט אלס זיינם א לאנדס־מיידעל, פאר זיינעם א בעקאנטען, וועלכער איז אויפ'ן וואקזאל געווען און יענער האט קיין שום מינע פון חשד ניט ארויסגעוויזען, האט ער זיך בערוהיגט און האט זאגאר זי גענומען אונטער דער האנד און האט מיט איהר אזוי שפאצירט הין און צוריק איבער דער פלאטפארם, ביז עס איז אנגעקומען דער צוג... דערשרעקען פלעגט ער זיך נאר, ווען זי פלעגט זיך פלוצלונג פון עפעס הויך פונאנדערלאכען. דאן פלעגט ער זי שטרענג אנקוקען און שטראפען:

— וואס לאכסטו אזוי הויך?... אלע קוקען.

ענדליך איז דער צוג אנגעקומען. בערמאן מיט העלענקען האבען אויסגעזוכט א לעצטען וואגאן, וועלכער איז געווען גאנץ ליידיג. נאר אויף א הינטער־באנק זיינען געזעסען צוויי אלטע פויערים, האבען געגרויכערט זייערע ליולקעס און זיינען געווען אזוי פערטהאן אין א טיעפען שמועס אז זיי האבען דאס פאר־פאלק אפילו ניט אנגעקוקט. העלענקע האט זיך גלייך אוועק־געשטעלט נעבען אן אפענעם פענסטער און האט דערזעהן א גרויסען ברייטען הימעל, ווייטע פעלדער און וועלדער און האט ענטציקט אויסגערופען:

— אוי, זעהט!

— וואס? — האט בערמאן זיך געווענדעט צו איהר.

— זעהט, ווי שעהן...

אבער בערמאן האט ניט געקוקט אויף די ווייטע פעלדער און וועלדער און ניט אויפ'ן בלויען הימעל, נאר אויף איהר שטראהלענדיג יונג געזיכט. ער האט זיך אומגעקוקט אויף אלע זייטען און, איבערצייגענדיג זיך, אז קיינער זעהט ניט, האט ער זי געשלעפט פון פענסטער, געקושט און געשעפטשעט:

—יא, העלענקע, יא, העלענקע... אויפ'ן גרינעם גראז וועט עס גוט זיין...

זיין ברוסט האָט ווילד געקלאַפּט פון לוסט און אויפרעגונג. ער האָט זי געדריקט אין די אָרימס, און עפּעס געפּליסטערט.

העלענקע האָט זיך אָבער געריסען צום פענסטער און גע־מורמעלט:

— איך בעט אייך, לאָזט... שפּעטער... לאָזט מיך קוקען. דאָ איז אזוי שעהן...

— אז מיר וועלען קומען וועט נאָך שעהנער זיין, — האָט בערמאַן, אָבלאָזענדיג זי, געזאָגט און האָט זיך אויך געשטעלט אין פענסטער און וויעדער זי גענומען דריקען צו זיך, נאָר זי האָט אַלץ אונצופרידען איהם אָבגעווענדט און זיך געבעטען:

— איך בעט אייך, לאָזט... שפּעטער... שפּעטער...

ענדליך איז דער צוג אָנגעקומען אויף דער סטאַציע, פון וועלכער בערמאנס וואוינונג האָט זיך געפונען א האלב וויאָרסט וועג. אָראָבגעהענדיג מיט איהר פון וואַגאָן, האָט ער זי גענו־מען ווידער אונטערן אָרים און האָט זיך מיט איהר געלאָזט געהן אין אַ שמאָל וועגעל, צווישען געדיכטע הויכע ביימער. העלענקע האָט זיך ווידער געריסען און זיך געבעטען:

— איך וויל געהן ניט געאָרעמט... איך וויל אליין... בער־מאן האָט זיך עפּעס ווי פערשעמט און בייז געוואָרען. ער האָט זיך שיער נים ארויסגעכאַפּט: כ'האָב בעצאָהלט!

באלד זיינען זיי ארויסגעקומען אויף אַ שטיקעל פעלד, בעוואַקסען מיט הויכען גראָז און ארומגעצוימט מיט בוימער.

— אַ — דאָ זעץ איך מיך צו! — האָט העלענקע ענטציקט אויסגערופען. — דאָ איז אזוי שעהן!

— איך האָב דיר געזאָגט, אז עס וועט זיין שעהן! — האָט בערמאַן זיך געווענדעט צו איהר.

ער האָט זיך געבען איהר אוועקגעזעצט און געוואָלט אוועק־לעגען זי אויף'ן גרינעם גראָז.

— ניין! לאָזט... לאָזט! איך וויל זיצען...

— העלענקע, וואָס איז מיט דיר? — האָט בערמאַן מיט אַ ברענענדען פּנים גענומען פּראָטעסטירען.

ער האָט זיך געשעמט פאַר זיך אַליין, פאַר'ן וואַלד, פאַר דעם גראָז און פאַר העלענקען... נאָר אַ געפיהל, וואָס איז שטאַרקער פון אַלץ, האָט איהם אַרומגעכאַפּט, און ער האָט מיט אַ פיבערהאַפטער שטים געזאָגט:

— העלענקע... איצטער... דאָ איז דאָך אַזוי גוט...

— ניין! ניין! — האָט העלענקע געבעטען און בעפוילען, — דאָ נישט... שפּעטער, ביי אייך...

— פאַרוואָס? — האָט ער זי מיט אַנגעצונדענע אויגען ווילד אָנגעקוקט...

— איך ווייס אויך ניט... עפּעס דאָ שעהם איך מיך... איך שעהם מיך, אויף נאמנות... אין בעט — יאָ, און דאָ וויל איך ניט, דאָ קען איך ניט...

— טאָ קום צו מיר אין צימער, ס'איז ניט ווייט... — האָט בערמאַן זיך געבעטען.

— נו, וואָס איילט איהר זיך... איהר ווערט נאָך צייט האָבען... דאָ איז דאָך אַזוי שעהן...

אַ ברוגזדיגער האָט זיך בערמאַן אָבגערוקט פון איהר אויף עטליכע טריט, האָט זיך אויסגעצויגען אויפ'ן גרינעם גראָז, און געקוקט אויפ'ן ברייטען ריינעם הימעל, אויף די פרישע גרינע צווייגען, און זיך צוגעהערט צו דער טשיריקעריי פון די פייגעלעך...

— ס'איז טאַקע שעהן... — האָט ער אַרויסגעמורמעלט און זיך געשעמט צו קוקען אין יענער זייט, וואו העלענקע איז געלעגען מיט'ן פּנים צום הימעל און מיט בעגייסטערטע בליקען געקוקט און געקוקט...

און אין אַ ווייַלע אַרום האָט ער בעשלאָסען אין געדאַנק: ווערט אַזאַ לעקציע דאָס געלד....

ער האָט זיך אויפגעהויבען און געוואָלט געהן.

— וואס איילט איהר זיך?ווארט נאך... — האט זיך העלענקע געבעטען.

— ניין, איך מוז געהן, אבער דו קענסט בלייבען דא אדער פאהרען צוריק... ווי דו ווילסט...

— ביזט ברוגז? — האט זי געלאכט.

— ניין, ברוגז ניט... אדרבא, היינט ערשט האב איך דיך ליעב ניט ווי העלענקען, נאר ווי א שוועסטער. ווילסט זיין מיין שוועסטער, טא שטעה אויף און מיר וועלען געהן טיעף אין וואלד. דארט איז נאך שעהנער...

— יא! יא! איך וויל! — האט העלענקע געריהרט אויסגערופען, און זיך אויפגעשטעלט — נאר איך בעט אייך, איהר זאלט מיר ניט טשעפען... דא שעם איך זיך... אין שטאדט—יא!

— נארעלע, — האט בערמאן נאך מעהר געריהרט געשמייכעלט — אפילו אין שטאדט אויך ניט... א שוועסטער טאר מען ערגיץ ניט טשעפען...

העלענקע האט איהם פערוואונדערט אנגעקוקט, נאר זי איז געוועזן זעהר צופרידען, וואס ער לאזט איהר צו רוה. פאר'ן בלאהען הימעל און די גרינע בוימער, שעמט זי זיך...

דער ניי־געבוירענער.

דוד לייקין איז שטיל ארויס פון זיין צימער, און כדי די וויר־טין זאָל ניט הערען, אז ער געהט ארויס, האָט ער די טיר געלאָזט ניט־פערמאכט, און דעם גאנצען וועג האָט איהם געפּלאָגט דאָס געוויסען: עמיצער וועט נאָך אריינגעהן און ביי דער יונגער פרוי דאָרט עפּעס גנב'ענען.

ער האָט אָבער אנדערש ניט געקענט: שוין עטליכע טעג זייט דער מאָנאט איז אריבער, און ער האָט נאָך איהר דאָס דירה־געלד ניט בעצאָהלט. נאָך אייערנעכטען האָט איהם דאָס יונגע ווייבעל אויפמערקזאם געמאכט, אז זי דאַרף נויטיג געלד, ווייל דער מאן איז אין וועג און ער וועט קיין געלד ניט שיקען, ביז ער וועט קומען.

לייקין האָט איהר צוגעזאָגט נאָך אויף נעכטען געלד צו ברענגען. ער איז געקומען בכיון צוויי א זייגער ביינאכט, שטיל אריין אין צימער, שטיל זיך אויסגעטאָן און די גאנצע נאכט געמאכט פּלענער, ווי אזוי צו בעקומען פאר איהר די עטליכע רובל...

פון די אלע פּלענער האָט ער זיך אָבגעשטעלט אויפ'ן לעצ־טען: ער וועט אויפזוכען יאקובאָוויטשען, זיינעם אן אמאָליגען חבר און ביי איהם באָרגען א צעהנרובלדיגע. אז יאקובאָוויטש וועט איהם באָרגען, איז ער געוועזן זיכער; יענער איז איצט

אנגעשלאָגען מיט געלד, איז נאָך א בחור, און לויט ער האָט גע־הערט, פערשווענדט ער א סך געלד און לעבט אויף א ברייטען פוס. אמת, די לעצטע צייט איז זייער פריינדשאַפט אביסעל אבגעקיהלט, אָבער שולדיג איז ער, לייקין, אליין: ער ווייכט איהם אליין אויס, פונקט ווי ער וואָלט קענען איהם שטאָלצירט מיט זיין אָרימקייט.

עס איז ווירקליך פון מיין זייט א שוואכקייט, — האָט ער זיך געמאכט פאָרוואורף פאר זיין בעציהונג די לעצטע צייט צו זיין קינדהייטס־חבר יאקובאָוויטשען. — אמת, ער איז א קאריעריסט געוואָרען, האָט פערראַטען דעם אידעאל, אָבער נאָך אלעם איז ער דאָך פאָרט אַן אינטעליגענטער מאַן, מיט וועמען מען קען זיך טוישען מיט די מיינונגען און מען קען גאַנץ געמיט־ליך פערברענגען מיט איהם.

און לייקינס הארץ איז פול געוואָרען מיט פריינדשאַפט און ליעבע צו זיין געוועזענעם חבר, און ער האָט אויף זיך גענומען צוריק בעניייען זייער אַלטע פריינדשאַפט.

עס איז געווען א שעהנער פריהלינגס־טאָג. די זון האָט די גאַנצע גאס בעגאָסען מיט א מילדען ליכט און צערטליכען שיין. לייקין האָט זיך דערפיהלט ווי גיי־געבאָרען. אין זיין הארצען האָבען זיך אויפגעכאַפּט געפיהלען פון ליעבע צו אלץ, וואס לעבט און אָטעמט ארום איהם. ער האָט יעדען פארבייגעהענ־דען אריינגעקוקט פריי און אָפען אין די אויגען אריין, ווי ער וואָלט יעדען בעגריסט און געוואונשען א גליקליכען טאָג. דערזעה־ענדיג א בעטלער מיט א ווייסער באָרד ביי א ראָג גאס, האָט ער איהם אוועקגעגעבען די לעצטע צוויי קאָפּיקעס, און ווען יענער האָט איהם געוואונשען לאַנגע יאהרען דערפאַר, האָט לייקין דערפיהלט, אז די גאַנצע וועלט איז פול מיט ליעבע און אז ער און דער בעטלער און דער חבר, צו וועלכען ער געהט איצט, — אז אלע זיינען זיי געקניפּט און געבונדען און אז אלע זיינען ברידער!

ער איז וואָס ווייטער אַלץ אויפגעלעגטער געוואָרען. איז זיין האַרץ האָבען ערוואַכט שוין לאַנג פערקלונגענע טענער. עפּעס האָט דאָרט עמיץ געזונגען אַ הימן דער וועלט, דער מענשהייט און דער ליעבע.

ער איז געוואָרען בעגייסטערט און, בעמערקענדיג נעבען זיך אַ קליין קינד, וואָס איז געפאַלען און זיך אָבגעשלאָגען, האָט ער עס אויפגעהויבען, געקושט אין די הענדטלעך, געגלעט דאָס קעפּעלע און געזאָגט:

— שאַ, מיין קינד, וויין ניט, נאַ דיר אַ צאַצקעלע.

און האָט איהם אָוועקגעשענקט זיין מעשענע פּושקע פון פּאַפּיראָסען.

די מוטער, וועלכע איז גלייך צוגעקומען צום קינד, האָט פריינדליך פּראָטעסטירט:

— אַ דאַנק, צו וואָס? מען דאַרף ניט... אַ שאָד!

— זאָל ער זיך שפּיעלען, אדרבא... אַ פיין קינד... איך האָב נאָך איינע... עס איז אַ ביליג פּושקעלע...

און ער איז אַ גליקליכער אָוועק ווייטער.

אָבגעהענדיג אַ ביסעל ווייטער, האָט ער דערזעהן אַ טרעגער מיט אַ גרויסען פּאַק אויף די פּלייצעס. ער האָט בעמערקט, ווי דער פּאַק האָט זיך אַראָבגערוקט און דער טרעגער זוכט מיט די אויגען אַ מענשען, וואָס זאָל איהם אונטערהויבען העכער דעם פּאַק.

אַ גליקליכער איז לייקין צוגעלאָפען צום טרעגער און אויסגערופען:

— ר' איד, העלפען אייך?

און גלייך האָט ער זיך גענומען אונטערהויבען דעם שווערען פּאַק אויף די אָרימע פּלייצעס פון טרעגער.

דער טרעגער האָט איהם אונטער דער נאָז בעדאַנקט. לייקין איז געוואָרען נאָך מעהר גערירט און האָט בעשלאָסען איינגאַנצען נעהמען אויף זיך דעם פּאַק... פאַרוואָס טאַקע ניט?

—איהר ווילט, ר׳ איד, גיט מיר דעם פּאַק, איך וועל טראַ־גען...

נאָר דאָס האָט דער טרעגער ניט געוואָלט:

— מען וועט לאַכען, — האָט דער טרעגער מאָטיווירט,— עס פּאַסט ניט פאַר אייך...

לייקין האָט שוין אָבער דעם טרעגער ניט אָבגעלאָזט. ער האָט איהם בעגלייט ביז׳ן בעשטימטען אָרט און האָט איהם אַלע ווײַלע אונטערגעהויבען דעם פּאַק, און זיך געפיהלט זעהר גוט און גליקליך געשטימט.

— יאָ, מענשען דאַרפען איינער דעם אַנדערן העלפען! — האָט ער געמורמעלט — אויף ליעבע און מיטגעפיהל שטעהט די וועלט...

יאַקאָבאָוויטשען האָט ער בעגעגענט, ווען יענער איז ארויס פון זיין צימער אויף דער גאַס.

— איך געה טאַקע צו אייך! — האָט לייקין, דערזעהענ־דיג איהם ארויסגעהן, איהם אָבגעשטעלט מיט א שמייכעל.

יאַקובאָוויטש האָט איהם קאַלט דערלאַנגט די האַנד און עפּעס א מורמעל געטהאָן.

לייקין, נאָך אַלץ א גוט־געשטימטער, האָט זיין חבר׳ס קאַלטקייט ניט בעמערקט. ער האָט בעטראַכט זיין חבר און צופרידען בעמערקט:

— איהר זעט אויס זעהר גוט! זעהר פיין!

ער האָט אויף איהם געקוקט מיט פריינדליכע בליקען און איז ווירקליך געווען צופרידען, וואָס יאַקובאָוויטש זעהט אויס אַזוי גוט און געהט אַזוי רייך געקליידט.

— וואָס הערט מען ביי אייך? — האָט יאַקובאָוויטש ווי פון יוצא וועגען עפּעס געפרעגט.

— אַזוי! — האָט לייקין, נאָך אַלץ בעהערשט פון דער

פריהערדיגער שטימונג, צופרידען געענטפערט — עס לעבט זיך גאנץ אינטערעסאנט!

יאקובאָוויטש האָט זיך פּלוצלונג אָבגעשטעלט און טרוקען געזאָגט:

— אָט דאָ דאַרף איך אַריינגעהן. אַדיע!

— שוין? — האָט לייקין געפרעגט... איהר האָט קיין צייט ניט... נו, עס מאכט ניט אויס... אַ צווייטען מאָל.

ער האָט טיעפער אַן אָטעם געטהאָן און זיך געווענדעט שנעל:

— איך וויל, איהר זאָלט מיר בארגען אַ צעהנרובלדיגע...

יאקובאָוויטש איז דאָ רויט און דאָ בלאַס געוואָרען, די ווינקלען פון מויל האָבען אויפגעציטערט. און ער האָט ווי ביין אַרויסגעברומט:

— ווי קומט צו מיר אַזוי פיעל געלד! — איך האָב ניט, כ'לעבען!...

לייקין האָט אינגאנצען אַ ציטער געטהאָן, געוואָלט עפּעס ענטפערן, נאָר די צונג האָט איהם ניט געדיענט. ער האָט נאָר אַ קוק געטהאָן אויף יאקובאָוויטשען, און איהם האָט זיך גע־דאכט, אַז זיין חבר'ס ליפּען זיינען פונקט ווי שווייניששע...

ער האָט איהם געגעבען די האנד און איז מיט אַ געפיהל פון עקעל אוועק און ווייטער...

— שווייניששע ליפּען, — האָט ער געמורמעלט געהענדיג צוריק...

און אַ האַס צום חבר האָט אָנגעפילט זיין ברוסט...

און געהענדיג איז דער האַס אַלץ געוואַקסען גרעסער און גרעסער אין לייקינס האַרץ.

— אַך, איהר מיאוסע מענשען! — האָט ער געברומט פאַר וועהטאָג און בעליידיגונג — ענטזאָגט! ענטזאָגט!

און דערזעהענדיג צוריק דעם אַלטען בעטלער, וועלכער

האט איהם ניט דערקענט און ווידער א נדבה געבעטען, האט לייקין, אבגעהענדיג פון איהם עטליכע טריט ווייטער, מיט עקעל אויסגעשפּיגען און געטראכט: — פּגר'ט אוועק! ווער דארף אייך. איהר מיאוסע ברואים...

בעגעגענענדיג ווידער א טרעגער מיט א גרויסען קאסטען אויף די פּלייצעס, האט ער מיט עקעל זיך אבגעקעהרט און געזידעלט: — שלעפּט, שלעפּט אויף זיך דעם יאך, איהר זענט בעסערס ניט ווערט, קריכט, איהר ווערים!

עטליכע קינדער, פרעהליכע, לוסטיגע, זיינען בעגאנגען פון א שול. זיי האבען איהם פערשטעלט מיט זייער שפּיעלעריי דעם וועג. פול מיט צארן האט ער איינעם פון זיי א שטויס געטהאן, מורמלענדיג: — געהט צום טייוועל! פון אייך וועלען אויך אויסוואקסען יאקובאוויטשעס מיט שווייניש ליפּען..

און אט האט ער זיך דערמאהנט אן זיין יונגע ווירטין, וועלכער ער דארף געלד געבען.

— וואס יאגט זי איהם אזוי? — האט ער אין געדאנק פּראטעסטירט, — געלד און געלד!... זי קען ווארטען, נישקשה. זי וועט ווארטען... אויף צו להכעיס גיב איך איהר ניט נאך צוויי וואכען...

ער איז פול מיט האס אוועק אהיים. די טיר איז געווען פערמאכט. ער האט מיט א געררויש זי אויפגעעפענט און מיט צארן זי פערהאקט.

די ווירטין, א יונגע בעהנ'טע ווייבעל, מיט גוטע שווארצע אויגען, איז ארויס איהם אנטקעגען און מיט א פריינדליכען שמייכעל איהם בעגעגענט:

— וואס האקט איהר אזוי די טיר, — נזלן! — האט זי געלאכט.

— איך האק ניט קיין טיר! — האט ער שטאלץ גערענטפערט, — עס דאכט זיך אייך...

ער האָט זי אָנגעקוקט מיט בייזע אויגען און אַ ווילדע מחשבה איז איהם דורכגעפלויגען אין קאָפּ:

— דער מאַן איז נישטאָ, ארבייט ערגעץ ווי אַן אייזעל, און זי — בלוט און מילך... צו אַלדי טייוועל געהט אַלע! די גאַנצע וועלט, די גאַנצע אָרדנונג... יאַ, די גאַנצע אָרדנונג!...

— איז נאָך דאָ טיי? — האָט ער געפרעגט און זי אָנגע־קוקט.

— קיין טיי איז שוין נישטאָ, — האָט זי ווי פערשולדיגט געענטפערט, — נאָר איך קען מאַכען פאַר אייך.

ער האָט זיך אינגאַנצען געענדערט. די פריהערדיגע מחשבה האָט זיך טיעפער בעזעצט אין קאָפּ און האָט געוואָלט ווערען רעאַל...

ער האָט בייז געשמייכעלט און זיך אָנגערופען:

— זייט אַזוי גוט און מאַכט טיי.

און אָנקוקענדיג זי מיט ליידענשאַפטליכע אויגען, האָט ער צוגעגעבען:

— און קיין געלד בעט ביי מיר נים!

ער איז ווי אַ זיעגער מיט שטאָלצע טריט אַרויף צו זיך אין צימער. די מחשבה האָט איהם ווידער בעהערשט און גע־וואָלט פערוואַנדעלט ווערען אין טאַט...

— אוים! — האָט ער געמאַכט מיט די פויסטען, — עס איז גאָר נישטאָ, גאָר נישטאָ!

איהם האָט זיך געמאָלט פאַר די אויגען איהר מאַן מיט זיין נעבעכדיגען אויסזעהן: אַן אַגענט איז ער און וואָגעלט אַרום פון שטאָדט צו שטאָדט מאָהנען אַלטע חובות...

— כאַפּט דיך דאָרט דער טייוועל, שעפּס איינער... אַז דו וועסט ווערען רייך ווי מיין יאַקובאָוויטש, וועסטו אויך בעקומען שווייניש ליפּען... איהר זענט אַלע אַזוי!

ער האָט גענומען שפּאַנען מיט אונגעדולד הין און צוריק איבער'ן צימערל.

באלד איז אריין די ווירטין מיט א טעצעל, אויף וועלכען עס איז געשטאנען א גלאז טיי און עס איז געלעגען צוויי זע־מעל.

— איהר זענט א וואויל ווייבעל! — האט ער זי פרעהליך געלויבט.

זי האט איהם פערשעמט אנגעקוקט און גארנישט געענט־פערט...

— א מאן אבער האט איהר א שלימזל.

זי איז רויט געווארען און האט מיט כעס געענטפערט:

— ניט קיין גרעסערער פון אייך...

— א! — האט ער זיך אנגעצונדען, — איך בין שוין דוקא ניט קיין שלימזל; אלענפאלס וועל איך עס שוין ניט זיין מעהר. איך האב היינט בעקומען א לעקציע... איך וועל זיין דער שטארקסטער, דער ערגסטער און דער גליקליכסטער מענש אין דער וועלט...

— איהר זענט עפעס היינט מאדנע, — האט זי געדריקט מיט די פלייצעס...

— אבער אינטערעסאנט? זייט זיך מודה.

זי האט ניט געענטפערט, האט איהם נאר אנגעקוקט און ווי עפעס מורא געהאט.

— נו, איך געה שוין, — האט זי שוואך ארויסגערעדט. פון וואס לייקין האט גערדונגען, אז זי וויל נ י ט געהן.

— וואס איילט איהר זיך, זיצט ביי מיר א ווייל'ע.

ער האט זיך אויפגעשטעלט און זי א ציה געטהאן צו זיך.

— וואס טהוט איהר, לייקין? — האט זי פראטעסטירט.

ער האט זי אוועקגעזעצט נעבען זיך אויף דעם קליינעם סאפקעלע, זי פעסט ארומגענומען און געפליסטערט:

— זייט דאך ניט קיין נאריש ווייבעל... איך האב אייך אזוי ליעב, אזוי ליעב!...

ער האָט זי בעשאָטען מיט קושען. זי האָט שטיל גע־פּליסטערט:

— לאָזט מיך אָב, לאָזט מיך אָב!

אָבלאָזען זי איז אָבער געווען גאַנץ איבעריג — זי איז שוין געווען איינגאַנצען זיינע... ער האָט דערפּיהלט זיין קראַפט איבער איהר, זיין גרויסע פּלוצליכע קראַפט, וואָס ציהט די יניקה פון א גרויסען האַס צו אַלץ און צו אַלעם...

ער האָט דערפּיהלט, אז מיט דעם דאָזיגען האַס וועט ער האָבען אי ליעבע, אי גליק, און אין זיין אויפגערעגטען מח האָט זיך פאַרגעשטעלט א נײַ לעבען, א לעבען פון טריאומף און זיעג...

דער סוד.

ביז אכטצעהן יאהר האט נחום געלערנט אין א ישיבה. זייענדיג א שטיקעל מתמיד, האט ער געהאט גוטע „טעג"; דער שבת איז געווען גאר א געהויבענער. איהם אבער האבען די גוטע „טעג" ניט אויסגעמאכט. ווען ער וואלט עס גאר ניט געהאלטען פאר אונפאסיג, וואלט ער מיט זיינע בעסטע „טעג" זיך געביטען מיט א צווייטען ישיבה־בחור, וועלכער וואלט איהם דערפאר אפילו צוגעצאהלט, ווי עס פלעגט אמאל פאסירען אין דער ישיבה. דער עיקר האט ער געקוקט ניט אויפ'ן „טאג", נאר אויפ'ן בעל־הבית. נחום האט ליעב געהאט צו האבען בעלי־הבתים למדנים, מיט וועמען ער זאל קאנען ריידען וועגען א טיעף שטיקעל גמרא. און געלערנט האט נחום „טיעף". ליעב געהאט צו גריבלען זיך אין תוספות, מהרש"א, פרעגען און פערענטפערן קשיות. דער עיקר אבער — פרעגען. אוועקשטעלען דעם ראש־הישיבה מיט אן אפענעם מויל און מיט פערגאפטע אויגען, ווי ער וואלט געזאגט: וואו האסטו דאס אויסגעגראבען אזא קשיא?... אפילו אויף די „טעג", ווען דער בעל־הבית פלעגט אויך זיצען ביים עסען, פלעגט נחום ליעב האבען פרעגען א קשיא דעם בעל־הבית טאקע, ניט קוקענדיג, וואס אויף אנדערע עניינים איז ער געווען א בושת־פנים.

ווער ווייס, וואס פאר א למדן נחום וואלט ארויסגעוואקסען מיט זיין קאפ און מיט זיין התמדה, ווען ער וואלט זיך ניט

בינקענט, טאקע אויף זיינעם א „טאג“, מיט א בחור׳ל מיט איהם אין זיינע יאהרען, און יענער וואלט איהם ניט צוגערעדט צו נעהמען זיך אביסעל צו וועלטליכע חכמות. אנפאנגס האט אפילו נחום ניט שטארק געהאלטען דערפון: „אין די וועלטליכע חכמות, האט ער געזאגט, איז ניטא די טיעפקייט, וועלכע ער האט ליעב“. יענער אבער האט איהם ערקלערט, אז עס איז דא אזא חכמה ביי זיי, וואס פאלט ניט ארונטער פאר דער גמרא, און דאס איז די פאליטישע עקאנאמיע.

ניט קאנענדיג נאך גוט לעזען רוסיש, האט נחום שוין זיך גענומען צו פאליטישער עקאנאמיע און די דאזיגע חכמה האט איהם געפאקט... „זי איז ווירקליך א סך עהנליך אויף גמרא!“ האט ער מיט א פרייד מודה געווען זיין נייעם רבי׳ן.

און אזוי איז ביסלעכווייז נחום געווארען אן עקאנאמיסט.

צו צוואנציג יאהר האט שוין דער בחור פערלאזען די ישיבה, אוועקגעפאהרען אין א גרויסער שטאדט און זיך גענומען שטודירען „קאפיטאל“.

נאטירליך האט ער ניט געקאנט זיך פערבארגען אין די ד׳ אמות פון „קאפיטאל“, ווי אמאל אין דער גמרא. מארקס איז ניט געגעבען געווארען נור צו לערנען, צו מארקס׳ן דארף מען עפעס טהאן אויך, און נחום איז געווארען ווילענדיג ניט ווילענדיג א „חבר“ און אנגעהויבען נעהמען אן אנטהייל אין דער ארבייטער־בעוועגונג.

אמת, געקוקט האט מען אויף איהם אין דער בעוועגונג, ווי נור אויף א טעארעטיקער, אבער דאך פלעגט מען איהם אויך פערטרויען פערשיעדענע קאנספיראציעס, וועלכע האבען איהם, דער אמת געזאגט, ניט אזוי אינטערעסירט. צו די זאכען האט ער טאקע קיין געדולד ניט געהאט; דאס רוב איז ער געווען פערנומען צו שרייבען הגהות, אנמערקונגען ביי די זייטען פון די גראבע פאליטיש־עקאנאמישע ביכער, וואס ער האט אלע

געשטודירט און, ווי אמאָל אין תלמוד, ענטדעקט אין זיי גרויסע סודות.

זעהענדיג, אַז נחום איז מעהר טעאָרעטיקער ווי טהוער האָט מען איהם בעשטימט צו לערנען מיט אַ פּאָר גרופּעס פּאָליטישע עקאָנאָמיע. צווישען אַלע גרופּעס האָט זיך געפונען איין גרופּע פון מיידלעך, ענטוויקעלטע ארבייטערינען, מיט וועלכע עס פלעגט איהם אויסקומען צו לערנען בין מנחה למעריב. אזוי טאקע האָט ער אליין די דאָזיגע צייט אַנגערופען.

דאָס ערשטע מאָל, אַז ער האָט די דאָזיגע צייט פאַר זיי בעשטימט, אַנרופענדיג זי בין מנחה למעריב, האבען זיך אַ פּאָר מיידלעך פון דעם וואָרט פונאַנדערגעלאַכט. נחום האָט זיך אַ ביסעל פערשעמט, אָבער אַז די איבעריגע מיידלעך האבען די צוויי, וואָס האָבען געלאַכט, אויסגעזידעלט, האָט ער זיך בערו־היגט און האָט זיך, ענדליך, געפיהלט מיט זיינע שילערינס ווי מיט מאַנסביל...

געלערנט האָט ער די פּאָליטישע עקאָנאָמיע מיט אַ שטי־קעל גמרא־ניגון, איבער אַ הארב בלעטעל זיך צוגעשאָקעלט און בכלל בענוצט תלמודישע אויסדריקען, ווי „האָבען מיר אַ קימא לן", „איז פון דאנען געדרונגען". אזוי אז זיינע שילערינס זיי־נען טאַקע שיער־ניט געוואָרען אמת'ע גמרא־קעפּלעך...

נחום האָט ניט געקוקט אויף זיינע שילערינס פון דער זייט פון זייער אויסערליכקייט און עס איז איהם בכלל ניט אַנגעגאַנ־גען, צי זיינען זיי שעהן אָדער אפשר מיאוס, ניט זעגענדיג דע־רויף קיין שטאַרקער מבין; דערפאַר אָבער האָט ער אויסגעפונ־נען אין אַ צייט ארום, אַז צווישען די אַלע מיידלעך געפינט זיך איינע, חאנקע, וואָס האָט גאָר
תופס אַ בלעטעל באַגדאַנאָוו...

דער דאָזיגער האנקען האָט נחום דאַן געשענקט מעהר אויפמערקזאמקייט, ווי די איבעריגע, האָט געלעגט אויף איהר גרויסע האָפנונגען און האָט ענדליך איהר בעמערקט, אַז מיט

איהר קאָן מען שוין זיך פערגינען צו לערנען אַ בלעטעל „קאַ־פּיטאַל"".

נאָר אזוי ווי די איבעריגע מיידלעך פון דער גרופּע זיינען אזוי ווייט ניט געגאַנגען, האָט נחום חאנקען פּאַרגעלעגט, זי זאָל קומען צו איהם אין צימער פון 9 ביז 10 אין אָוונט צו לערנען „קאפּיטאַל" מאַרקס.

חאנקע האָט זיך, נאַטירליך, אָנגעחאַפּט אָן דער דאָזיגער פאָרלעגונג. האָטש די איבעריגע חבר'טעס פון דער גרופּע האָבען זי אָבגערעדט, זאָגענדיג, אַז פאַר אַ מיידעל איז געגוג, אַז מען קאָן באַגדאַנאָוו'ן אליין.

— קיין רביצין וועסטו סיי־ווי־סיי ניט זיין! — האָט איהר איינע גוטמוטהיג אַ שטאָך געטהאָן.

און נאָך איינע, איהרע שוין גאָר אַ נאָהענטע חבר'טע, האָט צוגעגעבען:

— אין דער סאָציאַליסטישער אָרדנונג קאָן זי נאָך פּסק'ע־נען ארבייטער־שאלות...

חאנקע איז אָבער געגאַנגען.

קומענדיג טיילמאָל צו נחומען און ניט געפינענדיג איהם אין דער היים, פלעגט זי דערווייל מאַכען אָן אָרדנונג אין זיין אָרימען צימערל, וועלכעס האָט אויסגעזעהן, ווי נאָך אַ פּאָג־ראָם. זי פלעגט פערבעטען דאָס בעט, אויסקעהרען דאָס צימערל און צונויפלעגען אין אָרדנונג זיינע ביכער, וואָס דער גרעסטער טייל פון זיי איז בעשטאַנען פון פּאָליטיש־עקאָנאָמישע. די פּאָר דיקע זשורנאַלען זיינען אויך נאָר געווען צושניטען דאָרט, וואו עס האָבען זיך בעהאַנדעלט פּאָליטיש־עקאָנאָמישע פראַגען. די איבעריגע בלעטער, וואו עס איז געווען געדרוקט די בעלעטריס־טיק, זיינען געווען בעהאַלטען, ווי אַ גרויסער סוד...

קומענדיג אהיים און טרעפענדיג אַן אויפגערוימט צי־מערל, פלעגט נחום זיס שמייכלען און פריינדליך זיך ווענדען, ווי פערשעמט, ניט קוקענדיג חאנקען אין פּנים:

— איהר האט דאס אזוי פיין צוגעקליבען?...

— אז ביי אייך איז זעהר אנגעווארפען געווען, — פלעגט זיך חאנקע פערענטפערן, אויך ווי פערשעמט...

אזוי ביסלעכווייז איז חאנקע אלץ נאהענטער געווארען מיט נחומען און אלץ כלומרשט אויפ'ן חשבון פון „קאפיטאל"...

נחום איז געווען שטארק צופרידען, וואס חאנקע איז אזא מתמיד און איז אזוי איבערגעגעבען דער פאליטישער עקאנאמיע, ניט קלערענדיג און ניט חושד זייענדיג חאנקען אין אנדערע געדאנקען.

איינמאל האט זיך נחום פערלערנט מיט חאנקען ביז א זייגער איינס ביינאכט. עס איז געווען א שטורמדיגע נאכט. דער ווינד האט געריסען די דעכער און געקלאפט מיט א מין דראהען אין די שויבען. חאנקע האט שוואך ארויסגערעדט:

— אוי, ווי וועל איך געהן אהיים!

נחום האט זיך איינגעקוקט אין פענסטער צום דרויסען און האט געענטפערט:

— אז איהר ווילט, קאנט איהר דא נעכטיגען...

חאנקע איז רויט געווארען, האט זיך שטארק פערשעמט דאך איז זי געבליבען.

אויסגעבעט האט זיך חאנקע אויפ'ן גרויסען קארב, וואס איז אין צימערל געשטאנען, צושטעלענדיג צו איהם א שטול. נחום האט איהר אפילו פארגעלעגט זיין שטרוי-זאק, ווייל — האט ער איהר ערקלערט — ער האט ליעב צו שלאפען, וואס הארטער. חאנקע אבער האט ניט געוואלט אננעהמען דעם דאזיגען אפפער און זי האט געזאגט, אז זי וועט זיך מאכען בעקוועם מיט אנדערע מיטלען.

ליעגענדיג שוין אין בעטעל האט נחום זיך געפיהלט זעהר גוט, דערמאהנענדיג זיך, אז אין זיין צימער געפינט זיך, אויסער די פאליטיש-עקאנאמישע ביכער, נאך א לעבעדיגער מענש. ער

האט ווארים, פון בעט, זיך איבערגערעדט מיט חאנקע׳ן. וואס איז געלעגען אין א ווינקעל אויפ׳ן קארב:

— איך מוז זיין אודאי הארט צו ליעגען.

— א, ניין, איך שלאף ווי א פריצטע... — האט חאנקע הארציג־ווייך געענטפערט...

מיט דער צייט האט חאנקע אנגעהויבען אלץ אפטער צו בלייבען ביי נחום׳ן, אונטער פערשיעדענע תירוצים, ביז זיי ביידע האבען ווי אין גערדאנק בעשליסענדיג, ניט ארויסריידענדיג עס מיט׳ן מויל, זיך בעזעצט צוזאמען אין צימער.

שפעטער פלעגט מען זיי שוין זעהן ביידען צוזאמען אין דער ביליגער רעסטאראציע עסען א מיטאג אלע טאג, און נאך שפעטער האבען זיי שוין פאר מענשען אין די אויגען געזאגט איינער צום אנדערן „דו“.

נחום איז געווען זעהר צופריעדען. חאנקע איז א טרייע חבר׳טע, האט דערצו א שארפען קאפ, מען קאן מיט איהר אמאל שמועסען וועגען טעארעטישע פראגען און זי פאסט עס אויף, ווי א מאנסביל...

איין זאך האט נחום׳ן דאך אביסעל בעאונרוהיגט, ער האט בשום אופן ניט געוואוסט, צי חאנקע איז א שעהן מיידעל, צי ניט.

אז זי געהט אביסעל איינגעבויגען — דאס האט ער געזעהן בחוש, אבער צי האט זי א שעהן פנים — וועגען דעם האט ער בשום אופן ניט געקאנט זאגען קיין מיינונג... ער אליין איז ניט קיין מבין אויף שעהנקייט.

דאך וואלט ער זעהר זיין צופריעדען, ווען ער וואלט געוואוסט, אז חאנקע איז שעהן.

ווי אזוי קאן מען עס דערגעהן?

ער זאל פרעגען ביי א בעקאנטען, וועט דאך איהם יענער אויסלאכען. אליין קאן ער בשום אופן ניט בענעהמען, צי איז

זי שעהן, אדער ניט, ווענינסטענס צי איז זי חאטש חנ'עוודיג...

און וואס ווייטער האט איהם די פראגע מעהר אנגעהויבען צו בעאונרוהיגען. מילא, שעהנקייט וואלט ער שוין מוחל גע־ווען — ווער ווייסט אבער, צי איז זי ניט קיין פערזעהעניש: א קשיא אויף א מעשה! אז ער אליין פערשטעהט דעריין ניט, חאטש הרג'ע איהם! ער פאלט אמאל אויף א שכל און וויל ביי א בעקאנטען פון הינטען ארום דערגעהן:

— ווי געפעלט אייך מיין חאנקע?

— א, חאפט זיך אן יענער, ווי בעגייסטערט — א וואויל מיידעל...

ווייסט ער ווידער ניט: וואויל איז דען שעהן?... זאל ער פרעגען אפען: איז זי א שעהנע? פאסט ניט. וואו זייגען דען זיינע אויגען.

פרעגט ער אין א צייט ארום ביי א צווייטען: — ווי גע־פעלט דיר, ברודער, מיין חאנקע?

— א, חאפט זיך אן יענער נאך מעהר בעגייסטערט — איז א טייער מיידעל...

צו אלדי טייוועל; אז זי איז א וואויל און טייער מיידעל, ווייסט ער אליין. איהר תפיסה, איהר בענעהמען „קאפיטאל" מארקס מעגען מאנסביל מקנא זיין, אבער צי איז חאנקע א שעה־נע? אט וואס איהם מוטשעט. דאס הייסט, שעהנקייט איז ער מוחל, צי איז זי אבער, ווער ווייסט, ניט קיין גראב פערזעה־ניש... ווער קאן עס וויסען?

און ער פרעגט ווידער ביי א דריטען:

— נו, געפעלט דיר מיין חאנקע?

— א, חאנקע. איז א זעלטען מיידעל. בעקומט ער ווידער אן ענטפער און בלייבט ווי אין קלעם. זאל חאטש איינער זאגען א מיינונג ווי געהעריג איז. וואס איהם אינטערעסירט...

און ער פאלט אויף א אידעע. ער וועט פרעגען חאנקען אליין,

זי איז אַן עהרליכע ריינע נשמה, דערין איז ער זיכער — זי וועט איהם דערצעהלען דעם אמת.

—חאנקע, רופט ער זיך אָב צו איהר איינמאָל ביי־נאַכט — חאַנקע?

— וואָס איז, נחום, האַ? — פרעגט זי ליעבליך.

— איך האָב דיך חאַנקע, געוואָלט עפּעס פרעגען.

— עפּעס אַ טעאָרעטישע זאַך? — פרעגט חאַנקע נאָך ליעבער און בלעטערט דערוויילע דעם גראָבען „קאַפּיטאַל“, וואָס ליעגט אויפ׳ן טיש.

— ניין, דוקא אַ נאַרישקייט... — ענטפערט נחום און דאָס האַרץ קלאַפּט שטאַרק. ווער ווייסט, וואָס פאַר אַ דורכפאַל ער קאָן האָבען מיט דער דאָזיגער ווילדער פראַגע.

— ווי קומסטו צו פרעגען נאַרישקייטען? — שמייכעלט חאַנקע.

— יעדער מענש האָט זיינע נאַרישקייטען... ווערט נחום דאָך מוטהיגער און געהט איבער גלייך צו דער זאַך — זאָג מיר, חאַנקע: דו ביזט אַ שעהנע?

חאַנקע קוקט איהם אָן אָנפאַנגס פערוואונדערט, נאָכדעם פרעגט זי איבער:

— וואָס איז דיר די נפקא־מינה...

— יאָ... ענטפערט נחום געשטאַמעלט... יאָ... קיין נפקא מינה איז דאָס מיר טאַקע ניט... איך וואָלט אָבער וועלען טאַקע וויסען... איך אַליין קוק אויף דיר אַמאָל, קוק, קוק, און קאָן ניט פערשטעהן... דאָס הייסט, איך בין ניט קיין מבין...

— גלויב מיר — האָט חאַנקע געענטפערט — אַז איך אַליין וויים אויך ניט...

און אַזוי איז נחום דעם סוד ניט דערגאַנגען...

דער פערביטערטער.

— געזונג דיר שוין צו פּאַפּען! — האָט בערלען, אַ אינגעל פון 18 יאָהר, געוועקט די שוועסטער, אַ מיידעל פון אַ יאָהר 27.

בעריל האָט שוין אייגענטליך אַליין געראַכענט אויפשטעהן, נאָר אַ קוק געבענדיג אויף דער שוועסטער, אויף איהר ברוגז־דיגען פּנים, האָט זיך איהם ניט געוואָלט איהר נאָכגעבען און ער האָט זיך איבערגעדעקט מיט דער קאָלדרע.

דאָס האָט די שוועסטער געררייצט: זי איז שוין מיט 3 שעה צוריק אויפגעשטאַנען, שוין אַ האַלבע קלייד אויפגע־נעהט און זי האָט זיך צושריען:

— שטעה אויף, פוילער הונד! איך שלעפּ דיך אַראָב פאַר די פיס.

פאַר די פיס האָט זי איהם נאָך ניט געשלעפּט, נאָר בערלען האָט זיך עפּעס געדאַכט, אַז זי שלעפּט איהם שוין, און ער האָט אָנגעהויבען וואַרפען מיט די פיס און שרייען:

— געהסט אוועק, צי ניט — וואָרים איך גיב דיר אין די צייהנער.

— אוי, רבונו של עולם, זאָל מען איהם שוין „אָפּהויבען"! האָט זי זיך צעזונגען:

— עס הויבט זיך שוין אָן! — האָט די אַלטע מוטער גע־

זיפצט. זי איז צוגעגאַנגען צו זיין בעט און האָט ווייך געבעטען איהם:

— שטעה אויף, מיין זוהן, וויפיעל איז דער שיעור צו שלאָפען! באַלד קומט שוין ב י י ל ק ע ארבייטען.

דער מוטערס ווייכער טאָן און דאָס, וואָס ב י י ל ק ע קומט באַלד צו געהן האָבען געווירקט און ער האָט בעשלאָסען אויפצושטעהן, נאָר כדי די שוועסטער זאָל ניט אויספיהרען, איז ער נאָך געבליעבען ליעגען אַ ווײַלע.

— אַ תכשיט'ל! — האָט זיך די שוועסטער געווענדט צו די מוטער מיט כעס — ווי זי רעדט דאָס מיט איהם: פּונקט, ווי מיט אַ בן יחיד'ל...

די אַלטע מוטער האָט דערויף גאָר נישט געענטפערט. זי האָט נאָר אַ זיפץ געטהאָן, בערלען האָט דער זיפץ אַ שטאָך געטהאָן. „אַ רחמנות אויף די מאַמען" — האָט זיין גאַנצעס וועזען דערפיהלט, און ער האָט זיך אויפגעהויבען.

די שוועסטער האָט זיך געזעצט נעהען און געמורמעלט עפּעס מיט כעס. בעריל האָט גאָר נישט געקענט בענעהמען וואָס זי רעדט, דאָך האָט ער געוואוסט אויף זיכער, אַז דאָס מורמלען בעלאַנגט אָן איהם און אין האַרצען האָט איהם שוין אָנגעהויבען צו זיעדען.

— איך וועל זיך מיט איהר אָברעכענען!

עס איז אריין דער שוועסטערס ארבייטאָרין, ביילקע, אַ יונגע שלאַנקע בראָנעטין, מיט טיעפע קלוגע אויגען. דערזעהענדיג בערלען נאָך ניט קיין געוואַשענעם, האָט זי זיך צעלאַכט מיט אַ פרעהליכען געזונדטען געלעכטער:

— אזוי שפּעט, שעהנער מענש, שלאָפט מען עס? אַ גאַנצער פּריץ! שעמען וואָלט איהר זיך! איך האָב שוין אָבגעגעסען!...

— ניט אייער דאגה! — האָט בעריל אָנגעבלאָזענערהייט איהר געענטפערט. אריינקוקענדיג אָבער אין איהרע צוויי שעה־

נע אויגען און אין איהר לאכענדיגען פנים, האט ער חרטה גע־קריגען אויף זיין ברוגז'דיגען טאן! צייט זי ארבייט ביי דער שוועסטער, קלויבט ער זיך אלץ צו אויסצודריקען איהר זיין ליעבע, און שטענדיג ענטפערט ער איהר גראב. זי מוז איהם געווים פיינד האבען...

דער געדאנק ערגערט איהם, ער ווערט צורייצט און וויל, אז די שוועסטער זאל איהם ווידער עפּעס פערטשעפּען, ער זאל קענען דעם כעס אויסלאזען.

נאר די שוועסטער גיעט ארויס ביילקען עפּעס אן ארבייט און קוקט ניט אפילו אין זיין זייט. א דענערווירטער געהט ער זיך וואשען אין א ווינקעל. ער שטעהט ביים וואסער און שרייט:

— א האנדטוך!

קיינער ענטפערט איהם ניט.

— א האנדטוך!! — טופּעט ער מיט די פיס.

— ביזט ניט קראנק צו הויבען, — ענטפערט די שוועס־טער.

ער וויל איהר עפּעס ענטפערן, נאר זיין כעס איז אזוי ווילד, אז ער ווייס ניט וואס פאר א ווארט ער זאל איהר א זוארף טהאן, און אנשטאט א ווארט ווארפט ער איהר עפּעס א שטיקעל העלציל.

— מאמע! — שרייט די שוועסטער — נעהם צו דעם גזלן, ער לאזט מיך ניט ארבייטען!

—מיאוס, בעריל, פּע! — קרימט זיך ביילקע.

בערלען ווערט פאר חרפּה היים אין קאפּ. „מיאוס, זאגט זי — מיאוס!“ זי איז גערעכט! טאקע מיאוס, — פּע!“...

און ער וויל איהר זאגען, אז ער איז ניט שולדיג דערין; אז אלע נאכט ווייגט ער, וואס ער צאפּט דער שוועסטער אומזיסט דאס בלוט! אז, פערקעהרט, ער איז גאר א גאנץ גוטער: אט האט ער נעכטען אן ארעם־אבגעריסענעם אינגעלע די לעצטע צוויי קאפּיקעס אוועקגעגעבען... דאס אינגעלע האט אזוי גע־

ווינט: ער איז גאר קיין גזלן ניט. באשר עס הויבט זיך אן דער ווינטער און איהם האט מען פאר א מאלער געמאכט, און ער וועט מוזען א גאנצען ווינטער זיצען אהן ארבייט און עסען דער שוועסטערס פראצע... זאגען דאס אבער אלץ, קען ער ניט — עס וועט ארויסקומען גאר נישט „דאס". „וואס איז שולדיג די שוועסטער, אז דו האסט קיין ארבייט ניט?"... און זיין הארץ בלוטיגט זיך, וואס די שעהנע ביילקע האט פון איהם אזא מיינונג:

„ביילקע, ביילקע! ווילט זיך איהם אויסשרייען — האב רחמנות!" ער גיעט אבער א קוק אויף ביילקען, אויף די שוועסטער, אויף די מאמען און זעהט אין יעדערענס אויגען פעראכטונג צו איהם, זיין כעס פלאמט ווידער אויף, און ער זוכט מיט גערויש דאס האנדטוך.

נאכ'ן אבווישען זיך שטעלט ער זיך דאווגען, ער טהוט אן די תפילין און מורמעלט עפעס. דעם „פירוש המלות" ווייסט ער ניט און ניט קוקענדיג, וואס ער האט צייט, איז איהם דאס גאנצע דאווגען א משא, איבערהויפט דריקט איהם דער „של ראש".

— „עפעס א גרויסער „של־ראש", — טראכט ער מיט כעס — אפילו קיין רעכטע פאר תפילין האט מען מיר ניט געקויפט, א קלאג נאך זיי!"...

אין פינף מינוט ארום האפט ער אראב מיט כעס די תפילין...

די שוועסטער צושרייט זיך מיט איראניע, ווענדענדיג זיך צו ביילקען:

— זעהסט — ער האט שוין אבגעדאווענט! מאמע! זעהסט דיין „צדיק", ער איז שוין פערטיג!

בעריל האט שוין אייגענטליך אליין חרטה, וואס ער האט אזוי גיך די תפילין אראבגענומען: דאס רעליגיעזע געפיהל איז ביי איהם גאנץ שטארק, פאר'ן אידישען גאט ציטערט ער, נאר

די בעמערקונג פון דער שוועסטער צורייצט איהם אזוי, אז ער וואלט זיך וועלען נוקם זיין אן איהר און ער ענטפערט גראב:

— איך לאך פון דיר מיט׳ן דאוונען צוזאמען!...

— לאך, לאך! — ענטפערט די שוועסטער קאלט — איך וועל דיר עסען ניט געבען...

— דו וועסט מיר עסען ניט געבען? דו?! צוקאכט ער זיך מיט א העליש פייער און שפרינגט פון הויט שיער ניט ארויס. ער פיהלט אבער, אז ער קען דא גאר נישט מאכען: זי איז די פערדיענעריז, זי שפייזט די מאמען אויך... און מיט פערלאפענע אויגען שטעלט ער זיך אוועק מיט׳ן פנים צום פענסטער, קלערענדיג שוין וועגען פריהשטיק. עס הויבט איהם שוין אן ציהען דאס הארץ. ער דערמאהנט זיך אן זומערדיגע פריהשטיקס... א היים איז ער נים געגאנגען פריהשטיקען. ער האט פיינד, די מאמע זאל איהם קארגען... ער פלעגט ארייגעהן אין א קאפע־הויז און א לעב טהאן. אמת, בשעת ער פלעגט טרינקען די קאפע און עסען די פוטער־קוכען, פלעגט איהם דאס הארץ אביסעל וועה טהאן: „די מאמע איז אן אלמנה, בעסער וואלט ער איהר אוועקגעבען“! ער פלעגט זיך אבער פערטהיי־דיגען מיט דעם, וואס ער הארוועט זעהר שווער: אין סכנות שטעלט ער דאס לעבען, אויפ׳ן פינפטען שטאק קריכט ער, און טאמער ווערט ער גאר גע׳הרג׳עט... א, איצט וואלט איהם די מאמע גאר ניט געארט, ער וואלט נאך געלד געהאט, וואלט ער אויך צו להכעיס געגאנגען פריהשטיקען אין א קאפע־הויז. איצ־טער פערדיענט ער אבער ניט — עס איז ווינטער, קיינער מאלט ניט קיין הייזער און דער שוועסטערס פריהשטיק מוז ער עסען... אח, ווי עס ציהט אין הארצען...

— באלד וועל איך בעטען עסען, קלערט ער — וואס האב איך מורא פאר איהר? וואס איז זי דא פאר א בעל־הבית׳טע?

— איך וועל ביי איהר גאר נישט בעטען... ביי דער מא־מען וועל איך בעטען...

— מאמע...

ער קען אבער ניט אויסרעדען זיין בקשה ווייטער און איהם טהוט הנאה, וואס די מאמע האט ניט דערהערט.

אין א ווײלע ארום שרייט ער אויס מיט גוואלד:

— מאמע, גיעב מיר א גלאז טהיי!

— ניטא שוין קיין טהיי! — ענטפערט די שוועסטער

— האסט געזאלט אויפשטעהן פריה, פריץ מיינער!

ער וויל איהר עפעס ענטפערן. ער דערמאהנט זיך אבער, אז זי איז פארט איצטער דער תקיף — דאס בייטעלע מיט געלד ליעגט טאקע ביי איהר.

„פערפאלען!“...

און ער דערמאהנט זיך, אז אזוי וועט זיך ציהען דער גאנ־צער ווינטער — א גאנצען ווינטער וועט ער אומגעהן לעדיג! א גראשען ניט פערדיענען — א גאנצען ווינטער וועט ער זיצען אויף דער שוועסטערס קארק — זי וועט זיין די פערדיענעריןן, די „בעל־הבית׳טע“, די שפייזעריןן: איהר וועט די מאמע גלעטען, חנפה׳נען, פרעגען אלע ווײלע: „וואס ווילסט דו מיין טאכ־טער?“ און ער וועט זיין אן איבריגער, א הונד.

„א הונד! א הונד!“ רייצט ער זיך מיט זיך אליין אין גערדאנק און פאר צארען וואלט ער וועלען טהאן עפעס א ווילדע זאך, מיט עפעס נוקם זיין זיך אן עמיצען...

— מיר ווילט זיך שוין עסען! — ווענדט זיך אין א האל־בע שעה די שוועסטער צו דער מוטער.

אין איהר טאן שטעקט דער שטאלץ פון א מענשען, וואס ווייס אז זיין עסען פערדיענט ער; עס קומט איהם. און בערלען שטעכט דער טאן, איהם דאכט זיך, אז זי וויל גאר ניט עסען, נאר זי רייצט זיך מיט איהם...

די מוטער דערלאנגט איהר א גלאז קאווע מיט בוטער־ברויט.

— גיעב מיר אויך עפּעס עסען! — ברומט בעריל, ווענ־דענדיג זיך צו דער מוטער.

— ווארט מיין זוהן, באלד! — ענטפערט די מוטער ווייך. בערלען דאכט זיך אָבער, אז די ווייכקייט איז אַ געמאכ־טע, זי, די מאמע, האָט א סך ליעבער די שוועסטער און נאָר דערפאר, וואָס די שוועסטער פערדיענט ווינטער אויך, — און דאָס, וואָס זי ענטפערט איהם ווייך איז נאָר דעריבער, כדי ער זאָל דער שוועסטער׳ם פריהשטיק ניט שטערען, — און ער פּלאַ־קערט אויף:

— עסען גיעב!

— קוק אַן דעם פּריץ! — צובייזערט זיך די שוועסטער, זופּענדיג די קאַווע — זומער פרעסט ער אויף דאָס גאַנצע פער־דיענסט און איצטער קומט ער עסען מיין פראצע; געה פער־דיענען!

בעריל וויל איהר ענטפערן: משוגענע, וואָס רעדסט דו — עס איז דאָך ניטאָ קיין ארבייט, עס איז דאָך ווינטער, פער־שטעהסט, ווינטער!... ער וויל זיך אָבער ניט פערענטפערן פאר איהר, עס דערלאָזט איהם ניט זיין שטאָלץ. דער כעס זיינער פלאקערט אלץ שטארקער און שטארקער, ער קען ניט איינ־שטעהן, עס הויבט איהם פון ארט, עפּעס שטעכט איהם אין די ביינער און אין מיטען ברוסט קיצעלט עפּעס א מאדנע חיה׳לע... ער געהט אום הין און צוריק ווי צעמישט, וויים זיך ניט צו וואָס צו כאפּען, גיעט פּלוצים א שפּרונג צום טיש און גיעט אַ זעץ איבער איהם מיט א ווילדען געשריי:

— וואָס האָט איהר מיך געמאכט פאר א „מאלער“! א קלאָג זאָל אייך כאפּען!...

זיי בלייבען אלע שטיל. די שעהנע ביילקע שטעלט אויף איהם אויס די אויגען, האלטענדיג די נאָדעל אין דער אונבע־וועגטער האנד. בערלען דאכט זיך, אז ער האָט געטראָפען: בייל־קען געפעלט עס, זי גיעט איהם אין הארצען געוויס גערעכט!

ער איז דערפון צופריעדען, און כדי ער זאל בלייבן דער גע־רעכטער, ער זאל זיך נים אויסרעדען עפעס צוריק א גאריש־קייט, לויפט ער ארום אויפ'ן גאס נים קיין געגעסענער...

— „פאר א מאלער האבען זיי מיך געמאכט!" — ברומט ער לאזענדיג זיך געהן איבער'ן גאס. איהם דאכט זיך, אז בייל־קע שטעהט דערביי, קוקט איהם אן ערנסט מיט איהרע שווארצע אויגען און גיעט איהם גערעכט: „אודאי זענט איהר נים שולדיג!"...

ער בלאנזשעט איבער די גרויסע, לאנגע גאסען. ביסלעכ־ווייז ווערט זיין כעס קיהלער, און דאס פערדריסט איהם: בשעת כעס פיהלט ער זיך גערעכט; ווי דער כעס ווערט אבער געקיהלט, בעוויזט זיך אין הארצען גלייך די חרטה און זי נאגט איהם.

ער האט אייגענטליך די שוועסטער גאר נים פיינד. זי איז דאך אן ארעמע שוועסטער, עס איז אויף איהר א ביטערער רחמנות, א ביטערער צער! זי איז שוין אן אלטע מויד. אין די שלייפען ביים שטערן זעהען זיך שוין ביי איהר געלע אדער־לעך. ער וואלט אזא כלה נים וועלען בשום אופן... און דער גע־דאנק רופט ביי איהם ארוים נאך מעהר רחמנות אויף די שוועס־טער, איהם דאכט זיך, אז זי וועט אייביג זיצען, אייביג הא־רעווען...

„וואס האב איך צו איהר?" וויינט אין איהם דאס הארץ — „זומער, אז איך פערדיען, פערשווענד איך דאס גאנצע געלד, איך געה אין פארק, אין צירק, אין קנייפעס... איך לעב א טאג און זי זעהט קיינמאל די וועלט נים. פון 13 יאהר אן הארע־וועט זי און קלויבט אויף נדן... ביי נאכט וויינט זי שטענדיג פון שלאף, איך הער און עס שניידט מיר אין הארצען — איך וויים — זי וויל חתונה האבען... פיער חתנים האבען איהר שוין די תנאים אבגעשיקט, מען פערצאפט איהר דאס בלוט, געהרג'עט זאלען זיי ווערען, די „לאבוסעס"...

ער ווערט אויפגעבראכט אויף די שוועסטערס חתנים, ער

וואָלט זיי יעצט בעגעגענט וואָלט ער זיי געהרג'עט... און דער שוועסטער איז ער אַלץ מוחל, ער פיהלט זיך אין גאַנצען אומגע־רעכט געגען איהר. ער בעשליסט, ער וועט זי איבערבעטען.

ער בערעכענט זיך אָבער, אז איבערבעטען וועט ער ניט קענען, דאָס איז א שווערע זאַך, דאָס איז עפּעס מיאוס: גלאַט פּלוצים אין מיטען דערינען: מיין ליעבע שוועסטער!... ניין! ער וועט אזוי אונבעמערקטערהייט ווערען בעסער צו איהר, וועגען עסען וועט ער קיינמאָל ניט רעדען, וועט זי געבען — איז גוט, ווען ניט... נאָר נאַרישקייט, זי וועט דען עסען ניט גע־בען, זי זשאַלעוועט מיר דען? זי איז נאָר אויף מיר אין כעס, אז איך קריעג זיך מיט איהר, אָבער אזוי... יא אזוי בלייבט עס! קיינמאָל זיך ניט קריגען מיט איהר, ווערען מיט איהר אין גאַנ־צען גוט. ער וועט נאָך פאַר איהר א חתן אויך קריגען... ער וועט זומער אַנהויבען ארבייטען, וועט ער קלויבען א קאָפּיקע צו א קאָפּיקע און וועט בעצאָהלען פאַר'ן ווינטער... עס איז טאַקע קיין תכלית ניט צו עסען איהרע אומזיסט... ער וועט זי זומער בעקאַנט מאַכען מיט זיינע חברים און וועט זי נעהמען אין פּאַרק, אומעטום, זאָל זי האָבען פערגניגען אויך, די אָרעמע שוועסטער...

איבערפילט מיט מיטלייד צו דער שוועסטער, א בערוהיג־טער, שפּאַציערט ער איבער די גאַסען. עס גיעט דערווייל א לייכט די ווינטער־זון אויף א רגע; בעריל דערפיהלט דעם זומער און א וואַרעמע האָפנונג נעהמט איהם דורך. בייזקעס שעהן־פּנים לויפט איהם דורך פאַר די אויגען...

— ניש־קשה! — מוטהיגט ער זיך אליין — דער ווינ־טער וועט אַריבערגעהן, איך וועל שפּעטער אַלץ פערריכטען!

און א בערוהיגטער, אָהן א שפּור פון צאָרען, לאָזט ער זיך געהן צוריק אהיים.

צוגעהענדיג אָבער צו דיר טהיר, איז זיין רוהיגקייט פער־שוואונדען, דאָס האַרץ האָט זיך אָנגעהויבען וואַרפען און דער

זומער, וואס דארף קומען, האט זיך איהם פארגעשטעלט ווייט, הינטער הויכע ריזיגע בערג. ער האט ניט געקענט די טהיר עפענען, און ער איז א היבשע ווייַלע ביים טהיר געשטאנען, האלטענדיג פאר'ן הענדטעל.

ענדליך האט ער זיך געשטארקט, האט די טהיר אן עפען געטהאן און האט זיך שטיל אין שטוב אריינגערוקט. די שוועס־טער איז געווען פערנומען מיט עפעס א פרוי, וואס האט זיך געלאזט א מאס אראבנעהמען. דאס האט איהם געפרעהט. ווען ניט די פרוי, האט זיך איהם געדאכט, וואלט איהם געווען זעהר ניט בעקוועם צו בלייבען דא: די שוועסטערס און ביילקעס בלי־קען וואלט איהם שווער געווען צו פערטראגען.

נאר אט געהט די פרוי אוועק.

די שוועסטער זאגט עפעס ביילקען און איהם בעמערקט זי גאר ניט. — די מוטער איז ניטא!

דער אלטער צארן הויבט איהם אן ביסלעכווייז צוריק צו בעהערשען. דער שעוסטערס קאלטקייט רייצט איהם. „זי ווייסט דאך, אז איך האב נאך ניט געגעסען! ס'א מין שלעכטע זי איז"!

ער גיט א הוסט, ווי מיט כעס.

— א! בעריל איז דא! א גאסט! ווענדט זיך פלוצים די שוועסטער צו ביילקען מיט א שמייכעל — „עסענקע"ן זיך איהם פערוואלט!

דאס בלוט פון'ם גאנצען גוף גיט איהם האסטיג א זעטץ אין קאפ. די אויגען שפרינגען איהם שיער ניט ארויס: „זי פערשווארצט איהם אין ביילקעס אויגען: זי מאכט פון איהם חוזק. זי רייצט זיך מיט איהם, ווי מיט א הונד... אי, אי, אי! אי!..." איהם ווילט זיך פאר כעס דעם טיש א ווארף טהאן מיט'ן פוס, ער שטארקט זיך אבער און מיט א פערהאלטענעם צארן פרעגט ער שטיל:

— פארהאן וואס צו עסען?

— געזאָלט ניט אוועקגעהן! — ענטפערט די שוועסטער קורץ.

און פון פריהערדיגען רחמנות, פון די חרטה, פון די גע־דאנקען בעסער צו ווערען בלייבט ביי איהם ניט קיין זכר; ער ווערט אין גאנצען כעס און נקמה: אַט די מויד פערביטערט איהם דאָס לעבען, זי רויבט ביי איהם דעם מוטה, ער מוז זיך אָן איהר נוקם זיין. אָבער שטארק, זי זאָל פיהלען!.. „אַלטע מויד" דארף מען אויף איהר א געשריי טהאָן...

מיט בלוטיגע אויגען קוקט ער אויף איהר; אַט — אַט פליהט שוין דאָס וואָרט ארויס, נאָר דער הונגער איז שוין ביי איהם שטארקער פאר'ן צאָרן און ער האָט מורא צו פערשפּיע־לען מיט'ן וואָרט אויף זיכער דעם פריהשטיק... נאָכ'ן פריהשטיק וועט ער זיך אָן איהר נוקם זיין, ניט אנדערש, „אַלטע מויד!"

די שוועסטער זוכט דערווייל עפּעס.

— ווייסט ניט, ביילקע, וואו דער ארבעל איז?

— אונטער בערלען, דאכט זיך, זאָגט ביילקע.

בערעל פיהלט, אז ער זיצט טאקע אויף עפּעס און ער בעשליסט ניט צו לאָזען.

די שוועסטער ווענדט זיך צום בענקעל:

— לאָז נעהמען! זאָגט זי ברוגז'דיג, ניט קוקענדיג איהם גלייך אין פּנים.

— וויל איך ניט! — ענטפערט ער צורייצט.

— פוילער הונד! — צו לאָזט צו ניט? — שרייט די שוועסטער — איך האָב קיין כח ניט מיט דיר צו עסקן.

— דוקא ניט! — ענטפערט ער און עס פערדריסט איהם אויף זיך אליין.

— פע, בעריל! — מוסר'ט ביילקע מיט פעראכטונג — איהר זענט דאך גאָר משוגע.

בערעל ווערט בלאַס: „זי האלט מיך פאר משוגע, זי איז

דאָך געדעכט" — מיאוס, מיאוס! פּויקט איהם אין מח. ער שטעלט זיך נאריש אויף.

און דער הונגער און די בעליידיגונגען און דער געדאנק, אז עס וועט זיך אזוי ציהען חשון, כסליו, טבת, שבט, אדר—אזוי־נע גרויסע חדשים, ווינטערדיגע חדשים!.. אז בייביילקען האָט ער שוין דעם ווערטה פערלוירען, אז ער טהוט ווי א ווילדער, — דאָס אלעס צוזאמען פערמישט זיך, און זיין צאָרן דערגרייכט די העכסטע שטופע, עס ברענט אין איהם עפּעס אינווענינ. ער מוז עס מיט עפּעס לעשען, ער געהט אום הין און צוריק. און פּלוצים שטעלט ער זיך אוועק קעגען דער שוועסטער מיט פערלאָפענע אויגען, לאכט זיך ווילד פונאנדער און גיט א גע־שריי:

— אלטע מויד, ווער וועט דיך נעהמען!?...

אין שטוב איז, ווי א דונער דורכגעלאָפען:

ביי דער שוועסטער פאלט ארויס דאָס שטיקעל שטאָף פון דער האנד, זי קוקט שטאר אויף ביילקען. יענע שמייכעלט, דאכט זיך... די שוועסטער הויבט עפּעס אָן צו זוכען אויפ'ן טיש... זי האַפּט אָהן ווערטער דאָס שעריל און ווארפט אויף בערלען. דאָ פערגעסט בעריל אָן אליז: אָן הונגער, אָן לאנגען ווינטער, אָן ביילקען — איין מאָל פאר אלע מאָל, ער וועט צוברעכען די מאשין...

— נאָ דיר! — שרייט ער אויס, א בריאזג געבענדיג די מאשין.

— אי — אי — אי! צעיאָמערט זיך די שוועסטער. ביילקעלע, וואָס טהוט מען מיט איהם? געה רוף מענשען, לאָז מען איהם בינדען.

— טאקע בינדען! — זאָגט ביילקע העכסט אויפגעבראכט.

— שווייגט! — שרייט בערעל — איך פּלעט אייך דעם מח.

אויפ'ן טומעל לויפט אריין די מוטער.

— וועה צו מיר, וואָס טהוט זיך דאָ! — ברעכט זי מיט די הענד.

בעריל שווייגט און די טאַכטער דערצעהלט מיט האַר־צענס־רייסענדער שטימע, וואָס דאָ איז געווען. גרויסע טרעה־רען קאַפּען פון איהרע אויגען, זי דערצעהלט דעם אמת, נאָר בערלען דאַכט זיך, אז אין יעדען וואָרט שטעקט א גראָבער ליגען, א ווילדע פאַלשקייט! פאר וואָס דערצעהלט זי ניט דעם „עיקר“... פאַר וואָס דערצעהלט זי ניט פון דעם לאַנגען ווינטער און פון נאָך און נאָך... זי דערצעהלט נאָר, וואָס עס פּאַסט פאר איהר, אז זי זאָל בלייבען גערעכט...

און דער שוועסטער'ס וויינענדע שטים, און דער מאַמעס פערצווייפעלטע בליקען ברענגען איהם ארויס פון געדולד, נאָר ער ווייס ניט, וואָס זאָל ער טהאָן; ער האָט שוין אלץ אָבגעטהאָן, די מאַשין אפילו צובראָכען... דאָ האָט ער שוין ניט וואָס צו טהאָן, עסען וועט ער שוין ניט, ביי ביילקען האָט ער זיך פערשוואַרצט... ער לויפט ארויס אויפ'ן הויף, שפּאַרט זיך אָן אין א ווינקעל פון א וואַנד און וויינט זיך ביטער פונאַנדער...

די נייע שאלה.

דערהערט, אז עס זיינען פאראן אזוינע מענשען, וואס ווי־לען מאכען, אז אויף דער וועלט זאלען ניט זיין קיין רייך און קיין ארים, — האט חייקעל דער בערשטער, א זעכצעהן־יעהרי־גער בלאס דאר־בחור'ל, איראניש אנגעקוקט מיט זיינע גרויסע שווארצע אויגען דעם, וואס האט עס איהם דערצעהלט און האט זיך אנגערופען:

— דו ווילסט „לייזען“? ניין, ברודער, ניט געטראפען דאס ארט! ביי מיר וועסטו ניט לייזען — געה זוך אן אנדער נאר.

שפעטער אבער, אז „חברה“ האט איהם אריינגענומען אין איהרע הענד און מען האט איהם אריינגערוקט דאס ספר „גן עדן התחתון“, האט זיך איהם שוין געלענט די זאך אויפ'ן מח. אבער בענעהמען דאס ווי געהעריג און ווערען א מאמין דע־רין, האט ער נאך ניט געקענט. דריי מאל האט ער דעם „גן עדן התחתון“ געלעזען, אין פיעל ערטער געפרעגט „פשט“, וואס די „חברה“ האט איהם ערקלערט אויפ'ן שענסטען און פאפור־לערסטען אופן מיט אלע אויסרעדענישען, און דאך האט ער, קראצענדיג זיך אין פאה און אביסעל ווי צוטומעלט געפרעגט:

— אבער ווי אזוי קען דאס זיין?

האט אבער חברה ניט געשוויגען און האט איהם מכבד גע־

ווען מיט דעם קליין שעהן ספר'ל „די מעשה מיט די פיער ברי־דער". אזא מין מעשה האָט ער אַפילו אמאָל געלעזען, זי האָט געהייסען „מעשה בג' אחים", („אחים", האָט ער געוואוסט נאָך פון תלמוד תורה, איז דער טייטש ברידער) אבער נאָך דער מעשה בג' אחים איז ער פרימער געוואָרען און האָט מיט מעהר כונה אָנגעהויבען צו דאַווגען, כדי אז טאָמער וועט ער אמאָל חלילה פערוואָרפען ווערען אויף א וויספע זאָל איהם גאָט אויך מציל זיין, ווי יענעם צדיק פון דער מעשה, אבער אז ער האָט דורכגעלעזען די „מעשה מיט די פיער ברידער" איז ער צום דאַווענען קעלטער געוואָרען און האָט שוין געהאַט א שטיקעל ידיעה אין סאָציאַליזם.

חברה האָט דערזעהן, אז עס געהט א גאַנג, אז פון חייק־לען קען ארויסוואַקסען א סאָציאַליסט א לייט, האָט זי איהם געגעבען „פון וואָס איינער לעבט" און „ווי קומט א איד צום סאָציאַליזם?" און „רפאל נעריצאָך" און שפּעטער נאָך, „טיע־פערע" און נאָך שווערערע ביכלעך, אויף וועלכע חייקעל פלעגט זאָגען, אז זיי זיינען נאָך שווערער ווי די גמרא „ביצה", וואָס ער האָט אמאָל אָנגעהויבען אין תלמוד תורה צו לערנען.

— שווערער — האָט ער צוגעגעבען מיט אן ערנסטען שמייכעל, — אבער שעהנער.

און אזוי ביסלעכווייז איז חייקעל בערשטער געוואָרען אַ סאָציאַליסט אויף זיין שטייגער. דאַווענען פערשטעהט זיך, האָט ער אין גאַנצען אויפגעהערט, אבער מען זאָל זאָגען, אז חייקעל איז געוואָרען אן אפּיקורס, קען מען ניט, ער האָט מעהר ניט, ווי געביטען די רעליגיאָן.. אנשטאָט דאַווענען און „ברכות" און קדושות האָט ער זיך גענומען מיט דער זעלבער כונה צו די פערבאָטענע ליעדער. און אז ער פלעגט זינגען „מיר ווע־רען געהאסט און געטריבען", פלעגט ער פערמאַכען די אויגען, ווי אמאָל איינגעלווייז צו שמע ישראל און פלעגט אריינקומען אין א רעכטען רעליגיעזען עקסטאַז. טאָמער פלעגט ביי א פער־

זאמלונג פון עטליכע ארבייטער איינער זיך פערגעסען און אָנהויבען זינגען א ליעד פון שולמית, צי פון בר כוכבא, צי אזוי א „ליעבע-ליעד", פלעגט חייקעל מיט א פרומער מינע אָנהויבען צו מוסר'ן:

— פע, א חרפה און א שאנדע! וואָס זינגסטו אזעלכע בורזואזישטישע ליעדער?

אָון גלייך פלעגט ער אָנהויבען צו זינגען:
מיר ווערען געהאסט און געטריבען...
און די איבעריגע פלעגען אונטערחאפּען:
מיר ווערען פעריאָגט און פערפאָלגט
נאָר אַלעם דערפאר וואָס מיר ליעבען
דאָס אָרימע עלענדע פאָלק...

און חייקעל פלעגט נאָך דעם ליעד אָנהויבען נאָך א ליעד, ביז די אלע „כשרה" סאָציאליסטישע ליעדער פלעגען זיך אויס-נעהמען, — זינגען פלעגט זיך איהם וועלען נאָך אזוי פיעל! און ער פלעגט מיט אן אונרוהיגען קול פרעגען:

— מעהר קיין ליעדער זיינען ניטאָ?

„איהר ארבייטער פרויען!"

—עט!—פלעגט חייקעל דערויף א קנייטש טהאָן זיך, דאָס איז אפילו א סאָציאליסטישע ליעד, אָבער ניט פאר מאָנסביל. און דערביי פלעגט ער זיך דערמאָנען אָן דער ברכה „פון פאָרענט ביין דאַווענען" „שעשני כרצונו", וואָס איז געשטאנען אין סידור'ל מיט קליינע אותיות'לעך און וואָס ער פלעגט דארויף נאָר קוקען מיט די אויגען, אָבער, אלס א ווייבערשע ברכה, דאָס ניט זאגען... חאָטש אן און פאר זיך איז אויך די ברכה ביי איהם הייליג געווען, ווי יעצט דאָס ליעד „איהר ארבייטער-פרויען".

די עיקרים פון סאָציאליזם איז ביי חייקלען בעשטאנען אין „האסען דעם שונא". דער שונא איז, פערשטעהט זיך, די רוסישע רעגיערונג, אָדער ווי אויף חייקעל'ס לשון הייסט, „פאָ-

ניע גנב". דאס איז אבער נאר דער פאליטישער שונא. דער עקא־נאמישער שונא איז דער קאפיטאל. וואס הייסט אבער האסען דעם קאפיטאל? האסען קען מען נאר און מען דארף די קאפי־טאליסטען, די פאבריקאנטען „די וואמפירען", זיי איז א מצוה צו האסען מיט'ן גאנצען הארצען...

און חייקעל, אלס פרומער סאציאליסט, האט טאקע זיי גע־האסט. דאסווארט קאפיטאליסט, אדער פאבריקאנט און ענהנ־ליכע ווערטער פלעגט ער ניט קענען אויסרעדען גלייכגילטיג. זיין געזיכט פלעגט אין גאנצען זיך אומבייטען, די אויגען פלעגען שיטען פונקען פייער און עס פלעגט זיך דוכטען, אז ער פער־ברענט זיי מיט זיין אטהעם...

עס פערשטעהט זיך, אז ניט בעסער איז זיין בעציהונג גע־ווען צו זיין „קאפיטאליסט", צו זיין פאבריקאנט, בער יוזעלמאן. ווער רעדט נאך, זייט די בערשטער האבען דעם ערשטען שטרייק געמאכט און האבען איהם מיאוס פערשפיעלט און דריי בערש־טער האט דער „מיאוסער וואמפיר" אלס בונטאוושטשיקעס דער פאליציי איבערגעגעבען, איז זיין שנאה פלאם־פייערדיג גע־ווארען, און ווען דער דאזיגער פאבריקאנט פלעגט אריין אמאל אין דער אבטהיילונג, וואו חייקעל איז געשטאנען אין א גע־דיכטען שטויב און געקעמט די חזיר האר, פלעגט ער אויף צו להכעים אויפהערען פלייסיג, ווי שטענדיג, צו ארבייטען און זאל ער קריגען די גאל... און זאל זיין דיקער בויך צופלאצט ווערען...

דער דיקער בויך פלעגט אבער די גאל ניט בעקומען און ניט צופלאצט ווערען, גאנץ רוהיג און געלאסען פלעגט ער זיך צוקייקלען צו חייקלען, מיט זיינע גרויע אויגען איהם אנקוקען און מיט זיין אונאנגענעהמען קול שטיל אין רוהיג זאגען:

— דאכט זיך, די האסט פערלאנגט א הוספה? פאר אזא פיינער ארבייט ביזטו טאקע ווערט א הוספה.

די פלעגט שיין חייקעל, מיט א הארץ פול מיט האס, שנאה

און נקמה־בעגעהר זיך נעהמען שנעל, אונגעוועהנליך, אוננאַ־טירליך שנעל צו ארבייטען מיט'ן בינדעל חזיר האָר אין האנד איבער דעם אייזערנעם קאַם... אזוי שנעל, ביז ער פלעגט אַזש די פינגער צובלוטען... ווי ער וואָלט געענטפערט:

— נו, טיראַן, דערפאַר בין איך שוין ווערטה א הוספה?!

און די שנאה איז נאָך שטארקער געוואָרען.

אַפּט מאָל פלעגט אויך אריינקומען אין חייקעלס אבטיי־לונג זעהן צי דער „פּאַפּאַ איז ניטאָ?" דעם פאַבריקאַנטס טאָכ־טער פאַניע. א יונגע שלאַנקע פריילין, מיט א קלאָר געזיכט. שווארצע האָר און שווארצע אויגען, וועלכע האָבען זעהר שטאָלץ, אָבער מיט פיעל חן געקוקט. איהר אריינגאַנג פלעגט א שטאַר־קען רושם מאַכען אויף די אלע ארבייטער, דער שטויב, וואָס איז געשטאַנען אין אבטהיילונג, פלעגט זיך ווי אין פאַסען שטראַהלען פערוואַנדלען. זי פלעגט אָבער גלייך, אפילו קיין אדיע ניט זאָגענדיג, ארויסלויפענדיג און נאָך א קליין שווייגען, וואָס איהר אוועקגאַנג פלעגט פעראורזאַכען, פלעגט זיך פער־בינדען אזא מין געשפּרעך:

— א רוח אין איהר, ווי שעהן זי איז!

— וואָס פעהלט איהר, קדחת מיט כשר'ע פאַדעם.

— עס ליעגט שוין פאַר איהר אין באַנק 50 טויזענד...

— מען דאַרף איהר גאָר „רעדען" חייקלען וועט ער ווע־רען אליין א קאַפּיטאַליסט...

חייקעל פלעגט רויט ווערען און פלעגט ענטפערן ניט אָהן כעס:

— בייס בעסער אָב די צונג!...

נאָכדעם אָבער פלעגט ער אַ לאַנגע צייט טראַכטען וועגען איהר און ווי אויף צו להכעיס, פון דער גוטער זייט... אבפאַנטאַ־זירענדיג וועגען איהר א גוטע האַלבע שעה, פלעגט ער זיך פלוצלינג עפּעס דערמאַנען און פלעגט זיך אויפכאַפּען ווי פון אַ שרעקליכען חלום.

— וואס איך קען טראכטען! פוי! און ווי אן אמת'ער בעל תשובה פלעגט ער גלייך אויף די בייזע מחשבות זיך מתחרט זיין און זיך נעהמען צו ריין־סאציאליסטישע מחשבות. און כדי אין גאנצען אוועקטרייבען די פריהערדיגע רעיונות פלעגט ער זיך ווענדען צו איינעם וואס איז לעבען איהם געשטאנען ביי דער ארבייט און געפרעגט:

— דו האסט געלעזען די פראקלאמאציע וועגען דעם בעקער־שטרייק אין ווארשוי?...

אבער וואס ווייטער האט חייקעל אנגעהויבען צו פיהלען, אז זיינע געדאנקען וועגען פאניע, דעם פאבריקאנטס טאכטער, זיינען ניט קיין כשר'ע. ער וואלט שווערען, אז ער האסט זי ניט... דאכט זיך פונקט פערקעהרט... ביי דעם געדאנק פלעגט ער זיך ניט אויף געלעכטער דערשרעקען. און ער פלעגט רופען צו הילף אלע ביכלעך, וואס ער האט געלעזען, דעם „גן עדן התחתון“, און ווי „איינער לעבט“, און די „מעשה מיט די פיער ברידער“, און נאך און נאך. און אויב עס פלעגט נאך ניט ווירקען פלעגט ער אויסגראבלען פון זכרון אלע רציחות פון די פאבריקאנטען בכלל און פון זיינעם בפרט, אלע ניט געלונגענע סטרייקען, היגע און אויסלענדישע, פון וועלכע ער פלעגט לייענען, אפילו דעם קוילען־גרעבער סטרייק" אויך. אויף א ווייל פלעגט עס ווירקען. און ער איז שוין געווען זיכער, אז ער האסט פאניען גלייך מיט אלע „בורזשויען“, קאפיטאליסטען און טיראנען. שפעטער אבער פלעגט ווי דורך א כשוף, א בליץ טהאן פאר זיינע אויגען איהר געשטאלט, און דאס געפיהל פון האס איז ווי אנטלאפען געווארען און אין הארץ האט זיך בעזעצט א צווייטעס געפיהל, וועלכען חייקעל האט מורא געהאט אנצורופען מיט'ן נאמען, אבער ער האט דעם נאמען זעהר גוט געוואוסט.

— א חרפה און א שאנדע! — פלעגט ער זיך אליין מוסר'ן. וואו איז דאס געהערט געווארען אז אן ארבייטער...

סטייטש! סטייטש! אַן אַרבייטער... ווער איז זי דען? אונזערע אַ בלוט זויגערין... פון אונזער בלוט איז זי שעהן... יענטיל וואָס אַרבייט אין שוועבעל פאַבריק, איז דאָך אייגענטליך טויזענד מאָל שעהנער, באַשר, זי איז נעבעך דאַר און פינסטער פון די קאַטאָרזשנע אַרבייט, זעהט זי אויס אַזוי מיאוס... נעהם איך גאָר און פערליעב זיך... פוי! אַ שאַנדע! איך בין גאָר קיין סאָציאַליסט ניט...

דער געדאַנק אַז ער איז גאָר קיין סאָציאַליסט ניט האָט אַנפאַנגס אַזוי שטאַרק געווירקט, אַז חייקעל האָט שוין גע־מיינט אַז ער איז שוין אין גאַנצען בעפרייט געוואָרען פון די זינדיגע מחשבות. עס האָט אָבער ניט לאַנג געהאַלטען; גראָד אויף מאָרגען, ווי מעשה שטן, פלעגט פאַניע אַריינגעהן אין זיין אַבטהיילונג און מיט איהר שטאָלצען אָבער אַנגענעהמען קלינ־גענדיגען קול, פרעגען:

— איז דאָ ניטאָ דער פּאַפּאַ?

און גראַדע ער, חייקעל, פלעגט ער איהר דער איינציגער ענטפערן.

— אָט גאָר וואָס אַרויס...

און ענטפערן דוקא פריינדליך...

ליידענדיג אַזוי פון דעם דאָזיגען געפיהל, האָט איהם איינ־מאָל דורכגעבליצט אַ געדאַנק:

פון וואַנען ווייס ער אייגענטליך, אַז מען טאָר קיין פאַב־ריקאַנט'ס טאָכטער ניט ליעב האָבען. וואָס איז זי שולדיג, אַז איהר טאַטע איז רייך, אַ טיראַן, אַ בלוט־זויגער. עס קען זיין אַז לויט סאָציאַליזמוס איז דאָס גאָר ניט קיין עברה... פון וואַ־נען ווייס איך דאָס טאָקע, אַז מען טאָר ניט? — האָט ער זיך בערוהיגענדיג געפרעגט — קיין גרויסער „ענטוויקעלטער" בין איך דאָך ניט — עס קען זעהר מעגליך זיין, אַז עס איז ניט אַזוי שרעקליך...

דאָס האָט איהם אַביסעל בערוהיגט, אָבער דאָך ניט אין

גאַנצען. פּסק׳נען אַזאַ שווערע שאלה האָט ער זיך אויף זיך אַליין ניט געקענט פערלאָזען. וואָרים, שטיינס געזאָגט, וואָס ווייס ער? סך הכל האָט ער געלעזען דעם „גן עדן התחתון?" „פון וואָס איינער לעבט", די „מעשה מיט די פיער ברידער" און נאָך אַזוינע, און פּראָקלאַמאַציעס. אמת, פּראָקלאַמאַציעס האָט ער טאַקע אַ סך געלעזען, אָבער דאָרטען שטעהט דאָך ניט וועגען אַזוינע ענינים. דאָס מוז שטעהן אין די גרויסע ביכער, אַזעלכע ביכער האָט ער געזעהען ביי „לייבעל אגיטאַטאָר". ער מוז ווייסען. ביי איהם דאַרף מען טאַקע אַ פרעג טהאָן.

נאָך דער אַרבייט איז ער אַוועק צו לייבעל אגיטאַטאָר.

לייבעל אגיטאַטאָר, וועלכער האָט געוואָהנט ערגעץ אין אַ הינטער געסעל, האָט דריי מאָל געפרעגט, ווען חייקעל האָט אָנגעקלאַפּט אין זיין טהיר: ווער איז דאָס?

ווען חייקעל וואָלט געדאַרפט האָבען צו איהם וועגען אַ „קאָנספּיראַטיווען" ענין, וואָלט ער דרייסט געזאָגט ווער ער איז און לייבעל וואָלט איהם גלייך אַריינגעלאָזען. אָבער האָ־בענדיג איינענטליך אַזאַ נאַרישע חאָטש סאָציאַליסטישע שאלה, האָט חייקעל קיין מוטה געהאַט צו ענטפערן ווי אַ „בעקענטער" צוויי מאָל האָט ער געענטפערט „איך", ווי אַ געוועהנליכער בעזוכער. דעם דריטען מאָל האָט ער זיך אָבער געפאַסט מוטה און געענטפערט אַזוי, אַז לייב האָט איהם אָהן מורא אַריינגע־לאָזט.

— עפּעס אַ נייעס? — האָט לייב געפרעגט.

— ניין, אַזוי... — האָט חייקעל פערשעמט געענטפערט... אפשר האָט איהר, עפּעס פרישע ליטעראַטור?

לייב האָט איהם עפּעס דערלאַנגט. חייקעל איז געזעסען אַ ווײלע שטיל, געקוקט אויף דער ערד, נאָכהער איז ער צוגעגאַנ־גען צום טיש, אַ בלעטער געטהאָן אַ דיק בוך אין דער רוסישער שפּראַך און מיט אַ פערשעמטען שמייכעל געזאָגט:

— דאָ מוז אודאי שטעהן פון אַלץ...

לייב אגיטאטאר האט געשמייכעלט און געגלעט זיינע שווארצע לאנגע צעווארפענע האר.

חייקעל האט ווידער א ווײלע געשוויגען, נאכדעם האט ער זיך געווענדעט:

— איך האב היינט געהאט א דיספוט מיט אן ארבייטער.

— וועגען וואס? — האט לייבעל געפרעגט.

— עס איז א חרפה צו זאגען... וועגען „ליעבע".

— עס איז גאר קיין חרפה ניט — האט לייב אגיטאטאר זיך אנגערופען מיט אן אויטאריטעטען טאן. דער סאציאליז־מוס נעהמט אין זיך אריין אלע פראגען. ליעבע איז זעהר א וויכטיגע פראגע.

— אט וויל איך טאקע ביי אייך פרעגען — איז חייקעל מוטהיג געווארען. — ווי איז למשל דער דין, אז אן ארבייטער פערליעבט זיך אין א עקספלאאטאטארס א טאכטער?...

— ווי הייסט, ווי איז דער דין? — האט לייבעל ניט פער־שטאנען די פראגע און האט געשמייכעלט.

— איך מיין, צי מעג אן ארבייטער זיך פערליעבען אין א פאבריקאנטס טאכטער?...

— אוי, אוי, אוי! נאך ווי מעגען! — האט לייבעל אויס־גערופען.

חייקעלס געזיכט איז ווי מיט שטראהלען בעשאטען גע־ווארען.

— אזוי, מעג מען! און איך האב געמיינט... איך האב געזאגט אז מען טאר ניט...

— יא, מען טאר טאקע ניט — האט לייבעל געלאכט — איהר ווייסט פאר וואס? ווייל אז דער פאבריקאנט זאל זיך דערוויסען וועט ער דעם ארבייטער ארויסטרייבען פון פאבריק...

חייקעל האט אראבגעלאזט דעם קאפ.

— וואס איז? — האט לייבעל געפרעגט — האט זיך דען דא ווער פערליעבט אין פאבריקאנטס מיידעל?

— ניין. עס איז אזוי געקומען צו רעד... טעארעטיש... האט חייקעל שוואך געענטפערט.

— מען מעג! — האט לייב אגיטאטאר פעסט ארויסגע־רעדט.

אז חייקעל איז צוריקגעגאנגען פון לייבעל'ן האט ער אי־בערגעטראכט:

„מעגען מעג מען, נאר אז דער פאבריקאנט זאל זיך דערוויסען, וועט ער דעם ארבייטער ארויסטרייבען"...

— א קרענק וועט ער עס וויסען! — האט ער אין גע־דאנק גערעדט, און דערמאנענדיג זיך אן פאניען, האט ער אין גערדאנקען צוגעגעבען:

— און זי וועט אויך ניט וויסען!

„אבער א קרענק וועט זי ניט וויסען" האט ער ניט גע־טראכט. ווי באלד אז ליעבען מעג מען אויך א קאפיטאליסטס א טאכטער, הייגט פאר וואס קומט איהר א קרענק?...

שליפעס.

איך האָב מיט עטליכע יאָהר צוריק געדונגען א קליין צי־מערל ביי א אידישען ארבייטער — א מוליער.

איך האָב זיך איינגענטליך ניט ריכטיג אויסגעדריקט. דאָס צימערל האָב איך געדונגען ניט ביי איהם, נאָר ביי איהר, ביי זיין ווייב, ער אליין איז דעמאָלט אין דער היים ניט געווען.

— מיין מאַן שטעהט אויף 7 אין דער פריה און קומט א זייגער 10 ביי נאכט — האָט זי מיר דערצעהלט מיט א טאָן, אין וועלכען עס האָט זיך געהערט אי בעדויערונג, אי שטאָלץ.

צעהן א זייגער אין אָבענד האָט מיך איבערגעשלאָגען א פרעהליכער „גוטנ'אָבענד" פון א מאַנספּערזאָן. איך האָב זיך געשטעלט אויפ'ן שוועל פון מיין צימערל און האָב דערזעהן א אידען פון א יאָהר 35, פון מיטעלען וואוקס מיט ברייטע פּלייצעס, מיט א פערשמיערטען פנים, פון וועלכען עס האָבען ארויסגעקוקט צוויי פרעהליכע שווארצע אויגען.

— אָט דאָס, הייסט עס, איז אונזער קוואַרטיראַנט ? — האָט ער כלומרשט געפרעגט דאָס ווייב, קוקענדיג אויף מיר.

— דאָס בין איך אליין ! — האָב איך אנשטאָט דאָס ווייב, געענטפערט.

זיין פרעהליכער קוק, זיין נאַטירליכע בענעהמונג האָט מיר

עפּעס אויפגעלעגט צו איהם.

— איהר זענט אפילו א „דייטש״ — האָט ער זיך געווענדעט אין א ווײלע ארום מיט א גוטען שמייכעלע — פון דעסטוועגען וועל איך אייך געבען א אידישען שלום־עליכם — און דערביי האָט ער מיר אויסגעצויגען א פערשמירטע גראָבע, אָבער וואַרעמע האנד.

— אדרבא, האָב איך אויסגעשטאַמעלט — איך האַלט זעהר שטאַרק פון א שלום־עליכם.

— מיט א אידישען שלום־עליכם וועט איהר אין ערגעץ ניט פערפאַלען ווערען! — האָט ער צופריעדען געזאָגט.

— איהר ארבייט א גאַנצען טאָג? — האָב איך איהם א פרעג געטהאָן, ניט וויסענדיג וואָס אנדערש צו זאָגען.

— ווי דען? ניט ארבייטען איז דען א תכלית? דער מענש איז געבוירען אויף ארבייטען. אדם לעמל יולד, האָט ער צוגעגעבען, און זיין פּנים האָט אָן ערנסטע מינע אָנגענומען. עס איז געווען קענטיג, אז ער איז שטאָלץ מיט די דריי לשון־קדשדיגע ווערטער, וואָס האָבען זיך אזוי שווער אראָבגעקוויקעלט פון זיין צונג, אָבער פאָרט זיך אראָבגעקויקעלט...

—אָ, קענט איהר דאָך לערנען אויך! — האָב איך איהם געוואָלט אָנטהאָן א נחת־רוח.

איהם האָט מיין קאָמפּלימענט שטאַרק הנאה געטהאָן. דורך די לעהם, מיט וואָס זיין פּנים איז געווען בעשפּריצט האָט דורכגעשטראַהלט א רויטקייט, און ער האָט געענטפערט:

— קיין גרויסער למדן בין איך ניט, נאָר קיין עם־הארץ אויך ניט. שבת קוק איך אמאָל אריין אין א ספר.

— זעהר פיין! זעהר פיין! האָב איך געלויבט: תורה מיט ארבייט האָט שטענדיג א קיום.

— ווי אין פּרק שטעהט! — האָט ער זיך ארויסגעכאַפּט און האָט געבראַכט א גאַנצען פּסוק פון פּרק.

— אָ, איהר קענט דאָך טאַקע גוט לערנען! — בין איך כלומר׳שט נתפּעל געוואָרען.

— ניט צו פערזינדיגען! — האָט ער שוין געשמייכעלט מיט שטאָלץ.

זיין ווייב, וואָס איז דערביי געזעסען, האָט אויך געקוואָלען און האָט ענדליך מיט א ליעבער שטרענגקייט געזאָגט:

— נו, יאָסעל, געה שוין עסען!

— וואַרט, וואָס איילסטו זיך! זעהסט דאָך אַז איך פערברענג מיט א מענשען.

עס איז געוועזען קענטיג, אַז ער איז מיט מיר שטאַרק צופרידען. דאָס האָט מיר הנאה געטהאָן. איך בין זיך מודה, אַז איך האָב זעהר ליעב צו נושא חן זיין ביי אָרעמע פערהאָרעוועטע מענשען. איך פּיהל זיך אָפּט קעגען זיי שולדיג, און אַז איך קען זיי כאָטש מיט עפּעס פערגעניגען פערשאַפען, בין איך ווי גליקליך.

מיר האָבען נאָך אביסעל גערעדט, ביז ער האָט זיך מיט א שמייכעלע צו מיר געווענדעט:

— פון דעסטוועגען דאַרף מען טאַקע זיך וואַשען עסען. אַז מען וועט ניט עסען, וועט מען ניט האָבען קיין כח צו אַרבייטען. וועט מען נאָך חלילה מיך „ראַזשאַלעוועןʺ.

איך האָב איהם אָנגעקוקט פערוואונדערט.

— וואָס הייסט עס ראַזשאַלעוועןʔ

— איך האָב דאָך זיך דערדיענט צו א פּאָר שליפעס פאַר מיין אַרבייט, — האָט ער מיט א געמאַכטען שטאָלץ געענטפערט.

— ער הויבט שוין אָן זיינע שטיק! — האָט דאָס ווייב זיך כלומרשט געבייזערט — אַז אַך און וועה צו אַזעלכע שליפעס — האָט זי אויסגעלאָזט מיט א זיפץ.

— וואָס איזʔ שלעכטע שליפעסʔ — האָט ער ניט איינ־

געשטימט — איך וועל זיך ניט בייטן מיט דעם גרעסטן גענעראלס שליפעס.

— וואס איז דאס פאר שליפעס — האב איך זיך פאר־אינטערעסירט.

— וואס ארט אייך, פיינע שליפעס, איך וועל זיי אייך ווען עס איז ווייזן.

— אפשר קען איך זיי זעהן איצטער, — האב איך אויס־גערעדט ווי מיט א בעטענדיגען טאן.

— איצטער? איצטער?... — האט ער זיך ווי פאר־טראכט. ווי זאגסטו חאשע — איך זאל זיי ווייזן איצטער, צי איך זאל אבלעגען אויף פרייטאג פאר נאכט, ווען איך וואש מיך אב.

— מען דארף קיינמאל ניט ווייזן, — האט זי ניט איינ־געוויליגט, — עס איז ניטא וואס צו זעהן.

— געפעלען דיר ניט מיינע שליפעס? — האט ער גע־שמייכעלט.

— מילא ווייזט, לאמיר זיי זעהן, — בין איך געווארען שטארק נייגיריג.

— שפעטער נאכ'ן עסען, — האט ער מיר א שעפטשע געטהאן אין אויער. איך בין אריין אין מיין צימערל און האב מיט אונגעדולד געווארט.

אין א שעה ארום, אז איך האב זיך שוין פערלייענט אין א בוך און האב אן די גאנצע שליפעס ווי פערגעסען, האב איך דערהערט א שטיל שעפטשען:

— איהר ווילט זעהן?

— אה, אך! — האב איך זיך דערמאהנט און האב זיך אויפגעשטעלט.

ער איז פאר מיר געשטאנען אהן א ראק און האט גע־שמייכעלט.

— באלד ווייז איך אייך. מיינט ניט, אז איך בין אבי

ווער — האָט ער אָנגעהויבען צו רעדען און דערביי עטוואס אראָבגעצויגען פון זיך די העמד.

— איהר זעהט מיינע שליפעס? — האָט ער מיר שוין געפרעגט מיט אַן ערנסטען טאָן.

איך האָב זיך איינגעקוקט און האָב זיך א טרייסעל געטהאָן. אויף'ן רעכטען און לינקען קארק זיינען געזעסען צוויי גרויסע ביילען ווי פויסטען. פון וואנען דאָס קומט, האָב איך ניט געפרעגט. איך האָב פערשטאַנען, אז די מולטערס לעהם, די ציגעל האָבען דאָס אָנגעריבען...

— עס טהוט אייך נאָר ניט וועה? — האָב איך קוים אויסגערעדט, און האָב איהם ניט געקענט קוקען גלייך אין די אויגען, ווי איך וואָלט נאָר וואָס א גרויסע עולה איהם אָנגעטהאָן.

— וועה? האָט ער איבערגעפרעגט. עט, וועה! שליפעס טהוען דען וועה? אפשר די ערשטע צייט!.. איצט זיינען זיי שוין איינגעוואקסען.

— יאָ, יאָ! — האָב איך געשטאַמעלט: דאָס זיינען עהרליך־פערדיענטע שליפעס. אייך קומט „טשעסט" אָבצוגעבען.

— עט, ווער דאַרף דעם „טשעסט"! האָט ער מאַך געטהאָן מיט דער האנד, גאָט זאָל נאָר געבען כח צו ארבייטען. א גוטע נאכט, מען דאַרף געהן שלאָפען. מען דאַרף מאָרגען פריה אויפשטעהן צו דער ארבייט.

— א גוטע נאכט! — האָב איך איהם געוואונשען און בין געווען צופריעדען, וואָס ער לאָזט מיך אליין: איך האָב מיך געשעמט צו קוקען איהם גלייך אין די אויגען אריין.

— אָט דאָס זיינען כשר פערדיענטע שליפעס! — האָב איך געטראכט בלייבענדיג אליין, און האָב א גאנצע נאכט זעהר פיעל נאָכגעדענקט און לאנג ניט געקענט איינשלאָפען...

דער באיקאטירטער.

(פון גאַליציש̈ען ארבייטער־לעבען)

ארבייטער־סאָציאַליסטען זיינען אין דער פּארטיי דא בערך פיעל. זיי זיינען בעוואוסט, ענטוויקעלט; ווייסען אלע ווי איינער, אז וואו דער קאפּיטאל ווערט זיך ניט קאָנצענטרירען, קען דער סאָציאליזם ניט איינגעפיהרט ווערען, — און שטיל, געלאסען ווארטען זיי אויף דער גליקליכער צוקונפט, ווען דער דאָזיגער קאפּיטאל ווערט זיך „קאָנצענטרירען". אבער דערווייל שטעהען זיי אלע אויף 7 א זייגער אין דער פריה און ארבייטען ביז איינס; איינס געהען זיי מיטאָג עסען, עסען אָב אין איילעניש; ווער עס רויכערט, פעררויכערט נאָך א פּאַפּיראָס און געהט אוועק צוריק צו דער ארבייט, וואו ער ארבייט ביז ניין אין אָווענד. איז ער א פרומער סאָציאליסט, געהט ער פון דער ארבייט אין „פעראיין", וואו מען חאפּט אמאָל א סאָציאליסטיש ווארט, א פּראָקלאמאַציעלע, און מען ווילט זיך דאַרטען ביז פינף מינוט צו צעהן; פינף מינוט צו צעהן, פערלאָזט מען דעם פעראיין און מען לויפט הענדום פענדום אהיים, כדי צו כאַפּען נאָך אן אָפענעם טויער און ניט דארפען צאָהלען שפּער־געלד דעם סטרוזש.

קיינער פון זיי האָט נאָך פאַר דעם סאָציאליזם ניט געליטען. קיין שטרייקען האָבען זיי נאָך ניט געמאכט: „מיר

זיינען נאָך ניט גוט אָרגאַניזירט!" פּערטהיידיגען זיי זיך פאַר אַ רוסישען עמיגראַנט אַמאָל — „מיט דער צייט — יאָ!" און אַט אַזוי לעבען זיי זיך רוהיג און שטיל. — שבת געהען זיי הערען די „דרשה", טאַקע אין זעלבען פעראיין, וואו עס דרשנ'ט אַמאָל אַ אייגענער רעדנער, און אַמאָל אַן אַנגעפאָהרענער פון רוסלאַנד, אַ בונדיסט. אַ בונדיסט איז מה־טוב, איז אַוודאי דער עולם גרעסער, וואָרים אויסער, וואָס די בונדיסטען זיינען שאַר־פע טעאָרעטיקער און געהן אַרום פון היסטאָרישען מאַטעריאַ־ליזם, זיינען זיי נאָך גוטע „סטיליסטען" און זייער „זשאַרגאָן" איז טאַקע אַן אמת'ער, ריינער, געלייטערטער זשאַרגאָן.

וואָרים, חאָטש די פּאַרטיי האַלט זיך ביי דער מיינונג, אַז „דער זשאַרגאָן" איז נאָר אַ מיטעל צו ערציהען די ברייטע מאַ־סען, פונדעסטוועגען האָבען די אַרבייטער־סאָציאַליסטען טאַקע ליעב אַ שעהן שטיקעל לשון אויך, און ווי געזאָגט, די בונדיסטען זיינען גרויסע בעל־לשון'ס — דאָס זיינען אפילו מודה די „פּע־פעסאָוצעס".

אַט אַזוי לעבען די סאָציאַליסטען אין דער גאַליצישער שטאָדט ק. רוהיג און צופריעדען, מיט אַ טיעפען גלויבען, אַז קוים וועט זיך דער קאַפּיטאַל קאָנצענטרירען וועט דאַמאָלס איינגעפיהרט ווערען סאָציאַליזם און עס פערשטעהט זיך, אַז ערשט דאַמאָלס וועט זיין אַ ישועה אויף דער גאַנצער מענש־הייט.

ניט אַזוי אָבער איז געוועזען מיט דעם אַרבייטער יואל בלומשטיין. ער איז טאַקע אויך אַרויסגעגאַנגען פון שטאַנד־פונקט פון היסטאָרישען מאַטעריאַליזם, אין קאָנצענ־טראַציע פון קאַפּיטאַל האָט ער אודאי געגלויבט; אָבער רוהיג וואַרטען דערויף האָט ער ניט גע־קענט. ער האָט געהאַט אַ הייס בלוט, אָבער טאַקע זודיגס. אודאי האָבען איהם די אַרבייטער, איבערהויפּט פון זיין פאַך — די קאַמאַשען־שטעפּער — געאַכט פאַר זיין איבערגעבענ־

הייט דער אידעע. אבער וואס איז די פעולה, אז די בעלי־בתים, די מייסטערס, פון וועמען ער דארף האבען די יניקה, אז זיי אכטען איהם גאר ניט, פערקעהרט — זיי האבען איהם פיינט, ווי א שפין, און אין די בעסטע צייטען אפילו האט ער זיך מעהר ווי א חודש ניט געקענט איינהאלטען אויף אן ארט. ערשטענס, איז ער א גרויסער עזות־פנים: לאכט דעם בעל־הבית און דעם מייסטער אין די אויגען, צווייטענס, קען ער זיך אמאל פערשפעטיגען אויף גאנצע צעהן מינוט און טאקע צו פאר מאל אין דער וואך, ווילסטו איהם אברעכענען, מאכט ער קולות און רופט הויך אויפ'ן קול: „עקספלאאטאטערס“! נאר דאס וואלטען די בעלי־בתים איהם שוין מוחל געווען: אויך מיר א מענש! אויף וועמען מען קען דא פאראיבעל האבען! אבער אן אונגליק מיט איהם — ער בונטעוועט די איבעריגע!... דערפאר האט שוין א בעל־הבית מורא!... צוריקרעדענדיג, האבען זיי קיין מורא אויך ניט, ווארים ווייניג קאמאשען־שטעפער קומען דען אלע טאג פון רוסלאנד?... מען בעט זיך! נאר גלאט, נאך וואס דארפען זיי האבען אזא חברה־מאן אין זייער פאבריק? געה אין דר'ערד! און יואל בלומשטיין האט זיך אזוי אומגעדרעהט פון איין בעל־הבית צום צווייטען, אזוי געבונטעוועט די ארבייטער ביי יעדערן, ביז וואנען די בעל־בתים האבען זיך ארגאניזירט, און אט דעם שגץ אינגאנצען באיקאטירט.

מען וויל איהם אין ערגעץ ניט אויפנעהמען.

ווערט דאך יואל בלומשטיין ניט שטארק נתפעל. די ערשטע צוויי טעג נאכ'ן באיקאט איז ער אביסעל אויפגערעגט, שטעלט יעדען ארבייטער אב, טענה'ט מיט איהם דערהיצט, ערקלעהרט איהם פארבייגעהענדיג אז עס וואלט א יושר געווען „זיי“ אנצולעהרנען, רעדט נאכאנאנד, און פערגעסט, אז ער איז טוידט־הונגעריג, ווארים דער יעצטיגער בעל־הבית האט איהם אפילו ניט בעצאהלט, וואס איהם קומט.

אזוינע עקספּלאָטאַטערס!

מילא, הונגעריג — הונגעריג: יואל בלומשטיין איז ניט פון דעם סאָרט מענשען, וואָס וועלען געהן דערצעהלען אַזוינע גאַרישע מעשיות, ווי הונגער... אין דער צעהנטער פּאה ליעגט דאָס איהם ניט. אָט, ווען ער וואָלט געקענט אַנלעהרנען די בעלי־בתים און מאַכען א שטרייק, וואָלט געווען א שכל!... נאָר טהו, מאך! אז צום פּאַהיבעל זיינען גראַד פון די 300 קאָמאַ־שען־שטעפּער נאָר זעכציג אָרגאַניזירט און די איבעריגע זיי־נען פלעקער — 240 פּלעקער! פאַר סאָציאַליסטען האָבען זיי מורא, ווי פאַר פייער. סאָציאַליסטען, זאָגען די 240 פּעלקער, זיינען גויים! געה, רעד מיט די לאַנגע קאַפּאָטעס! דאָס איז ניט רוסלאַנד...

אויפ'ן דריטען טאָג האָט ער גראַד ביי אַן ארבייטער גע־כאַפּט א צעהן קרייצער, וואָס איהם איז געקומען, האָט ער שוין אויף א טאָג לעבען, און ער ווערט פרעהליך. מאַכט זיך אָבער א מעשה, אז די בעל־הבית'טע זאָגט איהם אָב פון דער דירה: זי האָט זיך דערוואוסט, אז ער איז באַיקאָטירט, וויל זי איהם ניט טרויען. און אויף וואָס זעהענדיג זאָל זי איהם טאַקע טרויען? מילא ביי נאַכט, אז ער שלאָפט, האָט זי נאָך אין משכון זיינע בגדים (אויך מיר בגדים!...), אָבער אין דער־פריה, אז ער שטעהט אויף, טהוט זיך אָן און נעהמט צו דעם שטעקען זיינעם, בלייבט ביי איהר שוין גאָרנישט.

— וואו איז האָטש זיינע וועש? — וואונדערט זיך די בעל־הבית'טע. א מענש זאָל קיין ברעקעל וועש ניט האָבען!

ביי איהר האָט אמאָל געוואוינט אויך אַן אָרימער קוואַר־טיראַנט (וואָס דען, פאַר צוויי קראָנען א חודש וועט א רייכער וואָהנען?), פונדעסטוועגען האָט יענער געהאַט א פּאָר שטיק־לעך העמדער, א פּאָר תפילין... דער האָט אפילו קיין תפילין ניט. בעהיט זאָל מען ווערען פון אזעלכע!

קומט צוגעהן בלומשטיין אָבענד־צייט אין פעראיין און

דערצעהלט, פערשטעהט זיך, לאבענדיג (וואס דען נתפעל וועט ער ווערען?), אז ער האט שוין קיין דירה אויך ניט, און בשעת רעדען קוקט ער אויף דער באנק, וואס שטעהט ביי דער וואנט. „א וואוילע באנק! מען וועט זיך קענען אויסציהען אויף"!... אזוי טראכט ער, אבער זאגען זאגט ער דאס ניט, צי וואס דארף מען וועמען צו דערצעהלען מעשיות?...

זיי וועלען שוין זעהן פארטיגערהייט...

דער עולם־ארבייטער דרעהט זיך אום אין פעראיין. יע־דער פאך־ארבייטער שמועסט וועגען זיין פאך, אן אנדערער דערצעהלט גלאט א מעשה פון א בונדיסט, וואס די האר שטע־לען זיך קאפויר...

בלומשטיין געהט צו צו יעדער קופקעלע, רוקט אריין א ווארט, אז עכט סאציאליסטיש, שילט די קאפיטאליסטען און קוקט אלץ אויף דער באנק..

באלד הויבט אן צו ווערען שיטערער און שיטערער. עס איז שוין א פנים 5 מינוט פאר צעהן...

— נו, און דו? — פרעגט בלומשטיינען איינער מיט א שליסעל אין דער האנד.

— איך — לאכט בלומשטיין — איך, חע־חע־חע — איך האב פאר שפער־געלד קיין מורא ניט...

— ווילסט בלייבען, הייסט עס, נעכטיגען דא? — פרעגט איהם דער ארבייטער מיט דעם שליסעל אין האנד.

—חע־חע־חע! א ברירה האב איך...

— נו, טא נא דיר דעם שליעסעל.

און בלומשטיין בלייבט איינער אליין אין סאציאליסטי־שען בית־מדרש'ל. שלאפען איז נאך פריה, זעצט זיך בלומ־שטיין אוועק לייענען דעם לייטארטיקעל פון דער ארבייטער־צייטונג. ער לעזט מיט כונה, נעהמט יעדעס ווארט אריין אין קאפ און גיט דעם שרייבער גערעכט: „זעהר ריכטיג!" מור־מעלט ער ארוים נאך יעדער פראזע. „זעהר ריכטיג!" ענדליך

הייבען זיך איהם אָן קלעפּען די אויגען. ער שטעהט אויף, פֿער־לאָזט די צייטונג, שפּרייט אויס דעם צעריסענעם אויבער־בגד זיינעם אויף דער באַנק, פֿון די צוויי ארבעל מאַכט ער א צור־קאָפּענס און לעגט זיך אנידער, צודעקענדיג נאָר די פּיס מיט׳ן אַלטען צופּליקטען רעקיל. די אויגען קלעפּען זיך, אָבער ער פיהלט זיך זעהר אויפגערעגט און קאָן ניט שלאָפען. דערצו נאָך דאַרף ער זיך דערמאַנען, אז ער איז הונגעריג...

זיין שטענדיג אָפּטימיסטישע שטימונג הייבט ביסלעכווייז אָן צו פערשווינדען.

— אָ, גאָט מיינער! — ווערט ער ענדליך, נעדריקט פון הונגער, פערצווייפעלט: אזוי פיעל ארבייטער זיינען נאָך ניט אָרגאַניזירט, איך בין באַיקאָטירט; ניט קיין דירה, ניט קיין עסען... דער פעראיין איז אָרעם, קאָן מיר ניט העלפען. און צו דער סאָציאַלער רעוואָלוציע איז נאָך אזוי ווייט, אזוי ווייט!...

חברים.

פון טורמע, וואו ער איז אבגעזעסען 9 מאנאטען, איז בעריל ארויס א זייגער 7 פאר נאכט. דאס קליין פעקעלע, אין וועלכען ס'איז געלעגען א פאר שווארצע צעריסענע העמדער, האט ער הינטער'ן פארקאן אוועקגעווארפען.

— אז פריי זיין — איז פריי! — האט ער זיך געווייצעלט אין געדאנק.

ער האט זיך געלאזט געהן אין דער צווייטער גאס, וואס איז געוועזען בעלעבט מיט פיעל שפאצירענדע, איבערהויפט מיט יונג-ווארג; עס האט געקלונגען א פרעהליך-לאכען פון יונגע מיידלעך, וואס האבען פעסט געהאלטען אין די ארעמס זייערע הערען און פלעגען זיי אין די אויגען אלע ווייליע ארייגקוקען מיט גרויס ליעבע און גאנצער איבערגעבענהייט. ער האט צווישען די אלע געזוכט זיינע בעקאנטע, נאר ער האט קיינעם ניט געפונען. ער האט אזוי געבענקט נאך א בעקענט פנים, נאך א פריינד'ס א קול! נאר צווישען די אלע שפאצירענדע איז קיינער פון זיינע פריינד ניט געוועזען. האט ער זיי ערגעץ אנדערש יא געהאט? ער האט אליין ניט געוואוסט. אויף דער „ארבייטער-בירזשע“ וואלט ער זיכער עמיצען געפינען, נאר גלייך פון דער טורמע אויף דער בירזשע איז אביסעל צו געפעהרליך.

— וואוהין זשע גיעה איך? — האָט ער זיך אַליין אָב־געשטעלט מיט אַ פראַגע.

ער האָט זיך דערמאַנט אַז זיין אַמאָליגען „חבר" בינושען, וועלכער האָט שוין מיט אַ יאָהר צוריק חתונה געהאַט מיט דער חבר'טע ביילקען און וואוינען ערגעץ אין אַ שטיל פערוואָר־פען געסעל. די חברים זיינען אפילו אויף בינוש'ן בייז געווען, וואָס ער האָט כמעט איינגאַנצען פערלאָזען די בעוועגונג, אָבער אריינגעהן צו איהם קען מען דאָך.

ער איז אוועק צו זיי און האָט געהענדיג בעשלאָסען, אַז ער וועט דאָרטען שוין אויך נעכטיגען.

אַז ער איז אהין אריין איז שוין געווען 8 אזייגער אין אָוונד. דאָס קליינע צימער, וואו בינוש האָט געוואוינט, האָט אויסגעזעהן. ווי אַן עכטער טויבען־נעסט. נאָר די צוויי בעטען, וואָס זיינען געשטאַנען הארט איינע נעבען די אַנדערע און זעהר גלאַט און פאַרזיכטיג פערבעט, האָבען געשריען הויך, אַז דאָ וואוינען ניט קיין טויבען, נאָר מענשען...

ביינוש האָט איהם אָנפאַנגס ניט דערקענט; בעריל האָט געלאַכט, און זיך אַליין ניט געלאָזט דערקענען. נאָר אַז ער האָט דערזעהן, אַז ביינוש ווערט אַלץ ערנסטער און ערנסטער, האָט ער ארויסגעשאָסען:

— איהר דערקענט ניט בערלען?...

— אַך! — האָט ביינוש אויסגערופען, און ס'איז געווען שווער צו דערקענען צי איז ער צופריעדען, צי דערשראָקען. ער האָט בערלען אָנגעקוקט אַ קליין ווײַלע און שוין רוהיגער צוגע־געבען:

— אָבער זעהט איהר אויס, ווי אַ מת... זענט איהר לאַנג געזעסען?

— ניין חדשים... האָט בערעל געענטפערט מיט אַ שטאָלץ...

— פאַר וועלכע מעשים טובים? — האָט ביינוש גע־פרעגט מיט אַ שמייכעל.

— אַ, ברודער! — האָט זיך בערעל צוהיצט און האָט זיך שוין אָוועקגעזעצט — געזעסן בין איך פאַר אַ פיינער מעשה: סך הכל האָט מען מיך חושד געווען, אַז איך האָב גע־נומען אַנטייל אין הרג'ענען אַ גאַראַדאָוואָי... איך בין געווען ניט ווייט פון פעטליע....

ביינוש האָט אַ ציטער געטהאָן און קוים אַרויסגערעדט:

— וואָס רעדט איהר? איהר זענט דאָך, ווי איך געדענק, צווישען טעראָריסטען קיינמאָל ניט געווען?

— מען דאַרף דוקא זיין?... — האָט בעריל געשמיי־כעלט, און זיינע ליפּען אין די ווינקלען האָבען זיך מאָדנע פער־קרימט — ס'איז גענוג, אַז איך בין בשעת מעשה געווען אין גאַס...

ביינוש האָט אויף איהם געקוקט ווי מיט חשד. ס'איז גע־ווען קענטיג, אַז ער האָט עפּעס געוואָלט זאָגען, פרעגען, און ניט געוואוסט, ווי אַזוי אָנצוהויבען. די שטילקייט האָט גע־דויערט אַ פּאָר מינוטען און בערעל האָט בשעת מעשה גע־טראַכט:

— ער איז געוואָרען קליין... קליין... אָבער נעכטיגען וועל איך פאָרט דאָ...

— וואו איז ערגיץ אייער ביילקע? — האָט בעריל איהם ענדליך געפרעגט און ניט געוואוסט אליין, פאַר וואָס ער שמיי־כעלט.

— ביילקע... ביילקע קומט באַלד.

און ווירקליך איז באַלד אריין ביילקע, — אַ הויך שלאַנק ווייבעל מיט טיפע שווארצע אויגען און מיט אַ קאָפּ געדיכטע האָר. זי האָט אויסגעשטעלט איהרע אויגען אויף בערלען און ווי פערוואונדערט האָט זי אויסגערופען:

— בערעל!

— בערעל! בערעל! — האט בערעל בעשטעטיגט און האט, אויפשטעלענדיג זיך, דערלאנגט איהר די האנד, ניט וועלענדיג ארויסווייזען זיין נאהענטקייט צו איהר. האט ער איהר האנד שטארק א דריק געטהאן. ביילקע האט זיך מאדנע, צי פון וועהטאג צי פון אונצופריעדענהייט, פערקרימט. בערעל האט עס בעמערקט און האט גלייך חרטה געהאט.

— איהר זענט, דוכט זיך, געזעסען? — האט זי קאלט געפרעגט.

— איך בין געזעסען און געלעגען און געשטאנען — האט בערעל געפרובט צו בעשאפען א לייכטע שטימונג ביים פאר פאלק. ס'איז איהם אבער ניט געראטען. דאס פאר פאלק, וואס זיינען אמאל געווען די ערשטע אין דער בעוועגונג, האבען אויסגעזעהן זעהר טרוקען און האבען אלע ווײלע איינע די אנדערע אנגעקוקט. אזוי קוקען אן צוויי גליקליכע רוהיגע מענשען, ווען צווישען זיי מישט זיך אריין א דריטער, אן אונגליקליכער.

— נו, ביינוש, ווענסט שוין עסען? — האט ביילקע געפרעגט.

— עסען? — האט ביינוש איבערגעפרעגט, ווי עס וואלט געגאנגען אין א זעהר וויכטיגער זאך — איך וויל נאך אפילו ניט אזוי שטארק, נאר ס'איז שוין צייט!

— און איהר, בערעל? — האט ביילקע העפליך, אבער קאלט זיך געווענדט צו בערלען — איהר ווילט אפשר אויך עסען?

— עסען? — האט אויך בערעל איבערגעפרעגט, אבער האלב פערשעמט און איבערזעצענדיג זיך אויף א צווייטען שטוהל. איך מיין, וואס קען דא זיין... אז איהר וועט עסען, וועל איך אויך עפעס א ביס טהאן... שטארק הונגעריג בין איך אויך ניט...

ביילקע האָט זיך גלייך גענומען מאַכען דעם אָווענד־ברויט און אָנגעצונדען די מאַשינקע.

אין צימער איז געוואָרען שטיל, נאָר די מאַשינקע האָט שטאַרק ווי אַ גרויסע ביהן געזשוזשעט און געזשוזשעט. בערעל האָט געוואָלט דערצעהלען זיינע געוועזענע חברים עטליכע אינ־טערעסאַנטע פּאַרפּאַלען אין דער טורמע: למשל, וועגען הונגער־שטרייק, וואָס האָט געדויערט גאַנצע 7 טעג און מ'האָט אויס־געפיהרט אַלע גוטע זאַכען: שפּאַצירען גאַנצע 20 מינוט און שטעהן ביים פענסטער און איידעלע בענעהמונג; ווי אַזוי מען האָט דעם פּראָקוראָר אויסגעפייפט, אַז ער איז צו די פּאָלי־טישע געקומען, און איבערהויפּט האָט זיך איהם געוואָלט דער־צעהלען זיינע חברים, וואָס פאַר אַ דריקענדע שטימונג עס האָט געהערשט, בשעת מען האָט איוואַנאָוו'ן פאַר'ן אָנפאַל אויפ'ן פּאָליציימייסטער, 5 אַ זייגער פאַר־טאָג ארויסגעפיהרט הענ־גען; ווי אַזוי אַלע פּאָליטישע ביז איינעם האָבען געקלאַפּט אין די טהירען, געשלאָגען די פענסטער, און צוויי מיידלעך האָ־בען געחלש'ט.... נאָר קוקענדיג אויף זיינע חברים, דאָ אויף ביינוש'ן, דאָ אויף ביילקען, האָט זיך איהם געדאַכט, אַז זיי וועלען גלייך אָנהויבען צו גענעצען ביי דער ערשטער מעשה...

— זיי זיינען קליין געוואָרען... קליין... האָט ער ווידער גענומען חזר'ן אין געדאַנק ווי ער וואָלט מורא האָבען ניט צו פערגעסען אַזאַ וויכטיגע ערשיינונג. — אבער נעכטיגען, האָט ער ווידער גע'חזר'ט אין געדאַנק, וועל איך דאָ..

דער אָווענד־ברויט איז בעשטאַנען פון ברויט מיט פּוטער און פון צוויי סאָרטען קעז, און פון קאַווע גוט פערווייסט מיט מילך. עסענדיג האָט בערעל בעמערקט, ווי ביילקע שמירט אַלץ נייע שטיקלעך ברויט מיט פּוטער, לעגט ארויף די צוויי מינים קעז אויף זיי און ווענדט זיך אַלץ צו ביינוש'ן, אריינ־קוקענדיג איהם ליעב אין די אויגען:

—עס, ביינוש... עס...

— זיי זיינען קליין געוואָרען... קליין... האָט בערעל וויע־דער געגומען חזר'ן אין געדאַנק...

נאָכ'ן עסען האָט בערעל, וואַרפענדיג זיינע בליקען אויף דער קליינער סאָפע, וואָס איז געשטאַנען האַרט ביים וואַנד, שוין געוואָלט אַרויסזאָגען זיין פערלאַנג, אַז ער וועט דאָ היינט נעכטיגען... נאָר גראַד האָט ביינוש מיט א שמייכעל, פער־רויכענדיג א פּאַפּיראָס (און פערגעסענדיג דערמיט מכבד זיין בערלען), א זאָג געטהאָן צו ביילקען:

— ווייסט, ביילקע, אַז וואָס מען האָט דעם דאָזיגען שעפּס חושד געווען? א נו, טרעף!

— וואָס הייסט חושד געווען? — האָט ביילקע זיך פערוואונדערט — ווייניג האָט ער דען געאַרבייט, ווי איך גע־דענק, אין דער בעוועגונג?

— דאָס איז א בעזונדער זאַך, — האָט ביינוש, אַרויפ־לעגענדיג זיין האַנד אויף ביילקעס האַלב ענטבלויזטער פּלייצע, געענטפערט — אַן אַרבייטער איז ער געווען איינער.. דאָס געדענק איך נאָך... אָבער היינט איז ער געזעסען גאָר אומזיסט — מען האָט איהם חושד געווען, אַז ער האָט גע'הרג'עט א גאָראָדאָוואָי...

— וואָס רעדסטו? — איז ביילקע פערציטערט געוואָ־רען...

— נו, וואָס האָט איהר זיך אַזוי דערשראָקען... האָט בערעל זי בערוהיגט, — איהר זעהט דאָך, אַז איך בין פריי.

— יאָ, פריי! ווער ווייס, צי זענט איהר ניט ענטלאָפען!

— האָט ביילקע געזאָגט, קוקענדיג אויף איהם מיט חשד.

— נו, אַזא העלד בין איך נאָך ניט... ס'הייסט, אייגענט־ליך האָב איך געקלערט מיט א חודש צוריק צו ענטלויפען... נאָר...

ער האָט א קוק געטהאָן אויף ביינוש'ן, אויף ביילקען און

אויף דער סאַפּקע און האָט זיך אָבגעהאַקט. צי וואָס זאָל ער זיי דערצעהלען מעשיות?..

אין צימער איז ווידער שטיל געוואָרען. ביילקע האָט א קוק געטהאָן אויף ביינוש'ן און אויף בערלען, און א מבין אויף שטום־לשון וואָלט גלייך פערשטעהן, אז דאָס האָט זי געפרעגט:

— ווען וועט ער שוין אוועקגעהן?

ביינוש האָט דעם קוק, קענטיג, פערשטאַנען. ער האָט זיך אויפגעהויבען און ווענדענדיג זיך צו בערלען האָט ער געזאָגט:

— נו, און וואָס איז מכח א דירה — האָט איהר שוין?... איהר דאַרפט זיך דאָך ערגעץ זעהן איינמעלדען. היינט איז דאָך סכנות נפשות!

— דריי חדשים טורמע! — האָט ביילקע א דערשראָ־קענע צוגעהאָלפען.

— קיין דירה האָב איך ניט... איך מיין א נאַכט איבער־נעכטיגען איז קיין סכנה ניט... האָט בערל בערוהיגט...

— נו, האָט איהר שוין וואו? — האָט ביילקע געפרעגט. מען וועט דאָך באַלד פערמאַכען די טויערן.

— איך האָב געמיינט... איך האָב געוואָלט דאָ ביי אייך איבערנעכטיגען...

— וואָס רעדט איהר? ביי אונז? וואו?... ס'איז דאָך גימאַ וואו... מיר האָבען דאָך נאָר א י י ן צימער. איהר זעהט דאָך... האָט ביילקע זיך ווי רחמים געבעטען...

— איהר זעהט דאָך, אז איין צימער... ווי אזוי? האָט זיך אויך ביינוש גענומען בעטען.

בערל האָט זיך דערמאָנט, אז מיט עטליכע יאָהר צוריק זיינען ע ר, ביינוש און ביילקע און נאָך צוויי חבר'טעס און צוויי חברים געשלאָפען אַלע אין א קליינעם צימער און עס איז אויסגעקומען אזוי שעהן, אזוי פרעהליך און אזוי ערהאַבען. ער האָט דאָס זיי געוואָלט דערמאָנען, נאָר א קוק טהוענדיג

אויף די צוויי בעטען פון דעם דאָזיגען פּאָר פּאָלק, ווי אַזוי זיי זיינען ריין און אָרענטליך פערבעט, האָט ער גלייך דערפיהלט דאָס קליינליכע לעבען, וואָס עס פיהרען איצט די דאָזיגע צוויי געוועזענע חברים אין דעם דאָזיגען צימער און ער האָט זיך אויפגעהויבען פון אָרט אויף אַוועקצוגעהן.

דערזעהענדיג, אַז ער הויבט זיך אויף אַוועקצוגעהן, זיינען זייערעביידע פּנים'ער געוואָרען גלייך פערענדערט. א זיסע צופרידענהייט און נוטסקייט האָט זיך אויף זיי אויסגעגאָסען. ביילקע האָט געהאָלפען זוכען זיין הוט, וואָס האָט זיך פער־וואָרפען הינטער'ן קאַמאָד, און אַז בערעל האָט איהר ניט גע־וואָלט לאָזען, האָט זי זעהר פריינדליך געזאָגט:

— אַך, איך בעט אייך זעהר... אדרבה... אַט איז עס...

און ביינוש האָט ארויסגעכאַפּט דעם פּאַרטסיגאַר, און גע־בענדיג בערלען א פּאַפּיראָס, האָט ער געזאָגט:

— איהר רויכערט, דאכט זיך... איהר ווייסט דאָך, אז מיט'ן גרעסטען פערגעניגען... נאָר ס'איז ניטאָ וואו... איהר זעהט דאָך...

— ס'וואָלט נאָר געווען וואו... מיט'ן גרעסטען פערגע־ניגען — האָט אויך ביילקע צוגעהאָלפען.

און זיי זיינען געווען אַזוי גוט, אז בערלען האָט זיך גע־דאכט, אז זיי וואָלטען איהם יעצט אַלץ אַוועקגעגעבען, נאָר ער זאָל זיי לאָזען אַליין, ער זאָל נאָר אַוועקגעהן...

די דאָזיגע פריינדליכקייט האָט איהם אַזוי בעליידיגט, אַז ער איז ווי צוטומעלט געשטאַנען און זעגענענדיג זיך. האָט ער געשטאַמעלט עפּעס מאָדנע אונדייטליכע ווערטער. און האָט זיי ביידען זעהר שטאַרק געדאַנקט פאַר'ן אַוועגט־ברויט.

אַז ער איז ארויס, איז שוין דרויסען געווען פינסטער, די טויערען פון די הייזער — אומעטום פערשפּאַרט. און איהם האָט זיך געדאכט, אַז פערשפּאַרט זיינען זיי נאָר פון איהם אַליין. און ער האָט זיך דערפיהלט, ווי א גרויסער פערברעכער.

א דערשראָקענער האָט ער זיך געלאָזט געהן ווייטער און טרעפענדיג אין אַ ראָג גאַס אַן איינזאַמען גאָראָדאָוואָי, האָט זיך איהם געוואָלט צוגעהן און פרעגען:

— ווייסטו ניט, חבר, וואו קען מען ערגעץ איבערנעכ־טיגען?...

און גלייך האָט ער זיך פערשעמט און דערשראָקען פאַר אַזאַ מאָדנעם געדאַנק און האָט זיך געלאָזט געהן ווייטער, זוכען חברים...

מיין מאַמע.

(דערצעהלט פון אַן ארבייטער)

פאַר קעסט צאָהל איך דער מאַמען 6 רובל א חודש. אלע דאָנערשטאָג אָוועגט, ווען איך קום פון דער פאַבריק א פער־מאַטערטער, א פערשוואַרצטער און די מאַמע בעגעגענט מיך מיט א קרעכצעלע, נעהם איך שטום ארויס דאָס בייטעלע און צעהל איהר אוים צעהן גילדען — איינציגע גילדענס. די מאַמע צעהלט עס איבער מיט א קרעכצעלע, לעגט עס אריין אין א בלעכענער פערזשאַווערטער קוואַרט, וועלכע איז נאָך מיט 10 יאָהר צוריק „טרייף“ געוואָרען און דיענט פון דאַמאָלס אלס איהר קאַסע, און מיט א קרעכצעלע זאָגט זי ארוים:

— נו, געה עסען!...

איהר פערשטעהט? — די מאַמע ,די אלטע, פרומע מאַמע, וואָס דערמאַנט נאָך יעדערע צוויי ווערטער דעם „רבונו של עולם“, וואָס קאָן אויסווייניג דעם גאַנצען ש“ם תחנות, וואָס מאַכט א ברכה אויף אַביסעל קאַלט וואַסער, וואָס עסט ניט אויף א כזית ברויט אומגעוואַשען, — מיין אלטע פרומע מאַמע זאָגט מיר גלייך:

— נו, געה עסען... געה וואַש זיך, דאָס האָט זי מורא צו זאָגען....

און דאס איז נאר דערפאר, וואס זי פערדיענט אז מיר א פיערטעלע א וואך, און אפשר א צוויי גילדען...

ליעב האב איך זי ניט, נאר דאמאלס, ווען איך געה גלייך צום טיש עסען אומגעוואשען, און טהו נאך אויס דאס היטעל, — דאמאלס ווייזט מיר דאס הארץ אויף מיין ארימער פרומער מאמען, וואס איז געגייטהיגט פאר א פיערטעלע א וואך צו פער־קויפען איהר גרויסען, שטארקען גאט...

איך בעשלים מיך אלע טאג כמעט, פון היינט אן געהן וואשען זיך און עסען אין א היטעל, נאר איך קען ניט, איך קען ניט!... איך בין, פערשטעהט איהר מיך, אן ענטוויקעל־טער ארבייטער, איך וויים, אז דער הימעל איז קיין הימעל ניט, — עס איז לופט; איך וויים אביסעל פון דארווינייזם, איך וויים וואס בעדייט קאפיטאל, איך וויים, ווי אזוי די ערשטע מלוכה האט זיך געגרינדעט, איך וויים ווי אזוי אלע מנהגים האָ־בען זיך ענטוויקעלט. דאס וויסען האט מיר אזוי פיעל מיה גע־קאסט, און פלוצים — געה וואש זיך צום עסען און עס אין א היטעל!... אמת, דער מאמען איז א רחמנות, אבער מיר איז דאך אויך א רחמנות, און, פאר וואס זאל מיין גאט זיין בי־ליגער פאר איהר גאט?...

אבער ליידען לייד איך דערפון זעהר טיעף און קיין גרוים הנאה האב איך ניט פון עסען...

אמאל לויפט נאך צו מיין בלייכע 13 יעהריגע הונגעריגע שוועסטערל און כאפט א שטיקעל ברויט פון טיש, און כאפט זיך גלייך עסען. די מאמע דערזעהענדיג עס, פאלט אויף איהר ארויף און שלאגענדיג זי, שרייט זי:

— א, דו גויה דו, משומדת'טע! אהן געוואשען..

— „מאמע — און איך"? רייסט זיך ביי מיר שיעור ניט ארוים פון דער צונג.

און מיר דאכט זיך, אז די מאמע פיהלט עס און וויל מיר ענטפערען:

— דו, מיין זוהן, מעגסט — דו פֿערדיענסט...

איך מעג — איך פֿערדיען. אַט ווערט זי באַלד נעהן אין יאטקע און ווערט פֿאַר מיינע געלד נעהמען פֿלייש, און מאָרגען. פֿרייטאג, ווערט זי שבת מאַכען, זי ווערט קויפֿען ליכט און ווערט זיי בענשען, און פֿערדעקענדיג מיט די הענד דאָס דאַרע צעקנייטשטע פּנים, ווערט קיינער ניט זעהן איהרע טרעהרען, אויסער, נאָך איהר מיינונג, גאָט.

רחמנות האָב איך שטאַרק אויף מיין מאַמען; אַז איך זעה איהר פֿאַר דער צייט פֿערעלטערט־פּנים. אַז איך זעה איהרע אויסגעלאָשענע פֿערצווייפֿעלטע אויגען, אַז איך זעה איהרע דאַרע הענד, וועלכע ציטערן, ווען זיי דערלאַנגען מיר צום טיש עפּעס עסען, — אַז איך הער איהר שטיל דערשלאָגען קול, קלעמט מיר דאָס האַרץ, — ליעב אָבער האָב איך זי ניט... —

איך בין אַן אָרימער דערשלאָגענער אַרבייטער, פֿון פֿינסטער ביז פֿינסטער שטעה איך אין פֿאַבריק און זעה נאָר פֿאַר מיר די דאַרע פּנים׳ער פֿון מיינע חברים, הער נאָר צרות און צרות פֿון זיי, זעה פֿאַר די אויגען די גרויסע פֿערשטויבטע פֿענסטער, איבערגעצויגען מיט אייזערנע גראַטעס, ווי פֿאַר אַרעסטאַנטען, — איך האָב קיינמאָל ניט געזעהען קיין ליכטיגען גרויסען זאַל, אויסער איין מאָל, ווען איך בין אַריין צום פֿאַבריקאַנט און וואַרטענדיג אויף איהם אין דער קיך, האָט זיך די טהיר פֿון זאַל געעפֿענט און עס האָט עפּעס אַ פֿינקעל געטהאָן און זיך גלייך צוריק פֿערמאַכט און דאַכט זיך אויף אייביג... און דאָך, ווער איהר גלויבען, שטעקט אין מיר אַ נשמה פֿון אַ רייכען, פֿון אַ שטאַרקען, פֿון אַן אַריסטאָקראַט. איך האָב פֿיינט אָרימקייט, פֿיינט שוואַכקייט, דערשלאָגענהייט... איך ווייס ניט פֿון וואַנען קומט עס צו מיר? מיין טאַטע, מיין מאַמע, מיין באָבע, מיין זיידע — די גאַנצע משפּחה, וואָס שלעפּען אויף זיך די ירושה פֿון צעהן דורות אָרימקייט, זיינען אַלע אַזוי געוועהנט דערצו, און קרעכצען אפֿילו ניט שטאַרק, און

בוקען זיך און בייגען זיך פאר א גראשען, פאר איין איינציגען קליינעם גראשען, און איך, זייער יורש, וואס אין מיר פליעסט זייער בלוט, האס עס אזוי, דריק די פויסטען קעגען דעם אלעם. און האב פיינט מיין אייגענער מאמען...

און אפטמאל, ווען די מאמע דערלאנגט מיר עסען און איך זעץ זיך אוועק ביים טיש, טהו א ווארף דאס היטעל און הויב אן גלייך עסען, און די מאמע רוקט זיך, ווי א שאטען און מאכט זיך כלומר׳שט ניט זעהענדיג און ניט וויסענדיג, קאכט אין מיר אויף דאס בלוט און מיר ווילט זיך אויסרופען:

— מאמע, וואס זאגסטו גאר נישט? וואס שווייגסטו? מאמע! שלאג מיך, צופ מיך, רייס מיך — שריי, בייזער זיך! מאמע, פראטעסטיר, ווען מען קויפט ביי דיר אב פאר א פערטעלע דיין גאט, מאמע לאז זיך ניט!... ראנגעל זיך!...

נאר די מאמע געהט צו און מיט איין אראבגעלאזענעם קאפ, מיט א קראנקען קול פרעגט זי:

— ווערסט אפשר עסען א שטיקעל רעטיך צו פלייש?...

„מאמע, איך עס דאך אהן א היטעל“ — שפרינגט מיר פון צונג, נאר איך האב רחמנות אויף איהר און האלט זיך איין. —

ליעב אבער, האב איך זי ניט: נאר איך האב זיך אליין אויך ניט ליעב!...

און ווער[illegible] האב איך דען יא ליעב?

דער פּ. פּ. ס׳ניק.

1.

געהערט האָט ער צו דער פּוילישער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. געווען איז ער אָבער מעהר פּאָליאַק, ווי סאָציאַליסט. וועניגסטענס האָט זיך אַזוי געדאַכט, לויט זיינע מיינונגען, וואָס ער פלעגט אָפט ארויסזאָגען. בעגעגענט האָב איך זיך מיט איהם אין קראקוי, וואו ער האָט אלס ענטלאָפענער פאר פּאָליציי פערפּאָלגונגען אין ווארשוי, זיך דאָ בעזעצט

— איך מוז וואוינען אין א פּוילישער שטאָדט! — האָט ער מיר ערקלערט, ווען איך האָב איהם געפרעגט, פאר וואָס איז ער ערגעץ אנדערש ניט געפאָהרען.

געווען איז ער אן איינפאכער ארבייטער, אבער ניט קיין עם הארץ אין עקאָנאָמישע און סאָציאַלע פראגען: אן ענטוויקעלטער, הייסט עס. און כאָטש ער האָט זיך ענטוויקעלט אויף דער אידישער ליטעראַטור, ד. ה. אויף די אידישע אונלעגאַלע בראָשורען, האָט ער אָבער פון אידיש ניט שטארק געהאַלטען. געזאָגט, אז איין וויספּיאַנסקי איז מעהר ווערטה פאר אלע אידישע שרייבער מיט פּרץ׳ן צוזאַמען.

— נאָר איין פּייגענבוים איז דאָ, וואָס מען קען זיך מיט איהם רעכענען, פלעגט ער זיך כאַפּען צוריק.

פון פּייגענבוים׳ען האָט ער שטארק געהאַלטען, געשטאָלצירט וואָס ער געהערט צו פּ. פּ. ס. און אפילו וואָס אין אמערי־

קא ארבייט ער אויף פאר די דאָזיגע פּאַרטיי. אין אַלע דיספּו־טען מיט מיר פלעגט ער זיך בעציהען אויף פייגענבוים'ס מאמרים, ווי א פרומער איד בעציהט זיך אויפ'ן שולחן ערוך.

איך פלעג מיט איהם אָפט זיך בעגעגענען און מפלפל זיין זיך. ניט חלילה ווייל איך האָב שטארק געהאַלטען פון זיינע מיינונגען קענען וועלכע עס איז כדאי ארויסצוטרעטען. עס איז מיר געווען נאָר אינטערעסאנט, ווי אזוי דער דאָזיגער אר־בייטער וועמעס נאָמען איך ווייס עד היום ניט, האָב ליעב געהאַט דאָס פּוילישע פאָלק און ווי אזוי ער פלעגט זיך אויס־דריקען וועגען אידען און אידישקייט. איך האָב אין איהם גע־זעהן א מוסטער פון אונזער צוקאַליעטשעטער יוגענד...

— אידען אסימילירען זיך! דאָס איז א פאַקט! — פלעגט ער זעהר אָפט זאָגען — און דאָס איז דער איינציגער וועג. דאָס הייפעלע נאַציאָנאַליסטען, וואָס ווענדען אָן אַלע בעקינסטעל־טע מיטלען ניט צודערלאָזען דאָס, בעטראַכט איך, ווי פאָלקס־פערדעטער...

— און פאר וואָס אסימילירט איהר זיך ניט? — פלעג איך איהם פרעגען.

— וואָס הייסט — איך אסימיליר זיך ניט! — פלעגט ער זיך אָנצינדען — וואָס זעהט איהר אין מיר אזוי פיעל אי־דישקייט?

— אָבער חתונה האָט איהר געהאַט מיט א אידיש מיי־דעל... — האָב איך איהם א שטאָך געטהאָן.

— וואָס הייסט מיט א אידיש־מיידעל! — האָט ער זיך אָנגעכאַפּט — איך וואָלט זיך ניט אָבגעזאָגט פון א פּויליש מיידעל אויך. עס האָט זיך פּונקט אזוי געמאַכט...

— וואָס הייסט געמאַכט? — האָב איך כלומר'שט גע־פּרופט מיט איהם דיסקוטירען — איהר, אלס מאַרקסיסט, זאָלט עס זאָגען, איז מיר א וואונדער. יערע זאַך האָט דאָך איהר אורזאַכע.

מיט דעם דאָזיגן שטיקעל דרש האָב איך איהם אין אָנ־הויב אנידערגעשטעלט. ער, א פערהאָרעווּעטער ארבייטער, איז קענטיג ניט אזוי געשיקט געווען צו פערענטפערן קשיות. באַלד אָבער האָט ער זיך געכאַפּט און געענטפערט:

— מיין ווייבעל, מעגט איהר מיר גלויבען, איז אן אמת'ע פּוילין — אין שטוב ריידען מיר פּויליש, לייענען פּוילישע ביכער, געהען אין פּוילישען טהעאַטער, איהר מעגט מיר גלוי־בען... האָט ער זיך ווי גענומען בעטען רחמים — מיין ווייבעל איז זעהר וויט פון אידישקייט.

— איך גלויב אייך! — האָב איך איהם בערוהיגט, אבער איהר זעהט, אז ניט אזוי גרינג אסימילירט מען זיך דאָך.

— אודאי! — האָט ער מודה געווען, און איז קענטיג צופריעדען געווען, וואָס ער איז ווי עס איז ארויסגעקראָכען א גאַנצער פון מיין פריהערדיגער קשיא — עס דאַרף נאָך גע־דויערן, אבער ביסלעכווייז, ביסלעכווייז אסימילירען זיך אידען. דאָס איז א פאַקט!

און קומענדיג שוין ווידער צו זיך פלעגט ער אָנהויבען ווייטער ארויסזאָגען זיינע מיינונגען וועגען אידישקייט:

— אָט נעהמט למשל א ברית ביי אידען... נו, איז דאָס ניט אזיאַטיש?... דאַרפען זיך אידען האַלטען ביי אזא אזיאַ־טישען מנהג?...

— נו, און אויסער דעם האָבען מיר דען גאָר נישט? — האָב איך איהם קאַלט געפרעגט.

— יאָ, מיר האָבען נאָך גענוג נאַרישקייטען — האָט ער זיך געוויצעלט — למשל: מלקות, כפרות שלאָגען, תשליך...

— נו, און די פאַליאַקען האָבען שעהנערע מנהגים?

— געוועהנליך, יעדעס פאָלק האָט נאַרישע מנהגים — האָט ער מיר נאָכגעגעבען, אבער אזוינע מנהגים, ווי אידען האָבען, האָט עס קיין פאָלק ניט.

2.

איינמאל געהענדיג פארנאכט אין גאס, האב איך איהם בעגעגענט, טראגענדיג איןביידע הענד קליינע פעקלעך פער־וויקעלטע אין פאפירען.

— א, וואס מאכט איהר? — האב איך איהם אבגע־שטעלט.

— איך האב זעהר קיין צייט ניט! — האט ער געענט־פערט און ווי פערשעמט, אין א רגע ארום צוגעגעבען!

מיין ווייב האט היינט בייגאכט א אינגעל געבוירען...

— מזל־טוב אייך! — האב איך געלאכט — זענט איהר שוין א טאטע, הייסט עס.

— א טאטע, ווי הען? — האט ער מיט א פערשעמטער פרעהליכקייט מודה געווען.

דיספוטירען מיט איהם איז איצטער, נאטירליך, קיין צייט ניט, איך האב איהם אבגעלאזען, זאל ער געהן געזונטערהייט דער פ. פ. ס.־ניק... נישקשה, ער וועט נאך קומען.

און ער איז טאקע אין א וואך ארום געקומען צו מיר.

— וואס וועט איהר זאגען גוטס? — האב איך איהם גע־פרעגט.

— איהר וועט פון מיר לאכען, — האט ער ווי א דער־שראקענער געשטאמעלט — און איהר וועט זיין גערעכט... געפעלט אייך א מעשה, אז מיין ווייבעל וויל ניט אנדערש פרא־ווען א ברית...

ענדיגענדיג די פאר ווערטער איז ער געווארען אזוי רויט, אז איך האב גלייך פערשטאנען, אז ניט דאס ווייבעל אליין וויל דאס, נאר ער וויל דאס אויך... און איך האב זיך געסטא־רעט איהם ארויסנעהמען פון דער פערלעגענהייט.

— וואס הייסט לאכען?... פאר וואס זאל איך לאכען?... מען קאן זיין א פרומער פ. פ. ס.־ניק און מאכען א ברית.

— דאס פערשטעה איך, — האט ער ווי קומענדיג צו זיך

געזאָגט — פון מיינע מיינונגען וועל איך קיינמאָל ניט אָב־טרעטען... זאָלט איהר למען השם מאָרגען קומען... מען מוז דאָך האָבען א מנין. וואָס זאָל מען טהאָן?

— מען איז דאָך עפּעס שטיקלעך אידען... — האָב איך איהם אונטערגעהאַלטען.

— זאָל זיין שטיקלעך אידען... טהוט מיט מיר וואָס איהר ווילט, אבי קומט מאָרגען עלף א זייגער.

איך בין געקומען פּינקטליך. געוואוינט האָט דער אָר־בייטער אין א קליין צימערל; דער מנין אידען מיט די עטלי־כע נויטיגע פּרוּיען ביי דער קינפּעטאָרין האָט געמאַכט אַן אונ־ערטרעגליכע ענגשאַפט, אזוי אַז דער בעל־סנדק, דער בעל־הבית פון הויז, א דיקער בייכיגער איד, האָט קוים זיך אַן אָרט געפונען.

דער בעל־ברית אבער איז ניט געווען אַנגערוקט, אדרבא זיין גאַנצעס אויסזעהן איז געווען יום־טוב'דיג און, ווען איך זאָל קיין מורא ניט האָבען, וואָלט איך געזאָגט — עכט אי־דישליך.

גלייך נאָך דער אָפּעראַציע האָט זיך דאָס אכטאָגיג־קינד שרעקליך צושריען, איך האָב זיך צוגערוקט נאָהענט צום בעל־ברית הערען פון איהם א שטיקעל פּראָטעסט. ער אָבער האָט געשוויגען און איז ערנסט יום־טוב'דיג געשטאַנען און אכטונג געגעבען אויף די קוואַטער, וואָס האָבען דאָס קינד צוגענומען פון סנדק און איבערגעטראָגען צו דער קינפּעטאָרין.

נאָכדעם האָט מען גענומען צו ביסלעך בראָנפען, א פּאָר חסידישע יונגע לייט, שכנים פון זעלבען הויף, האָבען גענומען זינגען א פרעהליכס, דער בעל־ברית, דער פּ. פּ. עסניק, האָט שטיל אונטערגעהאַלטען און זיין פּנים האָט געשטראַהלט...

איך בין געזעסען, האָב צוגעקוקט, צוגעהערט און אין מוח האָט פון מיר חוזק געמאַכט זייגע אַלטע פראַזע.

— אידען אַסימילירען זיך... דאָס איז א פאַקט!...

— יאָ, אַ פּאַקט, אַ פּאַקט! — האָב איך אין געדאַנק צוריק חוזק'דיג געשמייכעלט.

אין דריי וואָכען אַרום איז דער פּ. פּ. עסניק ווידער צו מיר געקומען.

— איך וואָלט אייך געבעטען אַ טובה... מאָרגען מאַך איך אַ פּדיון־הבן... אַ בכור! קומט צוגעהן, מיר וועלען נעהמען צו ביסלעך בראַנפּען.

—נו, ברודער, דאָס איז שוין צופיעל... — האָב איך געענטפערט — אַזאַ אסימילאַטאָר בין איך שוין ניט...

ער איז אַוועק אַ פערשעמטער...

אינהאלט:

דער ליגען — — — — — — — — — — — 7
אין זומער מאנטעל — — — — — — — 13
די קאלטע האנד — — — — — — — — — — 19
פער׳משכנ׳ט זיך אליין — — — — — — — 25
דער מאַדנער — — — — — — — — — — — 47
די ברידער — — — — — — — — — — — — 52
שטילע טריט — — — — — — — — — — — — 60
די ציגיינערין — — — — — — — — — — — 67
אַהן ליעבע — — — — — — — — — — — — 78
אין גאַס — — — — — — — — — — — — — 90
פלאמעס — — — — — — — — — — — — — 83
דער קאַרעקטאַר — — — — — — — — — — — 94
דער זשילעט — — — — — — — — — — — — 100
קרובים — — — — — — — — — — — — — 108
דער הונט — — — — — — — — — — — — 116
א גאנצע נאכט — — — — — — — — — — — 126
עס פלאצט — — — — — — — — — — — 142
דאַס אינטעליגענטע הויז — — — — — — 146
די פערנומענע גאַסען — — — — — — — — — 150
די פערצווייפלונג — — — — — — — — 154
אַהן אַ אדרעס — — — — — — — — — — 157
מען קויפט ניט — — — — — — — — — — 161
די מוכה — — — — — — — — — — — — 166
אויפ׳ן גרינעם גראַז — — — — — — — — 174

דער ניי־געבוירענער — — — — — — — — 183
דער סוד — — — — — — — — — 192
דער פערביטערטער — — — — — — — 200
די נייע שאלה — — — — — — — — 213
שליפעס — — — — — — — — — — — 223
דער באיקאטירטער — — — — — — — 228
חברים — — — — — — — — — — — 224
מיין מאמע — — — — — — — — 243
דער פ. פ. ס'ניק — — — — — — — 247